

UZAYDA BİR ELEKTRİK HASIL OLDU 1960'LARDA MÜZİKLİ TÜRKİYE

A Kind of Electricity Appeared in Outer Space
Musical Turkey in the 1960's

UZAYDA BİR ELEKTRİK HASIL OLDU
1960'LARDA MÜZİKLİ TÜRKİYE

15 Eylül - 24 Ekim 2012 tarihleri arasında DEPO'da düzenlenen
"Uzayda Bir Elektrik Hasil Oldu: 1960'larda Müzikli Türkiye" sergisinin katalogudur

Uzayda Bir Elektrik Hasıl oldu: 1960'larda Müzikli Türkiye
A Kind of Electricity Appeared in Outer Space: Musical Turkey in the 1960s

Sergi ve konuşma serisi / Exhibition and lecture series
15 Eylül / September – 24 Ekim / October 2012
DEPO, İstanbul

Katalog editörü / Catalog editor:
Derya Bengi

Kapak ve katalog tasarımı / Cover and catalog design:
Eray Kula (Kült)

Küratör / Curator:
Derya Bengi

Proje koordinatörü / Project coordinator:
Balca Ergener

Sergi tasarımı / Exhibition design:
Cem Sorguç ve/and Özlem Yılmaz (CM Mimarlık)

Sergi grafik tasarımı / Exhibition graphic design:
Ayşe Karamustafa, Hakan Lokanoğlu, Harun Yılmaz, Özgür Karacan

Ay Işığı Sineması filmi montajı / Ay Işığı Sineması film editing:
Ümit Kıvanç

Fotoğraf sergisi / Photography exhibition:
Baran Özdemir, Şahan Nuhoglu

Kostüm ve çizimler / Costume and drawings:
Deniz Çağrı Bilgili

Jim Morrison resmi / Jim Morrison painting:
Herman Taşçıoğlu

Arşiv araştırması ve sergi prodüksiyonu / Archival research and exhibition production:
Ahmet Aküzüm, Annegret Roelcke, Asena Günel, Aslı Çetinkaya, Atalay Şengül, Birtakım Şeyler Baskı ve Tasarım Atölyesi, Çiğdem Öztürk, Daimi Yılmaz, Ekin Bayraktaroğlu, Elif Çepniler, Fahrettin Örenli, Mahir Yıldız, Mert Hocoğlu, Onur Bali, Urszula Wozniak, Zeynep Morali

Arşivlerini paylaştıkları / Archives of:
Gökhan Akçura, Murat Meriç, Arslan Eroğlu, Ulaş Özdemir, Naim Dilmener, Necip Sarıcı, Murat Kuru, Pazar Mezati, Ercan İmre, Volkan Özboz, Murat Ertel, Nihan Taştekin, Levend Yılmaz, Ümit Bayazoğlu

İngilizce çeviriler / Translations to English:
Barış Yıldırım, Liz Amado, İrzaca Geray, Ayşe Boren, Balca Ergener

Teşekkürler / Thanks to:

Bedri Koraman, Muhsin Akgün, Damla Özlüer, İletişim Yayınları, Kült, Cem Tüzün, Nurgül Şimşek, Suat Aysu, Yücel Göktürk, Siren İdemen, Alican Tayla, Cüneyt Cebenoyan, Mehmet Tez, Tevfik Sonder, Rauf Kösemen, Şükrü Gürsoy

Konuşmacılar / Speakers:

Ömer Madra, Mehmet Ö. Alkan, Taner Öngür, Tuğrul Eryılmaz, Tanıl Bora, Emin Alper

Paralel Pop-Oryantalist Modernizmler

Parallel Pop-Orientalist Modernisms

Konferans / Conference

3-4 Kasım / November 2012

Cezayir Salonu, İstanbul

Küratörler / Curators:

Georg Schöllhammer, Ruben Arevshatyan

Konuşmacılar / Speakers:

Ruben Arevshatyan, Derya Bengi, Vardan Jaloyan, Hrach Bayadyan, Jahangir Selimkhanov, Alexander Djumaev, Georg Schöllhammer, Speranta Rădulescu, Iva Nenić, Damir Imamović

Tatlı 60'lar / Sweet 60s

Araştırma projesi / Research project

Küratörler / Curators:

Georg Schöllhammer, Ruben Arevshatyan

Proje koordinatörü / Project coordinator:

Mirjam Paninski

Yayıncı / Publisher:

Anadolu Kültür / DEPO

Lüleci Hendek Caddesi No. 12

Tophane 34425 İstanbul

www.depoistanbul.net

Baskı / Printed by:

Sena Ofset, İstanbul

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi

E Blok 4NE20 / B Blok 4NE7-9-11

Topkapı İstanbul

This project has been funded with support from the European Commission.

This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

UZAYDA
BİR ELEKTRİK
HASIL OLDU
1960'LARDA MÜZİKLİ TÜRKİYE

A Kind of Electricity Appeared in Outer Space
Musical Turkey in the 1960's

GİRİŞ

Derya Bengi

Serginin araştırma ve hazırlık safhasında 60'ların gazete sayfalarına gömüldüğüm günlerde, yalnızca şarkılar değil, döneme ait bütün haberler, olaylar, fotoğraflar, alışkanlıklar, modalar beynimde davul çalarken, dünle bugün arasında ister istemez bağlantılar kurarken, otomatikman bugünün izlerini dünde ararken, bir ilandaki altı çizili kısacık bir cümle beni çarptı. 1969'un başında Türkiye'de Meydan Larousse yayınlanmaya başlamıştı. Ansiklopedinin ikinci fasikülünün piyasaya çıktığını duyuran ilanda aynen şöyle yazıyordu: "Biriktirmeyecek olanlar, lütfen almasın".

Bir firma, ürettiği ürünü almayalım diye düpedüz aklımızı çelmeye uğraşıyordu. Bugünkü tüketim anlayışına tamamen ters düşen bu uyarının yeni lügatteki karşılığı "enayilik" değil miydi? Yayınevi belki ayağını yorganına göre uzatmak, yokluklar ülkesinde kağıt rezervlerini idareli kullanıp sonradan mahcup olmamak istiyordu. Bu belki bir kibir (hak eden alsın) işareti, belki bir tevazu (hevestir, çabuk geçer, paranız ziyan olmasın) göstergesi, belki bir adalet (kimse kimsenin rızkını yemesin) çağrısıydı. Reklamcı kurnazlığı diyenler de çıkabilir. İnsanı fasikül biriktirmeye sevk eden kışkırtıcı bir mesaj. Belki de öyleydi.

Öyle ya da böyle, o cümleyi okur okumaz, 60'ların 2010'lardan yalnızca farklı bir çağ değil, farklı bir toprak, farklı bir ada olduğu hissi iyice pekişti. Bundan şu dersi çıkarmayı yeğledim: O zamanlarla bu zamanlar arasındaki sürekliliğin peşinde koşmaya bir ara ver. O günden bugüne yaşanan değişimleri zihninden şimdilik sil. Hele bugünün kafasıyla dünü hiç yargılama. Buraya yavaş yavaş geri gelene kadar orada yaşa. Onu gözünde ne büyüt ne küçült. Ne sev ne terket.

Unut. Aynı Meydan Larousse'un ucuz baskısının, 1992'de, bir gazetenin satışını arttırmak için kupon karşılığında dağıtılarak, basın tarihine Ansiklopedi Savaşları adıyla geçen vahşi karalama kampanyaları silsilesine meydan verdiği unut. Şimdilerde, Wikipedia çağında, ucuz baskılar şöyle dursun, tam takım orijinal ciltlerin bile sahaflarda yok pahasına 60-70 TL'den zar zor alıcı bulduğunu unut.

“Uzayda Bir Elektrik Hasıl Oldu” sergisi bu “ilkeler” doğrultusunda, mümkün olduğunca dönemin kavrayışı, dönemin mizacı gözetilerek, dönemin belgeleriyle, dönemin diliyle hazırlandı. Nostalji tuzağına düşmemek esastı. Malûm, nostalji sözcüğü 60’larda daha yoktu. (Meydan Larousse’un dokuzuncu cildinde bu sözcüğün karşısında Bk. Sila yazılıydı.)

Durduk yerde 60’lar Türkiye’sini anlatan bir sergi hazırlamanın ne alemi vardı?

Bunun uluslararası bir araştırma projesi olduğunu baştan belirtmeli. DEPO’da düzenlenen sergi ve söyleşiler, Sweet Sixties (Tatlı Altmışlar) projesi kapsamında, Avrupa Kültür Programı 2007-2013 ve tranzit.at desteğiyle, tranzit.at (Viyana), Architekturzentrum, Viyana, WHW (Zagreb) ve Anadolu Kültür (İstanbul) işbirliğiyle gerçekleştirildi.

Projenin hedefi, “romantik devrimci dönem” olarak nitelenen ve hep Batı Avrupa/ ABD aksında yazılıp çizilen 1960’lar tarihinin, dünyanın geri kalanında nasıl yaşandığını incelemek. Kısacası, projektörleri Türkiye gibi ülkelere çevirmek: Pek bilinmeyen, azımsanan, dolayısıyla güme gitmiş coğrafyalara.

Doğrusu 1960’lı yıllar, özellikle de “dokuz yılın sultanı” 1968, aradan geçen onca zamana karşın sihri koruyor. Kimi hâlâ ona ilan-ı aşk ediyor, kimi bütün kötülüklerin anası diyor. Bu gizemi çözmek için serinkanlı biçimde ana kaynağa yeniden dönmek gerekiyor. Fakat tarih, salladıkça meyvelerini düşürebileceğimiz bir ağaç değil. Bakıp bakıp yüzleşebileceğimiz kıpırtısız bir heykel. Yüzleştikçe, bugünü daha okunaklı kılabiliriz. John Berger’in deyişiyle, “tarihin mirasının, umursamazlığının ve çelişkilerinin bilincinde” isek eğer.

Peki 60’lar Türkiye’sini anlatırken müziğe başvurmanın sebebi neydi?

Sweet Sixties projesi, 60’larda olup bitenleri bir sanat disiplini vasıtasıyla incelemeyi öngörüyor. Sinema, tiyatro, müzik, dans, edebiyat, mimari, plastik sanatlar, seç, beğen, al.

Müzik en isabetlisiydi. 1960’lar Türkiye’sinde müziğin kazanı fokur fokur kaynıyordu. Yeni ifade biçimlerine, yeni formlara, yeni harmanlara varıyor, üstelik sinema ve tiyatroya da can aşıyordu. Kültürel ve sınıfsal bir perspektifle bakıldığında, tüm toplumsal zümreler, ekonominin gidişatı, siyasetin dönemeçleri müziğin yansıttığı aydınlıkta kolaylıkla görülebiliyordu.

60’larda halk müziği ve alaturka bir yandan devam ederken, bir yandan dönüşüme uğradı, bazen bu iki geleneğe eklenen, bazen yoktan var edilen yeni tarzlar

oluştı, ilk o günlerde atılan tomurcuklar zamanla kök saldı. “Uzayda Bir Elektrik Hasıl Oldu” sergisi, “60’larda Müzikli Türkiye” altbaşlıklı küçük öyküler, anılar, enstantaneler, kartpostallar derlemesi. “Olur mu böyle olur mu”dan “Bırak güneş içeri girsin”e uzanan çizgide, 27 Mayıs 1960’tan 12 Mart 1971’e, iki darbe arasında Türkiye’de yaşananların sazlı sözlü muhasebesi. Gece kulüpleri, orkestralar geçidi, twist müsabakaları, halk dansları, plak sanayii, Türkçenin alafrangayla imtihanı, Ajda Pekkan, Tülay German, Zeki Müren, Beatles, Alevi ezgilerinin hikmeti, Hürriyet’in Altın Mikrofon, Milliyet’in Liselerarası Müzik yarışmaları, Anadolu pop, arabesk, hippiler, 68 isyanı, müzikaller ve Hair...

Sergiye damgasını vuran umutlu ve iyimser hava ile sergi kapsamında gerçekleşen konuşma serisinde çizilen karamsarlık ve yenilgi atmosferi birbiriyle çatışmıyor, birbirini tamamlıyor.

Bir zamanlar yarınlı şarkılar vardı. Tülay German “Bir yarın olmalı, başka türlü bir şey”, Ali Rıza Binboğa “Yarınlara bizim”, Orhan Gencebay “Biz görmesek de görecekler var, o mutlu yarınları” diyordu.

Şarkılardaki fallar belki tutmadı. Ama hiç değilse Jim Morrison’ın kehaneti gerçekleşti: “Gelecekte insanlara çok güzel görüneceğimize inanıyorum”.

John Lennon “Imagine” şarkısını 1971’de yayınladı. 60’lı yılları o şarkıyı mırıldanmadan anacaksak, hiç anmayalım daha iyi. Dönemin berrak bir manifestosu, hatta anayasasıydı. Serginin açıldığı yılda, 2012’de, “Imagine” iki kurşun yarası aldı. İkisi de aynı yerinden.

Yeni yıl kutlamaları sırasında New York’ta bir sokak konseri veren Cee Lo Green, şarkıdaki “Hayal et, hiçbir şey yok, uğruna ölecek ya da öldürecek / Ve din de yok” (Nothing to kill or die for / And no religion too) dizelerini “Hayal et, hiçbir şey yok uğruna ölecek ya da öldürecek / Ve tüm dinler gerçek” (Nothing to kill or die for / And all religion is true) biçiminde değiştirdi. Birkaç ay sonra Olimpiyat törenlerinde Lennon’dan “Imagine” çalarken, sözleri naklen yayında tercüme eden TRT spikeri, “And no religion too” dizesini suskunlukla atlayıp geçti.

“Imagine”e bir şey olmaz. Panzehir zaten şarkının kendi içinde.

Bir Murathan Mungan şiirinden bir dördlük. Şifa niyetine:

bir 45’lik kadar kısa,
bir 45’lik kadar kesin
biri plâk, biri tabanca
adı: Imagine.

INTRODUCTION

Derya Bengi

During the research and preparation phase of the exhibition, as I was immersed in the newspapers of the 60s, as not only the songs, but also all the news, events, photographs, habits, trends of the era were drumming loud in my head; as I was inadvertently drawing parallels between yesterday and today and automatically seeking the traces of today in yesterday, a very short underlined sentence in an advertisement struck me. The publication of Meydan Larousse encyclopedias had begun in Turkey on the first day of the year 1969. Announcing that the second volume of the Encyclopedia was now available for sale, the advertisement read: “Those who will not be able to collect all volumes, please refrain from buying.”

A company was blatantly trying to convince us not to buy a product. Didn't this warning completely contradicting the consumer culture of today correspond to “credulity” in the new dictionary? The publishing house had perhaps wanted to be cautious, to economize in its use of paper reserves in a country of scarcities and avoid embarrassment. Or perhaps it was a sign of conceit (only those who are worthy of it should buy), or maybe an indicator of humility (it's just a whim, it'll pass, don't waste your money), or a call to justice (no one should jeopardize anyone's sustenance). There could be those who'd call it advertiser guile. A provoking message compelling one to collect the volumes. Perhaps it was.

Either way, as soon as I read that sentence, the feeling that the 60s was not only a different era than the 2010s, but also a different geography, a different island intensified. I opted to take the following lesson from this: Take a break from trying to pursue the continuity between those times and these times. Erase the changes that have taken place since then from your mind for now. And don't dare judge yesterday with today's outlook. Live there until you slowly return here. Neither glorify nor belittle. Neither love it nor leave it.

Forget. Forget that the cheap print of the same Meydan Larousse was disseminated in return for coupons to increase the sales of a newspaper in 1992 and instigated the series of brutal defamation campaigns that have been recorded in press history as the Encyclopedia Wars. Forget that nowadays, in the age of Wikipedia, let alone cheap editions, complete original volumes barely find buyers for a mere 60-70 TL at second hand bookshops.

The exhibition “A Kind of Electricity Appeared in Outer Space” was realized in line with these “principles”; abiding by the perception, the disposition of the era to the extent

possible, with the period's documents and its language. Avoiding falling into the trap of nostalgia was essential. You know, the world nostalgia did not yet exist in the 60s. (In the ninth volume of Meydan Larousse, across this word, it said, see: homesickness.)

What was the point of organizing an exhibition about the Turkey of the 60s out of the blue?

It should be noted from the start that this is an international research project. The exhibition and talks held at DEPO were realized within the scope of the Sweet Sixties project, with the support of European Union Culture 2007-2013 Program and tranzit.at, and in collaboration with tranzit.at (Vienna), Architekturzentrums, Vienna, WHW (Zagreb) and Anadolu Kültür (İstanbul).

The aim of the project is to explore how the history of 1960s, depicted as a "romantic revolutionary epoch" and always narrated on the Western Europe/USA axis, was experienced in the rest of the world. In short, to cast the projectors on countries like Turkey: barely known, underestimated geographies thus gone down the drain.

Frankly the 1960s, especially 1968, "the sultan of the nine years," preserves its magic despite all the time that has passed since. Some still declare their love to it; some call it the root of all evil. In order to solve this mystery one must keep his cool and revisit the main source. Nevertheless, history is not a tree we can shake to collect the fruit. It is a stock-still statue we can confront as we stare at it long and hard. The more we confront it, the more legible we can render the present. And that would be possible if, in John Berger's terms, we are "aware of history, its bequests, its indifference, its contradictions."

Then what was the reason for appealing to music when depicting the Turkey of 60s?

The Sweet Sixties project envisions exploring the events of the 60s through a discipline of art. Cinema, theatre, music, dance, literature, architecture, plastic arts, pick and choose what you like.

Music was the most felicitous. The caldron of music in the Turkey of 1960s was boiling profusely. It was reaching new modes of expression, new forms, new blends, and it was imbuing cinema and theatre with life as well. Looking through a cultural and class perspective, all the social strata, the state of affairs in the economy, the swerves in politics could easily be discerned in the light shed by the music.

In the 60s, folk music and *alla Turca* (classical music) were continuing on one hand while they were transformed on the other; new styles emerged, at times adjoining to these two traditions and other times created from scratch; the seeds sown in those days took root in time. The exhibition "A Kind of Electricity Appeared in Outer Space," with the caption "Musical Turkey in the 60s," is a compilation of tiny stories, memoirs, snapshots and postcards. On the line stretching from "Olur mu böyle olur mu" (Can it be, can it be like this) to "Let the sun shine in," a songful bookkeeping of that which took place between the two military coups in Turkey from 27 May 1960 to 12 March 1971. Parade of night clubs and orchestras, twist contests, folk dances, the record industry, Turkish's audition with Western music, Ajda Pekkan, Tülay German, Zeki Müren, the Beatles, profundity of Alevi melodies, Hürriyet's Golden Microphone and Milliyet's High School Music competitions, Anatolian pop, arabesque, hippies, the 68 revolt, musicals and Hair...

The hopeful and optimistic mood that left its mark on the exhibition and the pessimism and atmosphere of defeat evoked by the series of talks held during the exhibition do not contradict, but rather complement one another.

Once upon a time there were songs of tomorrow. Tülay German was singing, “Bir yarın olmalı, başka türlü bir şey” (There should be a tomorrow, a different sort of thing), Ali Rıza Binboğa was singing, “Yarınlar bizim” (Tomorrows are ours), and Orhan Gencebay was singing, “Biz görmesek de görecekler var, o mutlu yarınları” (Even if we don’t make it, there are those who will see those happy tomorrows).

Perhaps the fortunes told in the songs did not come true. But at least Jim Morrison’s prophecy held up: “I think we are going to look very good to future people.”

John Lennon released his song “Imagine” in 1971. If we are going to commemorate the 60s without humming that song, then it’s better if we don’t reminisce at all. It was a lucid manifesto of the era; in fact it was its constitution. The year the exhibition opened, in 2012, “Imagine” got two bullet wounds. Both at the same spot.

Giving a street concert during the new year’s celebrations in New York, Cee Lo Green changed the song’s verses “Nothing to kill or die for / And no religion too” and said “Nothing to kill or die for / And all religion is true.” A few months later, broadcasting live from the Olympics ceremonies where they played Lennon’s “Imagine,” the TRT (state TV) presenter who was translating the lyrics skipped the line “And no religion too” with silence.

No harm will come to “Imagine.” The antidote is already in the song.

A stanza from a Murathan Mungan poem.* As a remedy:

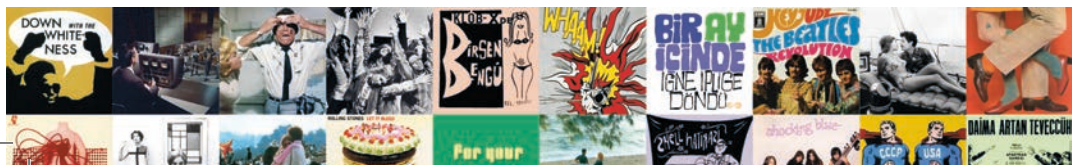
Brief as 45 rpm
Final as 45 caliber
A record, a revolver
Imagine is the name

* *Translated by Bülent Somay.*

Gelecekte insanlara çok güzel görüneceğimize inanıyorum

Bir bize baksana. İnanılmazız.
Motosiklet ve hızlı arabalar kullanan,
enteresan kıyafetler giyen, bir şeyler
söyleyen, kendilerini dürüstçe ifade
eden insanlardan söz ediyorum.
Genç insanlar. Evet, bana romantik
geliyor bütün bunlar. Bu dönemde
yaşamaktan memnunum. İnanılmaz.
Gelecekte insanlara çok güzel
görüneceğimize inanıyorum. Çünkü
o kadar çok şey değişiyor ki... Biz de
bunu incelikle hayata geçiriyoruz.

Jim Morrison

Resim: Herman Taşçıoğlu

Çığlık çığlığa ilk macera

- Arkadaşlaaar... Bir gün evlenip de çocuklarımız olursa... Söz verin arkadaşlaaar, ilk doğacak çocuğumuzun adını Hürriyet koyalım...
Garip bir duygululukla yüzüyordu koca yığın...
Gülmekle ağlamak arası bir şey geçirdi Günsel... Saçma...
Niye Hürriyet koyacaktımışım bebeğimin adını?... Ne olur koysan? Peki koyalım!..

...binlerce genç, istediğini apaçık bilerek, bilmeyerek ışıklı bir geleceğin bilinçli, bilinçsiz özlemiyle çığlık çığlığa idiler karanlığa karşı...

*Vedat Türkali,
"Bir Gün Tek Başına"*

28 Nisan 1960. Bir şey hatırlatmıyor mu bu tarih size?

Bizler, bir keşmekeş döneminin sokağa dökülmüş çocukları, 28 Nisan'da ilk maceramızı yaşadık.

"Nasıl yaşamalı?" İki yıl önce, 28 Nisan'da bir savaş ve bir zafer sarhoşluğu içinde cevabını verdiğimiz sandığımız bu soru bugün yine karşımıza dikiliyor.

İlk uyanışımız, ilk kendimizi buluşumuz, ilk kendimizi kandırışımız ve ilk büyük hayal kırıklığımızın üzerinden iki yıl geçti.

*Oya Baydar,
"Savaş Çağı, Umut Çağı"*

OLUR MU BÖYLE OLUR MU?

PROTESTO Ülkeyi 27 Mayıs 1960 askerî darbesine götüren protesto eylemleri, üniversite gençliğinin öncülüğünde 28 Nisan'da İstanbul'da, 29 Nisan'da Ankara'da başladı.

555 K "5. ayın 5. günü, saat 5'te, Kızılay'da" parolasıyla toplanan binlerce protestocu, "Osman Paşa Marşı" nı ıslıkla çalıyor ya da yeni uyarlanmış sözleriyle hep bir ağızdan söylüyordu: "Olur mu böyle olur mu? / Kardeş kardeşi vurur mu? / Kahrolası diktatörler / Bu vatan size kalır mı?"

TUNA NEHRİ AKMAM DİYOR Bu marş, Osmanlı-Rus savaşının Plevne savunması kahramanı Gazi Osman Paşa'ya ithafen yazılan ve "Tuna nehri akmam diyor" dizeleriyle başlayan muhayyer kürdü ezgiydi.

MÜZİKLİ İHTİLAL

RADYO KUMANDANLIĞI “Osman Paşa Marşı”nın yaygınlığı yüzünden 27 Mayıs’a “müzikli ihtilal” adı takıldı. 1960’ın Haziran ayında, İstanbul Radyosu Kumandanlığı, bestecilere davetiye çıkararak, “inkılap hareketinin manasını belirtecek marş yazılmasını” istedi. Ancak Ekrem Zeki Ün’den Hikmet Şimşek’e, çeşitli bestecilerin yazdığı onca yeni marş “Olur mu böyle olur mu”yu tahtından indiremedi.

MÜNİR NURETTİN O günlerde Münir Nurettin Selçuk, tüm konserlerini, seyircinin coşkun tezahüratı eşliğinde, kendi yazdığı bir 27 Mayıs marşıyla bitirirdi: “Türk milleti gençliğiyle, ordusuyla el ele”.

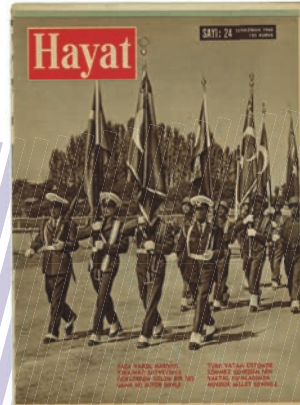
RUHİ SU Turizm ve Enformasyon Bakanlığı, “Olur mu böyle olur mu” marşını kullanarak bir plak yayınladı. Bu plakta “Kahrolası diktatörler / Bu vatan size kalır mı?” dizelerini aynen korudu, böylece marşın yeni sözlerine bir ölçüde resmiyet kazandırdı. Ruhi Su’nun “Uyur İken Uyardılar” albümündeki yorumu da bu dizeye sadıktı.

BEHİYE AKSOY 27 Mayıs’tan birkaç ay sonra yayınlanan Behiye Aksoy’a ait bir taş plakta, sözler yumuşatılmıştı: “Olur mu böyle olur mu? / Kardeş kardeşi vurur mu? / Hürriyet’e susayınca / Türk gençliği hiç durur mu?”

HAZİNE MENFAATİNE

MANÇO Darbe sonrası, orduya ve hazineye yardım amaçlı pek çok kampanya yürütüldü, gazinolarda ve salonlarda “orduya şükran” geceleri, “hazine menfaatine” konserler düzenlendi. Barış Manço anlatıyor: “1960 ihtilalinden hemen sonraydı, Caddebostan Budak sinemasında hazine yararına bir konser düzenlenmişti. İlk profesyonelliğe atılışım o gecedir. Orkestram Harmoniler’le ilk aldığımız ve cebimize koymadığımız parayı da o gece kazanmıştık. O gecenin manevî büyüklüğünü hâlâ hissederim.”

KAVGA SEBEBİ “Olur mu böyle olur mu” marşı çok geçmeden “kavga sebebi” haline geldi. Basında, “Nazilli’de ‘Osman Paşa Marşı’ nı çalmakta olan davulcuyu tartaklayıp davulunu parçaladıktan sonra inkılap aleyhinde konuşan bir kişi tevkif edilmiştir” türü haberlere sık rastlanıyordu.

VATAN TÜRKÜSÜ

MEHTER 1960 Haziran'ında bir gazino ilanında şunlar yazıyordu: “Tepebaşı Bahçesi’nde her akşam Zeki Müren, kahraman Türk ordusunun ve asil Türk gençliğinin hürriyet marşı, vatan türküsü Osman Paşa tablosunu mehter refakatinde takdim etmekle şeref duyar.”

GÜFTEKÂR ARANIYOR 1966 Haziran’ından bir gazete haberi: “Müziyen İlham Gencer, Osman Paşa marşının güftesini ihtilalde değiştiren genci arıyor”. Gencer’in amacı, “farklı ideolojilerin kol gezdiği, mezhep farklılıklarının körüklendiği bu zor dönemde, her Türkün gururla söyleyeceği” yeni bir marş bestelemekti. Bu yeni marşın sözlerini, Gencer’e göre, yazsa yazsa, 1960’da “Osman Paşa Marşı”nı uyarlayan üniversiteli genç yazabilirdi!

AJAN Ancak İlham Gencer, sonraki yıllarda fikrini tamamen değiştirdi: “1960 darbesi, Gazi Osman Paşa Marşı’nın yurtdışından gelen bir ajan tarafından sözlerinin değiştirilmesiyle yapılmıştır”.

PARKA Cem Karaca, 1976 yılında yazdığı “Parka” şarkısının sonunda, “Parkasıyla vurulmuş, yatar iken buldular” dizesini “Osman Paşa Marşı” ezgisi eşliğinde okudu.

ŞAŞKINA YOL VERMEZ MENDERES SUYU

Zeki Müren - Adalar sahilinde bekliyorum!..

- Aman Zekiciğim Yassıadada bekleme de nerede beklersen bekle...

Almanya'da Menderes için plâk hazırlandı

Özellikle Berlin'de Menderes'in Almanya'da ne kadar popüler olduğunu gösteren bir plâk hazırlandı. Plâk, Menderes'in 'Şaşkına yol vermez Menderes suyu' adlı şarkısını seslendirdi. Plâk, Menderes'in 'Şaşkına yol vermez Menderes suyu' adlı şarkısını seslendirdi. Plâk, Menderes'in 'Şaşkına yol vermez Menderes suyu' adlı şarkısını seslendirdi.

Almanya'da Menderes'in şarkılarının popüler olduğunu gösteren bir plâk hazırlandı. Plâk, Menderes'in 'Şaşkına yol vermez Menderes suyu' adlı şarkısını seslendirdi. Plâk, Menderes'in 'Şaşkına yol vermez Menderes suyu' adlı şarkısını seslendirdi. Plâk, Menderes'in 'Şaşkına yol vermez Menderes suyu' adlı şarkısını seslendirdi.

Plâk, Menderes'in 'Şaşkına yol vermez Menderes suyu' adlı şarkısını seslendirdi. Plâk, Menderes'in 'Şaşkına yol vermez Menderes suyu' adlı şarkısını seslendirdi. Plâk, Menderes'in 'Şaşkına yol vermez Menderes suyu' adlı şarkısını seslendirdi.

İKİ NEHİR "Olur mu böyle olur mu" marşında bir diktatör olarak resmedilen Adnan Menderes hakkında övgü düzmek, 60'lı yıllarda pek kolay değildi. Engeller bir nehir sayesinde aşıldı. 27 Mayısçıların Tuna nehri varsa, Demokrat Partililerin de Menderes nehri vardı!

TİLKİYE KURDA 60'larda Menderes nehrinden bahseden her şarkı aslında Adnan Menderes'i anlatıyordu. Fevzi Üreten gazelli şarkısında şöyle diyordu: "Şahlandı kıratım hırçındır huyu / Şaşkına yol vermez Menderes suyu / Gafilin önüne eşmişler kuyu / Kötü nazar kuruttu seni Menderes / Billur suyun can verirdi bu yurda / Geçit vermez idin tilkiye kurda / Suyun kesenlerin olmuş hep hurda / Çok göller arattı seni Menderes".

CEMALİN GÖRMEK Kırıkkaleli Nuh Akgün "Aydın ilinden de akar bir ırmak / Gönül arzu ediyor cemalin görmek / Yavaş yavaş akıp menzile varmak / Çağlayıp aksın suyun Menderes" derken, Semra Atılay şöyle söylüyordu: "Yine coşmuş akıyorsun / Gönülleri yakıyorsun / Üzgün gibi küskün gibi / Söyle kime bakıyorsun / Ah Menderes, güzel Menderes, aziz Menderes".

**Bu memleketin
g mleđi,
pudras ,
naylon orab**

Yabanc m zisyenler n m zdeki mevsimden itibaren memleketimizde al Őma imk n bulamayacaklar. Buna g re, art k g zel m ziđe, iyi m zisyene, g zelim İtalyan orkestralar na, Frans z Őant zlere hasret kalacakm Ő z. Buna cevap m Ő yle olacakt r:

Ne kar? Dinlemeyiveririz .

Bu m ziksever kitlesi, herhalde, bu memleketin yapt ę buzdolab n , ocuk arabas n , naylon orab n , g mleđini, pudras n k mseyenleri i ine al yor. Onlardan ricam, her konuda olduğu gibi m zikte de, ocuklar m za imk n yolnu a k tutmalar d r. Zaten bu ocuklar ilerlemeyi beceremezlerse, en Őiddetli Őamar kendi kendilerine atm Ő olacaklard r.

Cumhur Alp (1960)

SAZ MI CAZ MI?

ÇEMBER Eğlencenin kalbi alaturka gazinolarda atıyordu. Onca büyük gazinonun arasında iki elin parmaklarını geçmeyecek sayıda gece kulübü, bir avuç müzisyen ve bir o kadar müdavi: Batı müziği bu küçük çemberin dışına yıllar yılı çıkamamıştı. 60'larda çember genişledi.

HOLLYWOOD Radyodan ve Hollywood filmlerinden gelen nağmeler şehirli gençlerin aklını çelmişti bir kere. Duvarında ud asılı evlerin çocukları saksofon, trompet, gitar peşindeydi. Evde alaturkayla büyüyen Zekai Apaydın, okulda mızıka ve akordeon öğrenmiş, sinemada Harry James'i trompet çalarken görüp büyülenmişti.

DIZZY Zekai Apaydın, İsmet Sıral, İlhan Feyman, Müfit Kiper, Süheyl Denizci, Kanat Gür, Şerif Yüzbaşıoğlu, Kadri Ünal, İlham Gencer, Nejat Cendeli... Küçük bir müzisyen ordusu 50'li yıllarda kendini yetiştirdi, üstelik Dizzy Gillespie, Dave Brubeck, Louis Armstrong gibi caz devlerini İstanbul ve Ankara'da izleme şansı yakalayarak.

RİTM Sanayi ve ticaret burjuvazisinin ve sivil bürokrasinin ikinci kuşağını oluşturan, kolej ve üniversite tahsilli, Batılı kültürel cereyanların yönlendirdiği gençlik kitlesi, kendi ritmini arıyordu. Aranılan ritim Çatı, Kervansaray, Kulüp 12, Karavan, Kulüp Reşat, Klöb X, İntim gibi alafrağa mekânlarda bulundu.

YABANCI MÜZİĞİN YERLİLERİ

İMDAT Sayıları her geçen gün artan yerli orkestraların ekmeğe yiyebilmesi, kulüplerin istihdam ettiği yabancı orkestraların önüne set çekilmesine bağlıydı. İmdada 27 Mayıs idaresi yetişti.

DÖVİZ KAYBI 1960'ın Ağustos ayında, Türkiye Müzisyenler Sendikası, “yerli müzisyenler iş bulamazken, çeşitli lokallerde çalışan kalitesiz yabancı toplulukların binlerce dolar döviz kaybına sebep olduklarını” bir basın toplantısıyla ilgililere duyurdu.

PLANLI DÖNEM Hükümet, yabancı müzisyenlerin çalışma izinlerini iptal etme kararı aldı. Bu karar yeni rejimin ekonomik hedefleriyle uyum içindeydi. Sanayileşme nasıl “ithal ikameci” bir anlayış doğrultusunda planlanıyorsa, müzik de öyle olacaktı. Artık yabancı müzik yerli müzisyenlerden sorulacaktı.

EŞİTLİK Herhangi bir cumartesi gecesi, şehrin herhangi bir kulübünde, sahnedeki ve pistteki taraflar eşitti: Gümrük duvarıyla korunan yerli sanayici, gümrük duvarıyla korunan yerli orkestranın çaldığı yabancı şarkılarla dans ediyordu. Bir kulüp işletmecisi hiç şikayetçi görünmüyordu: “Geçen sene 17 liraya sattığım bifteği bu sene yarı fiyatına indirdim. Çünkü dışarıdan yabancı striptizci ve orkestra angaje etmemeye karar verdim”.

ORKESTRANIN ŞARKICISI MI, ŞARKICININ ORKESTRASI MI?

ROSEMARY Milliyet gazetesi 1961 Kasım'ında, kulüplerde caz söyleyen Rosemary Pepe isimli Amerikalı caz şarkıcısını haber yaptı. Rosemary, İstanbul'da çalışma iznine yeniden kavuşmak için, evlenecek bir Türk erkeği arıyordu. Haberi okuyan yüzlerce talip, gazeteyi telefon ve mektup yağmuruna tuttu!

MİLLÎ SERVET Yabancılar getirilen yasağın uygulaması gevşek bırakılsa da, caydırıcılığı esastı. Gereğesi ve temel felsefesi ise uzun yıllar hükmünü sürdürdü. 1968'de liseli amatör bir müzisyen şöyle diyordu: "Millî servete indirilmiş bir darbe olduğu için, Türkiye'ye gelen yabancı toplulukları dinlemek istemiyoruz. Yerliler, yabancılardan daha iyi müzik yapıyor".

YANDIM ADANALI 1950'lerde Celal İnce "Adanalı"yı Batı müziği orkestrasına uyarlamış, Yaşar Güvenir "My Crazy Baby" isimli bestesiyle yurtdışında ses getirmişti. Ama Batı müziğinin geçer akçe olmadığı o yıllarda, bunlar tekil örnekler olarak kaldı. Orkestralar özgün beste veya halk müziği aranjmanı gibi arayışlara 60'lı yılların enerjisiyle topyekûn koyuldular.

ALTIN ÇAĞ 60'ların ilk yarısında altın çağlarını yaşayan orkestralar gitgide ağırlıklarını yitirdi. Ajda'ların, Alpay'ların, kısacası şarkıcıların adı öne çıktı. Genç bir gitaristin de hayali artık başkaydı: Faruk Akel Orkestrası'na girmek yerine, kendi mahalle arkadaşlarıyla Haramiler'i kurmak çok daha cazipti.

İSTANBUL

- BOĞAZIÇI GAZINOSU (64 04 01/125):** Yusuf Behçet Günsel Orkestrası... Dansöz Sedef Türkay... (Yemekli... Bir içki 3,5, viski 10 lira)
- BÜYÜK LONDRA (44 95 69):** Sevim Tanürek... Sadiye Arcıman... Mustafa Eroğlu... Semra Atılay... Güler Gürses... Şükran Bilışik... Pavon kısmında oriental dansözler... (İçkill, yemekli)
- CUMHURİYET - PAVYON (44 29 13):** Streep-Tease yıldızları : Urgan, Caravel, Dolly Ki-Mo-No... Dansöz İnci Birol... Light Show revüsü... Trio Pensesler... Buones Aires Orkestrası... Dansöz Mehdiye Cemal... (Bir içki 20 lira... İkinci içki 15 lira... Viski 25 lira)

ÇINAR (73 86 90): Fisco-Capri orkestrası... Los Canarados'lar... Dansöz Nataşa... (Yemekli, Pavyonda içki 15 lira... İkinci konsomasyon 5,5 lira)

ÇATI (48 32 27): Los Çatikos orkestrası... Şantör Şefik Uyguner... (Bir içki 10 lira... Cumartesi, Pazar 20 lira)

ÇAYHANE (48 22 68): İlhan Feyman orkestrası... Kalipso kralı Metin Ersoy... (İçki 6 lira.. Viski 10 lira)

DAĞ KLÜP: Sevinç Tevs - Şerif Yüzbaşıoğlu orkestrası.

DİVAN (48 22 20): İtalyan Li Pelikani orkestrası... (Yemekli... Viski 10 lira... İçkiler 3-12 lira arası değişiyor)

HILTON (48 32 00): Süheyl Denizel orkestrası... Nadiya ve Ömer folklor dans çifti... Palyaço Korteş... İspanyol Los Enbahadorsler... (Yemekli... İçkiler 5 - 7,5 lira arası... Viski 12 - 26 lira arası değişiyor... 20 liralık konsomasyon şart)

KAZABLANKA (44 62 12): Muzaffer Akgün... Nesrin Sipahi... Celâl Şahin... Yılmaz-Birsen düo... Sevim Şengül... Nevin Şengül... Adnan Şenses... Sevim Özer... (Yemekli, içkili)

KERVANSARAY (47 16 30): Sacha Distel... Carusel de Paris... İtalyan Bruno Mobilia orkestrası... Orhan Boran... Dansöz Tahiy ve Dansöz Melike... (Yemekli, Birinci içki 30, ikinci içki 15 lira... Viski 35 lira)

KLÜP REŞAT (44 76 46): Kanat Gür orkestrası... Şantör Alberto Dini... (Bir içki 8, viski 12 lira)

KLÜP 12 (44 44 07): Şevket Uğurluel orkestrası... Şantöz Reneta ve şantör Moris... (İçki 8.80 lira... Viski 12 lira)

KLÜP MİNİ (73 81 46): Nejat Cendelli orkestrası... (Bir içki 8, viski 12 lira) (Cumartesi, Pazar matine)

KLÜP X (48 44 47): Taverna müziği. Şantöz Meri Kristiyan... Şantöz Sasa... Dansöz Birsen Ayda... Akrobat Zengo'lar... Duo Yılmaz-Birsen... Atinalı Çingeneler... (Yemekli... Birinci içki 15 lira... İkinci 7,5 lira... Viski 17,5 lira)

KLÜP SUAT (49 19 01): Kentet Dogo. Solist Başar Tamer... Cuma, Cumartesi, Pazar Erol Büyükburç... Matine... Barış Manço ve Armonileri... (Bir içki 10, viski 12 lira)

KLÜP MUSTAFA (47 63 08): Zekâi Apaydın orkestrası... Solist Mefharet Atalay... (Bir içki 8, viski 12 lira)

KORDON BLÖ 48 54 08): Planetler dans orkestrası... Trio Los Aguilas... Perno atraksyon balesi... Dansöz Lulu... Trio Zengo akrobatlar... Dansöz Sedef Türkay... (Birinci içki 25, ikinci içki 15 lira... Viski 30 lira)

LİDO (48 44 46): Neşet Can orkestrası... Şantöz Muallâ Saylık... Dansöz Tanju Tamara, Sulukule ekibi... (Yemekli... Bir içki 10 lira... Viski 20 lira)

MAKSİM (44 31 34): Zeki Müren... Mediha Demirkıran... Gönül Yazar... Bal Arılları Engin, Metin... Sevim Tuna... Belkis Özener... (Yemekli, içkili)

MOTOREST : Darvaş ve kemanı (fekilli, yemekli) (Bir içki 5,50, viski 10 lira)

ANKARA

ANKARA PALAS (11 65 10): İtalyan Stelio orkestrası... Solist: Claudio Pasquali... Şantör Freddie Davis... Strip-Tease Colette.

BARIKAN (12 70 20): Yaşar Güvenir ve arkadaşları...

BALİN (12 32 60): Pavyon kısmı Farina Kenteti... Carmen İspanyol bale... Solist: Juliana Farina Floor show: Dans oryantal Melike Ali... Strip-Tease... Vantrilog... İspanyol duo... Cemil Başargan orkestrası ile birlikte... Her gün saat 17-19 arası çay saati...

ÇİFTLİK MERKEZ LOKANTASI (13 17 50): Arev Tangör orkestrası

GAR GAZINOSU (11 51 90): Baby Mavromati sextet... Solist Terry... Floor Show... Şantöz Bettina Borg... Dansöz Amal Salem... Royal Balet... Doğu - Şehrazat Folklor... Şantöz Yolanda ve Twist...

GÖL GAZINOSU (1132 31): Behiye Aksoy... Nezahat Bayram... Güneri Tecer... Sihirli kemanlar... İspanyol balesi... Orhan Sezener orkestrası... Solist: Tanju Okan...
İNTİM: Roberto Lorano Orkestrası...

Solist: Roberto Lorano...

KLÜP 47 (12 06 70): Cemil Başargan kuarteti... Solist: Savaş Akkan.

SÜREYYA (12 43 57): İtalyan Ciro orkestrası...

İZMİR

BİLLUR GAZİNO VE PAVYON (Tel: 38289): Orkestra Fleş. Şantöz Aliki... Ses sanatkârı Nimet Köprülü... Şükran Bılışik... Şehnaz Kardeşler... Dansöz Kâmuran Altıntop

EĞLENCE SİTESİ ÇAY SARAYI (Tel: 36190): Akrobat Obüsler... Konya Kaşık Ekibi... Orkestra Cezmi... Beyhan Akıncı... Suzan Köktürk... (Giriş 3 lira) içkisiz.

GAZİNO VE PAVYON MAVİ KELEBEK (Tel: 36179): Kerim Morovalı orkestrası... Şantöz Goncagül... Sevim Hepgüler... Muzaffer Dinletir.

İTALYAN PAVYONU ÇAY SARAYI (Tel: 37315): Ahmet Sezgin ve Orhan Subay saz ekibi... Sevim Erdi... Sihirbaz Hacı Tayyip... Suna Sunay... Bora Dinletir... Erdura Kardeşler... Şahinler... Kukla Tiyatrosu... içkisiz.

KAPRIS PAVYON (Tel: 33545): Niyazi Erdem orkestrası... Dansöz Ceylân Dilek ve oryantal dansözer.

NÜMUNE PAVYON (Tel: 37461): : Nevzat Gençkurt orkestrası... Şantör Şenormanlar... Nergiz Kardeşler... Dansöz Anna Lisa.

SİBEL RESTORAN VE PAVYON (Tel: 32839): İtalyan Roket orkestrası... Şantör Ninno ve Strip Tease yıldızı Veronik.

(16 Mart 1963, Milliyet gazetesinden)

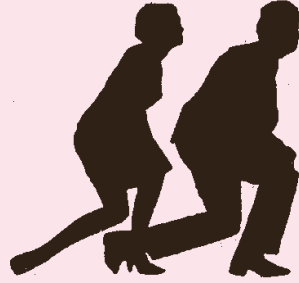
Yerinde say

Twist esas olarak kal a k vr l ş st ne d zenlenmiş bir dans t r d r. Kal alar n z sağa sola oynat n, fakat g ğ s ve omuzlar sak n k p rdamas n.

V cut ağ r l ğ n sağ ve sol ayaklar st ne verirken 180 derecelik bir d n ş kademe kademe tamamlay n. Dizler k vr k ve bir el ters istikamette bulunmal .

Sağ ayak yar m d n k olarak arkada, v cuda eğilim verilirken kollar tren taklidi yapmal . Sağ kal a geri giderken kollar ileride olsun.

Evvla sağ dizi sonra sol dizi k rarak arkaya yaylan n. Dam arkas na yayland ğ zaman kavalyenin de ne doğru gitmesi şart.

- Can m o kadar da b y t lecek bir şey değil ki, dedim
Twist, yeni bir dans işte Durduğun yerde sallanacak, k vr lacak, eğilecek, el rpacak, bel b kecek, ama hi y r meyeceksin
Hep durduğun yerde Hi ileri gitmek yok.
Şof r d nd , m tebessim bir tav rla:
- Abi be, dedi. Sen bana yeni kan tuviz dans n m anlat yorsun, yoksam bizdeki damoklasiyi mi allahaşk na?

Halit K van (1962)

S rt kaş ma fig r nde ağ r l k sağ ayaktayken sol ayağ n burnu d şar baks n. Ağ r l ğ ters ayağa al p kald rarak bir kavis izin. S rt s rta gelinceye kadar daireye devam edin.

ABİDİK GUBİDİK TWİST

NEŞE Dünyayla hemen hemen aynı anda, 1962'de İstanbul'u twist neşesi sardı. Yeni dans hakkında Turgut Boralı bir fıkra anlatıyordu: Zenciler Amerika'da beyazlara açıklıkla bir şey yapamayacaklarını anlayınca bu dansı icat edip ortadan çekilmişler. Şimdi twist yaparken barsak düğümlenmesi olan beyazların halini gülerek seyrediyorlarmış.

ÇIT ÇIT ÇEDENE Barış Manço ve Harmonileri “Çıt çıt çedene” türküsünden twist üretti. “Kızılıklar Oldu mu?” türküsünün “aksak twist” yorumu çok gözdeydi. Esas twist kralı Öztürk Serengil'di. Dansın inceliklerine hakimdi. “Abidik Gubidik Twist” şarkısında “Söyleyen Elvis değil, Johnny değil, Bobby değil, Serengil” diyordu. Önce Osmanbey'de, sonra Moda'da Abidik Gubidik Gazinosu'nu işletti.

FAZLA SALLANMA MEMO Serengil'inki bir twist parodisiydi. Parodinin parodisini ise Adnan Varveren yaptı. Darbukalı, sazlı, alaturkalı tarafından: “Taksim'de var bir durak / Durakta bir Kadillak / Kadillak'ta bir manyak / Twist yap abi dalgana bak / Herkes twist hayranı / Eder bacak bayramı / Yorulup oturanlar / Çeker soğuk ayranı / Herkes oynar twisti / Dolar salonun pisti / Fazla sallanma Memo / Patlatır apandisti”.

GECE HAYATINDA KADIN ERKEK EŞİTLİĞİ

LOS PİÇOS “Abidik Gubidik Twist” çalanlardan biri de Los Piços’tu. Sulukuleli üç Roman çocuğu, alaturkaya geçit vermez gözükten kulüplerde, içkinin tesirini arttırdığı saatlerde, sosyeteye göbek attırıyordu. Aynı kulüplerin bir de Avare Boyacı’sı vardı. Gerçek bir ayakkabı boyacısı. Sandığına fırçasıyla vurarak içli bir “Avara Mu” döktürürdü.

MÜSABAKA Her orkestranın repertuarında mutlaka birkaç twist bulunurdu. Yalnız twist mi? Jerk, Limbo, Madison, Hully Gully, Swim, Pony... Boğaz’daki, Adalar’daki yazlık lokallerde sık sık dans müsabakaları tertiplenirdi. Millet nasıl öğreniyordu bunca dansı?

PANOSYAN Kaymak tabakanın dans hocası Profesör Panosyan, 60’ların ilk döneminde, ilerleyen yaşına rağmen, Galatasaray’daki dershanesinin başındaydı. Son öğrencilerinden Ümit İris diyor ki: “60’larda İstanbul’daki dans stüdyolarının sayısı 50’ye yakındı”.

EĞİTİM ŞART Yılda iki-üç yeni dansın türediği bir dönemde, eğitim şarttı! Tek sorun, dam çok, kavalye azdı. Stüdyolar dans öğrenmek isteyen kızlarla dolup taşarken, erkek öğrenci kıtlığı vardı. Kulüplerde, lokallerde ise görüntü tersineydi. Kadınların gece hayatına katılmasında, dans katalizör işlevi gördü. Masalara eşitlik, pistlere denge geldi.

DANS BAŞLADI, ÇA ÇA, SURF VE YE YE

OKUL ÇIKIŞI “Derken geçtik biz fakülteye / Dans başladı, ça ça, surf ve ye ye”. Ajda Pekkan “İlkokulda Tanışmıştık” şarkısında böyle diyordu. Muhakkak ki okul çıkışı arkadaşlarıyla Tefo’ya ya da Club 33’e gidiyordu!

OCAK 1966							JANUARY 1966							ŞUBAT 1966							FEBRUARY 1966						
PAZ.	PER.	SALI	ÇAR.	PER.	CU.	CER.	PAZ.	PER.	SALI	ÇAR.	PER.	CU.	CER.	PAZ.	PER.	SALI	ÇAR.	PER.	CU.	CER.							
SUN.	MON.	TUE.	WED.	THU.	FRI.	SAT.	SUN.	MON.	TUE.	WED.	THU.	FRI.	SAT.	SUN.	MON.	TUE.	WED.	THU.	FRI.	SAT.							
						1								6	7	8	9	10	11	12							
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22							
23	24	25	26	27	28	29	27	28																			

UCUZLUK Diskotekler, Avrupa başkentlerinde, ucuza içki içmek, dans edip kudurmak isteyen gençler için yepyeni mekânlardı. Bir diskjokeyin son çıkan plakları art arda çaldığı bu yerler, dans orkestralarının hüner sergilediği şatafatlı ve pahalı gece kulüplerinin alternatifiydi.

TEFO Türkiye'nin ilk diskoteğini, 1964'ün sonunda, Tefo adıyla bilinen Tefik Dölen açtı. Adı bile yoktu, Diskotek ya da Tefo deniyordu. Sıraselviler'deki Kulüp 12'nin komşusuydu. Bir takvim yaprağındaki fotoğrafta Tefo, Gülsün Kamu ve ilk DJ Emre Serter nasıl da mutlu görünüyordu.

33 1966'da Harbiye'de açılan Club 33, aslında İsveç merkezli bir turizm şirketinin marifetiydi. “Topkapı” ve “İstanbul'daki Adam” filminden etkilenip İstanbul bileti alan İsveçli turistlere tıpkı Stokholm'deki gibi dans edebilecekleri modern bir ortam hazırlamaktı niyet. Bu uzun ömürlü diskotek İsveçlilerden çok İstanbullulara yaradı.

MERİH GİBİ

– Bizde tiyatro sanatı pek olmadığı için hayatın kendisi tiyatro. Halk oyunlarımızı düşün; halk oyunlarımız dünyanın her yerinde birinci. Neden? Bizde tiyatro yok, onun için tiyatro gereksinimi halk oyunlarına sinmiş. Her halk oyununda entrika ve hikâye vardır. Bu da onları ilginç, benzersiz kılıyor. Başka ülkelerin halk oyunları bale gibi, süzme, ince bir hareket duruşuna giderken, bizde başka.

– Çok çeşitli, kavimler kapısı gibi bizim halk oyunlarımız.

– Tam üstüne bastın, demokrasiye sadece hakkı olan bir ülke değil Anadolu, demokrasiye adamakıllı mahkûm bir ülke.

– Şey gibi...

– Hindistan gibi.

– Merih gibi.

Cemal Süreya, "99 Yüz"

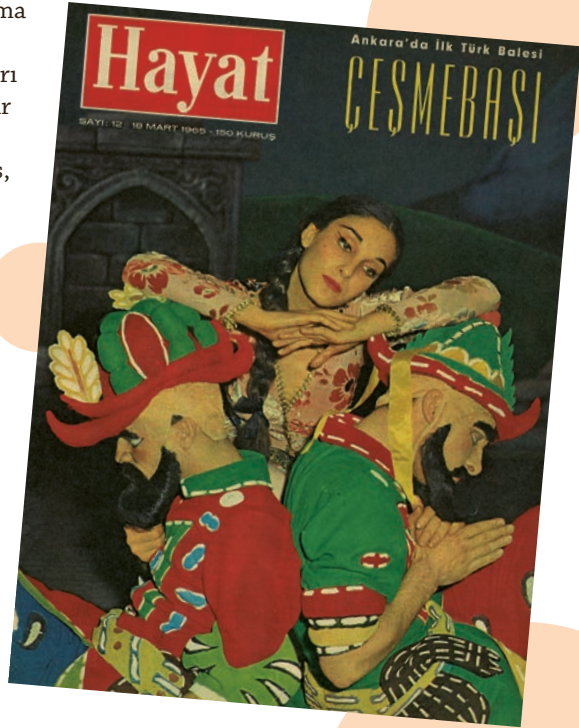
KUYU BAŞINA VARDIM, ZEYNEBİM BEKLER DİYE

KILIÇ-KALKAN Türk Folklor Kurumu, Milli Folklor Enstitüsü gibi halk oyunları üzerine eğilen yarı-resmî kurumların faaliyetleri bilimsel (derleme çalışmaları, kongreler) ve turistik (uluslararası gösteriler) alanla sınırlı kaldı. Türkiye'ye ayak basan turistlerin kılıç-kalkan gösterileriyle karşılaşması, 60'larda başlatılan ironik bir uygulamaydı.

TÖREN-BAYRAM Yapı ve Kredi Bankası bünyesindeki Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi, 50'lerin ortalarından itibaren Halk Oyunları Bayramları düzenledi. Bu bayramlarda, 60'lar boyunca, bir kısmı unutulmaya yüz tutmuş yüzlerce yöresel dans, halk önünde sergilendi. Vedat Nedim Tör'e göre, bu kurum sayesinde halk oyunları milli moda halini aldı, artık ülkenin hiçbir yerinde halk oynusuz bir milli tören düşünülemezdi.

BALE Halk oyunları temelli ilk bale eseri "Çeşme Başı" 1965'te sahneye kondu. İçeriğinde horon, bar, oyun havası motifleri taşıyan kompozisyon Ferit Tüzün'e aitti. Koreografiye imza atan Dame Ninette de Valois'ya göre "Çeşme Başı", Türk dans adım ve hareketleriyle zenginleştirilmiş bir fanteziydi.

SINDIRGI Çeşitli kurumlarca korunup yaşatılmaya çalışılan halk oyunları Anadolu'nun gündelik hayatından bütünüyle çıkmış değildi. Çoğu vilayette yöresel giysi satan veya kiralyayan dükkânlara rastlanıyordu. Sındırgı'daki böyle bir dükkân Anadolu Pop'un doğuşuna tanıklık etti. Moğollar, kıyafetlerini bu dükkândan düzdü. Onları Barış Manço, Cem Karaca, Ersen, Üç Hürel takip etti.

Yerimiz kalmad babacığım

Bir yıl içinde 26 şarkıcının hemen her gece söylediği ve plakları satış rekorları kıran “Mühür Gözlüm” türküsünün yazarı ve bestecisi Aşık Ali İzzet Özkan, türküsünün “arzu üzerine” söylendiği bir otelin rufuna gitmek isteyince, müdür tarafından içeri alınmak istenmedi. “Yerimiz kalmadı babacığım” diye göğüsledi başı fôtr şapkalı, yakası gravatsız Aşık Ali İzzet’i otelin müdürü Reşat Olgaç. Sonra da karşısındaki Baba’nın Aşık Ali İzzet olduğunu öğrenince özürler dileyip şahsi misafiri olarak rufta baş köşeye buyur etti. Aşık Ali İzzet’i ruftaki müşteriler de biraz yadırgar gibi oldular başta. Derken dudaklardan kulaklara, masalardan masalara yayılan fısıltılar salondaki bütün müşterileri dolaştıktan sonra anlaşıldı en ön masada otel müdürüyle birlikte oturan Baba’nın Aşık Ali İzzet olduğu. Çevresindeki bakışlara pek aldırmayan Aşık Ali İzzet, şarkıcı Gönül Turgut “Mühür Gözlüm”ü okurken, gözlerini ona dikti ve bir yandan da dudaklarını hafif hafif kıpırdatarak kendine yüz bin lira kazandıran türküsünü, bir kez de içinden söyledi. Gönül Turgut, Aşık Ali İzzet’i görünce türküsünü yarıda keserek geldi, “Aşığıım” diyerek Ali İzzet’in boynuna sarıldı. Sonra da türküsünün devamını, onun masası başında durup gözlerini ona dikerek söyledi. (1967)

ORTANIN SAĞI SOLU

İstanbul'daki gece kulüpleri özellikle üç çeşittir: 1. Ortanın sağında olanlar, 2. Ortanın solunda olanlar, 3. Yerin altında olanlar

Ortanın sağında olan gece kulüplerinde ortanın solunda olan kişiler eğlenirler. Ortanın sağındaki kişiler ise ortanın solundaki gece kulüplerini tercih ederler. Yerin altındaki gece kulüplerinde ise sağı solu belli olmıyan kişiler, terk edilmiş aşıklar, öfkeli gençler, züğürt delikanlılar eğlenmeye çalışırlar.

Ortanın sağındaki gece kulüplerinde çoğunlukla "Bit" müziği çalınır. Çaç, slow, tango gibi eskimiş danslar pek edilmez. "Bit" müziği demek Amerikan tipi beyin yıkama demektir. Bu müzikle bir saatlik bir beraberlik sonunda dışarıya çıktığınız zaman kendi isminizi bile unutabilirsiniz. Korkunç gürültüye ve devamlı ye-ye'lere alışık değilseniz, sinirleriniz de zayıfsa, hele de içkisizseniz bu beyin yıkama ameliyesine güç tahammül edebilirsiniz.

"Bit" müziği çalınan yerlere naylon, perlon, dakron gibi isimler taşıyan topluluklar devam eder. Bu gruplar tarikat gibidirler, içlerine yabancı almaz ve içlerinden yabana vermezler. Görünüşte gerçek anlamda eğlenirler. Gece kulüplerinde bu grupların eğlenişlerini seyrederek eğlenen kişilerin sayısı azımsanmıyacak kadar büyüktür. Ortanın sağındaki gece kulüplerinde öyle pek viski içilmez.

Ortanın solundaki gece kulüpleri uyanık adamların keşfettikleri verimli bir iş sahasıdır. Buralarda daha ziyade Türkçe şarkılar söylenir. Saz geçerli bir müzik aletidir. Alkışın büyüğünü toplar. "Bakın şu deyyusun kaç tarlası var", "Kiraz dolu

aylalar bizim olacak” gibi şarkılar avuçlar patlatırcasına alkışlanır. En çok viski içilir. Ortanın solundaki gece kulüplerine öyle pek kravatsız filân girilmez. Zaten bu tip yerlere devam edenlerin en azından kırkar kravattı bulunur.

İstanbul’un bütün gece kulüplerinde muhakkak ki en fazla eğlenenler (patron hariç) orkestra’nın elemanlarıdır. Orkestra elemanları gençlikleri, çapkınlıkları, yakışıklılıkları çalış ve üfleyişlerindeki kudretleriyle müşteriye getiren kadını lokale çekerler. Birinci görevleri budur. Müzik arkadan gelir. Türkiye’de çoğunlukla erkek, kadının istediği yere gittiğinden, bu işleri başarma hassasına sahip orkestra kısa zamanda iş yapan orkestra olarak üne kavuşur. (Bir misal: Türkiye’nin en iyi trompet çalan müzisyenlerinden Hırant artık yaşlanıp iyi üfliyemediğinden bu tip orkestraların hiç birinde iş bulamamaktadır).

Ortanın sağında ve ortanın solunda olan gece kulüplerinde hemen hemen her gece hemen hemen hep aynı kişiler eğlenir. Ünlü ama sarhoş sinema sanatçıları, tiyatro oyuncularını, büyük küçük gazeteciler, zenginler, müflisler. Ama en çok hepsinden çok birbirlerinden ayrılmış çiftler.

Bu birbirlerinden ayrılmış çiftler gece kulüplerinde evlilik yaşantılarından fazla birbirleriyle karşılaşır. Ahmet bey, Hüsnü beyden ayrılmış Müjgân hanımlıdır. Hüsnü bey, Cafer beyden boşanmış Süheylâ hanımlıdır. Yan yana masalarda hep birlikte... Ya da dans pistinde “şeyk” yaparaktan. Gülerekten, oynuyaraktan.

Yerin altındaki gece kulüplerinde içki üç liraya satıldığından ötürü hayatta anlaşılmamış kişiler buraya devam ederler. Çok içip çok çok neden anlaşılmadıklarını anlatmak için.

Buraları yerin altında olduklarından ötürü rutubetli ve karanlıktırlar. Üçüncü sınıf aktörler, ikinci sınıf randevu evi kızları, birinci sınıf homoseksüeller buralarda toplanırlar. Tüm toplumsal dürtülerden bıkip usanmış sanatçıların da rağbet ettiği yerin altındaki gece kulüpleri bir hâdise çıkıncaya kadar görülmeye değer yerlerdir.

Halit Çapın

*Karikatür: Bedri Koraman
(Milliyet, 29 Mayıs 1966)*

Summertime, Stardust, Bluemoon.

İlk konserimi henüz dört yaşındayken aile arasında Yesâri Asım'ın bir şarkısı ile verdim. Tabii bu alaturka bir şarkıydı.

Aslını kaybetmemiş maya ve halk türkülerini çok sever ve her zaman da kendim için söylerim.

Rock and roll, gençliği sadece deşarj ediyor, hayranlık buradan geliyor.

Ella Fitzgerald'ı yemeden içmeden günlerce dinleyebilirim.

Caz müziği üzerine çalışıyorum. Tercih ettiğim parçaların hepsi, kendine has hususiyeti olan, ağır caz şarkılarıdır. Seçtiğim branşın dışına çıkmayı hiç düşünmüyorum.

Tülay
GERMAN

*Tülay German
(1961 tarihli bir söyleşiden)*

CAZI ONLARA BIRAK

ANADİL “Sen Amerikalı zenci değilsin. Bırak cazı onlar söylesin. Türksün. Neden kendi müziğini kendi dilinde söylemeyesin?” Erdem Buri'nin bu sözleri Tülay German'ın hayatında bir dönüm noktası oldu.

ARAYIŞ Birkaç yıldır aynı kulüplerde, aynı kişilere, aynı şarkıları söyleyen German, galiba bu sözleri duymaya can atıyordu. Erdem Buri onun içini okumuştü. 1962 sonbaharıydı. İkisi tanışalı şunun şurasında birkaç ay olmuştu. Kısa sürede bir hayat arkadaşlığına dönüşen aşkları, ülkenin siyasal ve kültürel arayışlarına denk düştü.

BEREKET 1961 Anayasası'nın hayat öpücüğü sayesinde, ülkede sendikal yaşam canlanmış, Türkiye İşçi Partisi kurulmuş, sol yayınlarda kıpırdanma başlamıştı. Bu hareket tiyatroya, sinemaya, müziğe bereket getirdi. Sosyalist aydın Erdem Buri ile Tülay German'ın birlikteliği, müzikteki değişimin motoru olacaktı.

TÜRKÜLER “Stardust”lara, “Blue Moon”lara paydos diyen German, cazın kalp atışlarını en yakınındaki Anadolu türkülerinde keşfetti. Ruhi Su'yla ve TİP çevresine eklenen Nesimi Çimen, Ali İzzet Özkan, İhsani gibi Alevi aşıklarla muhabbet kurdu.

BAKIN ŞU DEYYUSUN KAÇ TARLASI VAR

KADIN AĞZI Yozgat yöresinden “Burçak Tarlası”, “kadın ağzı” türkülerin bilinen nadir örneklerindendi. Çoksesli düzenlemesini Doruk Onatkut yaptı. 1964’te Belgrad’da, Balkan Melodileri Festivali’nde, Milli Orkestra’nın solisti Tülay German tarafından seslendirildi, sonra da plağı yayınlandı.

GELİN KIZ Şehir merkezinden bir kız, köye gelin gider. Daha düğün günü oğlan askere alınır. Sabah ezanıyla kalkıp bütün gün tarlada burçak yolmaktan kızcağzın sıtkı sıyrılır. Tarlanın sahibi ağaya, kocasını askere alan zaptiyeye başlar sövmeye.

OTOSANSÜR “Burçak Tarlası” sahnede başkaydı, plakta başka. Plaktaki sözler, Ezgi Plak’ın sahibi Aykut Sporel’in ricasıyla Radyo arşivi normlarına çekildi. “Bakin şu deyyusun kaç tarlası var”, “İlahi zaptiye ömrün tükene” dizeleri harcandı. Deyyus “adam”a, zaptiye “kaynana”ya döndü. Anadolu popun ilk kıvılcımı çakmıştı çakmasına, ama otosansürle.

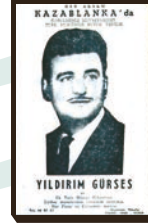
YARININ ŞARKISI Tülay German türkü düzenlemeleri, aşık eserleri ve birkaç aranjmanın yanında özgün besteler yorumladı. Erdem Buri’nin yazdığı “Yarının Şarkısı” ülkenin ilk protest pop şarkısı olarak kayıtlara geçti, TİP toplantılarının demirbaşı oldu: “Bir şarkı olmalı özlemi söyleyen / Bu koyu günlerden yarına seslenen”.

KIZILCIKLAR OLDU MU?

HATIRAT Tülay German'ın zengin hatıratı, İstanbullu bir aydının halkla ya da halktan birinin şehirli aydınlarla kurduğu kültürel alışverişin boyutlarına ve sınırlarına dair ilginç tanıklıklar içeriyor. German'ın düştüğü çelişkiler, toplumun çelişkilerinin bir yansıması.

BİR GARİPLİK Ankara'da şık bir gece kulübünde Türkçe repertuarla sahneye çıktığında, bir müşteri İngilizce şarkı diye tutturur. German, "Aksanınızdan anladığıma göre Adanalısınız galiba" der. "Bense Amerikan okulu bitirmiş bir İstanbulluyum. Ortada bir gariplik var. Ben sizlerin türkülerini söylemek istiyorum, sizse Amerikan parçaları istiyorsunuz!"

GÖBEK 1964 sonlarında, popüleritesinin doruğundayken, Kazablanka Gazinosu'nda sahne alır. Alaturka gazino aleminin ve Tülay German birbirlerine hiç de aşına değillerdir. Bir kadınlar matinesinde, "Kızılçıklar Oldu mu" türküsü esnasında sahneye fırlayıp göbek atanlara hayretle bakabiliriz, eliyle tempo tutmakla yetinir... Repertuarına 9/8'lik bir türküyü almanın elbet bir bedeli vardır!

SOL "Siyah saçlarını omuzlarına döküp de bir 'Burçak Tarlası' döktürdü mü yer yerinden oynardı. Öyle sıradan insanlara türküyü söylemez, devrimcilere seslenirdi" diye anlatıyor Hıfzı Topuz. "Bütün sol aşıkta Tülay'a".

AS KULÜP GECELERİ

AL SANA CAZ! Ayten Alpman, Avrupa'da cazla dolu geçen yıllarından sonra 1965'te İstanbul'a döner. İlk gecesinde İsmet Sıral onu As Kulüp'e götürür. Türkiye'nin cazda hangi aşamaya geldiğini merak eden Alpman, sahnede bağlamasıyla Ruhi Su'yu, tarlalı şarkılarıyla eski dostu Tülay'ı görünce dehşete düşer. Sıral güler: "Artık böyle! Özgün bir müzik bu, Türkiye bununla çalkalanıyor!"

ŞİŞLİ As Kulüp, gece hayatında farklı bir rüzgâr estirdi. Şişli'de, Site Sineması pasajındaki Çayhane, German'ın Kazablanka'dan devşirdiği paralarla, As Kulüp'e dönüştürüldü. 1964'ün sonlarında açılan, yazın Kalamış'ta açıkhevaya taşınan kulüpte jet sosyeteyle sosyalist aydınlar, bazen hırlaşıp dalaşsalar da, yan yana keyif çattılar.

KİMLER GELDİ KİMLER GEÇTİ Kadroda Ruhi Su ve Tülay German başı çekiyordu. Tanju Okan, Metin Ersoy, Gülsün Kamu gibi isimlerin gelip geçtiği As Kulüp sahnesi, hele bir de o gece Aşık Veysel, Aşık Ali İzzet uğramışsa iyice bayram yerine dönerdi.

PARİS Saadet kısa sürdü. As Kulüp geceleri artık kelle koltukta yaşamıyordu. Tehditler, asarızlar, keserizler... 1966 ilkbaharında German-Buri çifti, soluğu Paris'te aldı. Tülay German plak ve sahne çalışmalarına eski hızından ve İstanbul'undan uzakta, Fransa'da devam etti.

A black and white portrait of a woman with long, dark hair, looking upwards and to the left. She is wearing a dark, long-sleeved top and a patterned scarf. The background is a plain, light color. At the top of the image, there are two rows of color calibration bars: a grayscale bar on the left and a multi-color bar on the right. The name 'Tülay German' is printed in a bold, black, serif font at the bottom left of the image.

Tülay German

Gazetelerden ..

Filmlerde çokluk sosyete kızıdır. Şımarık, parasına güvenen, güzel fakat karanlık. (1965)

Gazetelerden ... Gazetelerden ...

Ajda Pekkan sinemamızda birinci sınıf bir kadın star değildir. Olur mu olmaz mı, orası ayrı konu. Ama Pekkan ikinci sınıflar içinde başı çekiyor. İkinci sınıfların birincisi. (1965)

Köln'de bir programa katılan Ajda Pekkan'a Alman TV seyircileri mektupla en çok şu soruyu sordu: 'Siz gerçekten Türk müsünüz?' (1968)

Yunan basını Ajda'ya 'Türk BB'si' adını taktı. (1968)

Beyazperdedeki şöhretini dolgun vücuduna borçlu olan film yıldızı Ajda Pekkan'ın biraz daha para kazanma arzusu ile denemek istediği şarkıcılıkta hiçbir kabiliyete sahip olmadığı anlaşılmıştır. Dinleyicilerden biri bir ara piste fırlamış, 'şarkı bilmezsin, türkü bilmezsin, bari soyun da göbek at' diye bağırıştır. (1966)

Ajda Pekkan siyasette AP'yi tutuyor. Çünkü isminin baş harfleri, Kırat'ın rumuzu. (1969)

Simone de Beauvoir'ın 'Kadın' isimli eserini okuyan Ajda Pekkan'ın bu kitabın tesirinde kalarak hayatıyla ilgili önemli yeni kararlar aldığını biliyor muydunuz? (1969)

Gerçekten Türk müsünüz?

EĞLEN OYNA DURMA HEY

REGAL DÖNEMİ Kulüp sahnelerinde şarkıcılığın ilk basamaklarını tırmanırken aniden Yeşilçam yıldızı oluverdi, dört yılda 40 küsur film çevirdi. 1966'daki "İki Yabancı"yla müziğe kesin dönüş yaptı. Bugün hayranları arasında adı tebessümle anılan, biraz da sihirli bir etki uyandıran "Regal dönemi" böyle başladı.

SADAKAT "Ben Ajda'nın Regal döneminin benim için ne anlama gelmiş olduğunu artık hatırlamıyorum. Bir gün bunun hesabını vereceğim: 'Ajda'nın Regal dönemine neden sadık kalmadın?' diyecek bir ses bana. Titreyeceğim".
Fatih Özgüven, "Regal Dönemi"

HOPPA VE ROMANTİK Regal şirketiyle, 1970'e kadar, Fecri Ebcioğlu'nun kanatları altında 40'a yakın kayıt yaptı. Filmlerde canlandırdığı hoppa kıza cuk oturan naif, romantik, uçucu şarkılardı bunlar: "Bir arkadaş buldun ki ismi Hülya / Birden yıkıldı başıma dünya" ya da "Hayat dudaklarda mey, eğlen oyna durma hey, yaşamak ne güzel şey".

TERK EDİLEN Naim Dilmener'in tespitiyle, Ebcioğlu şarkılarında sadece gönül eğlendirilen, hep terk edilen, ezilen bir kadın vardı. 70'lerdeki Fikret Şeneş şarkılarındaysa tek başına ayakta durabilen, direnen bir kadın.

ATINA'DAN EUROVISION'A

BATIYA DOĞRU Eğer istikametiniz Batıya, önce Batılı yüzünüzü, Batılı maskenizi, Ajda'nızı takınız! 1980'in "Petrol"lü Eurovision'una giden yolun ilk taşları Apollonia yarışmalarında döşendi.

PERHAPS ONE DAY Ajda Pekkan 1968 ve 1969'da Apollonia'da Türkiye'yi temsil etti ve Atina'dan iki dördüncülükle döndü. İkincisinde, İngilizce besteye yarıştığı için bazı müzisyenlerin hışımına uğradı. 1975'te başlayan Eurovision maceramızın şekerli sakızı "Türkçe mi İngilizce mi?" tartışmasının miladyıdı bu.

FAŞİST CUNTA Türkiye, 1967'de Yunanistan'da darbeyle iktidara gelen Albaylar Cuntası'nı tanıyan ilk ülkeydi. Belki bunun acısıyla, 1969'da Akşam gazetesi bir kampanya açtı ve müzisyenleri Apollonia'yı protestoya çağırdı. Akşam'a göre bu yarışma Yunanistan'daki faşist cuntanın reklamından ibaretti.

SEVGİLİ MELİNA

Bu çağrıya kulak asmayan Ajda Pekkan, Türkiye'ye dönüşünde, şaşırtıcı bir siyasi çıkış yaptı. Akşam sütunlarında, Yunanlı aktris Melina Mercouri'ye açık mektubu yayınlandı: "Yüzlerce düşünürünün, sanatçısının zindanlarda çürüdüğü bir ülkenin sanat adına giriştiği politik oyuna iki kez katıldığım için üzgünüm".

İLK VE TEK SÜPERSTAR

J HARFİ Tam adı Ayşe Ajda Pekkan. Ama Ayşe'nin lafı bile olmaz, Ajda dururken. Az rastlanan bir isim. Telaffuzunuz (a uzun mu, kısa mı, Funda gibi mi, Ferda gibi mi?) kimliğinizi ele veriyor. Gençliği, tazeliği imleyen Mezopotamya kökenli bir sözcük olmasına rağmen, herhalde "J"nin hikmeti, nasıl da Avrupai tınıyor.

FOTOĞRAF Ajda, batılılaşma projesinin 60'lardaki simgesi, bazen net, bazen flu fotoğrafı, bazen de karikatürü oldu. Şehirli, sarışın, şık, alımlı bir kadın olarak kendini hep yeni baştan tasarladı. Sadece sosyeteye oynasa silinir giderdi. Sakarlıkları, kusurları, yenilgileri yanına kâr kaldı, onu erişilebilir, kısacası "halktan biri" kıldı.

HANGİ KÖY? "Ben Bir Köylü Kızıyım" şarkısı şaka gibiydi. Sözlere eşlik eden neşeli Rumen halk ezgisi Anadolu'yu değil, yine Avrupa'yı işaret ediyordu. Bir diğer şakayı tamamlarcasına: Bir longplay'inin kapağında, kırdan atıyla gezen sarışın (pardon, ak yeleli) çıplak bir kadın vardı.

KAMÇI 1966'da, bir Adana lokalinde, ilk ciddi sahne deneyiminde yaşadığı tatsızlıkların gazetelere skandal olarak yansıtılması onu kamçılardı. 70'lerde süperstarlık mertebesine erdiğinde, büyük gazinoların assolist adayındaydı. Ama hayır, hiçbir pop yıldızı, alaturka gazinoda assolist olamayacaktı. Ajda bile.

Zeki Müren açıklıyor:

NİÇİN Mini ve maxi etek giydim ?

San'atçı Zeki Müren mini ve maxi etekle sahneye çıkmasının bazı çevrelerde büyük tepki yaratması üzerine "İncap ederse günün birinde dünya çapındaki bir revüde Adem ile Havva'nın "Adem"ini temsil eder bir tek yaprakla sahneye çıkarım. Bu biraz cesaret işidir" demiştir. Zeki Müren'in bu konudaki yazısı aşağıdadır:

1. Yıllar önce sahneye çıktığım ilk sezonda papyonuma işlettiğim bir tek inci ve giydiğim bordo renkli smokin için neler yazılmış neler söylenmişti... Halbuki bugün?

2. Artist sahnede her şey yapabilir... Ben yeniliklerimi caddede tatbik etmiyorum ki...

3. Futbolcular maça pijama ile mi çıkıyorlar? Boksörler ringte tulum mu giyiyorlar? Pehlivanlarımız mayo ile güreşmiyorlar mı? Judo veya barfiks yapanların veya trapezcilerin suspansuarlarına sözümüz var mı? Zeybeklerimizin kıyafetinde diz kapakları kapalı mı?

4. Cinsilâtif dediğimiz cici hanımlarımızın süper mini modasına uyduğu son yıllarda benim, eski Romalılardan, gladyatörlerden, Antuan'dan, Sezar'dan modernize ettiğim bir kıyafeti giymeye niye hakkım olmasın?

5. Pek çok hanım sanatçının göbük ve göğüslerinin ve mevzun bacaklarının teşhir edildiği sahnelerde benim lâme çizmemin üstünden bir karış fazla görünen sarı tüylü bacağımın sözü mü olur?... İyi ki oldu... İnsan estetiğine güvenemediği yerini açabilir mi?

6. Asırlardır pileli mini etek giyen İskoç askerlerine ne buyrulur?

7. Bu bikini devrinde plâjlarda uzun don mu giymeliyiz acaba?

8. Dünya seyahatimde batıda son entarili erkek modasını önce ben de hayretle izledim. Artık uzun saçlı rengârenk kılıklı erkeklerin sokaklarda rahatça dolaştığı memleketimizde nasıl olsa başkaları tatbik edecekti bunu... Sahne yeniliklerinin "naçizane" öncüsü olarak erken davrandım... İyi yapmadım mı? Alkışlarınızın neticenin müsbet olduğunu göstermeseydi devam etmezdim.

GELELİM MAKSIYE

1. Dedelerimiz evlerinde entari giymiyorlar mı?

2. Padişahlar sırmalı elmaslı kaftanlarının altına ne giyerlerdi?

3. Kafkas beylerinin çizme üstüne giydikleri kıyafet maxi değil de nedir?

4. Rahipler kadın mıdır?

5. Mevlevi'ler kloş etekleri ile semaya varıyorlar mı? O ne ulvî bir görüntüdür.

6. Arap ülkelerinde yere kadar giyilen entarilere söz edilebilir mi?

7. Bir sanatçı bahsedilmediği gün bitmiş tüketmiş demektir...

8. "Yıldırımlar yüksek tepelere düşerler..." demiş Atalarımız. Sizler benim siperisaisikamsınız.

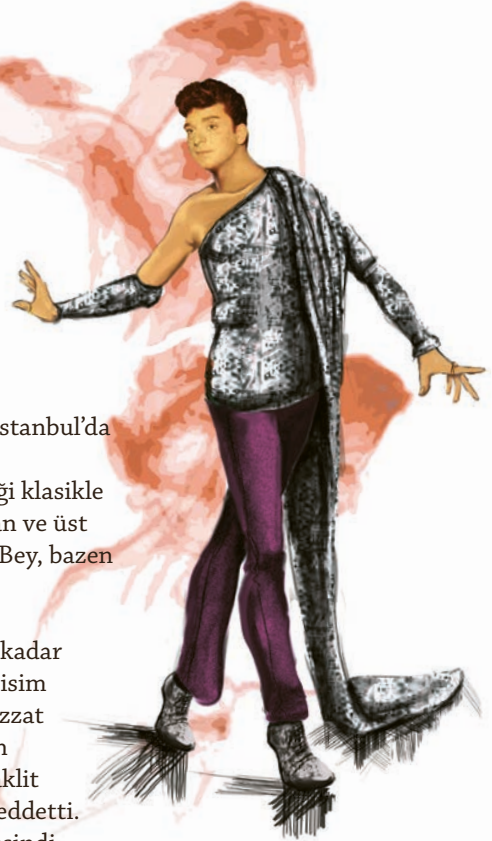
Derin saygılarımla
Zeki Müren

MODERN KLASİK

ARUZ Zeki Müren, Türk musikisinin geçmişine, aruza ve edebiyata vâkıf olduğunu, çok genç yaşta, radyo emisyonları vasıtasıyla kanıtlamıştı. Eski eserlere getirdiği yorum sayesinde kazandığı saygınlık, ona ayak bağı olmadı, tam tersine farklı yollara, farklı arayışlara girmesi için cesaret verdi.

ELVIS 50'li yıllarda, birkaç kuşak öncesine ait neoklasik eserleri büyük bir beceriyle okuyan bu genç, aynı zamanda, İstanbul'da modern sanat eğitimi gören bir üniversite öğrencisiydi. Zeki Müren'in müzikal kimliği klasikle modernin karşılaşmasından, çatışmasından ve üst üste binmesinden doğdu. Bazen Hacı Arif Bey, bazen Elvis Presley.

LIBERACE Zeki Müren sesi ve yorumu kadar kostümleriyle de varoldu. Hepsine tek tek isim koyduğu bu kostümlerin çizimini bazen bizzat kendisi yaptı. Bu ışıltılı kıyafetleri giyerken Amerikalı piyanist şantör Liberace'yi mi taklit ediyordu acaba? Buna ilişkin söylentileri reddetti. Hem Liberace'den daha cesur olduğu da kesindi.

UĞUR DUVAĞI Askerliği biter bitmez, sahneye ilk defa tamamı pullarla işlenmiş bir ceketle çıktı. Babası vefat ettikten birkaç ay sonra mini etek giydi. Hong Kong malı gümüş simden örülmüş pelerinle ve Los Angeles'tan alınma beyaz yaka taşlarıyla süslü mini etekli kostümünün ismi "Uğur Duvağı"ydı.

BENİM İÇİN YAZILMIŞ

TOM LEE Zeki Müren, eşcinsellik hakkında konuşmadı. Belki de özgürlüğünü susmasına borçluymuştu. Sahne kişiliğinde sergilediği üslup, bu konuda kendisinden beklenen bir deklarasyondan her zaman daha fazlasıydı. 1965'te tiyatro sahnesinde canlandırdığı Tom Lee rolü, cinsel kimlik tartışmasında söz aldığı bir istisna olarak tarihe geçti.

EFEMİNE “Çay ve Sempati” piyesindeki Tom Lee, bir Amerikan yatılı lisesinde, arkadaşlarının alaylarına maruz kalan efemine bir gençti. Piyenin finalinde, beden eğitimi öğretmeninın karısıyla yatıyor, böylece erkekliğini hem kendine hem topluma ispat ediyordu. Piyesteki asıl sürpriz suydur: Erkeklik taslayan beden eğitimi öğretmeni gizli bir eşcinseldi.

TENİS Zeki Müren “bu piyes sanki benim için yazılmış” diyor ve Tom Lee’yi şöyle tarif ediyordu: “İçine kapanık, çok duygulu, sporun dahi tenisinde muvaffak olabilen, saçlarını diğer arkadaşları gibi çok kısa kesmek istemeyen, maça gitmektense konser seyreden romantik bir tip”.

İÇME SAKIN Oyun Arena Tiyatrosu’nda sahnelendi. Seyircilerin büyük çoğunluğu, Müren’in kadın hayranlarıydı. Müren bir sahnede rol gereği sigara yaktığında salondan sesler yükseliyordu: “Sakın içme, sesine zarar verir”.

GÖZÜNÜZ YOLDA, KULAĞINIZ BENDE OLSUN

HER YERDE 60'lı yıllarda Zeki Müren her yerdedi: Şarkılarıyla sahnede ve plaklarda, desen sergisiyle galeride, şiir kitabıyla kitabevlerinde, tiyatrodada, sinemada, bir Vakko mendilinin üzerinde ve 1969'dan itibaren "Gözünüz yolda kulağınız bende olsun sevgili şoför kardeşlerim" diyen sesiyle radyoda, Pirelli'nin şarkılı reklam kuşağında...

YAPIŞTIRMA BIYIK "Katip" filminde Türkiye ilk defa Zeki Müren'i bıyıklı gördü. İlanlarda "Bu filmde Zeki Müren lahûti sesiyle ilk defa Mevlid-i Şerif'ten kısımlar okumuştur" notu bulunuyordu.

VALS YERİNE 50'lerde Ankara'daki 19 Mayıs gösterilerinde, Harp Okulu öğrencilerinin "Beklenen Şarkı" eşliğinde spor hareketleri yapmasını hayatının en unutulmaz hatırası olarak sık sık andı. Askeri otoriteden kabul görmeyen yanı sıra, "Mavi Tuna" valsini yerine kendisine ait bir nihavend eserin seçilmiş olması gururunu okşamıştı.

KORKU Cemal Süreya, onun en çok Hafif Batı Müziği'nden korktuğunu yazdı. Korkmuş olsa bile, çeşitli vesilelerle korkusunun üstüne gittiği bir gerçektir. Ajda Pekkan'a kol kanat girmesi, Anadolu Popçulara destek çıkması veya "O Sole Mio", "La Mamma" gibi İtalyan ve Fransız klasiklerinin Türkçe aranjmanlarını yaparak alaturkacılara alafıranğın yolunu açması, belki bu korkunun, belki de bir sevgi ve hayranlığın tezahürüydü.

MEKTUBUNDA DİYORSUN Kİ

NEW YORK Birinci gece New York'un "sanatçılar yuvası", "bohem hayatı sevenlerin semti" hippilerin yatağı Green Village'a gittim. Muazzam parkında (Santral Park) her milletten hippiler vardı. Burası hürriyetin ta kendisi... Herkes istediği gibi yaşıyor. Dünyanın her bucağından gelen orijinal tiplerle dolup taşıyor.

LOS ANGELES Bütün merakım dünyanın en meşhur yedi şehrinde oynanan "Hair" piyesi idi ve akşam için ancak üç kişilik yer temin edebildik... Salon hınca hınçtı. Bilhassa piyesin konusunu teşkil eden tiplerin benzerleri saçlı erkekler, hippie giysili kızlar çoğunluğu kapsıyordu. Çılgınca bir müzikle ve çılgınca dans eden yüze yakın artistle oyun başladı. Kıvranıyorlar, kendilerinden geçiyorlar, yerlerde sürünüyorlar ve seks gösterileri yapıyorlardı. Hepsini mutluluğa bu yoldan kavuşmanın müdafii idiler...

BAYRAK Piyeste bol bol LSD, Maruvanna ve haşhaş sözü geçiyordu ve coşup coşup üçlü, dörtlü seks numaralarına başlıyorlardı... Oyunun teması şu imiş: Ne olursan ol, ne giyersen giy, ne içersen iç, herkes herkesle yatabilsin... Tek ki insanlara zararın olmasın, iyi kalple yaşa... Dünya geçicidir... Bu arada birkaç kere Amerikan bayrağına çıplak olarak sarıldıkları oldu. Manasında bir hiciv sezdim.

RÜYA İnsan kendini hiç görmediği bir rüyadan uyanmış zannediyor dışarı çıkınca. Karşı bulvarda sabaha kadar kapanmayan muazzam bir plâk mağazasından "Hair" in Long-Play'ini satın aldım. Gece yatağıma yattığımda saatlerce uyuyamadım. Acaba haklı mıydı tezleri? Acaba mutlu muydular? Mutluluk neydi? İnsan ömrü ne kadardı? Vicdan hürriyeti, bu muydu? Ne arıyorlar, neyi istiyorlardı? Hiç birine tam cevap bulamadan renksiz bir uykuda boğulup gittim. Rüya görmek istemiyordum. Gördüklerim bana yeterdi...

(Zeki Müren'in Hürriyet gazetesine mektuplarından, 1970)

Beatle Kesimi Saç

Zamanımızda bir dünya meselesi olan âsi, çılgın gençlik içinde mürâhik veya yüzleri henüz tüylenmiş delikanlılar arasındaki modalardan biridir.

“Beatle”ler, yine o âsi gençlik arasından İngiltere’de çıkmış çalgıcı-şarkıcı dört oğlanın müşterek lâkabıdır. Bu oğlanlar, alınlarında, kaşlarını tamamen örten top kâküller bırakmışlar ve saçlarını da kız-oğlan arası denilecek şekilde uzatmışlardır. Benzetmemiz yerindedir sanırız; eskiden evlere alınan besleme kızların uzun saçları arasındaki bitleri temizlemek için zehirli maddeler kullanmaktan çekinenler, yıkamak ve ayıklamak suretiyle temizlik de çok üzücü ve yorucu olduğu için, kızların saçlarını sıfır numara

makine ile kesdirirlerdi ve sonra saçlar uzamaya terkedilirdi. Besleme kızlar bir müddet entârili oğlana döner, saçları uzadıkça da kız ile oğlan arası bir kafaya sahip olurlardı. Beatle kesimi saç modası işte o eski besleme kızların başlarının hemen tıpkısıdır. Beatle kesimi saç, aslında güzel bir oğlanı, delikanlıyı çirkinleştirmektedir. Kendisini bu modağa kaptıran gençlerin, güzelliği kaymetlendirmede zevk yoksulu olduklarını kabul etmek gerekir.

Reşat Ekrem Koçu, “Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü”

MUAMMALI, ÇOK HUMMALI BİR AŞK

BİTLİS Türk basını 1963'ten itibaren dünyayı sallayan Beatlemania'ya "Beatles humması" adını taktı ve yakın markaja aldı. Bu tuhaf ismin Türkçedeki karşılığı neydi acaba? Milliyet'in genç muhabiri Mehmet Ali Birand "Pireler" dedi, tutturamadı. "Hamam Böcekleri" dendi, uymadı. Sonunda bir kolayı bulundu, halk arasında "Bitliler", "Bitlis", "Bitlisliler" isimleri yayıldı.

Adana okullarında mini etek ve uzun saç yasak

ADANA, A.A. Millî Eğitim Müdürü Hilmi Metin, orta dereceli okullara bir genelle göndererek, «mini etek ve Beatles modası»nın önlenmesini istemiştir. Genelgede, mini etek ve Beatles modasının gelenek ve göreneklerimize aykırı olduğu ifade edilmiş; Beatles modası denilen «uzun saç, top ense, uzun favori»nin en az mini etek kadar ahlak kurallarımıza aykırı olduğu hatırlatılmıştır.

Yerli Beatles

Beatles de yerliler! Henüz de İngiliz! İngilizleri taklit edenler değil, Amerika'da habibiler yaratan ve en az dört İngiliz grubunda sonra Adana'da Ayaz Küçük liderliğinde dört kişi -okuyucularımız!- 21 Mart Dünya Tiyatralar Günü dolayısıyla düzenlenen gösteri en çok ilgiyi çekenler listesinde. Tiyatro sahne gibi geliyor, işte onlar gibi parti yapıyorlardı. Yık farkları 'kaf' almıyorlardı... Bu da pek fark açılırsa da...

Bu resmi, gülmeleri her yerde kıyametin kopmasına sebebiyet veren Beatles'leri bir anına gösteriyor. Tiyatro grubu halindeki grup, gençleri çilesinin bu dört kişiden, müziklerinde olduğu kadarlığına ve onları kendiliğinden Beatles ismiyle boy geçirebiliyor.

Yeni bu fotoğrafın göre Beatles grubunun gerçekliğini tanıyan öğrenciler için bunları sadece top ense, mini etek, saç, kılımlı. Bu fotoğrafta ne derslere kadar yerlere, öğrenciler sadece eden bir fotoğrafın öne geçmek istiyorlar onları bu hale getirmiş.

KÜÇÜK DEV ADAMLAR Grup üyeleri arasında boyu 1.80'i geçen yoktu. Ama Beatles'ı gözünde fazla büyüten bir gazete "John, Paul ve George'un boyu 1.93'tür, sadece Ringo'nunki 1.85'tir" diye yazıyordu.

BEYOĞLU SOKAKLARINDA Beyoğlu Beatles'a kesmişti... Vakko'da Beatles mendilleri, Yekta'da Beatles çantaları, Erol'da Beatles kunduraları satılıyordu. Hava Sokak'ta 60'larda kurulan Beatles pantoloncusu uzun yıllar boyu varlığını sürdürdü.

TWIST AND SHOUT "Otomobillere dadanan Twist isminde bir hırsızlık şebekesi, giydikleri Beatles modeli ayakkabılar yüzünden yakayı ele verdi. Paraları Beyoğlu'ndaki dans salonlarında kadınlarla yediklerini itiraf ettiler!" 1965 gazetelerinde bu tip haberlerin sayısı az değildi.

OBLADİ OBLADA

BEATLES FAN CLUB 17 Mayıs 1966'da bir kulüp kurduk. Türkiye'de Beatles'la temasa geçen tek ve ilk kulüp biziz. İngiltere'de 50 bin üyeli Official Beatles Fan Club Türkiye koluyuz. Elimizde Beatles'ın imzalı son fotoğraflarından var. İsteyenlere 2,5 liralık pul karşılığında yollayacağız. *Sihhiye Aksu Sokak, 11/10 Ankara*

ORTA CİNS Önce saçları başları, kılık kıyafetleri tartışıldı. Yagın kaniya göre "orta cins" in temsilcisiydiler. Beatles modası yüzünden sokakta kızla erkek ayırt edilemez olmuştu. Derken müzikleri her şeye baskın çıktı.

LA LA DEMEYİ UNUTMA

Mavi Işıklar'ın "Ob-la-di Ob-la-da" ve "Yalnızım" (Yesterday), Ali Atasagun'un "Ne Zormuş Unutmak" (A Hard Day's Night), Fikret Kızılok'un "Sevgilim" (All My Loving) şarkıları plağa okunan Beatles adaptasyonlarıydı.

TAKLİT Sahnelerde Celal Şahin, Beatles parodisiyle güldürüyor, Topless topluluğu "İtalyan Beatles" namıyla program yapıyordu. En iyi "yerli Beatles", Faruk Akel Orkestrası'ydı: Bir gazeteye göre, "hele peruk taktıkları zaman, hakikilerini bile pek aratmıyorlardı doğrusu".

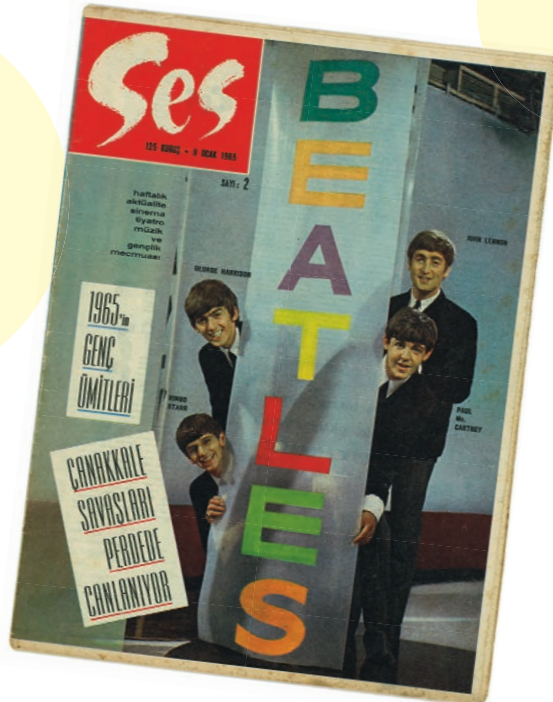
PEK YAKINDA İSTANBUL'DA

DİREKTEN DÖNDÜ Beatles az kalsın İstanbul'da konser veriyordu. Bu konuda üç ayrı girişim yapıldı, ama hepsi yattı. 1964'te Fransız bir menajer, Avrupa turnesine Türkiye'yi de dahil etmişti. Turne iptal edildi.

300 BİN 1965'te, güzellik yarışmaları alanında uzman bir organizatör, Beatles'a kanca attı. Gelen telgrafta, İstanbul'da üç konser için grubun 300 bin lira istediği yazılıydı. Bilet satışından toplanacak hasılat bu rakamı zor karşıladı.

AS KULÜP SAHNESİNDE 1965 sonbaharında "büyük bir reklam kampanyasına girişmeyi düşünen, tamamen yerli sermaye ile kurulmuş bir şirket" devreye girdi. Erdem Buri'ye "hangi yabancı sanatçıyı getirtelim?" diye sordular. Buri üç isim verdi: Yves Montand, Georges Brassens, Beatles. Şirket Beatles'ı tercih etti, ama iş tamamına ermedi. Gelselerdi, büyük bir konserin yanı sıra, As Kulüp'te "özel bir davetli kitlesine" de çalacaklardı.

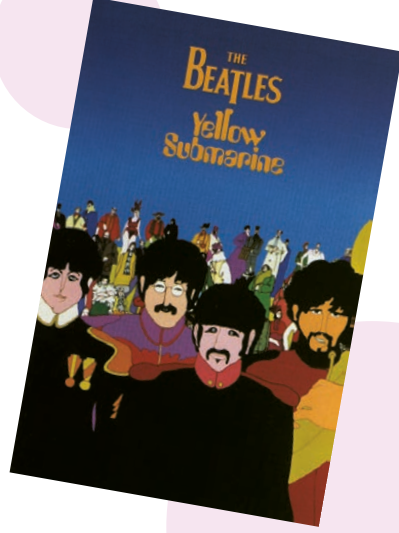
GENÇLERİN SEVGİLİSİ Beatles hayranları heveslerini Şan, Yeni Ar gibi sinemalarda gösterilen "A Hard Day's Night"la tatmin ettiler. 1965 sonlarında, bir buçuk yıl rötarla vizyona giren filmin Türkçe ismi "Gençlerin Sevgilisi"ydi.

KARA KEDİ, SARI DENİZALTI

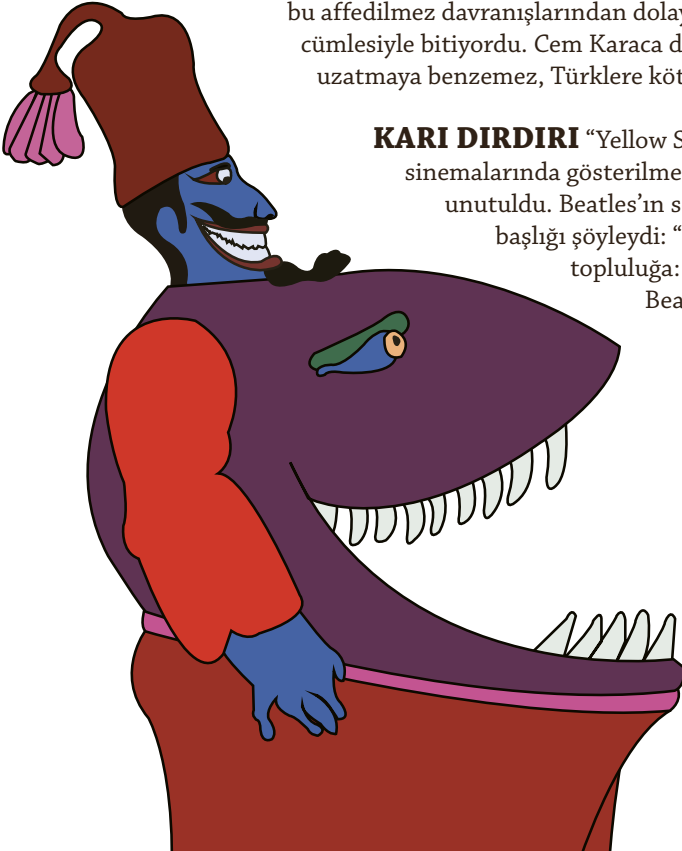
BARBAR TÜRKLER 1969'da Beatles ile Türkiyeli hayranları arasına kara kedi girdi: "Sarı Denizaltı". Bu çizgi filmde Beatle'ların savaştığı ordunun en acımasız askerleri olan vahşi kaplumbağalar, fesleriyle ve koca göbekleriyle tasvir edilen Türklerdi.

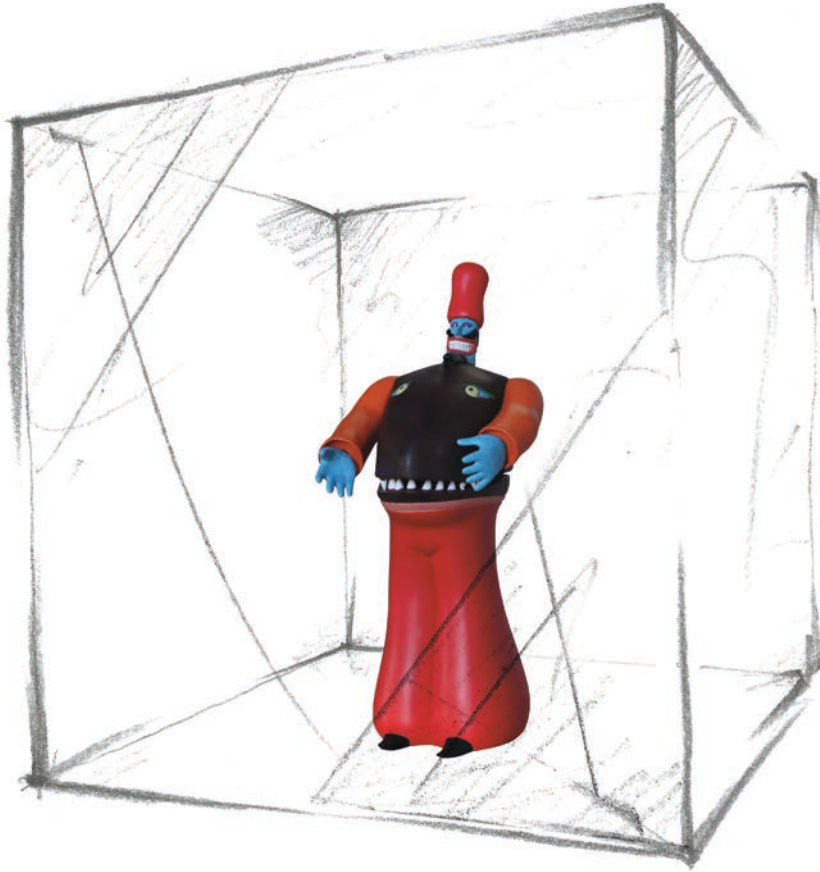
SEVGİ İŞPORTACILARI Talat Halman Milliyet'teki köşesinde şöyle yazıyordu: "Biz Batının ruhuna sinmiş olan Türk ve Müslüman düşmanlığına boyun eğdikçe, kendimizi bütün değerlerimizle tanıtmakta aciz kaldıkça, işte Beatles gibi sevgi işportacıları bile Türklüğe hiç çekinmeden, hiç utanmadan dil uzatır".

PROTESTO KAMPANYASI Türkiye Müzisyenler Sendikası "Radyo Beatles çalmasın" diye öneriyor, Şerif Yüzbaşıoğlu'nun kınama mesajı "Şanlı tarihimizi hiçe sayarak onurumuzu kıran bu affedilmez davranışlarından dolayı pişman olacaklardır" cümlesiyle bitiyordu. Cem Karaca da köpürmüştü: "İsa'ya dil uzatmaya benzemez, Türklere kötü söz etmek".

KARI DIRDIRI "Yellow Submarine" Türkiye sinemalarında gösterilmedi, kırgınlık zamanla unutuldu. Beatles'ın son günlerinde Tercüman'ın başlığı şöyleydi: "Yazık oldu bu güzel topluluğa: Karı dırdırı yüzünden Beatles dağılıyor".

İ-Kİ JABANDJY

Gedjé qaranlyq
El-ler bir-les-mys
Gedjé qaranlyq
Galb-ler söz-leş-mys
İ-ki jabandjy
Ta-nıs-mys-lar bøjle
Jyldız-lar sahid olmys bu asqa
Mah-tab de-mys -ki
Gedje asq basqa
Jabandjylyra japyms bir -de saqa

Sevim Burak, "Ajda Pekkan"

BAK BİR VARMIŞ BİR YOKMUŞ

KALPLER SÖZLEŞMİŞ Bu topraklarda yıllar içinde marşlar, kantolar, tangolar Türkçe nefes alıp verdi, “Lüküs Hayat”lar, “Çok yaşa sen Ayşe”ler yazıldı, çalındı, söylendi. Ama istisnalar kaideyi bozmadı, cazdan dans ezgilerine uzanan Hafif Batı Müziği ile Türk Dili ve Edebiyatı, birbirine yabancıydı. Bu “iki yabancı”, 60’larda tanıştılar. Eller birleşti, kalpler sözleşti.

TANGO TOMORROW “Sevdim bir genç kadını” tangosu, 1959’da İngilizceye çevrilmiş ve Ayten Alpman’ın repertuarına girmişti. Neyse ki tutmadı. Tutsaydı, tarihin seyri değişebilirdi.

ALMANCA KEREM Şarkıyı İngilizceye çeviren Cumhur Alp’in amacı, bir Türk bestesini dışarıya açmaktı. İlhan Mimaroglu sözünü sakınmadı: “Bu tangonun Türk halkına İngilizce sunulması, ‘Kerem’ operasının Türk sahnesinde Almanca oynanması gibi bir şey”.

YA SABİR Bestesiyle güftesiyle özgün bir Türkçe popa giden yolda iki zorunlu merhale 60’ların başında aşıldı. Memleketin ilk pop bestesi İngilizceydi: Erol Büyükburç’tan “Little Lucy”. İlk aranjman “Bak Bir Varmış Bir Yokmuş”u okumaksa İlham Gencer’e düştü, bir Bob Azzam şarkısını Fecri Ebcioğlu Fransızcadan Türkçeye adapte etmişti. Türkçe beste için biraz daha sabır gerekiyordu.

TÜRKÇE OLİMPİYATLARI

BİZİM NEYİMİZ EKSİK? Avrupalı, kendi dilinde şarkılar dinlemeyi tercih ediyordu. İngilizce bundan bir ölçüde muaftı, ama İtalyanca bir şarkının Fransa'daki şansı, Fransızca söylendiği müddetçe yaver gidiyordu. Bizim neyimiz eksikti? Fecri Ebcioğlu ve Sezen Cumhuri Önal boşluğu gördü, böylece Türkiye de bu gümrük mevzuatına uyum sağladı.

DÜNYA OLDU BANA DAR Adamo, 1965'te "Tombe La Neige" şarkısını "Her Yerde Kar Var" adıyla plağa okuyarak Türkçe Sözlü Hafif Batı Müziği'nin öncüsü oldu. Türkçeyi Türklere Fecri Ebcioğlu vasıtasıyla bir Belçikalı öğretiyordu.

KIRMIZI JAKET Sezen Cumhuri Önal bir keresinde "O günlerde yabancı şarkıları yabancılar gibi söylemek marifetti" demişti. Türkçe şarkıları yabancılar gibi söylemek de bir başka marifetti: Ajda Pekkan "Her Yerde Kar Var"ı Adamo'dan, "Moda Yolunda"yı Marc Aryan'dan geçti. Tıpkı onlar gibi yarım yamalak Türkçeyle plak doldurdu.

KİME DERLER SANA DERLER "Her Yerde Kar Var"ı Sacha Distel, Peppino di Capri, Patricia Carli, Marc Aryan, Johnny Hallyday ve Mina'nın Türkçe şarkıları takip etti. Ortalık neredeyse Türkçe Olimpiyatları'na dönmüştü. Şarkıcıların aksan bozukluğu iyiydi, hoştu da, güftelerdeki Türkçe anlatım bozukluğunu sineye çekmek kolay mıydı?

SENSİZ BİR HİÇ Mİ OLUYUM?

DİŞİ SINATRA “Strangers in The Night” uyarlaması “İki Yabancı” yüzünden Ajda Pekkan az tepki toplamadı. Hasan Pulur, “İki Yabancı” şarkısıyla Türkçenin anasının hatırının sorulduğunu yazmıştı. Cem Karaca “Biz Ulusal Türk Müziği diye çırpınırken, ‘İki Yabancı’ gibi sözlerle güzel Türkçemizin yabancılaştırılması çok ilginç” diyordu.

YÜREK İSTER Öte yandan Ajda Pekkan da, Türkçe Sözlü Hafif Batı Müziği diye çırpınıyordu. Popun acemilik döneminin yegâne kahramanı (belki de kobayı) Ajda’ydı. Neticede “Seninle deli doluyum / Sensiz bir hiç mi oluyum?” dizelerini okumak yürek isterdi.

ÜÇ-BEŞ Ajda’nın 60’larda yorumladığı yerli beste sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu. Sözel yapıları yüzyılların birikimiyle oturmuş halk ve sanat müziği geleneklerine sırt çevirdi. “Mühür Gözlüm”, “Köylü Güzeli” gibi ezgileri sahnede ve radyoda okuduğu vakiydi, ama böyle bir plak doldurmaya hiç yeltenmedi. Tülay German ne yapıyorsa, tam tersini yaptı.

RESİMDEKİ GÖZYAŞLARI Cem Karaca Ajda’ya çatadursun, aynı eleştiriden nasibini almakta gecikmedi. Bir gazete, “Yeni plağı ‘Resimdeki Gözyaşları’ beğenildi. Ancak Cem’in Türkçe diksiyonunun bozuk olması tenkidlere uğradı” diye yazıyordu.

BİR ZAMANLAR ANADOLU'DA

AZNAVOUR 60'larda, Anadolu kökenli iki Ermeni sanatçı Türkiye'de büyük ilgi gördü. Charles Aznavour, 1963'te Taksim Belediye Gazinosu'nda konser verdiğinde şöhretli bir yıldızdı. İstanbul'daki Ermenilerin konserle ilgilenmediği yazıldı, çünkü cemaatin dini önderleri, Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği gün sahneye çıktığı için Aznavour'u protesto etmişti.

ÇİFTTELLİ Bir dedikodu sütununa bakılırsa Aznavour, "Küfürlerin çoğunu biliyordu, olmadık anlarda lafa karışıp bir Türkçe laf ediyor, şaşırtıyordu insanı". Gaskonyalılar meyhanesine gitmiş, orkestra çiftetelliye girince, "Haydi bakalım göbek" diye bağırıp oturduğu yerde oynamaya başlamıştı.

ARYAN Marc Aryan 1966'da Türkiye'ye ilk gelişinde taze şöhretti. Epey Türkçe plak doldurdu. "Nasıl Evlenirsin Bu Lisanla?" da, bir Türk kızını babasından isteyen yabancı damadı oynadı. Kapışılan bestelerinden en önemlileri "Dünya Dönüyor" ve "Eylülde Gel" di.

MALATYA Aryan, Malatya'dan Lübnan'a, oradan Fransa'ya göç eden Ermeni bir ailenin çocuğuydu. Anne babası, hazır oğullarıyla İstanbul'a gelmişken, memleketleri Malatya'ya kadar uzandı. Fransa'da kurduğu şirkete bile Malatya ismini veren Aryan şöyle diyordu: "Türkçeyi iyi anlıyorum fakat zor konuşuyorum. Bizimkiler evde Türkçe konuşur".

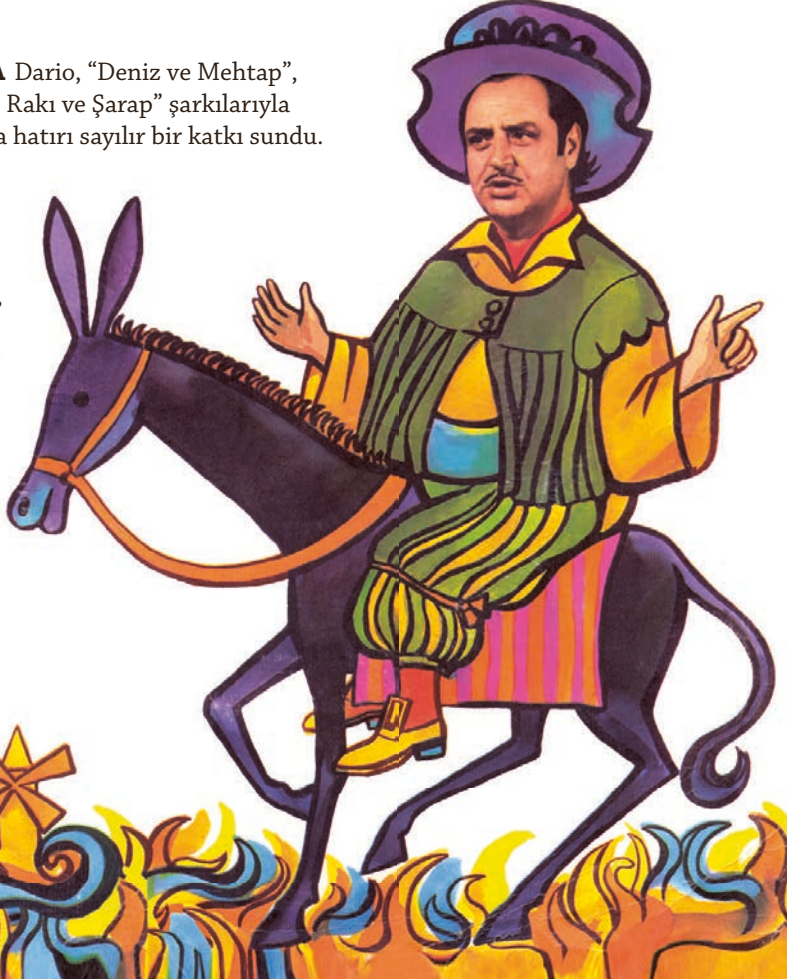
HER AKŞAM VOTKA, RAKI VE ŞARAP

ZÜPPE GENÇLİK Halk müziği sanatçısı Muzaffer Akgün 1961'de şöyle diyordu: "Caz müziğini seven, sözümona modern, sözümona yüksek sosyete, benim fikrimce züppe gençlik, türküleri beğenmez. Halbuki bu zümrecik bilmez ki, Dario Moreno türkülerin kıymetini anlamış, satış rekoru kıran eserlerinin nüvesini türküler teşkil etmiştir".

ENTARİSİ ALA BENZİYOR Dario Moreno, gazete ve dergilerin gözünde "halk türkülerimizi dünyaya tanıtan adam"dı. 1960'ta, İstanbul türküsü "Entarisi Ala Benziyor"u "Ali" adıyla Fransa'da plak yaptıktan sonra, Türkiye'de iyice el üstünde tutulur olmuştü.

VELİ'NİN OĞLU Şarkı söylemeyi İzmir sokaklarında öğrenen Yahudi genç, 40'larda Türkiye'den Fransa'ya göçtü, sinema ve müzikte uluslararası başarı yakaladı. Bir zamanlar Ankara'da ahbaplık ettiği Orhan Veli'nin şiirlerini dilinden düşürmezdi. Şairin müzisyen babası Veli Kanık, "Entarisi Ala Benziyor" türküsünün derlemecisiydi.

SANÇO PANZA Dario, "Deniz ve Mehtap", "Her Akşam Votka, Raki ve Şarap" şarkılarıyla Türkiye'nin popuna hatırı sayılır bir katkı sundu. 1968'de, Jacques Brel'le birlikte "Don Kişot" müzikalinde rol aldığı bir dönemde, İstanbul'daki hazin ölümüyle renkli bir defter kapandı.

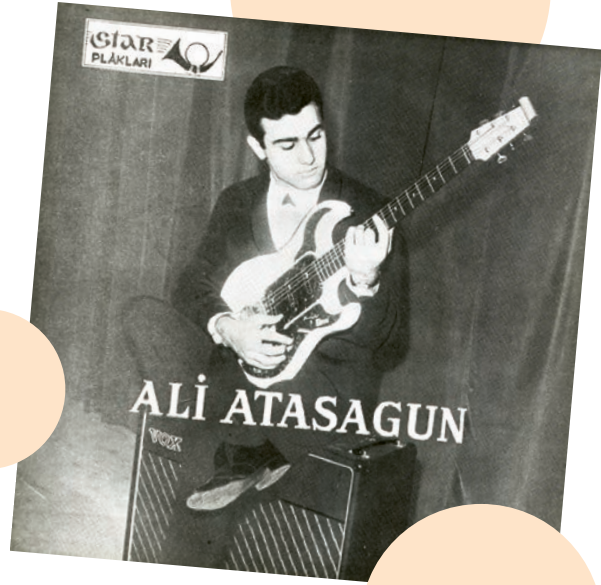
AYIP MI, YASAK MI, GÜNAH MI?

GÖZLERİ AŞKA GÜLEN Şevket Uğurluer 1964'te "Gözleri aşka gülen taze söğüt dalısın" şarkısını plak yapar. Şarkı İngilizce başlayıp yarı yolda Türkçeye döner. Türkçe bölümde, vokalin derinden gelmesi şaşırtıcıdır. Uğurluer, "O zaman bizim camiada Türkçe söylemek ayıptı, gayri ihtiyari mikrofondan uzaklaşmışım" diye açıklar bunun sebebini.

SOUL James Brown hayranlığıyla bilinen Ali Atasagun, Anadolu etkileşimli birkaç beste yaptı, Beatles ve Rolling Stones'un birer şarkısını Türkçe seslendirdi. 1967 tarihli "Hiçbirine Benzemez"de, bir soul şarkısına Türkçe söz yazmanın güçlüklerini ve gülünçlüklerini anlattı.

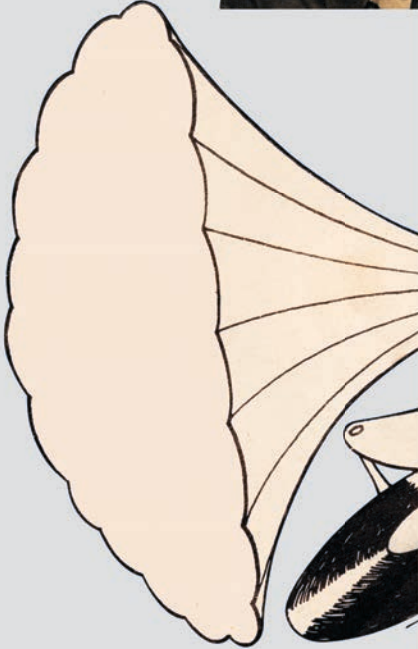
HİÇBİRİNE BENZEMEZ "Bu şarkıyı Türkçe söylemek güç olacak / Hiçbirine benzemez / Ne 'Saklanbaç' ne de 'Cennet Yolu' / Ne 'Arkadaşımın Aşkısın' / Hiçbirine benzemez / Ama oldu, ne dersiniz ha? / İlk defa böyle bir deneme biz yaptık / Gündüz gece uğraşarak / Başkadır bu müzik / Hiç birine benzemez".

YENİ MODA Türkçe, Türkiye'de yapılan Batı Müziği içinde itibarlı bir yer edinmek için yıllarca sıra bekledi. 1968'e gelindiğinde artık yeni moda, Türkçe şarkı söylemekti. "Türkçe şarkı söylemek konusunda ne düşünüyorsunuz?" Gazetelerde şarkıcılara yapılan 10 Soru 10 Cevap anketinin gözde sorusu buydu.

SAKIN PLAK OLMAYIN SAKIN PLAK OLMAYIN

Burası... Bakırköy'de bir hastane
Ben: 399 numaralı hasta
Teşhis: Plâk kompleksi
Marka: Sahibinin Sesi
Bir iğne görmez miyim
Fırıl fırıl dönerim
Yolunuz buraya düşerse
Bana plâk fırçası getirin
Kristal iğne getirin

Herkes bir plâk zaten
Küçük yaştan doldurulmuş
Baba evinde
Okulda, sokakta
Mitingle, gazetelerle
Radyolarla, televizyonla
Nutukla, vaızla
Zılgıtlı, copla
Yasak demişler şuna
Öbürüne tu kaka
Örf-ü adet şunlar şunlar
Hak hukuk diye bir şeyler
Yüksek milli menfaatler
Biz hep bunu çalarız
Asırlardır çalmışız
Saflar bu yemi yemiş
Hin oğlu hinler
Kös dinleyip iş becermiş

HALE, JALE, LALE, BÜTÜN MAHALLE

TRANSİSTÖR 1950'ler radyonun yükselme çağıydı. Takvimler 60'lara dayandığında, transistörlü ve pilli radyoların hayata girmesiyle ivme daha da artacak gibi görünüyordu. Türkiye'de 1950'de 350 bin olan radyo sayısı 1960'ta 2 milyona varmıştı. Kentlerde radyosuz ev yoktu.

TÜRK KÖYLÜSÜ 40'larda radyo markaları, savaş cephesinden en son haberleri eve kadar getirmekle övünürdü. 50'lerde ana dinamik müzik oldu, dev yıldızlar reklamlarda boy gösterdi. "Daima işini bilen Türk köylüsü radyosunu seçerken de en iyisini alır" diyordu Hamiyet Yüceses.

İL RADYOLARI 60'lar Pop yıllarıydı. "Burçak Tarlası"na, "Emrah"a, türkü düzenlemelerine radyoda kolay kolay geçit verilmiyordu, ama Avrupa'nın listebaşı şarkıları İl Radyolarından yasaksızca gençliğe ulaşıyordu. "Nino Ferrer'den Mirza'yı dinledik. Şimdi Hale, Jale, Lale ve bütün mahalle için Rolling Stones topluluğu çalışıyor ve söylüyor: Satisfaction".

TEKEL Radyo, 60'lı yıllarla birlikte bir "müzik tekele" olmaktan çıktı. Hatta, kendini ülkenin yenilik arayışlarına kapadığı için, sivil girişimlerin önünü açtı. Artık pikapta dönüp duran plaklar saltanat sürecekti. Pikap demek, gramofonun hantallığından, radyonun muhafazakarlığından kurtuluş demektir.

Merhaba radyoseverler!..

Biz **Hale** ve **Jale**

Siera'nın 69 model fingirdek radyolarınız!

Sarkı söyler, türkü okuruz!
Oyun havaları veya dans müziği ile sizi coştururuz!
Dünyanın dördü bir yandan haber toplar size duyururuz.

Gelin fingirdek HALE ve JALE'yi sakından tanyalım:
HALE üst tekele. Çantaya meraklıların bir an olsun bir Siera modelidir. MİF deke bir biçimdedir. Yalnız büyük değir, aynı zamanda alim ve güzel. Portatifler, later odamız baş köşesine koyup dinleyiş, later yakık odamıza götürün.
Siera'nın 69 JALE'ni gerek ses, gerek güzellikle bütün diğer radyoların pabucunu dama atma yolundadır.
Siera'nın kabiliyetleri Türkiye'nin dört bir yanına dağılmış uzmanlar tarafından tecrübe edilmiş sonra piyasaya çıkarılmıştır. Esasen Siera'nın yeni fingirdeklerini götürün: 69 model HALE veya JALE ile sarımsak-döş olum.
Siera'nın HALE ve JALE'leri sahiplerini aldatmaz.
Tulantı anlatılar için Siera bayinize başvurunuz.

veya cebu bile şugar.
yanlarından eksik etmeyecekleri.
Yalnız büyük değir,
later odamız baş köşesine

Fingirdek HALE
Pirin perakende 275 Lira

Fingirdek JALE
Pirin perakende 343 Lira

Siera
bülbülleri susturan radyo

sevdiğiniz plâkları
Net olarak yalnız
PHILIPS
PİKAPLARINDA
dinleyebilirsiniz

4 Devirde bütün normal ve stereo plakları çalabilir.
— Philips Fişli
— TL 376
PHILIPS bayilerinde görülmektedir.

PHILIPS
KALITE İhtiyacınıza PHILIPS aklarıdır

SİZ DE
BEGENDİĞİNİZ ORKESTRAYI
ORJİNAL AVRUPA MALI BU
STEREO - BOX'la
Müzik Zevkinizi Tatmin
Ederek Salonunuzda
Dinleyebilirsiniz

**HARBIYE PHILIPS
ACENTESİ**
HALASKAR GAZI CADESİ No. 40/51
TELEFON : 48 76 75

ELEKTRO ŞTİ.
KARAKÖY KEMERALTI,
EADDESİ No. 5
TELEFON : 44 85 38

Bütün plâklarınızı
ZEVKLE DİNLETECEK
MÜZİKAL DEĞERİ YÜKSEK
BİR STEREO PİKAP
PERPETUUM
EBNER

• 4 kuluçka (15, 30, 45, 78 devir)
• 18 ve 20 devir plakları kolay çalar
• Plaklar hızlı ve yavaş durur
• 100 watt güç
• 10 plak yatağı

TEKNE SÖZLEŞİMİ
**GÜNEY İTHALAT
KOLL. ŞTİ.**
KAZAN KÜLTÜR VE İHTİSAP
İstanbul Mecidiyeköy cad. No. 26 Telefon 372805 - 372134 Telex KOLBARI
Yeni Ankara Caddesi Kat: 15 İstanbul Mecidiyeköy Cad. No. 26

Temiz ve net sesin garantisini:
Safir iğneli **PHILIPS** pikaplarında

Stereo sesin gücü çalıtıran
Safir iğneli Philips pikapları
en zengin müzikleri net ve
temiz olarak sunarlar. 4 devirde
tüm plakları çalar ve
yavaş ve hızlı durur.
Bütün Philips pikaplarında
televizyon alabiliriz.

AG 345A (Ceylan)
Fiyat TL 395—
AG 345B (Pınar)
Fiyat TL 315—

PHILIPS PARANIZIN EN DEĞERLİ KARŞILIGI

PHILIPS
Elektrogramfon ve pikapları

AG 4120 19
Elektrogramfon
Fiyat TL 340—

AG 345A TR
Fiyat TL 315—

AG 345B TR
Ceylan Pikap
Fiyat TL 295—

PHILIPS PARANIZIN EN DEĞERLİ KARŞILIGI

Daha iyisi yoktur
Meşhur İngiliz malı **Plessey**

**TAM OTOMATİK
PİKAPLARI**
Satışta arz edilmektedir.

• 4 Devirli (15—33—45—78)
• 10 plak çalar (15 devirde ve
kayıp)
• Akıllı mekanizasyon

TUFTAN SAĞIN YENİ
BHİLLER KOLL. ŞTİ.
New Moon Cad. No. 8-10 Telex 487874
İzmir - Beşik - Güneş

Manarok
4 DEVİRLİ
OTOMATİK
PİKAPLARI

• 4 devirlidir 78, 45, 33, ve 16 lik plâkları çalar
• Kauçukludur, plâkların daha iyi dönmesini ve,
yıpranmamasını sağlar.
• Kullanılması kolaydır otomatik durur
• Fener pili ile çalışır
• Stereo tertibatlıdır

DAHİLİ TİCARET KONTUVARI
Abdurrahman Kızıldağ ve Ortakları Adı Kom.
ŞTİ. Aşrafendi Cad. Katırcıoğlu Han No. 549
İstanbul Telefon : 27 32 31 - 27 31 26

YETER BE, LONG PLAY ÇALMA, 45'LİK ÇAL

HANIM MODASI Pillisi, cereyanlısı, monosu, stereosu, ev tipi, piknik tipi boy pikaplar kent merkezlerinde revaçtaydı. Pikapsız evlere dolmuşlar, taksiler, lokantalar, çay bahçeleri, meyhaneler vasıtasıyla radyoda bulunmayan müzikler yayıldı. Ozan Ali Kızıltuğ ne diyordu: “Ankara’dan bir ev aldım / O da tek bir oda imiş / Ben d’alırım radyo pikap / Hanımlara modayımış”.

MEVLÛT 1963’e kadar gramofonla, taşplaklarla idare eden Türkiye, 10 yıllık bir gecikme sonrası pikapla ve plastik bazlı plaklarla tanıştı. İlk seri 45’likler Zeki Müren’inkilerdi. İlk 33’lük ise Kâni Karaca’nın okuduğu “Mevlût”tu.

KÜÇÜKLÜ BÜYÜKLÜ Malûm, 45 devirli küçük plaklar iki yüzüne birer, bazen ikişer şarkı alır. 33 devirli büyük plaklara (long play, uzunçalar, albüm) ise arkalı önlü 45 dakikalık kayıt mümkündür. 90’larda Gülhane Parkı’ndaki bir konserde, sahnedeki Erkin Koray’ın uzun doğaçlamalarından sıkılan bir vatandaş şöyle bağırmişti: “Yeter be, long play çalmayı bırak, 45’lik çal!”

DOĞUBANK Yerli pikap üretimi arttıkça plak piyasası hızlandı. Plak şirketleri, 50’lerin sonlarında Sirkeci’de açılan Doğubank İş Hanı’nın zemin katını mesken edindi. 70’lerde Unkapanı’na taşınana kadar, müziğin nabzını bu handa tuttular.

BİR ŞARKISIN SEN ÖMÜR BOYU SÜRECEK

KOLA Plaklar halkın yaşamına bir girdi, pir girdi. Türkiye’de üretime 1964’te başlayan Coca-Cola’nın ilk kampanyasında, kapaktan çıkan hediyeler arasında 45’lik plaklar da bulunuyordu. 1966’daki bir başka kampanyada, kapaklardaki Coca-Cola harflerini tamamlayanlara, toplam 180 pikap ve 4500 plak vaad ediliyordu.

İSTATİSTİK 1966 rakamları esas alınarak açıklanan istatistiklere göre, Türkiye’de yılda ortalama 3 milyon plak satılıyordu. Pikap sahiplerinin sayısı 200 bindi. Yılda 10 bin yeni pikap piyasaya çıkıyordu. 1964’te yerli müzik, toplam plak satışının yüzde 70’iyken, 1966’da Batı müziği ile yerli müzik oranı denkleşti. Ülkede beş plak fabrikası, beş de plak kayıt stüdyosu vardı.

DELİLAH Rağbet hafif müzikte Ajda Pekkan’a, alaturkada Zeki Müren’eydi. 120 bin satışla Berkant’ın “Samanyolu” şarkısı rekor kırdı, Ajda Pekkan’ın “İki Yabancı”sı ve Erol Büyükburç’un “Ağlarım”ı onu geriden takip etti. En çok satan yabancı 45’lik ise Tom Jones’tan “Delilah”ydı.

VERGİ 60’lar boyunca hükümetler ithal müzik setlerine ve plaklara yüzde 100’ü aşkın ağır gümrük vergisi koydu. Amplifikatörlü portatif pikaplar ise yurda gümrüksüz kabul edildi. İyi müziği iyi cihazda dinlemek hayaldi.

KOMÜNİST MOZART

ÇİROZNAME 60'larda, Türkiye'deki 33'lükler genellikle 45'likler derlemesi niteliğindedi. Albüm kimliğinde bütünlüklü bir 33'lüğü Fransa'da çıkaran Moğollar, Charles Cros Akademisi ödülü aldı. Charles Cros, plak teknolojisine emeği geçmiş bir mucit ve şairdi. Orhan Veli'nin Cros tercümesi "Çirozname" edebiyat çevrelerinde çok sevildi, 1980'de Şenay tarafından plağa okundu.

RUSÇA KONUŞMALAR 1966'da Ankara'da polis bir plakçıya baskın yaparak Beethoven, Mozart, Vivaldi ve Chopin 33'lüklerini topladı. Rus basımı plaklarda Rusça konuşmalar duyuluyordu. Yapılan incelemede, konuşan adamın komünizm propagandası yapmadığı, sadece eserleri anons ettiği anlaşıldı.

SEKS "Tanışmıştık Ada'da / Sevişmiştik Moda'da / Ateşimi sen söndür / Somyalı karyolada". Mine Şen'in şarkısı 1969'da, seks plaklarının öncülerindendi. Ertesi yıl Ali Kocatepe ve Lâle Belkıs, Serge Gainsbourg - Jane Birkin ikilisinin izinde "En Güzel Şey... Seks" isminde bir düet plağı dolduracaktı. Proje yarım kaldı.

AVAZ "Mebustur dedikleri / Yalandır yedikleri" dizeleriyle 1967'de yola çıkan Ali Avaz siyasi taşlama örnekleri verdi. Günaydın gazetesi 1971'de, "Avaz'ın Demirel için yaptığı 13 plaktan 9'u toplattırıldı" diye yazıyordu.

BİR SOFRA SOHBETİ

KİSMET Plaklar güncel olayları bir gazete misali hızla takip edebiliyordu. Sadun Boro'nun tekneyle dünya turunu tamamlaması (Berkant, "Kismet"), Christiaan Barnard'ın kalp nakli ameliyatı (Öztürk Serengil, "Dr. Barnard"), Kayserispor-Sivasspor maçındaki tribün faciası (Rıza Aslandoğan, "Kanlı Gol") derhal plaklara aksetti.

MEŞİN YUVARLAK Vasfi Uçaroğlu Fenerbahçe için "Şampiyonların Şarkısı" nı, Şevket Uğurluer Metin Oktay için "Metin Geliyor Metin" plaklarını doldurdu. Bunlar futbol plakları furiasının başlama vuruşuydu.

KENDİ SESİ 1968'de Ezgi Plak, "Atatürk'ün hiçbir yerde yayınlanmayan kendi sesi" duyurusuyla "Bir Sofra Sohbeti" plağını piyasaya çıkardı. Kayıtta ülkenin iktisadi yükselişinden söz eden Atatürk'ün içkili olduğu, kelimeleri yuvarlayışından hissediliyordu.

BİLİRKİŞİ Sesin sahte olduğu öne sürüldü ve yayıncı Aykut Sporel hakkında Atatürk Kanunu'na muhalefetten dava açıldı. Sporel sözkonusu kaydı, yakını Kılıç Ali'den alıp çoğalttığını söyledi. Münir Nurettin Selçuk ve Safiye Ayla'yı bilirkişi olarak davet eden mahkeme heyeti, sesi Celal Bayar'daki orijinal plakla karşılaştırmaya karar verdi. Selçuk ve Ayla "Ses Atatürk'ündür" dedi.

AMAN PETROL CANIM PETROL

DAVA Petrol, 60'lar Türkiye'sinin hararetli tartışma konularından biriydi. TİP ve CHP'nin paylaştığı "milli petrol" davasının yankısı sol seçmenle sınırlı kalmadı. Zan altındaki Mobil, Shell, BP gibi çokuluslu firmalar, mecburen, yerli petrole yaptıkları katkıları ballandırarak, ilanlarına millî bir ayar çekti.

RAMAN Petrol Ofisi için doldurulan reklam plağı "Raman"da, "Bu petrol Türkün petrolü kardeşim, sen buldun, ben çıkardım, kullanacak bizleriz" diyerek millî petrol davasına sesini ve müziğini ödünç veren Alpay, genç kuşağın yükselen şarkıcısıydı. Serde reklamcılık da olduğuna göre, spekülasyon bu ya, acaba BP için benzeri bir şarkı yapar mıydı?

BATMAN Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Orkestrası üç sene üst üste Altın Mikrofon finalisti olup 1968'de şampiyonluk ipini de göğüsledi. Bu başarıda millî petrol davasının da biraz tuzu vardı. Adeta onlara verilen her oy Türkiye'yi, kendi petrolünü kendi çıkarıp kendi işleyen zengin bir ülke kılacaktı.

PVC Plakların hammaddesi petroldü. Herhalde millî petrol davası yürütenlerin gönlü, Alpay'ın "Raman", TPAO Orkestrası'nın "Meşelidir Enginde Dağlar" plaklarının yerli PVC ile basılmasını isterdi. Ama Petkim devreye girene kadar PVC ithalata tabiydi.

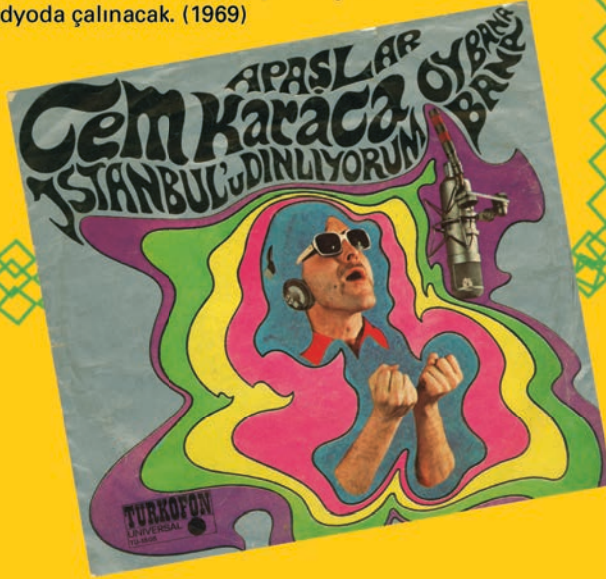
Cem Karaca OY BANA BANA

DOĞU BATI GÂVUR MÜSLÜM BİR BANA

Sağımda solumda kible aramam
Hem kibledir hem kâbedir yar bana
Ben insanın değerini bölemem
Doğu batı gâvur müslüm bir bana
Aşık Mahzuni Şerif

TRT Yönetim Kurulunda Hıfzı Timur isimli bir profesör, Cem Karaca'nın okuduğu şarkıda yer alan yukarıdaki dörtlüğün dine saygısızlık olduğunu ileri sürmüş ve şarkının radyo programından çıkarılmasını isteyerek bu konuda gerekli kararı çıkartmıştı.

Karardan sonra Cem Karaca Danıştay'a dava açmaya karar verdi. Şimdi Danıştay TRT'nin bu kararını iptal ederse, ilk defa hukuk yoluyla bir şarkı radyoda çalınacak. (1969)

BİLMİYORUM NE HALDAYIM

MİLLİ ŞAİR Aşık Veysel, 1930'lardan itibaren Cumhuriyet rejiminin "resmî şair"i olarak kabul gördü. Aleviliği hasıraltı edildi. "Kerbela Mersiyesi" gibi eserleri plak yapmaktan kaçınmadı ama, Alevi kimliğini de hiç öne çıkarmadı.

ÇALINAMAZ Fikret Otyam, 1961'de 27 Mayıs'la ilgili radyo röportajları yapmak için gittiği Anadolu köylerinden Alevi-Bektaşî deyişleri de derledi. Bunları Ankara Radyosu'nda çalmak istediğinde şu cevabı aldı: "Radyoda, Alevilerden bir tek Veysel çalınır".

MUM SÖNDÜ 60'larda, şehirlere üniversite öğrencisi olarak gelen veya iş bulup çalışmak için göç eden Alevilerin sayısı hızla arttı. Aleviler toplumsal bir güç olarak varlıklarını ancak o yıllarda hissettirdi. Gelirken elbette yanlarında sazlarını ve sözlerini de getirdiler.

DİN DERSİ 27 Mayıs sonrası Milli Birlik Komitesi'ne yapılan 100 imzalı başvuru, Aleviliğin Diyanet'çe tanınmasından okullardan din dersinin kaldırılmasına kadar bir dizi talep içeriyordu. Şehir Tiyatroları'nda oynanan Musahipzade Celal'e ait "Mum Söndü" piyesindeki ve "Turist Ömer Dümenciler Kralı" filmindeki hakaretimiz ifadeler Alevilerce kınandı.

FİKRET OTYAM'IN ÇEKTİKLERİ

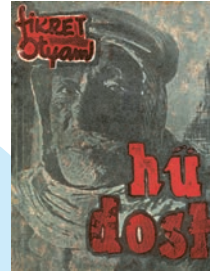

BİR İLK 1963 Mayıs'ında Cumhuriyet, Fikret Otyam'ın "Hû Dost" başlıklı yazı dizisinin yayınına başladı. İlk kez bir gazete Alevilerin varlığını tanıyor, örf ve adetlerine ilişkin ayrıntıları okura sunuyordu. Ancak daha ilk günkü fotoğrafta, bir saz çalan iki kişinin gözleri, siyah bantla kapatılmıştı!

İBADET Fikret Otyam, gelen tepkiler üzerine olaya açıklık getirdi: Fotoğraf bir cem sırasında çekilmişti. Mezheplerin ibadeti yasaldı, ama tarikatlarınsı yasaktı. Aradaki farkı bilmeyen biri, durduk yerde "bunlar tarikatçı" diye peşlerine düşebilir, başlarına dert açabilirdi.

HÜRRİYET Sıkıyönetimden gelen talimatla yazı dizisi yarıda kesiliverdi. Aylar sonra, rica minnet yayın izni alındığında, aynı fotoğraf yeniden basıldı. İki çift göz nihayet hürriyetine kavuşmuştu.

MAKİNA Otyam, yasaktır endişesiyle cem törenini fotoğraflamaya çekiniyordu. Makinasını bir sehpaye koyup bekledi. Yaşlıca bir Alevi, derdini anladı, sanki bilmiyormuş gibi "Bu ne işe yarar?" diye sordu. "Resim çekmeye yarar" cevabını alınca bir daha sordu: "Yaradığı işten niçin yoksun kılarırsın?" Otyam derin bir nefes aldı.

HEY ALLAHIM SANA BİR ÇİFT SÖZÜM VAR

30 BİN KÖY saz ve söz, içe kapalı yaşayan Alevi toplumunun hem günlük hayatının hem de ibadetinin bir parçasıydı. Alevi ozanların önemi, sazlarını alıp bütün Anadolu'yu dolaşmalarından ileri geliyordu. 1960'larda 60'lı yaşlarında olan Aşık Ali İzzet, o güne kadar 30 bini aşkın köy dolaştığını söylüyordu.

HACİBEKTAŞ ŞENLİKLERİ Toplumsal uyanış, Alevi ozanların önünde yeni kanallar açtı. Hacıbektaş Şenlikleri 1964'te başladı ve kurumsallaştı. Büyük kentlerdeki salonlar ve yazlık bahçeler, 60'ların ilk yarısından itibaren ozanların toplu konserlerine sahne oldu.

BAŞKALDIRI Gülten Akın'ın deyişiyle Aşık Veysel, kavgasını usul usul vermişti. "Dış dünyayı algılarken deli, onu şiir olarak dışa vurmada uslu, akıllı, düzenli"ydi. 60'ların Alevi ozanlarıysa, Veysel'den farklı olarak, bağıra bağıra kavga etti. Alevilik kimliğini sakınmasız dile getirirken, siyasal düzlemde bir başkaldırının da yollarını aradılar.

DERNEK 1963'te bir dernek dayanışmasına girdiler. Aşıklar Derneği'nin kurulmasına Türkiye İşçi Partisi önyak oldu. Şinasi Koç, basın toplantısında saziyla şu dizeleri okudu: "Hey Allahım sana bir çift sözüm var / Söylemeye bilmem davranayım mı? / Sanma senin makamında gözüm var / Fakat meteliksiz kıvrınayım mı?"

BALTASINI BİLEDİ

TOPLUMCU 60'larda art arda plaklar yayınlayan iki popüler ozan, Aşık Mahzuni ve Aşık İhsani'nin izledikleri çizgi, Alevi toplumunun değişimini göstermesi açısından ilgi çekici. Aşık Mahzuni Şerif, önceleri kendi tabiriyle "şoven Alevi" kimliğiyle, geleneksel formda deyişler yazdı, 1963'ten itibaren toplumcu dizeler kaleme aldı.

PİR SULTAN ABDAL Anadolu Popçular, "Boşu Boşuna"dan "Yuh Yuh"a, onlarca Aşık Mahzuni türküsünü yurdun dört bir köşesine yaydı. Mahzuni "20. yüzyılın Pir Sultan Abdal'ı" payesine hak kazandı.

BALTA Aşık İhsani, sevda türküleri söyleyen gezginci aşık yaşamından 60'larda sıyrılarak "devrimci ozan"lığa adım attı. "Üç Kişi Bir Tabuttayız", "Balta", "Kızıldere" gibi türküleriyle gençlik hareketine de sesini verdi: "Dedim gidiş, dedi onlara göre / Dedim kötü mü ki, dedi bin kere / Dedim hak adalet, tu dedi yere / Arkasından baltasını bile di".

MECLİS 1969 seçimlerinde TİP'ten milletvekili aday adayı olan İhsani şöyle diyordu: "Şimdiye kadar Meclise hep burjuva şairleri, Yahya Kemal'ler, Faruk Nafiz'ler, Abdülhak Hamit'ler girdi. İlk defadır ki bir halk şairi milletvekili aday oluyor".

BEN SENİ SENİN GÖZÜNDEN SAKINIRIM KISKANIRIM

1965'te, Osman F. Seden'in "Düğün Gecesi" filminde, Zeki Müren bir gazinoda sahneye davet edilir ve masada oturan Türkan Şoray'ın gözlerinin içine baka baka bir şarkı icra eder: "Mühür gözlüm seni elden / Sakınırım kiskanırım / Uçan kuştan esen yelden / Sakınırım kiskanırım / Beşikte yatan kuzundan / Hem oğlundan hem kızından / Ben seni senin gözünden / Sakınırım kiskanırım". Filmin bu sahnesi, ayrı ayrı yollarda yürüyen, asla bir araya gelmez sanılan üç müzikal geleneğin mükemmel bir bileşkesidir ve bu yönüyle 60'lı yılların kültürel kaynaşmasının tipik bir sembolüdür: Sahnede çalanlar gitarı, kontrbası, davulu, trompetiyle bir Batı müziği orkestrasıdır, şarkıcı Türk sanat müziğinin zirvedeki genç sesidir, şarkı ise Sivaslı Alevi ozan Ali İzzet Özkan'ın bir eseridir.

"Mühür Gözlüm" 60'lı yılların en önemli hit şarkılarından, sahnede ve plaklarda yorumlayanların listesi hayli kabarıktı: Zeki Müren, Tülay German, Ruhi Su, Gönül Turgut, Tanju Okan, Erkut Taçkın, Erol Büyükburç, Ayferi, Ajda Pekkan, Yıldız Tezcan, Ramazan Şenses, Nil Demirhan, Kent Yedilisi, Suat Sayın, Şükran Ay, Güneri Tecer, Ayla Dikmen...

Her mahallede bir grup

Şöyle bir dönemeç vardı: Altın Mikrofon yarışmasından öncesi ve sonrası. Altın Mikrofon öncesi Batı Müziği, Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği diye keskin ayrımlar vardı. Türkiye'nin her zamanki sorunu aslında: Bölünmüş kültür. Birbiriyle kesinlikle iletişime geçmeyen, birbirine saygısı olmayan bir yapı.

Altın Mikrofon, müzik dünyasına yön veren bir yarışma haline geldi. Birinci yıl, ben Volkanlar'la katılmıştım. Şimdiki Ceylan Intercontinental'in olduğu yerde Taksim Belediye Gazinosu vardı. Altın Mikrofon orada yapılıyor. Katılan grupları arka kapıdan alıyorduk. Girdim, baktım, benim yaşlarda, benim gibi, ellerinde gitarlar, belki 100'e yakın tip. Ben bizi tek sanıyordum, olay kendi çevremizde oluyor sanıyorum, o zaman anlamadım ki, olay ülke çapında. Sonradan bakınca, tüm dünyada oluyormuş. Yıl '65, Beatles, Stones patlamış, dünyadaki bütün o yaşlardaki gençler tarafından her mahallede en az bir grup kuruluyor.

Taner Öngür (2012 tarihli bir söyleşiden)

OTUZ YIL ÖNCE, OTUZ YIL SONRA

TÜRK BEŞLERİ “Batı müziği alet, teknik ve anlayışı ile düzenlenmiş Türk müziği”. Hürriyet gazetesi, 1965’te Altın Mikrofon yarışmasının amacını bu biçimde ilan ettiğinde, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki Türk Beşleri’ne geri dönüyor gibiydi, oysa bir dünya trendine ayak uydurmaktan başka bir şey yapmıyordu. 30 yıl önce Borodin aşısı tutmadıysa, Beatles aşısı ne güne duruyordu?

MİLLÎ ORKESTRA 1964’te Balkan Melodileri Festivali’nin hedefi de aynıydı: Folklor ezgilerini hafif müzik orkestrasına uyarlamak. Bu yolun başındaki Tülay German, Tanju Okan ve en kıdemli Erol Büyükburç’un solistliğini yaptığı Millî Orkestra, Belgrad’da Türkiye’yi başarıyla temsil etti.

MARATON Altın Mikrofon sayesinde memleketin bütün müzisyenleri Anadolu’da yaşadığını hatırladı. 80’e yakın orkestra, bir o kadar da jüri üyesi vardı. Sabahtan akşama süren maratonda, aralarında Safiye Ayla - Şerif Muhiddin Targan çiftinin bile bulunduğu geniş jüri, 10 finalisti belirledi.

GENÇLİĞE VEDA Anadolu turnesindeki halk oylaması sonucunda, sandıktan Yıldırım Gürses çıktı. Alaturkaya eğilen alafrangacılar kaybetmiş, alafrangaya eğilen alaturkacı kazanmıştı. Gürses, Doğu ve Batı sazlarından oluşan kalabalık orkestrasıyla kendi bestesini seslendirmişti.

TOPRAK REFORMUNDAN DAHA BELALİ BİR İŞ

BABAYİĞİT Müzisyenlerden kurulu bir sofrada, ilk Altın Mikrofon'u kazanan Yıldırım Gürses için "bu çocuk musikimizde bir reform yaptı" diyen bir arkadaşına, kanuni Necati Tokyay şu cevabı vermişti: "Türk musikisinde reform, toprak reformundan daha belâli iştir. Öyle kolay kolay üstesinden gelecek babayiğit çıkmaz".

DOĞRUDAN DEMOKRASİ İlerleyen yılların finalistleri Batı Müziği temelliydi. Shake, swing, vals, bossa nova, twist, ça ça, surf, bolero ritmleriyle bezedikleri türküleri, bir otobüs, bir minibüs ve bir kamyondan oluşan konvoyla Anadolu vilayetlerinde gezdirip halktan oy topladılar. Altın Mikrofon'u 1966'da Siluetler, 1967'de Mavi Işıklar, 1968'de TPAO Batman Orkestrası aldı.

HANGİ DOĞU? TPAO Orkestrası, İstanbullu gruplar arasında doğunun yegâne temsilcisi olarak alkışlanıyordu. Halbuki doğu doğdukları değil doydukları yerd. "Doğunun Paris'i" denen Batman mühendis lojmanlarında kadrolu çalışan müzik emekçileriydiler. 1968'de onları galibiyete ulaştıran türkü Antalya yöresindendi.

AĞABEY Kısa saçlı tek orkestra Batman, yaşça diğerlerinin abisi sayılırdı. Sahnede giydikleri parlak gri takımlar, Erkin Koray'ın bir bacağı sarı bir bacağı siyah pantolonu ve kırmızı sarı yeşil bulamaçlı gömleğiyle hoş bir tezat oluşturuyordu.

THE SCHOOL OF ROCK

LİSE YOLUNDA Hürriyet'in Altın Mikrofon'u kadar yol açıcı bir başka yarışma Milliyet'in Liselerarası Hafif Batı Müziği Yarışması'ydı. 1967'de düzenlenen ve üç büyük şehirle sınırlanan ilkinde 44 lise katıldı. Ertesi yıl tüm Türkiye'ye yayıldı, bu kez 17 ilden 64 lise yarıştı. O günün öğrencileri, yarının Dönüşüm, Kurtalan Ekspres, Yeni Türkü gibi gruplarının belkemiğini oluşturdu.

TOPRAK Altın Mikrofon'daki gibi "Türk müziğini Batı sazlarıyla çalmak" türünden bir koşul yoktu. Liseliler rock türevleri arasında, genellikle İngilizce, serbestçe dolanmayı tercih etti. Devir Anadolu Pop devri olmasına rağmen, icra edilen şarkılarda toprak kokusu nadiren hissedildi.

TAKLİT Talat Halman'a göre, "Gençlerimiz tıpkı batılı topluluklar gibi giyinmiş, onların bestelerini çalıyor, onların hançeresinden söylüyor"du. "En ince ayrıntılara kadar taklit. İyi taklit. Ama büyüklerimiz gibi küçüklerimiz de hâlâ göremiyor ki, iyi taklit kötü sanattır".

AMATÖR Jüri üyesi Fecri Ebcioğlu şöyle diyordu: "Profesyonellerin babası amatörlerdir. Biz son yıllara kadar Hafif Batı Müziği'nde babasız doğuyor ve yürüyorduk. Fakat Milliyet'in bu çok iyi niyetli adımı müziğimizi öksüz olmaktan kurtardı".

Karikatür: Bedri Koraman

LUCY IN THE SKY WITH DIAMONDS

DİPLOMA NİYETİNE Liselerarası Hafif Batı Müziği yarışmasında 1967’de Robert Kolej, 1968’de Fen Lisesi, 1969’da Kadıköy Ticaret Lisesi birinci seçildi. Dereceye giren grupların performansından birer 45’lik piyasaya çıkarıldı. Bu plaklar mezuniyet diplomasından daha değerliydi.

MASRAF “Dört bin liraymış bateri, ikişer bin liraymış gitarlar, beş bin lira saymışlar İtalyan orguna. Eko tertibatı, amplifikatörler ve mikrofonlar da on bin lira. Etti yirmi beş bin. Bu hesaba elbiseleri katmıyoruz”. Milliyet, 1968’de derece alan bir grubun bütçesini böyle açıklıyordu.

CREAM 1969’da Kadıköy Ticaret Lisesi, Nezih Cihanoğlu, Nur Moray ve Sadık Kuyaş’tan oluşan kadroyla, “L.S. and D” ve “Sexy Girl” isminde iki besteyle zafere ulaştı. Üçlünün Cream ya da Jimi Hendrix Experience’tan aşağı kalır yanı yoktu. Dersleri asarak, vapurların artık uğramadığı Moda iskelesinin bir köşesinde bütün gün bangır bangır prova yapan ekip, zaten mahallenin kahramanıydı çoktandır.

HELAL “L.S. and D.” adında bir beste yapıp uluorta çalmak doğrusu cesaret isterdi. Bu harflerden Beatles’ın bile ağız yanmıştı. Ya “Sexy Girl”? Anlaşılan İngilizcenin zırhı, çocukları okul idaresinin şerrinden korudu. Aralarında Cem Karaca, Özdemir Erdoğan, Kanat Gür, Gönül Turgut, Şerif Yüzbaşıoğlu gibi ünlü isimlerin bulunduğu jüri, bu “çıldırıtın müzik”çilere 100 puanı helal etti.

GİTMESEK DE GELMESEK DE

UZAK Erken Cumhuriyet döneminde Aşık Veysel, köylü sanatının ve bilgeliğinin temsilcisi kimliğiyle baş tacı edilmiş, radyo vasıtasıyla ünü yurda yayılmıştı. Onu keşfeden Ahmet Kutsi Tecer'in bir şiiri, yine aynı dönemde, şehrin köye bakışını yankılayan bir ses olarak hafızalara kazındı: "Orda bir köy var uzakta".

SİVRİALAN Şiir "Gitmesek de gelmesek de / O köy bizim köyümüzdür" diye devam ediyordu. 60'lar, bu dizeleri yalanlamaya, geçersiz kılmaya çabalayan müzisyenler yetiştirdi. Fikret Kızılok'un, Sivas'ta, Veysel'in köyünde geçirdiği günler bu çabanın simgesel kartpostalıydı.

HIRSIZLAMA Bir gün Kızılok, Veysel'den gizli, ustanın sazının telleriyle sapı arasına büyükçe bir kağıt koyup perde aralıklarını kurşun kalemle tek tek çizdi. İstanbul'a dönüşte kendi sazına uyarladı. Buna herhalde hırsızlık değil, olsa olsa bilgi açlığı denirdi.

HAŞLAMA Bünyanlı aşık Adnan Türközü, şehrin yeni folkçularını "Karacaoğlan dirilip de kalkarsa / Topunuzu tutacaktır oduna" gibi sözlerle yerin dibine batırdı. Fikret Kızılok taşlamaya hemen cevap döşendi: "Ne idi derdin sorarım sana / Sarıldın mezarda Karac'oğlana / Danişasın Veysel'e, var git Sivas'a / Ol bu işe güzel dedikten gayrı".

YABANCI EL GİRMESİN

SÜLEYMANİYE Radyo idaresindeki muhafazakâr tutumuyla bilinen halk müziği üstadı Nida Tüfekçi, “Süleymaniye’yi tahrip edip yerine yeni bir eser yapmak ne kadar gaddarca bir hareketse, halk müziğimizi de Batı müziğine uygularken bozmak o derece yersizdir” diyor ve ekliyordu: “Folklorumuza asla yabancı el girmemeli”.

UCUBE “Keşanlı Ali Destanı”yla Anadolu Pop’a istemeden öncülük eden Yalçın Tura da karşı saftaydı: “İşgüzarlar güzelim halk ezgilerimizi onlara hiç yakışmayan armonilerle, eşliklerle ucubeye çeviriyorlar. Bir alay şarkıcı özentisi, bir sürü besteci taslağı, bir yığın zevksizlik şaheseri getirdi folk akımı”.

ŞU YARI-AYDINLAR İlhan Mimaroğlu “yarı-aydın”lara çatıyordu: “Bir köy türküsünün ye-ye’leştirildiğini duyunca, bir soysuzlaşmayı ülküsel bir amacın gerçekleşmesi sanıp kıvanç duymaktadırlar”.

BEDDUA Oğuz Atay’ın “Tutunamayanlar” romanının kahramanı Turgut Özben, “ağlamaklı Türkçe tango” sevenlere beddua ediyordu: “Daha beter olun. İnşallah yakında Batı enstrümanlarıyla Türk müziğini de seversiniz”.

KARA TREN GELMEZ M'OLA

KAYNAĞA DOĞRU Müzik araştırmacısı Faruk Yener, antoloji sayfalarına sıkışmış folk ezgilerinin kentli gençlere ulaşmasından memnundu. Yener'e göre, bu ezgiler yalnız kentte kalmamış, köye doğru, yani esas kaynağına doğru yaygınlaşmaya başlamıştı.

BİLDİĞİM TÜRKÜ "Aranje edilmiş bir türküyü radyoda ilk dinlediğimde Kayseri'de, Bünyan'daydım. Modern Folk Üçlüsü'nün bir parçasıydı galiba. Büyülediğimi hatırlıyorum. 7 yaşındaydım, heyecanlandım, çünkü bildiğim bir türkü bilmediğim biçimde söylenmişti".

Latife Tekin

KEŐİF TRENİ Barış Manço 70'lerin başında grubuna Kurtalan Ekspres ismini koydu. İstanbul'dan Anadolu'yu keşfe çıkan bir rock bandosu için, Haydarpaşa'dan kalkıp Türkiye'nin öbür ucuna giden bir trenin isminden daha güzeli bulunamazdı. Hele bu müziğın, 1963'te, Alpay'ın seslendirdiğı Doruk Onatkut düzenlemesi "Kara Tren"le yola koyulduğı düşünülürse.

KURTALAN EKSPRESİ Haydarpaşa'dan Siirt'in Kurtalan ilçesine her gün bir posta treni, haftanın belirli günlerinde de Güney Ekspresi kalkardı. Halk arasında muteber isim Kurtalan Ekspresi'ydi. Yolcular, 50'li yıllarda iki gün, 70'lerde bir buçuk gün boyunca, trenin sefasını sürer, cefasına katlanırdı. Haydarpaşa'dan gelip Eskişehir, Ankara, Kayseri, Sivas, Malatya, Elazığ, Diyarbakır, Kurtalan istikametine giden Anadolu Pop yolcuları.

DEDE EFENDİ

MÜJDE Mesut Aytunca tam bir gitar kahramanıydı. Siluetler grubuyla birlikte Altın Mikrofon'daki şovlarıyla, "Kaşık Havası", "Lorke Lorke", "Yine Bir Gülnihal (Dede Efendi 66)" ezgilerine getirdiği ateşli yorumla yalnız İstanbul'da değil, Anadolu'da da fırtına gibi esti ve Anadolu Pop'un müjdecilerinden oldu.

KESTİRSEM Mİ KESTİRMESEM Mİ? Yönetmelikler, gitar kahramanlığı falan dinlemiyordu. Tıp öğrenimi gören Aytunca'yı uzun saçları yüzünden sınavlara almıyorlardı. Sonunda kestirdi. Ama eflatunlu, pembeli, simli takımları ve pelerinleri baki kaldı. Murat Ses, Aytunca için "Müzik tarihimizin en renkli, en çarpıcı kişiliğiydi" diyordu.

BEATLES KARDEŞLİĞİ

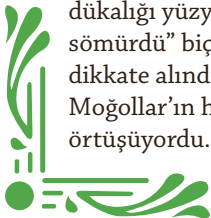

SİTAR YERİNE İlk dönemlerinde türküleri İngilizceye uyarlayan, Fecri Ebcioğlu'nun sözleriyle bir de rock aranjmanı seslendiren Moğollar, kısa bir süre sonra kendini Beatles'ın takipçisi olarak lanse etti. Beatles nasıl Hint folklorundan yararlandıysa, onlar da Anadolu folkloruna eğilecekti. Gitarın yanibaşında, sitar yerine bağlama, ıklığ, yaylı tambur duracaktı.

SÖMÜRGE Dört İngiliz genci, kilometrelerce uzaktaki eski İngiliz sömürgesine sömürgeci üniformasıyla değil, birer hayran, birer öğrenci edasıyla gitmişti. Ya Moğollar nereye gidecekti? "İstanbul dükahğı yüzyıllarca Anadolu'yu sömürdü" biçimindeki yaygın söylem dikkate alındığında, Beatle'larla Moğollar'ın hayat pratiği pekâlâ örtüşüyordu.

TROPICALISMO Afrika'dan Asya'ya, Yunanistan'dan Brezilya'ya her yöre kendine has bir Beatles, bir Moğollar, bir Anadolu Pop doğurdu. Brezilya'nın Anadolu Pop'u Tropicalismo hareketinin mimarlarından Caetano Veloso, "1965-66 yıllarında hayalini kurduğumuz ne varsa, 'Sgt. Pepper' albümünde Beatles gerçekleştirdi" diyordu.

KÖPRÜ Gelenekselle modern arasında, yüksek sanatla kitle kültürü arasında, "ciddi" ile "hafif" arasında yıkılan bir duvar, kazılan bir tünel, kurulan bir köprü. Tropicalismo müziği, halka dönük yaratıcılığını bu yolla elde etti. Anadolu Pop da öyle.

KENDİM ETTİM KENDİM BULDUM

HENDRIX'İN SOLOSU Anadolu Pop, bir bütün değil, çok parçalı bir yapıydı. Erkin Koray, tür misyon duygusuyla, “halk tipi şarkıları beat enstrümanları eşliğinde çalarak, bu enstrümanları halka kabul ettirmek istiyorum” diyordu. Koray’la “Kendim Ettim Kendim Buldum” ortak paydasında buluşan Cem Karaca ise grubu Apaşlar’la ayrılığını şöyle açıklıyordu: “Türk köylüsünün sorunlarını Hendrix’in gitar sololarıyla çözümlemenin imkansız olduğunu anladım”.

NEDEN BANJO? Fikret Kızılok, bir gün Modern Folk Üçlüsü’nün banjosunu kafasına taktı, “neden bağlama değil?” diye sordu. Üçlü, cevaben, bağlamayla armoni yaratılamadığını, Türk folklorunun armoni kalıplarına Ortadoğu kökenli banjonun uygun düştüğünü söyledi. “Bağlama çalalım sevgili Fikret, fakat bağlamaya dönmeyelim. Benliğimize dönmek geri dönmek değildir. Milli olmak yerinde saymak değildir”.

ATIŞMALAR Madem ısrarla “Ulusal Türk Müziği” denmişti, bu sıfatın şakalarına, oyunlarına, her türlü açmazına, çıkmazına hazırlıklı olmak gerekiyordu. Şehirli folkçular, bir yandan muhafazakârların tepkilerine göğüs germeye çalışırken, diğer yandan kendi aralarında başka bir muhafazakârlık ağı örmeye kalkışıyorlardı. Tatlı atışmalar aldı yürüdü.

DUYDUK DUYMADIK DEMEYİN

GERÇEK TÜRK Moğollar, “Sadece halk şiirini alıp Yunan aralıklarını, İspanyol ritmini, Amerikan armonisini kullanmak, gerçek Türk müzisyenini hiçbir yere götürmez” diyor, Esin Afşar ve Modern Folk Üçlüsü’nü, Kingston Trio’nun Türkiye şubesi gibi davranmakla itham ediyordu.

İHTİLALİMİZ “Okul okul dolaşıp ihtilalimizi anlattığımız gençlerle el ele verip Türk müziğimizi yeniden yaratırsak, Rumca, Arapça, Hintçe şarkılara Türkçe söz yazmak yerine, onları Türk melodilerine İngilizce, Fransızca, Almanca, Rumca güfte hazırlamaya mecbur ederiz”. Modern Folk Üçlüsü’nün de tezi buydu.

GERÇEK ÖZ Dönüşüm de herkes gibi öze dönüşten bahsediyor, “ama gerçek öz” diye ekliyordu. Sadece Anadolu’ya değil, Orta Asya’ya da açılan Dönüşüm, tarihi Türk enstrümanlarıyla, bir keresinde de Kırım Türkçesiyle plaklar doldurdu.

RUMCA Özdemir Erdoğan’ın Rumca bir ezgiyi Sezen Cumhuri Önal’ın güftesiyle Türkçe yorumlaması Ulusal Türk Müziği çevrelerinde rahatsızlık yarattı. Özdemir Erdoğan, “Müzik, milletleri kardeş yapan en önemli unsurdur” diyor, Paul McCartney’nin Rus folklorundan derleyip Mary Hopkin’e okuttuğu “Those Were The Days” şarkısının popülerliğini örnek gösteriyordu.

BU BENDEKİ AŞK OLMASA

DOLMUŞ Donovan, Dylan, Joan Baez ve caz seven, liseyi okuduğu Londra’da, Trafalgar Meydanı’nı dolduran hippilerin arasında acemice gitar çalıp söyleyen bir genç kız, İstanbul’a dönüşünde Nişantaşı dolmuşunda Aşık Veysel’i duyar ve sadeliğine vurulur. “Güzelliğin on para etmez”i yeniden besteler, ama Veysel’ce değil, kendince.

KADINCA Hümeysra, folk kuşağının ilk kadın yıldızıydı, Emin Fındıkoğlu’nun, Arif Mardin’in düzenlemeleriyle Veysel’e, Karacaoğlan’a, İstanbul şehrinin göbeğinden kadınca bir ses armağan etti. Onu Esin Afşar ve Selda izledi. Kadınların varlığıyla Anadolu Pop, kıvama geldi, tamama erdi.

ARABULUCU “Ben arabulucuyum, alaturka müzikle caz müziğinin arasını bulmaya çalışıyorum”. Ney üflemeye başladığı 1969’da, İsmet Sıral böyle söylüyordu. Bir elinde Aşık Veysel’in öbüründe John Coltrane’in longplay’ini tutarak.

USTA-ÇIRAK Bob Dylan nasıl Woody Guthrie’ye gittiyse, Tülay German Ruhi Su’ya, Fikret Kızılok Veysel’e gitmişti. Hep çırak ustaya gidecek değil ya, Ruhi Su 1971 tarihli bir ev kaydında, bir Dylan şarkısını, “Blowin’ in The Wind”i, yüz yıllık bir Anadolu türküsü gibi sazının tellerine vura vura söylüyordu: “Esen Yel Bilir”. Herhalde kimsenin buna montaj sanayii diyecek hali yoktu.

FABRİKADA TÜTÜN SARAR

KAZANANLAR 60'larda etkin bir sol teze göre, Türkiye sanayii, bir “montaj sanayii”nden ibaretti. Bir ürünün, örneğin bir buzdolabının, radyonun ya da pikabın parçaları memlekete ithal ediliyor, kısmen yerli parçalarla bir araya getirilerek, bazen orijinal markasıyla, bazen bir Türk markası altında iç pazara sunuluyordu. Sonuçta kazanan belliydi: Bu parçaları Türkiye'ye satan emperyalistler ve onların yerli işbirlikçileri, yani fabrikatör komprador burjuvazi.

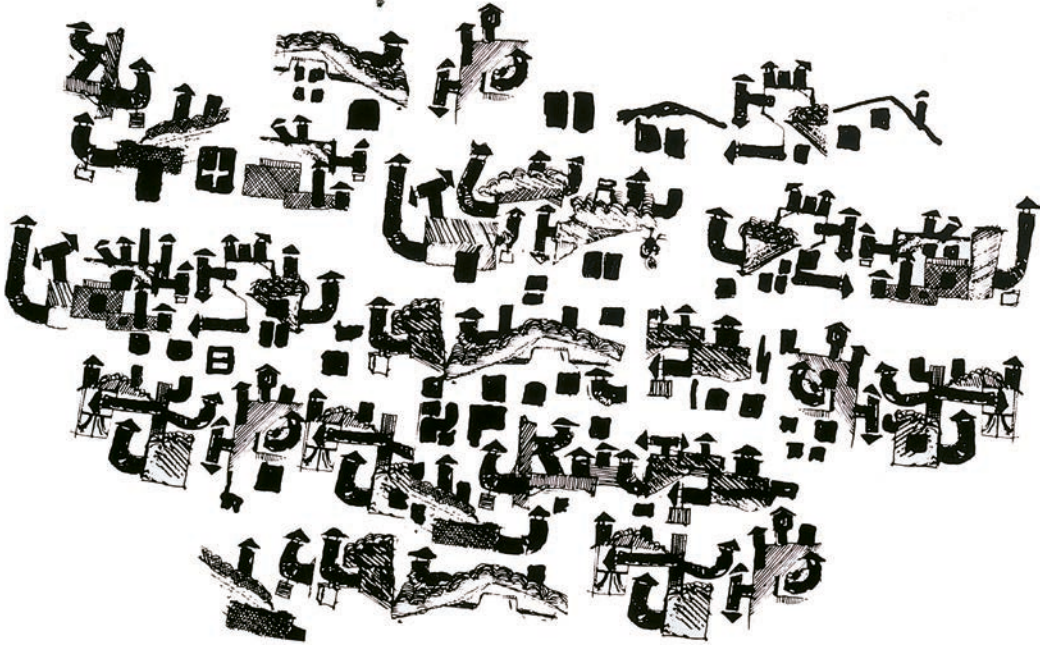

YUTTURMACA Ulusal Türk Müzisyenlerinin gözünde, aranjman temelli Türkçe pop da montaj sanayiinden farksızdı. Yabancı bir parçaya (ya da yabancı bir armoni üzerine) Türkçe söz yazarak, bir Türk şarkısı gibi yutturuyorlardı.

İKİ KIZ İster “montaj”, ister “ithal ikameci”, adına ne dersek diyelim, sanayileşen Türkiye'nin şarkılarını yazmaya Anadolu Popçular 60'larda pek vakit ayırmadı. Nuri Sesigüzel'in “Fabrikanın çalar zili / Çıkar fabrikanın gülü” türküsünden beş yıl sonra, 1970'te, Marksist bir bakış açısıyla Bora Ayanoglu'nun yazdığı “Fabrika Kızı”nı Alpay söyledi. Plağın B yüzündeki masum aşk şarkısının adı, A yüzüyle karşılaştırmalı bir sınıfsal analizi hak edecek kadar güzeldi: “Kolejli Kız”.

Yoksulluğun süprüntüleri ile

bolluğun süprüntüleri

Her gün daha çok sayıda köylü, kırsal kesimden ayrılarak kendilerine en yakın şehirde geçim olanakları aramaktadır. Bu köylülerin başlıca umutları şehirde para getirecek bir iş yaratmaktır –örneğin, ayakkabı boyacılığı, araba kâhyalığı, işportacılık, tartıcılık. Bu türden işlerde çalışanların çoğalması açlığa ve tam bir düzensizliğe yol açar. Düzensizliğin somut örneği de gecekondu mahalleleridir. (...)

O artık lüksün ne olduğuna tanıklık ettiği bir şehirde yaşamaktadır. Gördüğü şeylerin bazıları onu irkiltir, bazıları da etkiler. Ama bunları görmüş olması, bunlara tanık olması, bir vaat ile karşı karşıya getirir onu: sırf orada bulunduğu için böyle bir vaat sözkonusudur onun için. Yoksulluğun süprüntüleri ile bolluğun süprüntüleri arasında çalışır. Hayatını değiştirebilmek için çalışır. Karşısına çıkan vaatten yararlanmak için.

John Berger, "Yedinci Adam"

Desen: Mengü Ertel ("Keşanlı Ali Destanı"ndan)

DEVLET BİZLEN UĞRAŞIR, POLİS BİZLEN HIRLAŞIR

ALTINDAĞ “Sineklidağ burası / Şehre tepeden bakar / Ama şehir uzakta / Masallardaki kadar”. Haldun Taner “Keşanlı Ali Destanı”nı, 1960’ın Ankara’sında, gecekondu mahallesi Altındağ’da geçirdiği günlerin etkisiyle kaleme aldı. Kendi deyimiyle “kahramanlık efsanesinin içyüzünü bir gecekondu ortamında inceleyen” oyun, ilk kez 1964’te İstanbul’da sahneye kondu. Ankara turnesine çıktığı 1965 yılında, Ankara nüfusunun yarısının gecekondualarda yaşadığı açıklandı. İstanbul’da bu oran yüzde 30’lara yakındı.

MUSTAFA Gülriş Sururi - Engin Cezzar Topluluğu'nca sahnelenen “Keşanlı Ali Destanı”nda, destan satıcısı Hidayet rolünü oynayan Mustafa gerçekten gecekonduya yaşayan küçük bir çocuktuktu. Oyuncu seçmelerinde “Zennube”yi ve “Abidik Gubidik Twist”i söyleyerek göze girdi.

TAŞLITARLA Mustafa bir gün Gülriş Sururi'yi, yaşadığı Taşlıtarla'ya götürdü. Sefalet, yoksulluk, keder... Oyunda anlatılandan da beterdi Sururi'nin gördüğü: “Te şurası bizim ev / Kontrplak dört duvar / Bir kapı üç pencere / Tenekeden damı var / Bir yanımız mezbele / Bir yanımız yokuş, yar / Önümüzden sel gibi / Şır şır akar lağımlar / Devlet bizlen uğraşır / Polis bizlen hırlaşır / Ağalar leş kargası / Sus parası sızdırır”.

NE KENTLİ NE KÖYLÜ

VAAT 1969 yılında doğan Arabesk, göçle, gecekondulaşmayla bir tutuldu. Ne kentli ne köylü, ortada kalmış, derme çatma, soysuz, yoz... Yıllarca şehirlinin gecekonduya bakınca gördüğü şey üzerinden tarif edilen bu müzik, tam tersine, gecekondunun şehre bakınca gördüğü şeydi. Bir vaat.

DESTAN Orhan Gencebay, Arabesk'e yakıştırılan gecekondulu nitelemesini müzikal değerler açısından reddetmekte haklıydı. Ama gecekonduluyla karşılıklı bir sevgi ve sahiplenme ilişkisine çarçabuk girdiği de ortadaydı. 70'lerin sonuna kadar şarkılarında ve filmlerinde bir efsaneyi yaşattı. Tıpkı Keşanlı Ali gibi, başından geçmeyen bir destanı doğrulamaya çalıştı.

MÜDAHALE Arabesk'in müzikal damarları 60'larda havada özgürce uçuşuyordu. Türk Halk Müziği'ne bir yandan Batılı orkestralar müdahalede bulunurken, bir yandan bizzat Halk Müzikçiler, TRT'ye inat, serbest stil besteleri kente ve köye ulaştırıyordu. Genç Gencebay bu çevrenin göbeğinde, Muzaffer Akgün'e, Ahmet Sezgin'e bağlamasıyla eşlik ediyordu.

67 VİLAYET Muzaffer Akgün alaturka gazinoların vazgeçilmez türkücüsüydü. Mahalli değil, kentli bir tonda, 67 vilayete birden seslendi. En sonunda İstanbul'un bir numaralı alafraanga lokali Kulüp 12'de, İlhan Feyman Orkestrası eşliğinde program yaptı.

Benim vefakâr, dost, sevgili dinleyicilerim
her şeye rağmen KAZABLANKA'dayım.
Hepinize gönül dolusu sevgiler, saygılar
MUZAFFER AKGÜN

BİR TESELLİ VAR

DENEMELER Arabesk'in bileşiminde Türk Halk Müziği kadar Türk Sanat Müziği, Arap ve Hint müzikleri, rock ve pop da yer alıyordu. Sanat Müziği, kapılarını değişime açmıştı: Bir yanda divan edebiyatından uzaklaşan Türkçe, bir yanda pop söyleyen alaturkacılar, bir yanda Batılı enstrümanların katkısıyla yeni beste formları deneyen İsmet Nedim, Suat Sayın, Yıldırım Gürses gibi müzisyenler.

CERRAH Arap müziği, senfoni orkestrasından piyanoya kadar Batılı unsurlarla Türk müziğinden çok önce tanışmıştı. Çocukluğundan itibaren hem bağlamanın hem tamburun tellerinde ilerleyen, Abdülvahap ve Elvis arasında fark gözetmeyen Gencebay iyi bir cerrah gibi bütün bu damarları tek bir kalbe düğümlmeyi başardı.

RED CEPHESİ Orhan Gencebay köyden şehre göçüp gecekonduya yaşayan işçi prototipine uymuyordu. Küçük şehirden büyük şehre gelmişti, eski, köklü, fakir bir mahallede ikamet ediyordu. Besteleri toplumun elit tabakası ve TRT tarafından cezalandırıldı.

ŞERH Plakları çok satıyordu, ama gazetelerde haber olmuyordu. "Bir Teselli Ver" 45'liği, Ses dergisindeki listelerde haftalarca "Bir Teselli Var" biçiminde yazıldı. Belki de bu bir umursamazlık değil, elbet bir tesellinin bulunduğu düşününlerin iyimserlik şerhiydi.

ELBET BİR GÜN İNSANLIK SİZDEN HESAP SORACAK

YAŞIT Arabesk ve Anadolu Pop birbiriyle yaşıt iki müzikti. Anadolu kökenli Arabeskçiler şehirde süregiden hayatı şarkıya aktarmada şehirli Anadolu Popçulardan daha atik davrandı. Birinin köye manevi seyahati ile diğersinin geri dönmek üzere şehre göçünün yarattığı kültürel iklim birbirine eklendiğinde, ortaya umutlu bir Türkiye manzarası çıkıyordu.

TAMİRCİ ÇIRAĞI Cem Karaca, 1975'te "Tamirci Çırağı" nı yazarken ilhamını Orhan Gencebay'dan aldı. Gencebay şarkılarındaki hor görülen garibin hikâyesini sınıfsal bir temele oturtmak istediğini söyledi.

70'LERİN SONU Arabeskin politikleşmesi 70'lerin sonuna denk düştü. Sahne yine gecekondu mahallesine kurulmuştu. Hakkı Bulut "Gecekondu" isimli şarkısında şöyle diyordu: "Alınyazı, kader diye / Avutulmuşuz hepimiz / Her kaderin maskesinde / Sömürülür emeğimiz / Bu halk elbet uyanacak / Ama bugün ama yarın / İnsanlığından şüphe var / Şu düzeni savunanın".

SİPER Orhan Gencebay bir filmde, gecekondu yıkımına gelen buldozer paletlerine, kendini ve "Bitecek Dertlerimiz" şarkısını siper ediyordu: "Yılların günâhı kaderde mi kalacak / Elbet bir gün insanlık sizden hesap soracak / Bin dertle bin gamla yaşadık çok yılları / Sardıkça ezdi bizi yoksulluğun kolları / Bir gün mutlaka göreceğiz biz de o güzel yarınları".

NASIL OLDU YOLUM DÜŞTÜ KÖLÜN'E

650 BİN İŞÇİ Gurbet sözcüğü artık sadece İstanbul'u, Ankara'yı değil, çok daha uzakları, Almanya'yı anlatıyordu Anadolu insanına. 1961 yılında Türkiye ve Batı Almanya hükümetleri arasında imzalanan işgücü anlaşması uyarınca ilk Türk işçi kafilesi yola çıktı. 1962'ye girerken Alman kentlerinde 5 bin Türkiyeli gurbetçi vardı, bu rakam 10 yıl sonra, 1971'de 650 bine yükseldi.

ENAYİ İşçilerin gecekonduları yoktu, "hayım" (heim) denen yatakhanelerde, barakalarda kalıyorlardı. Kayserili aşık Metin Türköz sazını eline alıp söylüyordu: "Altı altı hepimizi koşullara verdiler / Tüy yerine altıma ot yatağı serdiler / Banyo tuvalet fabrikada dediler / Alamanya Alamanya, Türkten enayi bulaman ya".

NE MEKTUP NE SELAM "Alamancılık" edebiyatının en bilinen simgesel şarkısını Yüksel Özkasap seslendirdi: "Ne mektubun gelir ne de selamın / Hasret kaldım bizim elin gülüne / Gözleri görmüyor gayrı anamın / Nasıl oldu yolum düştü Kölün'e".

MARK Halk müziği ağırlıklı ilk göç ezgileri, Almanya'da kısa süre kalacağını sanan, para biriktirip Türkiye'ye dönme hayali kuran işçilerin dilindendi. Bu ezgilerde sık karşılaşılan imgeler Türkiye hasreti, sarışın mavi gözlü Alman kızları, mark ve domuz etiydi.

SÖZLÜK / A-F

>> **ANADOLU POP** Başlangıçta, 1969'da, sadece Moğollar'ın kendi müziklerini açıklamak üzere kullandıkları bir tabirdi. Bir Barış Manço'ya, bir Cem Karaca'ya "Anadolu Pop yapıyorlar" demek, kimsenin aklından geçmiyordu. Onlar için kullanılan tabir genellikle Folk, bazen de iddialı biçimde Ulusal Türk Müziği idi. Gelgelelim, Anadolu Pop tabiri Moğollar'ın sınırını aşarak, bütün bu sanatçıları kapsayan ortak bir şemsiye gibi bugünlere geldi.

>> **BEAT** Beatles gibi gitar merkezli ve vokal ağırlıklı rock'n'roll gruplarının müziğini tarif eden Beat sözcüğü Türkiye'de de Mavi Işıklar gibi gruplara yakıştırıldı. Kimi zaman Ye Ye ile aynı anlamı taşıırken, kimi zaman daha ciddi bir müziğe atfen kullanıldı. İspanyol Los Bravos 1967'de Fitaş'a geldiğinde, ilanda "Gerçek ilk beat konseri" yazıyordu.

>> **ÇILDIRTAN MÜZİK** Psychedelic (saykodelik) müziğe Çıldırtan Müzik ya da Çıldırtıcı Müzik deniyordu. Mavi Işıklar'ın solisti Nejat Toksoy, Ses dergisinde bu müziği şöyle tarif ediyordu: "İnsanın sinir sistemini gerek ses, gerek ışık oyunları ile felce uğratar". Belli ki bu müzikteki uyuşturucu referansından bahsetmek işine gelmemiştir. Kadıköy Ticaret Lisesi'nin "L.S. and D." plağı, Türkiye'de bu tabiri sahiplenen yegâne örnekti. "Sgt. Pepper"la Beatles, "Their Satanic Majesties Request"le Rolling Stones, Jimi Hendrix, Pink Floyd türün en bilinen temsilcileriydi.

>> **ÇİZİT** Öztürkçe plak. 60'ların sonlarında en fazla üç-beş yazıda kullanıldı. Hiç kimsenin bir dükkâna girip, "Esin Afşar'ın son çiziti geldi mi?" diye sorduğu işitilmedi.

>> **FİKİR MÜZİĞİ** İlk kez "Burçak Tarlası" 45'liğinde Tülay German için "fikir şarkıcısı" tabiri kullanıldı. 60'ların sonlarında, toplumsal içerikli şarkılar söyleyen, daha doğrusu aşk şarkıları söylemeyen grup ve şarkıcılar, bazen Protest Müzik, bazen Fikir Müziği klasmanına dahil edildi. Kaygısızlar bunlardan biriydi. İlk 45'liklerini 1970'te yayınlayan İlhan Şeşen ve Bülent Ortaçgil, Fikir Müziği'nin yeni sanatçılarıydı.

UZAY MÜZİĞİ Erkin Koray sebchtan zkgama kadar cline gitarı yeni bir şeyler araştırmıyor. Erkin yaptığı son müziğin adına, «Uzay Müziği» adını vermiş. Bu müzik için şöyle konuşuyor Erkin: «Underground'dan, Psychedelic'den daha sert, daha çekici bir müzik çıkıverdi ortaya.»

YERALTI MÜZİĞİNDEN UZAY MÜZİĞİNE

Müzik dünyasındaki her yeniliği Türkiye'ye ilk defa getirmesiyle şöhret yapan Erkin Koray, şimdi de yeni bir müzik türü deniyor. Adı «Uzay Müziği» bu türün. Erkin Koray'ın şimdi tek gayesi «Uzay Müziği» ni bütün dünyaya tanıtmak...

— «ÇAGIMIZ uzay çağı. Artık yerin alıyyla uğraşmanın zamanı geçti. Dünyanın da ötesinde bir yerlerle uğraşıyor şimdi insanlar. Ben de müzisyen olarak bu ilerlemeye, gelişmeye ayak uydurmak istedim. Gayen underground (yeraltı müziği) nden daha ileri bir şeyler bulup, halka verdim. Uzun zaman gitarımı elime alıp, uğraştım. Uğraşmalarımın neticesi, gitardan çıkardığım değişik sesleri arkadaşlarıma dinlettiğim zaman, hepsi büyülenmiş gibi dinlediler yaptığım müziği. Yeraltı Dörtlümle birlikte bulduğum yenilikleri sonraları daha da geliştirdim. Underground'dan psychedel'ic'den daha sert, daha çekici bir müzik çıkardım ortaya.»

Erkin Koray'la, bir apartmanın zemin katında, yeraltındaki daireesindeki konuşuyoruz. Gitarını sımsıkı kavramış, heyecanlı anlatıyor. Yeni bulduğu müziği «Uzay Müziği» adını koyduğunu söylerken gözlerinin içi güllüyor. Erkin'e yaptığı müziğin nasıl bir şey olduğunu soruyoruz. Uzun saçlı iki genç ellerine gitarlarını alıp, ortaya geliyorlar. Üçüncüsü hiç bir esya bulunmayan salonun bir köşesindeki bateriye doğru yürüyor. Gitarlar amfifikatörlere bağlanıyor. Sonra birden odayı cehennem bir görüntü kaplıyor. Erkin Koray ve Yeraltı

Dörtlüsü feza filimlerindeki sesleri andıran bir müzik yapıyorlar. Müziğin sesi gittikçe şiddetleniyor. Sonra bir ara hafifliyor müzik, romantik bir havaya bürünüyor.

— Aradan kaç dakika geçtiğini bilmiyoruz. Biz müziğin havasına kapılıp, dinlerken epey bir vakit geçtiğini Erkin'in konuşmalarından anlıyoruz.

— «Artık öyle beş dakika, iki dakika kalık plak modası geçti.» diyor Erkin Koray. «Şimdi müzisyen, bir parçayı dilediği kadar uzatma özgürlüğüne sahip. Sahi, sormayı unuttum. Nasıl, beğendiniz mi yaptığım müziği?»

Daha, Erkin'e müziği hakkında fikrimizi söylemeden Erkin Koray yine heyecanlı anlatıyor. Yakında grubuyla birlikte Avrupa'ya gideceğini, uzay müziğini Avrupa'ya tanıttığını, dünyada artık Türk müzisyenlerinin de bir yeri olduğunu söylüyor.

«İkilerin adamı» olarak şöhret yapan Erkin Koray'ın yeraltındaki evinde uzay müziğiyle baş başa bırakıp, merdivenlerden tırmanırken Erkin'in gitarını eline alıp, yitene çalışmaya başladığını duyuyoruz. Karşımızdaki apartmandan çıkmış iki genç, sesin geldiği tarafa doğru koşarlarken şöyle söylüyorlar: «Erkin şabey yine çalışıyor, koş, dinleyelim!»

>> ULUSAL TÜRK MÜZİĞİ

Cem Karaca'nın «Emrah» 45'liğinden itibaren, gitarlı Anadolu müziği yapan, bir tür doğu-batı sentezini hedefleyen folk ve rock sanatçıları için bu terim uygun görüldü. Başlangıçta «aranjman olmayan», kısacası «Ajda gibi olmayan» her şeyi ifade ederken, gitgide Anadolu dışında her etkiyi sorgulayan, yargılayan bir zincire dönüştü. Terimin yerleşmesi için en çok Cem Karaca çırpındı, ama nafile.

>> UNDERGROUND MÜZİK

Anlamı açıkça «yeraltı» olmasına rağmen, direkt İngilizcesiyle kullanılıyordu. Erkin Koray, grubuna Yeraltı Dörtlüsü ismini koymuş, bir keresinde Şişli Terakki Lisesi'nde underground müziği tanıtan bir konuşma yapmıştı. Nejat Toksoy, underground için «parça kalıpları psychedelic müziğe göre daha basittir, efekt ve teknik ses oyunlarından çok az faydalanılır» diyordu. Grateful Dead, Iron Butterfly örneklerini veren Toksoy'a göre Doors da başlangıçta underground'un temsilcisiydi, ama listelere girince pop gruplarından farkı kalmamıştı.

>> **UZAY MÜZİĞİ** Tabiri ilk ortaya atan Erkin Koray'dı. Akşam gazetesi "Çılgınlardan ve elektronik enstrümanlardan meydana gelen bu müziği dinleyenler, kendini bir anda uzayda zannedebilir" diye yazıyor, "Gel Bak Ne Söylicem" şarkısını örnek gösteriyordu.

>> **YE YE** Beatles'ın "She loves you, yeah yeah yeah"si başta olmak üzere, İngilizce pop şarkılarındaki "yeah" nidasından hareketle, Fransızlar yeni gençlerin müziğine ve dansına Yé-Yé adını taktı. Sözcük, bize Fransızcadan geçti. Salut Les Copains dergisi Beyoğlu'ndaki Hachette Kitabevi'nde yok satıyordu. Sylvie Vartan, Johnny Hallyday, Françoise Hardy 60'larda Türkiye'de konser veren başlıca Ye Ye sanatçılarıydı.

MUHARREM YILMAZ — Yaralandı.

Sazda YE - YE çalınmayınca cinayet işlendi

■ Konsomatris kadının Ye-ye söylememesi yüzünden çıkan kavgada müşterilerle garsonlar birbirine girdi üç kişi de ağır yaralandı.

MÜŞTERİLERİN bütün ısrarlarına rağmen Ye-ye söylemeyen bir konsomatris önceki gece bir kişinin ölümüne, üç kişinin ağır yaralanmasına sebep olmuştur.

Haznedarda oturan ve kamyon çalıştıran Muharrem Yılmaz'ın Sivas'tan gelen kardeşi Selâhattin, İstanbul'da eğlenmek istemiştir. Muharrem, önceki gece kardeşiyle bir süre evde içki içtikten sonra Beyoğlundaki Ege saza gitmişlerdir. Burada da bir baylı içki içen kardeşlerden Muharrem bir ara, Gönül adlı bir konsomatristen Ye-ye müziği istemiştir. Muharrem'in bütün ısrarlarına rağmen Gönül, Ye-ye okumamıştır.

Bundan sonra sazda arbede çıkmış, taraflar bıçaklarını çekmişlerdir. Meydan kavgası halini alan kör döğüşünde Muharrem, Selâhattin ve garsonlardan Nedin Okuyan ile Selâhattin Duman ağır yaralanmışlardır.

Olayın yatıştırılmasından sonra hastahane-ye kaldırılan yaralılardan Selâhattin Yılmaz ölmüştür. Yapılan tabiiykatta Selâhattin'i Nedin Okuyan'ın öldürdüğü anlaşılmıştır.

Sezuan'ın iyi insanını İstanbul'un kötü insanı susturamaz

-) . ; §;)

: 2 ; ; ğ;) ;

, ; ; ; ;

- - (§-

, , , , ,

2)) |) -)

)) ğ,

ğ, , 2,

-)

; 2,) ;) - -) ,

2, - - ;) ; §

, (, - -) §-

(, ,) , §-) (

(, 2 , : - ,

, §-) :) , . . () : ğ,) ()

- , - 2) , , §- , -) , § (2

§ , () ,)) ,) §-

, §) - -) ğ,) (, ,) () ,) . ğ

, ğ, (§ , - - , , ,) ,)) : -

, (,)) ,) , - - , () § ğ :) , , .)

) ,) ,) , 2 § , (-) , (

ğ,) 2, , ğ,))) ; §;) ,

ğ))) §) ; §;) ,) , -) .) (- , . ğ

; §;) , , , §(, , (, - 2 : -) .)) ğ , ,)

, , (§) , 2) , §-) - -) , § , -

- - , (§) , -) , 2 ; §; ; , 2 ; §;) (2

- : ğ 2

-) ğ - :) ,) 2 () (2 . ((2) ,

) 2 , , , ; §- . - . , ,) (2

NEYİM EKSİK SİZLERDEN?

BRECHT 1964 yılında tiyatro ile müzik, uzun bir balayı yaşadı. O yıl Türkiye Brecht'lerle tanıştı. Amatör ekip Grup Altı, "Carrar Ana'nın Silahları"nı seçerken, Brecht'in şarkılı oyunlarının en meşhurları izleyiciyle buluştu: "Sezuan'ın İyi İnsanı"nı İstanbul Şehir Tiyatrosu, "Üç Kuruşluk Opera"yı Kenterler sahneledi.

SADELİK Tıpkı Brecht'inkiler gibi epik özellikler taşıyan, destanlara, köy seyirlik oyunlarına yaslanan modern yapıt "Keşanlı Ali Destanı"na öncelikle Devlet Tiyatrosu talip oldu. Ama bir şartla: Yalçın Tura'nın bir tam yıl çalışarak hazırladığı müziklerin yapısını bozmak, zengin aranjmanlarla başkalaştırmak istiyorlardı. Yazar Haldun Taner sadelikte direndi ve yapıtını Devlet Tiyatrosu'ndan geri çekti.

ANADOLU EZGİLERİ "Keşanlı Ali Destanı"nı virgülüne dokunmadan sahnelemeye 1964'te Gülriz Sururi - Engin Cezzar Topluluğu cesaret etti. Oyunun şarkıları Anadolu motiflerinden yola çıkılarak hazırlanmıştı. Ne radyoda çalındı, ne plağa okundu, ama hemen dillere dolandı.

BELGRAD "Keşanlı Ali Destanı"nın şarkılarından yapılan bir seçkiyi, 1964'te Belgrad'daki Balkan Melodileri Festivali'nde Tülay German seslendirdi. Yalçın Tura'nın oyun müzikleri böylece Anadolu Pop'un öncüleri arasında yerini aldı.

AH BİR ZENGİN OLSAM

BULVAR “Keşanlı Ali Destanı”yla aynı dönemde, Dormen Tiyatrosu “Bulvar” isimli müzikalle perde açtı. Turgut Özakman’ın yazdığı oyun İstanbullu, Ankaralı, şehir kökenli gençlerin bunalımını, yalnızlığını, toplumla uyumsuzluğunu dile getiriyordu.

AREL “Bulvar”ın müziği çağdaş besteci Bülent Arel’e aitti. ABD’de elektronik müzik temelli, avangard ürünler ortaya koyan Arel, “Bulvar”da ilk kez caz ve blues ekseninde popüler şarkılar besteledi. Bir şarkının sözleri şöyleydi: “Asi, serseri, domuz, hain / Neden bizi sevmeyler? / Neyiz biz? / İyi ki sevmiyorlar / Sevmeylerse sevmesinler / İşte bu kadar”.

İRMA 1930 ve 40’lardaki operetlerden farklı olarak, dramatik bütünlüğe sahip ilk modern müzikaller, Dormen Tiyatrosu’nda sahnelendi: “Sokak Kızı İrma” (1961) ve “Pasifik Şarkısı” (1962) iki öncü adaptasyon oyundu ve bir anlamda Türkçe Sözlü Hafif Batı Müziği’nin tiyatrodaki karşılığıydı.

DEVLET TİYATROSU Cüneyt Gökçer müzikallere tutkun bir tiyatro adamıydı. Onun bu tutkusunu sayesinde, 60’larda dünyayı kasıp kavuran modern müzikaller “Öp Beni Kate” (1964), “My Fair Lady” (1967), “Damdaki Kemancı-Anatevka” (1969) Ankara Devlet Tiyatrosu’nun görkemli prodüksiyonlarıyla adapte edildi ve izleyiciden yoğun ilgi gördü. “Damdaki Kemancı”daki “Ah Bir Zengin Olsam” şarkısı, Gökçer’in yorumuyla plak olarak da yayınlandı.

SEHPADA PİR SULTAN ÖLÜR

YAYGARA 70 “Lüküs Hayat”, “Saz Caz” gibi ünlü operetlerin yaratıcısı olan Cemal Reşit Rey, onyıllar sonra, iki yeni operetle 60’lı yılların kapanışını yaptı. Rey’in Erol Günaydın’la işbirliği sonucu ortaya çıkan çalgılı danslı “Yaygara 70” ve “Uyy Balon Dünya”, Dormen Tiyatrosu’nca sahnelendi. “Yaygara 70”, 45’lik plağı çıkarılan nadir tiyatro eserlerindendi.

72. KOĞUŞ 60’lı yıllar Alevi ozanlar için bir rönesans çağıydı. Tiyatro dünyası da bu ozanların hakkını teslim etmekte gecikmedi. 1967 yılında, Orhan Kemal’e ait “72. Koğuş” piyesinde, Ankara Sanat Tiyatrosu, Aşık Mahzuni Şerif’i ezgileriyle tiyatro sahnesine transfer etti.

PİR SULTAN ABDAL Erol Toy’un kaleme aldığı “Pir Sultan Abdal” adlı oyun, Halk Oyuncuları tarafından 1969 yılında sahnelendi. Oyunda Aşık Nesimi Çimen, İsmail İpek gibi tanınmış Alevi ozanlar ve genç Rahmi Saltuk rol aldı, türküler söyledi.

POLİTİK TİYATRO “Pir Sultan Abdal” Tunceli’de, perdenin açılışına kısa bir süre kala, valilik tarafından yasaklandı. Yasak kararı üzerine polisle halk arasında kanlı olaylar çıktı, gözaltına alınan tiyatro sanatçıları, ozanlar ve TİP mensubu Kemal Burkay karakolda kötü muamele gördü. 60’larda politik tiyatro kumpanyaları, yalnız Anadolu vilayetlerinde değil, büyük şehirlerde de türlü baskılarla, engellemelerle karşılaştı.

– Batılılaşma demek
hippileşme demektir.
AP ve CHP bizi
hippileştirmek için
masonik bir zihniyet
içindedir.

(Necmettin Erbakan,
MNP Genel Başkanı, 1970)

– Hippileri bilmez miyim!
Tarzan gibi giyiniyorlar,
Jane gibi saç uzatıyorlar,
Çita gibi kokuyorlar.

(Ronald Reagan, California Valisi,
1967)

– İnşallah komşulardan
bir gören olmamıştır
bize girdiğini. Neyse,
belki de dilenci falan
sanmışlardır.
İyi bak, kadın, evimizi
ticaniler bastı. Öyle
değilse bile bu oğlan deli,
zırdeli.

(Başar Sabuncu'nun 'Çark'
oyununda, oğlunun Avrupa'dan
hippi olarak dönüşünü kaldıramayan
fabrikatör baba, 1969)

– Ulan hippiler, nedir
sizden çektiğimiz be!
Polis miyiz, yoksa
temizlik işçisi mi?

('Tatlı Meleğim' filminde bir polis,
1970)

– Hilton'da kalsak bizi
gene yakalar, dışarı atar
mıydınız?

(Sultanahmet'te bir otel baskınında
yakalanarak sınırışı edilen
Fransız hippi, 1968)

Nedir
sizden
çektiklerimiz!

SAYIN YARGIÇ SUÇLU KİMSE ONU BUL

AŞIK DYLAN 1965 yılında Milliyet gazetesindeki bir haber Bob Dylan'ı anlatıyordu: “Dylan çocukluk halk ağzıyla şiir yazan ve bizde ‘aşık’ dediğimiz soydan bir halk şairi. Bir farkı, Beatle’lar gibi saçlarının makas görmemesi”.

MAKAS Halbuki aynı günlerde Türkiye'nin en ünlü aşığı, upuzun saçlarıyla, sakalıyla bir kilometre öteden tanınan İhsani'ydi. Beatles'in, Dylan'ın saç, onunkinin yanında asker tıraşı kalırdı. Ama o saçlar maalesef bir gün makas gördü: İhsani, 1966 ilkbaharında, şiirle komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklandı.

MAHKEME Zaten mahkeme kapılarını bol bol aşındırıyordu. Savunmasını da, bildiği usûlde, sazlı sözlü yapıyordu: “Sayın yargıç suçlu kimse onu bul / Ben çağımda çoğunlukla kula kul / Çoğu sakat, çoğu yetim, çoğu dul / Olanların şairiyim, diliyim”.

KİRLİ AYAKLAR Aşık İhsani, Sultanahmet Cezaevi'ne kondu. Bütün yazı orada geçirdi. O içerdeyken, semtte ihtilal oldu. İlk hippiler, o zamanki deyimle beatnik'ler, Sultanahmet'e postu serdi. Hürriyet, “Sultanahmet mıntıkasındaki üçüncü sınıf otelleri istila eden” bu gençlere dair ilk haberine “Kirli ayaklarını, kirli ruha tercih ediyorlar” başlığı attı.

SULTANAHMET'İN ORTA YERİ LOKANTA

İSPANAKLI YUMURTA Hippilerin gelişi Sultanahmet esnafının yüzünü güldürdü. İki esnaf lokantası vardı ki, oralarda yenen bir tabak ıspanaklı yumurta, hippilerin gözünde mükellef bir sofraya bedeldi. Bu lokantalardan biri 1950'lerin sonunda tatlıcı olarak açılıp sonra lokantaya terfi eden Lâle Restaurant-Pudding Shop, diğeri 1965'te babadan kalma kahvehaneden lokantaya çevrilmiş Yener'in Yeri'di.

KURU FASULYE Hippi Kralı Yener Sultanahmet'te hippilere kol kanat geren bir numaralı adamdı. Lokantası el kadar bir yerdi. Kepeğini kurufasulye kazanına daldırır, her gün yüzlerce kişinin karnını doyurur, masadan masaya gezip dostlarıyla kadeh tokuştururdu. Oğlunun sünnet düğününe de hippileri davet etmiş, mahalle böyle sünnet görmemişti.

SÜTLAÇ Tıpkı Yener'in Yeri gibi Pudding Shop da, hem yemekhane, hem buluşma merkezi, hem postane, hem otopark, hem de gitar eşliğinde şarkıların çalınıp söylendiği bir bardı. Karşı kaldırımdan bakıp içerisini bir sirk gibi seyredenler olurdu. İlk Türk hippisi olarak tanınan Sammy lakaplı Süleyman, Pudding Shop'ta garsonluktan Magic Bus seyahatlerinin organizasyonuna kadar her işi yaptı. Hippiler kendilerine sevgiyle kucak açan bu iki dükkânı ve bu insanları hiç unutmadı.

ANTUAN'IN ÇİÇEKLİ GÖMLEĞİ

BURGAZADA Burgazada'daki Kalpazankaya mevki hippilerin en rahat ettikleri yerlerden biriydi. Çiçek çocuklarının ikinci başkenti İzmir'di. İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar'ın yarım ağızla "kapımız açıktır" demesi yetti de arttı. Duyan geldi.

İZMİR "Uzun saçlı hırpani kıyafetleriyle bir grup hippiyi karşısında gören Osman Kibar, belediye binası pirenir diyerek hiçbirini içeri sokmamıştır. Bina kapısında, 'İzmir'e gelin, ama beni böyle sık sık rahatsız etmeyin' diyerek hippileri kovalamıştır". (1969)

MODA İlk günlerde yadırganan hippiler zamanla tanıdık çehreler haline dönüştü. Kıyafetleri moda oldu, vitrinler renklendi. Fransız şarkıcı Antoine'ın giydiği çiçek desenli gömlekler Türkiye'de Antuan gömlekleri adıyla satılıyordu. Altaylı ünlü futbolcu Hippi Mithat da bu gömleklerden giyiyordu.

TARKAN Çizgi roman dergisi Tarkan'ın arka kapağında Hippi Kralı Pippi'nin maceraları vardı. Geçmiş yüzyıllardan kopup gelen Hun Türküyle bugünün Amerikalı yüzücüsünün ortak noktası, uzun saçlarıydı. Çocuklar ikisini de heyecanla takip ediyordu. Belki o esnada pikapta Antoine'ın bir şarkısı dönüyordu: "Annem dedi ki, vur makası saçlarına / Anneme dedim ki, tamam ama yirmi yıl sonra".

HER UZUN SAÇLIYI KOVAMAYIZ

CENNETİN SONU “İçişleri Bakanı Faruk Sükan, giriş kapılarındaki valiliklere telsizle bir tamim göndererek, hippy adıyla tanınan, pis kıyafetli ve ekserisi uyuşturucu madde kullanan bitli turistlerin yurda sokulmamasını emretmiştir”. Kader ağlarını örüyor, Sultanahmet bir cennet olmaktan çıkıyordu.

ASAYİŞ Beyrut'ta, İsrail'de, Yunanistan'da başlarına ne geldiyse Türkiye'de de aynısı gelecekti. Frengi gibi bulaşıcı hastalıklar taşıdıkları, asayişe ve ahlaka aykırı harekette buldukları iddia ediliyordu.

SINIR DIŞI Pasaport Kanunu'nun 8. maddesinin 7. fıkrası gereği, “Türkiye’de kalacaklarını beyan ettikleri müddetçe yaşamalarına ve tekrar gitmelerine yetiyecek paraları bulunmayıp Türkiye’de kendilerini himaye edecek kimseleri bulunduğunu veya Türkiye’de yabancılara kanunla menedilmemiş işlerden birini tutacaklarını ispat edemeyenler” sınır dışı edilecekti.

PRENS CHARLES İçişleri Bakanlığı ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ihtilafa düştü. Turizm Bakanlığı'ndan bir yetkili şöyle diyordu: “İstanbul'un esrarlı havasını bozmamak lazım. Her uzun saçlıyı kovamayız. İngiltere’de bugün Prens Charles bile saçını uzatıyor. Hippiler içinde zenginler, profesörler vardır. Bunlar, felsefeleri icabı pejmürde kıyafetle dolaşmak isteyebilirler”.

HİPPİ KRALİÇESİ PERİHAN

POLİSİN DERDİ Ümit Bayazoğlu, “Hippiler Kraliçesi Perihan ve Hippiler Kralı Yener” başlıklı yazısında, “Polisin asıl uğraştığı yerli hippilerdi” diyor. Çünkü polise göre, “Türk gençliği böyle dejenere ve pejmurde bir hayat süremezdi. Diğerleri nasıl olsa günün birinde çekip gideceklerdi, ancak yerli hippiler topluma mikrop saçmaya devam edeceklerdi”.

YARIM KALMIŞ BİR

MEKTUP Yerli hippie hikayeleri arasında en hazini Perihan'inkiydi. 1970'in Ocak ayında, Sirkeci'de otel odasında hayatını yitirdi. Ölüm sebebi, morfin zehirlenmesi olarak açıklandı. Ardında “Anneciğim, ben İstanbul'dayım. Sizden istediğim pasaportumu hazırladınız mı?” diye başlayan yarıda kalmış bir mektup bıraktı.

CENAZE İzmirli Perihan, 1967'de Sultanahmet'te hippilerle yaşamaya başladı. “Çok güzel dansettiği ve sakınmasız gülebildiği için” kraliçe ilan edildi. Cenazesi annesi ve hippie arkadaşları tarafından kaldırıldı, mezartaşına “Hippi Kraliçesi Perihan” yazıldı.

BİRAZ MANYAK Bir gazete haberi, bir gün dilenirken nezarethaneye atıldığını, orada polisler söyle ifade verdiği yazıyordu: “Sırtımdaki bu çantayla yurdu dolaşıyorum. İngilizce bilirim. Beni biraz manyak bulabilirsiniz ama bunun hiç ziyanı yok. Yeter ki okumuş insanlar beni ayıplamasın”.

ENGİN ÇAĞLAR

KORKUNÇ ARZULAR

HİPPİ PERİHAN

Ferî Cansel

ALİYE RONA
AYTON SERT
NEVIN NURAY
NECATİ ER
ERDOĞAN SEREN
HAYDAR KARAER

REJİ VE SENARYO
**FEHMİ
TENGİZ**

KAMERA
**RAFET
ŞİRİNER**

KOÇ FİLM

Sönen Yıktır

Hippi Perihan

Sönen Yıktır

YERLEŞİM: EROL TEKERİN PAFTASI... ALI AKIN MERTİNİN ÖZEL TARIMCIKASI... ERAL YENİNİN BEYOĞLU... BAKIM: GAZETE İZLENİMLERİ... BAĞIŞ: BEŞİNE... TAYLOR...

Buğün Başladık

1. kısım

HAMA SÖYÜKTÜ O GÜN. GÜNEP... SİZ VE BİRLİKTE İSTANBUL'DA... BİTÜN HİPPLERİ AMİTİYALIKTA... TOPLANMIŞTI. HER KİLİTLEN... VARDI. ANLARIYINDA. HİPSTİN... DE SÖZÜ VARDI. HİPPI KRALLIĞI... Sİ PERİHAN'IN GÖMMESİ GEL... MÜHÜR...

ASINDA DOĞU... TANIMAZDI PERİHAN'IN... ONU SAĞIYDAN TANIDAN... TE K ALAM. ÇAKARDAAN... UZAKTA. METARİKİN... BAKMA. BİR KÖŞESİNDE... GAZETEDEN... HİPPI... DEBİLDİ. BU ADAMA... GAZETEDEN... ADI YA... FAZİL' ÇI...

BUNERKİ ÇEKERİ USULCA... BİSOKTI. PERİHAN'IN İSİM... SİZ TOPRAĞINA ÇEVİRDİ... BAKIŞLA... RİN...

GEÇMİŞ GÜNLER... GELİR... AKINA...

SUYAN... ANMELİLE... FAZİL... HİPPI... KİLİTLEN... İZLENİMLERİ...

GAZETE Sİ... İÇİN HİPPI... LER NAK... KININ BİR... RİPOSTA... HATIRLA... YAKACI...

YERER LOKANTASI... İSTANBUL'DAKİ... HİPPLERİN... BULUNMA YERİ... İP... FAZİL, BİR... GÖLE... VAKTI...

İTTE... BU LOKAN... TOVA... GİREDİ...

İKİ DOST OLURLAR. O GÜN... PERİHAN, SÖZÜL KEDİ... BİTÜN... HİPPI İZLENİMLERİ... TOPLANIM... EL... İSTİFANDE TUTULUYOR... ZEMİNE... RAZİLER KALDIRIYORDU...

BİTÜN HİPPLER... MEYDANA... YERLENDİLERDİ... HERKES KENDİ... ALANINE... İZLENİMLERİ... İZLEDİ...

Demek rengin bir... arının... ölüyor. 'Nöbetçin hay... fan... kırık ve... Buraya... bım... aramız... gölün...

Ankara'nın ben... izim... da... oluyuyor.

Yarın... caha... Acemah... ilk... banyo... belli... oluyor.

Ankara'daki... ölüyor... buraya... gidiyor.

Ate... bım... bım... ya... Hippi... arının... 'Bu... istem... çalm... m... b... b... ?

HİPPI... bir... araya... g... önce... ne... yapılır ? E... g... m... c... c... K... f... a... b... a... c... a... ve... A... n... a... s... a... n... e... l... e... g... i... ?

3. kısım

Yarın... caha... Acemah... ilk... banyo... belli... oluyor.

Yarın... caha... Acemah... ilk... banyo... belli... oluyor.

Yarın... caha... Acemah... ilk... banyo... belli... oluyor.

Ankara'daki... ölüyor... buraya... gidiyor.

Ate... bım... bım... ya... Hippi... arının... 'Bu... istem... çalm... m... b... b... ?

HİPPI... bir... araya... g... önce... ne... yapılır ? E... g... m... c... c... K... f... a... b... a... c... a... ve... A... n... a... s... a... n... e... l... e... g... i... ?

Ankara'daki... ölüyor... buraya... gidiyor.

Ate... bım... bım... ya... Hippi... arının... 'Bu... istem... çalm... m... b... b... ?

HİPPI... bir... araya... g... önce... ne... yapılır ? E... g... m... c... c... K... f... a... b... a... c... a... ve... A... n... a... s... a... n... e... l... e... g... i... ?

Ankara'daki... ölüyor... buraya... gidiyor.

Ate... bım... bım... ya... Hippi... arının... 'Bu... istem... çalm... m... b... b... ?

HİPPI... bir... araya... g... önce... ne... yapılır ? E... g... m... c... c... K... f... a... b... a... c... a... ve... A... n... a... s... a... n... e... l... e... g... i... ?

Ankara'daki... ölüyor... buraya... gidiyor.

Ate... bım... bım... ya... Hippi... arının... 'Bu... istem... çalm... m... b... b... ?

HİPPI... bir... araya... g... önce... ne... yapılır ? E... g... m... c... c... K... f... a... b... a... c... a... ve... A... n... a... s... a... n... e... l... e... g... i... ?

GECEYARISI EKSPRESİ

C ŞIKKI “Midnight Express”i nasıl bilirsiniz? Güçlü bir adalet sistemi eleştirisi mi, yoksa Türkiye aleyhinde bir propaganda mı? Doğru cevap c şikkı: Kâbusa dönüşen bir Sultanahmet rüyası.

TOZ PEMBE Filme konu olan kitabın yazarı Billy Hayes, Laleli’den Galata Köprüsü’ne kadar her köşeyi karış karış bilen, Pudding Shop’ta, Yener’in Yeri’nde takılan Amerikalı bir öğrenciydi. 1970’te esrarla yakalanıp uyuşturucu kaçakçılığında 30 yıl hapse mahkûm edilene kadar toz pembe bir hayatı, tatlı hatıraları vardı.

YASAKLAMAK YASAKTIR Türk makamları, koltukaltına sığıdığı kadarınca esrar taşıyan bir genci onyıllarca hapiste çürüterek, Amerikan makamları ise binlerce Türkiyeli köylünün geçim kaynağını kurutarak uyuşturucu sorununu halledeceğini sanıyordu. 68’lilerin çözümü basitti: Yasaklamak yasaktır.

TÜRK AFYONU Nixon, iktidara gelir gelmez, Türkiye’de haşhaş ekimini engellemek için gücünü seferber etti. İddiaya göre, ABD’ye kaçak giren morfinin yüzde 80’i Türk afyonundan elde ediliyordu. Aşık Mahzuni, “Bu herifler senden alır haşhaşı / Morfin eder sana açar savaşı” diye türkü söylüyordu. Hippi kuşağını yükseğe uçuran her cins doğal ve sentetik maddenin ardında dev bir kara para ekonomisi gizlenirken, devletler arası eşitsiz mücadele, ne Woodstock’ta dengeye kavuşurdu, ne Sultanahmet’te.

EN BÜYÜK HİPPIYE HEDİYEMİZ OLSUN

Cannes'da John Lennon'la görüştüğten sonra, Arda Uskan'a "Sen Türkiye'ye dön, iki gün sonra ben de geliyorum" demişsiniz, iki sene kalmışsınız.

Erkin Koray: Evet, orda bir kurs gördüm. "Bir yabancı ülkede insan parasız kalırsa başına ne gelir, nasıl bu işin içinden çıkar"ın kursunu gördüm.

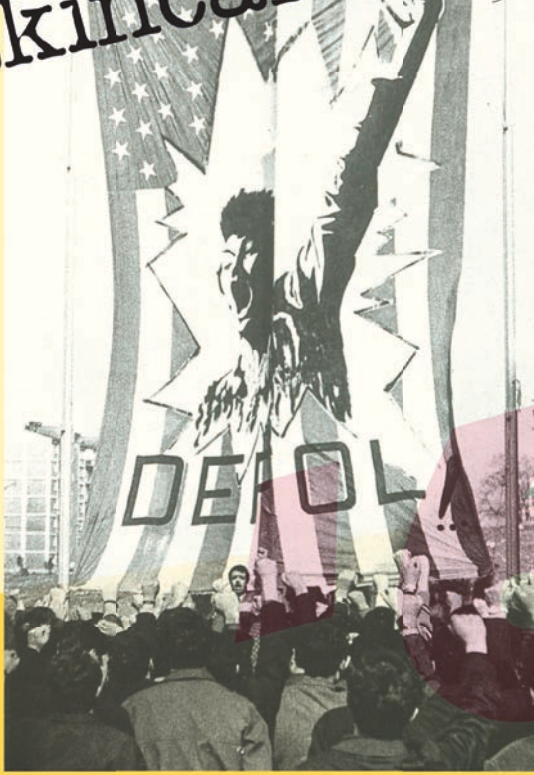
Mezun oldunuz mu?

Erkin Koray: Evet, ayakta alkışladılar beni. Tülay German'lar bir gün aralarında para topladılar, herkes birer frank verdi. Ayıp olmasın diye büyük para vermiyorlar, şaka yollu on frank tutuşturdular elime. Dediler ki, "En büyük hippieye hediyemiz olsun". Dedim "Tamam, bu seferlik sizi sevdiğim için alıyorum, ama esasen sizi tanımıyorum. Siz yoksunuz. Yabancı ülkedeyim ben." Bir kere aldım, bir daha almadım. Paris'in 10 kilometre dışında oturuyorlardı. Bir keresinde gece çok geç bir vakit evlerinden çıktım, sola döndüm, yürümeye başladım. "Yahu" dediler, "Nereye gidiyorsun? Metro bu tarafta"... "Metro bu tarafta ama" dedim, "Paris o tarafta..." Erdem Buri, illa para vereyim, metroya bin diye tutturdu. Olur mu? Madem param yok, bu yolu yürümeliyim. Sonra ben doğru Paris'e, Sen Mişel'e... Sen Mişel dediğim de Sultanahmet. Benim gibi bir adamın Şanzelize'de ne işi var?.. Paris'te tabii ki o tür adamlar çok. Bir bakıyorsunuz dört-beş kilometre sonra karşı kaldırımdan aynı ritimde bir ayak sesi geliyor. Biri daha aynı istikamete gidiyor. Nereye? Aynen "Sultanahmet"e... Oluyorsunuz iki kişi. Kaç paran var? Valla bende yok, sende? Bende dört frank var, iki bira eder. Tamam, yürü. Hızlıca bu sefer, daha da hızlı. İki bira, o şartlarda iki kasa bira gibi. Hiç hesapta yokken oturup Paris'in ortasında iki bira götürüyorsun. Paşa paşa. Gecenin ortasında daha nerede kalacağın bile belli değilken, iki bira çok acayip bir görüntü... O kursu gördükten sonra kolay kolay boyun eğmezsin.

(1997 tarihli bir söyleşiden)

Sakıncalılar Listesi

68

“Hippilerle doldurma burasını ama.”

“Hippilerden hiç tanıdığım yok.”

“Bir sürü ye-yeci piç de istemem.”

“Hâlâ var mı öyleleri? Benim çocukluğumdaydı ye-yecilik.”

“Senin çocukluğun öyle pek eski değil.”

Seyda sinirli sinirli güldü. Kocasının şaka havasına büründürmeğe çalışmadığı çığlığını hafifletmek, kötü ciddilikten kurtarmak isteğiyle, “Sakıncalı bulduklarının listesi tamamsa” diye başladı...

“Tamam değil,” diye kesti Oktay, ciddiliği sürdürerek.

“Daha beter olanlar da var. Solcular örneğin. Ama Selim’in o gibilerle ilişkisi olamaz herhalde.”

Selim hiç sesini çıkarmadan Oktay’ın yüzüne baktı bir süre.

“Her kimse o solcu dediklerin,” dedi, “beni burada arayacaklarını hiç sanmam.”

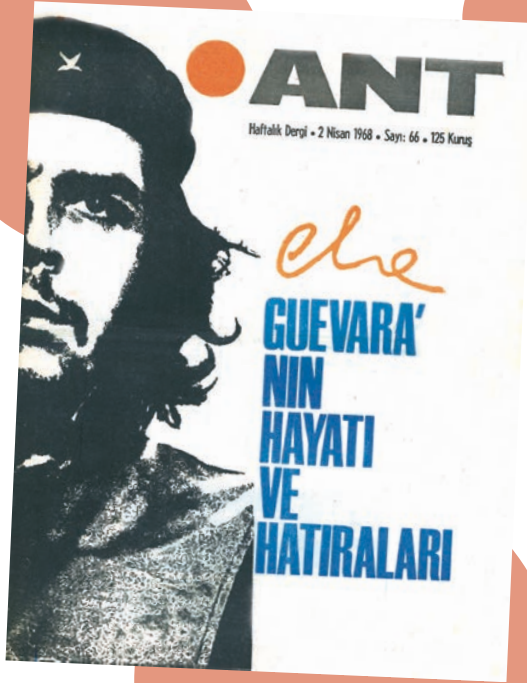
Pınar Kür, “Yarın...Yarın...”

BIYIĞIMDAN GÜL SARKAR

SAÇI UZUN AKLI KISA Hippilik, toplumda radikal bir dönüşümü hedefleyen ideolojik ve örgütlü bir güç değildi, ama çiçek-böcek ve kılık-kıyafet ekseninin çok ötesinde, anti-kapitalist yanıyla bir zihniyet devrimiydi. Paris'ten Mexico City'ye, 1968 devrimci hareketinin başkentlerinde, hippilerin isyanla mesafesi iki adımca, neden Türkiye'de uzun saçlı gençler yürüyüşlerden atılıyor, üniversite forumlarından dışlanıyordu?

SIĞAR MI? Selim İleri'nin 1971 tarihli "Pastırma Yazı" öyküsünün bir eli yağda bir eli balda burjuva karakteri Memo, önceleri sosyalist görüşü savunurken, sonradan bir çiçek çocuğu olup seçimde AP'ye oy atıyordu. AP'ye oy atmak hippiliğe siğar mıydı? O bir şey değil, sol camiada "hippi" sözcüğünün bir küfür olarak kullanıldığına da şahit olacaktı Türkiye.

BIYIK Che Guevara bir devrimci modeldi. Beresiyle, uzun saç sakalıyla fotoğraflardaki Che'ye benzemeyi kim istemezdi? Ama Che bir Latin genciydi... Ya Dev-Genç afişlerdeki yumruğu sıkılı, darmadağın saçlı tip? O da Latin Amerikalıydı, aktör Geraldo Del Rey'in canlandırdığı bir ırgattı. Figür, 1964 yapımı Brezilya filmi "Deus e o Diabolo na Terra do Sol"deki bir mistik ayin sahnesinden apartılmıştı. Türkiye solu, dışavurumunu gömlekte, pantolonda, saçta, sakalda değil, bıyıkta buldu. İhsani bıyığında.

DENİZ GEZMİŞ'İN NİŞANLISI

SEN OSUN Deniz Gezmiş'in arandığı 1971 Mart'ında, Türkiye'nin her yerinden polise ihbarlar yağıyordu. Bir gazete haberine göre, Ömer adlı bir genç Gezmiş'e benzediği için gözaltına alındı. Komiserle Ömer arasında şu diyalog geçti: "Sen Deniz Gezmiş'sin!" "Değilim". "O halde Yusuf Aslan'sın". Sonunda herhangi bir Ömer olduğu anlaşılınca, saçları ve favorileri uygun biçimde kısaltılarak salıverildi.

NORMAL 1971 Mayıs'ında İsrail Başkonsolosu Elrom devrimci gençler tarafından kaçırıldı ve öldürüldü. Bu eylemi Deniz Gezmiş'lerin serbest kalması talebiyle gerçekleştiren Mahir Çayan ve arkadaşları, Feriköy'de bir evde yakalandı. Mahalle sakinleri gazeteye şöyle beyanat verdi: "Biz saçları uzun, sakallı, hippie kılıklı kişilere dikkat ediyorduk.

Aklımıza normal kıyafetli olacakları gelmemiştir, bunlardan şüphelenmiyorduk".

İÇERDE VE DIŞARDA Deniz Gezmiş içerdeyken, dışarda Selda patladı. Gitar eşliğinde, şehirli bir vurguyla, ama yanık yanık türkü söyleyen Selda'nın 1971 tarihli ilk iki plağında tesadüfen "Mapushane İçinde Mermerden Direk" ve "Mapushanelere Güneş Doğmuyor" türküleri vardı. Henüz kimselerin tanımadığı bu genç kız için "Deniz Gezmiş'in nişanlısıymış" söylentileri aldı yürüdü.

YANKEE GO HOME

MÜNFERİT VAKA Kıbrıs krizi, haşhaş ekiminin yasaklanması ve Vietnam Savaşı gibi bir dizi sebeple Amerika ve emperyalizm karşıtlığı Türkiye solunun her zaman merkezinde oldu. 70'lerde "Katil Amerika" (Aşık Mahzuni), "Amerikan Köpeği" (Mehmet Koç) gibi şarkılar çok ses getirdi. Mavi Işıklar ise 1971'de, İncirlik üsünde, Amerikan askerlerine düzenli program yapıyor, oraya gelen Amerikan orkestralarından çok şey öğrendiklerini söylüyorlardı.

BAHRİYELİLER Anti emperyalist mücadele içinde 6. Filo'yu protesto gösterileri, solcu gençleri polisle ve sağcı gençlerle sık sık karşı karşıya getirdi. Oral Çalışlar anlatıyor: "Geceleri İzmir'in sokaklarında üçerli dörderli gruplar halinde dolaşıp Amerikalı bahriyelileri arıyorduk. Aşık İhsani de eyleme katılanlar arasındaydı. Sonunda yakalandı ve iki gece İzmir Emniyeti'nde kaldı. Meşhur, 'Üç Kişi Bir Tabuttayız' türküsünü bu gzetim macerası sırasında yazdı".

ROBERT KOLEJ Çatışmaların en vahimi, 1969'da iki solcunun hayatını kaybettiği Kanlı Pazar'dı. Olaydan birkaç gün sonra, Milliyet Liselerarası Hafif Batı Müziği Yarışması'nın İzmir etabı yapıldı. İzmirli gençler hedefini şaşırıp, sahneye çıkan Robert Kolej orkestrasına 6. Filo muamelesi yaptı, "Yankee go home" diye bağırdı.

DENİZ NERDE?
AŞK ÖZGÜRLÜK BARİŞ

BİR HERGELELİK

Bir hergelelik yapmıştım. Gündemde Deniz Gezmiş vardı ve o günlerde sırada kadem basmıştı. Herkes birbirine sorardı, bütün gazeteler aynı şeyi yazardı: "Deniz nerde?" "Hair" oyununda da çiçek çocuklarının "savaşma seviş" gibi talepleri vardı. Ben de "Deniz nerde?" diye pankartlar koydum oyuna. Oyunun bir yerinde gençler ellerinde pankartlarla geçiyorlar, onların bir kısmı da "Denizli" pankartlar. Herhalde biri ihbar etti, "gelin bakalım, ifade verin" dediler. Kalktık, gittik. "Bu pankartların anlamı nedir?" "Bu oyunun yapısında var, doğaya özlem var" dedim. "Yaa, peki, bir bilirkişiyollayacağız" dediler. Geldiler, izlediler. Ve yemediler. Ya pankartlar ya oyunu Biz de pankartları kaldırdık. Oyunu kaldırsaydım, ölürdüm.

*Engin Cezzar
(2000 tarihli bir söyleşiden)*

SABAH KALKTIK DARBE OLMUŞ

12 MART Gülriz Sururi - Engin Cezzar Topluluğu'nun sahnelediği "Hair/Saç" müzikalinin galası Şişli Ümit Tiyatrosu'nda 11 Mart 1971 gecesi yapıldı. Ertesi sabah Türkiye askeri muhtıraya uyandı. Deniz Gezmiş, 16 Mart'ta yakalandı. Oyun, yaz mevsimine kadar, 12 Mart koşullarında oynandı.

ANADAN DOĞMA Oyunun kavgası çok önceden başlamıştı. Gazetelere göre "Hair" demek, varsa yoksa "çıplaklık" demektir. Bugün gazetesinden Şule Yüksel, "Din hürriyeti hariç her hususta hürriyet var memlekette. Hatta ahlâksızlık hürriyeti bile var" diye yazıyordu. Yüksel'e göre Engin Cezzar, "seyircilerin gözleri önünde kızılı-erkekli 33 oyuncuyu anadan doğma çıplaklık soyacak"tı.

HİPPİ SANATI "Hair" in Türkiye temsilinden tam bir sene önce Gülriz Sururi, "Seks akımının tiyatroyu bu denli etkilemesi karşısında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna, "Şaşmıyorum, beklenen bir şey. Hippiler kendi sanatlarını yaratıyorlar" diye cevap veriyordu.

20 YAŞ Cumhuriyet'te Sadun Tanju'ya verdiği mülakatta şunu da söylemişti Sururi: "İnanın 18-20 yaşlarında olsaydım ben de hippiler olurum".

RÜZGÂRDA UÇUŞSUN, PİRELER ÜŞÜŞSÜN

YEMLÜK “O kadar da önemli ve aykırı değil, tiyatrodaki sekse dönüş meselesi. Mesela bizim halk sanatlarımızda da seks var. Yemlük diye bölgesel bir oyun var. Tarlada erkek organına benzeyen bir yabancı otu seke seke arayıp bulan köy kadınları, oyun icabı bunun üzerine oturuyor ve sonra kocaları gelip onları döve döve kovalıyor”.

Gülriiz Sururi (1970)

GİYİNİK “Hair” Türkiye’de “giyinik” oynandı, orijinal metindeki çıplak bölüm, zaten sadece bir-iki dakika sürüyordu. Türkiye’deki sahnelenişte savaş karşıtı siyasi mesaj iyice öne çıkmış, müzik biraz geri planda kalmıştı. Şarkı sözleri aslına sadıktı: “Uzay türkülerimiz sazlarımızda / İçim çevrem hayat dolu / Bu da işte cevabım sizlere / Gölge etme / Doğsun güneş / Aydınlatsın / Aydınlatsın”.

SİNEMA İlk kez 1968’de ABD’de sahnelenen “Hair” müzikali, hippilerin çoktan tarihe karıştığı bir dönemde, 1979’da Milos Forman tarafından filme çekildi ve büyük ilgi gördü. Film Türkiye’de 1982’de vizyona girdi.

KUŞ YUVASI “Saçım uzun benim / Uzar gece gündüz / Saçım dümdüz / Her yanım saç benim / Neden deme, bilmem / Rüzgârda uçuşsun / Dallara takılsın / Pireler üşüşsün saçıma / Arılara kovan olsun / Yuva olsun tüm kuşlara / Bu muhteşem, bu eşsiz / Saçlarım benim”.

Hürriyet

CUMARTESİ - 13 MART 1971

TÜRKİYE TÜRKLERİNİN

SEKİZİNCİ SAYI
1971 YILI 100 BİRİNCİ
NÖMRE 11 819 912

GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE

Müdürlüğü: SEDAT ŞİMİVİ

YAYINLARININ İKİNCİ BASKISI
1971 YILI 100 BİRİNCİ
NÖMRE 11 819 912

ORDU ÜLTİMATOM VERDİ

Özalp, Fıratlı, Demirel, Başbakan, Özalp, Fıratlı, Demirel, Başbakan, Özalp, Fıratlı, Demirel, Başbakan

Güçlü Kabine kurulmazsa ORDU idareye el koyacak

Hükümet istifa etti

Başkan Sunay bugün komutanlarla görüşecek

ASKERİ birliklerin karargahları çevresinde düzenlenen alarmlar sırasında beklenen görünüm.

Bütün birlikler alarma geçirildi

Bunun böyle olacağı belli idi

Bir anlaşmazlık, bu kez hükümetin istifa etmesiyle sonuçlanacak. Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi. Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi. Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi. Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi.

ANKARA, (Öz) — Genelkurmay Başkanı ve Askerî Komutanlar Kurulunun "Siyah" kararına istinaden, istifa etmek üzere Ankara'ya gelen Başbakanın, bugün öğleden sonra 14.00'de Başbakanlık'ta, Genelkurmay Başkanı ve Askerî Komutanlar Kurulunun üyeleriyle görüşecek. Görüşme, saat 16.00'de başlayacak. Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi.

İNÖNÜ: "Demokratik bir istifa" dedi

ANKARA, (Öz) — Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi. Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi. Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi. Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi.

Yarın parti liderleri ile konuşacak olan Sunay yeni kabine için çarşamba günü temaslara başlayacak.

DEMİREL Kabinesi, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Tazman ve Karavet Komutanlarının verdikleri ortaklaşa ultimatodan sonra yarıya 35 saatlik olağanüstü toplantı sonunda istifa kararı aldılar. Hükümetin istifası üzerine Devlet Bakanı Turhan Biçin tarafından açıklanmıştır. İstifa Genelkurmay Başkanı Orgeneral Tazman ve Karavet Komutanlarının verdikleri ortaklaşa ultimatodan sonra yarıya 35 saatlik olağanüstü toplantı sonunda istifa kararı aldılar.

DEMİREL'İN İSTİFA MEKTUBU

"Muhtrra ile Anayasa ve hukuk devleti anlayışını bağdaştırmak mümkün değildir."

İSTİFA mektubunu açıklama Süleyman Demirel, Başbakanlık binasında yapılan gazetecilerin toplanmış olduğu toplantıda, "Bunlar benim meşrutemün çökertmesi" derken, Fıratlı, Demirel, gazetecilerle konuşarak görüşmelerde. (Telefon: HÜRRIYET Ankara)

14 MURAT otomobili armağan ediyoruz

Tasarlattı son sayıya

Ultimatomon tam metni

Hükümetin süregelen tutumunun, görüş ve temennileri yitirdiğimizi, kardeşlik, güven, saygı ve hoşgörüyle hareket etmesini istiyoruz.

Meclis'te okundu

ANKARA, (Öz) — Genelkurmay Başkanı Orgeneral Tazman ve Karavet Komutanlarının verdikleri ortaklaşa ultimatodan sonra yarıya 35 saatlik olağanüstü toplantı sonunda istifa kararı aldılar. Hükümetin istifası üzerine Devlet Bakanı Turhan Biçin tarafından açıklanmıştır. İstifa Genelkurmay Başkanı Orgeneral Tazman ve Karavet Komutanlarının verdikleri ortaklaşa ultimatodan sonra yarıya 35 saatlik olağanüstü toplantı sonunda istifa kararı aldılar.

SİMDİ NE OLACAK?

ANKARA, (Öz) — Hükümetin istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi. Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi. Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi. Başbakanın istifasıyla birlikte hükümetin görevi sona erdi.

DEMİREL'İN İSTİFA MEKTUBU

***Tath
60'lar***

Ya Mustafa Ya Mustafa

Said Nursi öldü // Silahlı Kuvvetler
27 Mayıs'ta yönetime el koydu //
Devlet Planlama Teşkilatı kuruldu
// Nüfus sayımı sonucu: Türkiye'de
27.754.820 kişi yaşıyor, İstanbul'un
nüfusu 1.882.092 // Kıbrıs iki
toplumlu bağımsız cumhuriyet
yönetimine geçti // Afrika'da 17
yeni bağımsız devlet kuruldu //
Doğum kontrol hâpı satışına ilk
kez ABD'de başlandı // İlk fotokopi
makinası satışa sunuldu // John F.
Kennedy ABD Başkanı seçildi.

"Gençlik başladı, ordu bitirdi"
(27 Mayıs kutlama yürüyüşünden bir pankart)

1960

Karel Reisz, "Cumartesi Gecesi ve Pazar Sabahı"
Alfred Hitchcock, "Sapık"
John Cassevetes, "Gölgeler"
Metin Erksan, "Gecelerin Ötesi"
Luchino Visconti, "Rocco ve Kardeşleri"

Harper Lee, "Bülbülü Öldürmek"
Attilâ İlhan, "Ben Sana Mecburum"
Gülten Akin, "Kestim Kara Saçlarımı"

Miles Davis, "Sketches of Spain"
Jacques Brel, "Ne me quitte pas"
Elvis Presley, "It's Now or Never"
Shadows, "Apache"
Bob Azzam, "Moustapha"

Küçük Lucy Benimle Kal

TSK mensuplarına oy hakkı tanındı // OYAK kuruldu // Yeni Anayasa % 61,5 evet oyuyla kabul edildi // İstanbul'da tramvaylar ulaşımdan kaldırıldı // Menderes, Zorlu ve Polatkan idam edildi // Seçimlerde üç partiyle temsil edilen DP geleneği % 62 oy aldı, yönetimi CHP-AP koalisyonu üstlendi // İlk işçi kafesi Almanya'ya gitti // Klasik müzik, hafif Batı müziği ve lisan eğitimi ağırlıklı İstanbul İl Radyosu yayına geçti // Yön ve Ses dergileri yayın hayatına başladı // İlk Türk otomobili Devrim test edildi // Metin Oktay Palermo'ya, Can Bartu Fiorentina'ya transfer oldu // Rus kozmonot Yuri Gagarin uzayda tur attı // Berlin Duvarı örüldü // ABD'nin Küba'daki komünist rejimi devirmeye yönelik Domuzlar Körfezi çıkarması girişimi başarısızlıkla sonuçlandı // Uluslararası Af Örgütü kuruldu

**"Türk korkmaz fakat korkutur.
Bir şey isterse almadıkça elini çekmez."
(PTT'nin mektup zarflarına damgaladığı vecizelerden biri)**

1961

Jean-Luc Godard, "Sersemi Aşıklar"
Robert Wise, "Batı Yakasının Hikayesi"

Kurt Vonnegut, "Gece Ana"
Ahmet Hamdi Tanpınar, "Saatleri Ayarlama Enstitüsü"
Orhan Kemal, "Hammin Çiftliği"

Aziz Nesin, "Zübük"
Michel Foucault, "Deliliğin Tarihi"

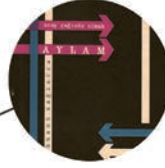
Judy Garland, "At Carnegie Hall"
Erol Büyükburç, "Little Lucy"
İlham Gencer, "Bak Bir Varmış Bir Yokmuş"
Ben E. King, "Stand by Me"

Haydi Bir Twist Daha

Albay Talat Aydemir'in darbe girişimi önledi // Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlandı // MGK kuruldu // CHP-AP koalisyonu, yerini CHP-YTP-CKMP koalisyonuna bıraktı // ABD ile SSCB, Küba'daki Sovyet füzeleri yüzünden savaşın eşiğinden dönerken, Türkiye'deki Amerikan füzeleri iki ülke arasındaki pazarlığın bir parçası oldu // Metin Erksan'ın "Yılanların Öcü" filmi sansürün hışmından Cumhurbaşkanı Gürsel kurtardı // Ankara 06, İstanbul 34: Araç plakalarındaki değişiklik kararı doğrultusunda, vilayetler numaralandı // Cezayir Fransa'dan, Jamaika İngiltere'den bağımsızlığını kazandı // ABD, Vietnam Savaşı'nın taraflarından biri oldu // Marilyn Monroe intihar etti

"Konuşsam iştirler mi?"
(İTÜ TV naklen yayınında ilk ekran tecrübesini yaşayan Başbakan İsmet İnönü)

1962

Andrei Tarkovski, "Ivan'ın Çocukluğu"
François Truffaut, "Jules ve Jim"
Roman Polanski, "Sudaki Bıçak"

Turgut Uyar, "Tütünler Islak"
Azra Erhat, "Mavi Anadolu"

Fazıl Hüsnü Dağlarca, "Aylam - Uzay Çağında Olmak"

Ray Charles, "Modern Sounds in Country & Western Music"
Chubby Cheker, "Let's Twist Again"

Georges Brassens, "Je me suis fait tout petit"
Beatles, "Love Me Do"
Tornados, "Telstar"

Esen Yel Bilir

İkinci darbe girişimi de başarısızlıkla sonuçlanan emekli albay Talat Aydemir asıldı // İnönü başkanlığındaki üçüncü koalisyon CHP ile bağımsızlar arasında kuruldu // Kavel Kablo Fabrikası grevi, grev hakkını düzenleyen yasal süreci hızlandırarak sendikacılık tarihinde bir dönüm noktası oldu // Türkiye'nin ilk holdingi Koç Holding kuruldu // TÜBİTAK kuruldu // Ankara Sanat Tiyatrosu kuruldu // Nâzım Hikmet Moskova'da öldü // Edith Piaf öldü // Martin Luther King'in öncülüğünde 200 bin siyah Washington'da ırk ayrımcılığını protesto etti // John F. Kennedy öldürüldü

"İstanbul'a köprüden önce metro yapmak gerekir."
(Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin)

1963

Federico Fellini, "Sekiz Buçuk"
Alfred Hitchcock, "Kuşlar"
Joseph Losey, "Uşak"

Yaşar Kemal, "Yer Demir Gök Bakır"
Sylvia Plath, "Sırça Fanus"
Hasan Hüseyin, "Kavel"
Sezai Karakoç, "Sesler"

Charles Mingus, "The Black Saint and the Sinner Lady"
Bob Dylan, "Blowin' in the Wind"
Beach Boys, "Surfin' USA"
Roy Orbison, "In Dreams"

Zaman Değişiyor

Kıbrıs'ta Türkler ve Rumlar arasında iç savaş çıktı // Türkiye'de yaşayan Yunan uyruklu binlerce kişi sınır dışı edildi // TRT kuruldu // 40 yaşındaki Süleyman Demirel AP'ye genel başkan seçildi // Efsanevi eşkiya Koçero Siirt'te öldürüldü // Gülriz Sururi - Engin Cezzar Topluluğu, Haldun Taner'in "Keşanlı Ali Destanı"nı sahnelledi // Brecht oyunları Türkiye'de ilk kez sahnelendi, "Sezuan'ın İyi İnsanı"nın bir temsili sağcı militanlarca engellendi // Metin Erksan'ın "Susuz Yaz"ı Berlin'de Altın Ayı aldı // Nâzım Hikmet şiirleri uzun yıllar sonra yeniden yayımlandı // Yeni Dergi yayım hayatına başladı // Coca-Cola ve Pepsi-Cola Türkiye'de üretime geçti // Lefter jübilesini yaptı // Filistin Kurtuluş Örgütü kuruldu // ABD'de ırk ayrımcılığını suç sayan yasalar uygulamaya girdi // Güney Afrika'da Nelson Mandela müebbet hapse mahkûm oldu // SSCB'de Kruşçev devri bitti, Brejnev devri başladı // Jean-Paul Sartre Nobel'i reddetti // İlk müzik kasetleri piyasaya sürüldü

"O çok şeyler kazandı. Bunu da kazanır."
(AP'de genel başkanlık yarışına giren Süleyman Demirel'in annesinden, oğlu hakkında yorum)

1964

Halit Refiğ, "Gurbet Kuşları"
Pier Paolo Pasolini, "Matta'ya Göre İncil"
Blake Edwards, "The Pink Panther"

Herbert Marcuse, "Tek Boyutlu İnsan"
Tarik Buğra, "Küçük Ağa"

Tülay German, "Burçak Tarlası"
Bob Dylan, "The Times They Are a-Changin'"
Animals, "The House of The Rising Sun"

Benim Kuşağım

Alparslan Türkeş CKMP'nın genel başkanı oldu // Sosyal Sigortalar Kanunu yürürlüğe girdi // Karl Marx'ın "Kapital"inin tamamı Türkçeye çevrildi // Hürriyet gazetesinin düzenlediği Altın Mikrofon yarışmasının ilkinin Yıldırım Gürses kazandı // Doğum kontrolü yöntemlerine resmîyet kazandıran Nüfus Planlaması Kanunu yürürlüğe girdi // Başkanlığını Onat Kutlar'ın yürüttüğü Sinematek Derneği kuruldu // Karaköy yer altı geçidi açıldı // Ereğli Demir ve Çelik Tesisleri açıldı // Kentlerde apartmanlaşmanın yaygınlık kazanmasına yol açan Kat Mülkiyeti Kanunu kabul edildi // Beyoğlu'nda Fitaş ve Dünya sinemaları açıldı // Siyahi müslüman lider Malcolm X öldürüldü // Cezayir'de askeri darbe: Ben Bella, Albay Bumedjen tarafından iktidardan uzaklaştırıldı.

Komünizm Türkiye'ye giremeyecektir, çünkü halkımızın yüzde 98'i müslümandır, biz artık müslüman milletiz diyebilmeliyiz.
(Süleyman Demirel, AP Genel Başkanı)

1965

- David Lean, "Doktor Jivago"
- Robert Wise, "Neşeli Günler"
- William Wyler, "Koleksiyoncu"
- Ece Ayhan, "Bakışsız Bir Kedi Kara"
- Louis Althusser, "Kapital'i Okumak"
- Sevim Burak, "Yamk Saraylar"
- Metin Eloğlu, "Türkiye'nin Adresi"
- Léo Ferré, "Ni Dieu ni maître"
- Rolling Stones, "(I Can't Get No) Satisfaction"
- The Who, "My Generation"
- Otis Redding, "Otis Blue"
- Donovan, "Colours"

Tarihi yeni baştan yazmak

“Sene 965 ve mevsim sonbahar / Taşlık parkı,
pazar çayları, renk renk gazinolar / Blucin
daha yeni yeni, sevdâ sarmış seni beni / Dans
dersleri, leblebili gazoz, yazlık sinemalar /
Bab Kafeterya’da delikanlılar, kolejli kızlar
/ Filtresiz Harman sigarası, cumartesi Şan
Sineması / Perlon bluzlar, cici kızlar ve Grace
Kelly topuzlar / Delidolu gençler sıra sıra,
Atlantik’te fıçı bira / Selam o yıllara...”

Suavi Karabrahimgil’in 80’li yıllarda yazdığı
“1965” şarkısından bu dizeler.

1965

		Muzaffer Akgün	Zeki Müren	Yıldız Tezcan	Ayla Dikmen	Tulay German
1965 TÜRKİYE GENEL SEÇİMLERİ MEŞHURLARLA SEÇİM TOTO	MİLLET VEHİLİ KESİN SONUÇ					
ADALET PARTİSİ	240	220	200	198	200	185
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	134	180	200	201	110	220
CUMHURİYETÇİ KÖYLÜ MİLLET PARTİSİ	11	15	15	13	60	4
MİLLET PARTİSİ	31	7	10	7	50	3
TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ	14	20	15	25	27	30
YENİ TÜRKİYE PARTİSİ	19	5	5	4	-	7
BAĞIMSIZ	1	3	5	2	3	1

Karaibrahimgil'in müsaadesine sığınarak, şarkıya bir kuple daha eklemeli:

"Sene 965 ve mevsim ilkbahar / Nabız yüksek, aman dikkat, genel seçim var / Demirel daha yeni yeni, şahlanmış Adalet Partisi / Bertold Brecht, Nâzım Hikmet ve renk renk mecmualar / Sanayileşme meselesi, komünizm tehlikesi / Ortanın solu, bir devrin sonu ve sosyal sorunlar / Soğuk savaş, sıcak bir aş ve Mehmet Ali Aybar / Asker sivil gide gele, parlamento dura dura / Selam o yıllara..."

Seçimleri AP kazandı ve tek başına iktidar oldu. TİP'in Meclis'e girişi ve CHP'nin yenilenen çizgisi, memlekette beş yıl öncesine göre farklı yellerin estiği anlamına geliyordu.

1965

1965, 365 kısa günden ötesi, yalnız Türkiye’de değil, dünyanın dört bucağında bir değişimin, dönüşümün tetikçisi, belki üç yıl sonrasının habercisiydi. Ertuğrul Kürkçü bugünden o günlere baktığında “1968, 1965’te başladı” diyor. Bunu Rolling Stones lisanına tercüme edince ortaya şu formül ortaya çıkıyor: “Street Fighting Man”, “(I Can’t Get No) Satisfaction”da başladı. 1965’te tatmin olmadıklarını tek tek haykırırlar, 1968’de sokakları ele geçirmek için ortak bir kavgaya girişti.

İspanyol şarkı yazarı Joaquin Sabina, 1968’i, yıllar sonra şöyle satırlara dökcekti: “O yıl mayıs 12 ay sürdü / Sen ve ben henüz yeni doğmuştuk / Jean-Paul Sartre ve Dylan düet yapıyordu / Lenin ve Rimbaud çember çeviriyordu / İki kere iki dört etmiyordu bundan böyle / Şiir sokağa taşmıştı / Yüzlerimizi yeniden tanyorduk / Her şeyin mümkün olduğuna inanıyorduk 1968’de / Ama tarihi yeni baştan yazamadık / Ölüm Vietnam’da çiklet çiğniyordu / Tanklar Prag’ın çiçeklerini eziyordu...”

Beyoğlu'nda bir hafta (12-19 Şubat 1965)

12 Şubat Cuma

KONSER

Safiye Ayla
Saray Sineması, 18.30
44 16 56

13 Şubat Cumartesi

OPERA

"Satılmış Nişanlı"
Şehir Operası
(Tepebaşı Tiyatrosu), 21.00

14 Şubat Pazar

KONSER - DANS

S.O.S. Beşlisi (The Shadows Fan Club)
Özgül Salonları, Sıraselviler Caddesi,
15.00 ila 18.30 arası
Rezervasyon: 49 57 95

KONSER

Patricia Carli
Emek Sineması, 21.15
44 84 39

15 Şubat Pazartesi

FİLM

"Batı Yakasının Hikayesi"
(13. Zafer Haftası)
Emek Sineması
(12.00, 15.00, 18.00, 21.15)
44 84 39

16 Şubat Salı

KONSER - YARIŞMA

Altın Mikrofon elemeleri
(Üçüncü gösteri) Atlas Sineması
44 08 35

17 Şubat Çarşamba

TIYATRO - MÜZİKAL

Ulvi Uraz Topluluğu
"Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım"
Küçük Sahne, 18.00
49 56 52

KONSER

Sylvie Vartan
Atlas Sineması, 21.15
44 08 35

18 Şubat Perşembe

FİLM

"Cherbourg Şemsiyeleri"
Saray Sineması
44 16 56

TIYATRO - MÜZİKAL

Dormen Topluluğu
"Dün Gece Yolda Giderken
Çok Komik Bir Şey Oldu"
Ses Tiyatrosu, 21.15
44 97 36

19 Şubat Cuma

TIYATRO - MÜZİKAL

Gülriiz Sururi - Engin Cezzar Topluluğu
"Direklerarası"
İstanbul Tiyatrosu, 15.00
44 22 36

KONSER

Münir Nurettin Selçuk
Saray Sineması, 21.15
44 16 56

1965

Rakamlar konuşuyor

NÜFUS 1965 nüfus sayımına göre Türkiye nüfusu 31,391,207'di. Erkek sayısı 15,945,768, kadın sayısı 15,445,439'du. Nüfusun 1/3'ü şehirlerde yaşıyordu. Yaşları 6'dan yukarı 25 milyon kişiden, 4 milyonu erkek, 8 milyonu kadın olmak üzere, toplam 12 milyon kişi okuma yazma bilmiyordu. 1965'te yüksekokul mezunlarının sayısı 166,648'di.

ANADİL Türkiye'de yaşayanların ana dilleri hakkında eldeki son resmî rakamlar 1965 nüfus sayımı sonuçlarına aittir. Buna göre ana dili Türkçe olanlar 28,317,579 kişi (yüzde 90,21), Kürtçe olanlar 2,180,721 kişidir (yüzde 6,90). Bu dilleri Arapça (yüzde 1,12), Zazaca (binde 47), Çerkezce (binde 18), Rumca (binde 12), Ermenice (binde 10) takip eder.

OTOMOBİL 1965'te Türkiye'de 87,584 otomobil, 22,169 otobüs, 79,121 kamyon, 26,094 motosiklet vardı. En çok kullanılan üç otomobil markası sırasıyla şöyleydi: Chevrolet, Mercedes ve Opel.

TELEFON 1965'te Türkiye'de 243,361 kişi telefon abonesiydi. 1000 kişiye 8 telefon düşüyordu. Her bir abone bir yılda 1356 şehirli, 76 şehirlerarası görüşme yapıyordu.

RADYO 1965'te Türkiye'deki radyo sayısı 2,442,919'du.

SİNEMA 1965'te Türkiye'de 229 film çevrilirken bu rakam Japonya'da 442, Hindistan'da 322, ABD'de 182, SSCB'de 113, İtalya'da 118, Fransa'da 93, İspanya ve İngiltere'de 70, Mısır'da 58'di. 1964 yılında Türkiye'de 247 yabancı film gösterim izni almıştı. Ülkede yaklaşık 900 tane kapalı sinema salonu bulunuyordu.

Sessizliğin Sesi

CHP'de "ortanın solu" parti politikası olarak kabul edildi, 41 yaşındaki Bülent Ecevit parti genel sekreteri oldu // Eski Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay cumhurbaşkanı seçildi // Cemal Gürsel öldü // Komünizm propagandası yaptıkları iddiasıyla Orhan Kemal tutuklandı, Yaşar Kemal, Can Yücel, Ruhi Su, Aşık İhsani kovuşturılmaya uğradı // Alevi siyasetçiler Birlik Partisi çatısında toplandı // Koç Holding, ithal ikameci sanayileşmenin simgesi Anadol otomobilini piyasaya sürdü: Peşin 26.800, taksitli 28.500 TL // Keban barajının temeli atıldı // Antalya'da Altın Portakal Festivali'nde sağcı gençler film gösterimlerinde olay çıkardı // Çin'de Mao, Kültür Devrimi'ni ilan etti

"Bu sistemin bir çiçeği bu. Bu çiçeğin üstünde mikrop aramıyorum ben. Kökünde niye danaburnu dolaşılıyor diye bakıyorum".

(Çetin Altan'ın TBMM'deki konuşmasından)

1966

Sergio Leone, "İyi, Kötü ve Çirkin"
Michelangelo Antonioni, "Blow-Up"
François Truffaut, "Fahrenheit 451"
Jiri Menzel, "Sıkı Denetlenen Trenler"

Edip Cansever, "Çağrılmayan Yakup"
Fazıl Hüsnü Dağlarca, "Vietnam Savaşımız"
Oya Baydar, "Savaş Çağı Umudun Çağı"

Simon & Garfunkel, "Sound of Silence"
Rolling Stones, "Paint it Black"

Kızları da Alın Askere

TİP'in düzenlediği Doğu mitinglerinde Kürt kimliğine de vurgu yapıldı // DİSK kuruldu // Kayserispor-Sivasspor maçında tribünlerde çıkan kavga sonucu 40 kişi hayatını yitirdi // Deveküşü Kabare Tiyatrosu kuruldu // İstanbul'a gelen ABD 6. Filosu, öğrenci protestolarıyla karşılaştı // Milliyet gazetesi Liselerarası Hafif Batı Müziği Yarışması'nı başlattı // Turgut Özal DPT müsteşarı oldu // Hacı Ömer Sabancı Holding kuruldu // Yunanistan'da Albaylar Cuntası yönetime el koydu // Arap ülkeleriyle İsrail arasında Altı Gün Savaşı // Che Guevara Boliviya'da çatışmada öldürüldü // Muhammed Ali askerlik çağrısını reddetti // İlk büyük yaz festivali Monterey Pop, California'da, Jimi Hendrix, The Who, Ravi Shankar, Hugh Masekela, Otis Redding'in katılımıyla düzenlendi // İlk kalp nakli ameliyatı, Güney Afrikalı cerrah Dr. Barnard tarafından gerçekleştirildi // "Hair" müzikali Broadway'de sahnelendi

"Ben pek açık buluyorum mini etekleri, hiç olmazsa diz hizasında durdurulabilir."
(Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın eşi Atıfet Sunay)

1967

Luis Bunuel, "Gündüz Güzeli"
Mike Nichols, "The Graduate"
Arthur Penn, "Bonnie and Clyde"
Lütfi Akad, "Kızılmak Karakoyun"

Gabriel Garcia Marquez, "Yüzyüzlük Yalnızlık"
Kemal Tahir, "Devlet Ana"

Marshall McLuhan, "Medium is the Massage"
Guy Debord, "Gösteri Toplumu"

Sencer Divitçioğlu, "Asya Tipi Üretim Tarzı ve Osmanlı Toplumu"

The Beatles, "Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band"
The Velvet Underground & Nico, "The Velvet Underground & Nico"
Cem Karaca, "Emrah"

Erkin Koray, "Kızları da Alın Askere"
The Doors, "Light My Fire"
Aretha Franklin, "Respect"
Leonard Cohen, "Suzanne"

Geçmiş Günler Ne Güzel

Paris başta olmak üzere dünyanın dört bir yanı gençlik eylemleriyle çalkalandı // Türkiye'de pek çok fakülte ve yüksek okul öğrenciler tarafından işgal edildi // Eylemci İTÜ öğrencisi Vedat Demircioğlu polis dayığı sonucu hayatını yitirdi // Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle Türkiye'ye resmi ziyarette bulundu // TRT, Ankara'da ilk televizyon yayını başlattı // TİP milletvekili Çetin Altan, Meclis'te AP'lilerce dövüldü // Sadun Boro, Kısmet yelkenlisiyle çıktığı dünya turunu üç sene sonunda tamamladı // Pek çok devlet kurumu ve belediyede, çalışanların mini etek giymesi yasaklandı // Kenter Tiyatrosu Harbiye'de açıldı // Martin Luther King öldürüldü // Robert Kennedy öldürüldü // Sovyet tankları Çekoslovakya'ya girerek reformcu Dubçek yönetimine son verdi // Richard Nixon ABD Başkanı oldu // Jackie Kennedy ile Yunanlı armatör Onassis evlendi

"Cellat Kara Ali, zengin olacağın günler yakın"
(Komünizme karşı Milli Şahlanmış mitinginden bir pankart)

1968

Stanley Kubrick, "2001: A Space Odyssey"
Nicolas Roeg, "Performance"
Yılmaz Güney "Seyyit Han"
Jean-Luc Godard, "Sympathy for the Devil"

Carlos Castaneda, "Don Juan'ın Öğretileri"
Doğan Avcıoğlu, "Türkiye'nin Düzeni"
Ahmed Arif, "Hasretinden Prangalar Eskittim"
Hekimoğlu İsmail, "Minyeli Abdullah"

Gilberto Gil, Caetano Veloso, Tom Zé, Os Mutantes & Gal Costa, "Tropicália: ou Panis et Circencis"
Marvin Gaye, "I Heard It Through The Grapevine"
Hugh Masakela, "Grazin' in the Grass"
Mary Hopkin, "Those Were The Days"
Iron Butterfly, "In-A-Gadda-Da-Vida"
Berkant, "Samanyolu"

Başa Gelen Çekilirmiş

Genel seçimlerde AP, % 46,5 oy oranıyla TBMM'de tek başına çoğunluğu sağladı // Adaylık başvurusu AP tarafından geri çevrilen Erbakan, Konya'dan bağımsız milletvekili seçildi // Kanlı Pazar: Taksim'de, 6. Filo'yu protesto eden solcu gençlere Komünizmle Mücadele Derneği öncülüğündeki sağcı militanlar saldırdı, iki kişi öldürüldü // MHP'nin komando kampları yurt sathına yayıldı, komandoların ilk eylemleri öğrenci yurtlarını, doğum kontrolüyle ilgili bir semineri ve Balaban'ın resim sergisini basmak oldu // Pasolini'nin yönettiği, Maria Callas'ın oynadığı "Medea" filmi Göreme'de çekildi // ODTÜ'yü ziyaret eden Amerikan Büyükelçisi'nin arabası devrimci öğrencilerce yakıldı // Özel sektörün ilk biralari Tuborg ve Efes Pilsen piyasaya çıktı // Woodstock Festivali, "3 Gün Barış ve Müzik" sloganıyla, 500 bin hippiyi ağırladı // Charles Manson önderliğindeki hippie komünü mensupları aktris Sharon Tate'i öldürdü // ABD'li astronot Neil Armstrong aya ilk ayak basan insan oldu

Yirmi çift terlik, işlemeli kahve fincanı takımları, Bursa kılıç kalkan ekibinin tam kadro bebek heykelcikleri, üç kilo pastırma.
(Aya giden üç astronot ve ailelerine Türkiye'den gönderilen hediyelerin listesi)

1969

- Denis Hopper, "Easy Rider"
- Costa Gavras, "Z"
- Rainer Werner Fassbinder, "Katzelmacher"
- Ken Loach, "Kes"
- İsmet Özel, "Evet, İsyân"
- İsmail Beşikçi, "Doğu Anadolu'nun Düzeni"
- İdris Küçükömer, "Düzenin Yabancılaşması"
- Ursula K. Le Guin, "Karanlığın Sol Eli"
- Jane Birkin & Serge Gainsbourg, "Je t'aime, moi non plus"
- Georges Moustaki, "Le métèque"
- Orhan Gencebay, "Başa Gelen Çekilirmiş"
- Led Zeppelin, "Whole Lotta Love"
- Zager & Evans, "In The Year 2525"

Dağlar Dağlar

15-16 Haziran direnişi: Yeni sendika yasası tasarısına karşı yürüyen onbinlerce işçi İstanbul ve İzmit'te hayatı felce uğrattı // Yapımı 23 yıl süren Kültür Sarayı (AKM) açılışından 20 ay sonra yandı // Tarihi Tepebaşı Tiyatrosu yandı // 44 yaşındaki bağımsız milletvekili Necmettin Erbakan Milli Nizam Partisi'ni kurdu // İstanbul'un nüfusu 3 milyona dayandı, tüm Türkiye'de ise 35.605.176 kişi yaşıyor // Boğaz Köprüsü'nün temeli atıldı // Suriye'de Hafız Esad darbe yaptı // Portekiz'de diktatör Salazar öldü // Şili'de sosyalist lider Allende seçimle işbaşına geldi // Mısır'da Nâsır kalp krizinden ölünce, devlet başkanlığına Enver Sedat getirildi // Jimi Hendrix ve Janis Joplin öldü

Bu köprüye yapılacak yatırımla Türkiye'nin bütün köylerine içme suyu götürmek, 600 bin insanın mesken ihtiyacını karşılamak, 1 milyon ton yıllık kapasiteli demir-çelik tesisi kurmak mümkündür.
(Boğaz Köprüsü'nün temeli atıldığı gün, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Öğrenci Derneği'nin bildirisi)

1970

Yılmaz Güney, "Umut"
Robert Altman, "MASH"

Bilge Karasu, "Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı"

Richard Bach, "Martı"

Alvin Toffler, "Şok"

Kate Millett, "Cinsel Politika"

Miles Davis, "Bitches Brew"

Santana, "Black Magic Woman"

Barış Manço, "Dağlar Dağlar"

Alpay, "Fabrika Kızı"

Edwin Starr, "War"

Erkin Koray, 60'lı yıllardan bahsederken şöyle diyordu: “O devirlerin bir elektriği vardı. O devirlerde herhalde uzayda bir elektrik hasıl oldu, bütün dünyayı kapladı, biz de büyük bir şans eseri o elektriğe denk geldik”. 1970 yılından kalma bu çıplak fotoğrafı yaklaşık 30 yıl sonra gördüğünde ise şu tepkiyi vermişti: “Böyle bir fotoğraf çektiğimi hiç hatırlamıyorum. Ama çıktığıma göre, demek ki çektimişim”.

UZAY
BİR
ELEKTRİK
HASIL
OLDU:
1960'
LARDA
MÜZİKLİ
TÜRKİYE

Uzayda Söyleşiler

60'LARDA GENÇ OLMAK İKİ DARBE PARANTEZİNDE DEMOKRASİNİN SESLİ TARİHİ

Ömer Madra - Mehmet Ö. Alkan

EN GÜZEL ZAMANLARIM BİR UÇTA BARIŞ MANÇO, BİR UÇTA BEATLES

Taner Öngür - Tuğrul Eryılmaz

60'LAR VE TOPLUMSAL HAREKETLER 60'LARIN DÜŞÜNCE DÜNYASI: BİR AYRIŞMA TUFANI

Emin Alper - Tanıl Bora

60'LARDA GENÇ OLMAK

“Uzayda Bir Elektrik Hasıl Oldu” kapsamında yapılan ilk konuşmadaki misafirlerimiz Ömer Madra ve Mehmet Ö. Alkan'dı. 1944 doğumlu Ömer Madra, Mehmet Ö. Alkan'ın tevellütünün 1963 olduğunu öğrenince “Çoluk çocukla mı uğraşacağız?” diye takıldı. Madra'nın uzattığı pası alan Alkan'ın gülümseyerek verdiği cevap son derece netti: “İnsan tarihçi olunca yaşın bir önemi kalmıyor. Geçmişteki olaylarla o kadar içli dışlı oluyorsunuz ki, Ömer Madra yanınızda çocuk kalıyor.”

Ömer Madra konuşmasına “Forever Young”ı çalarak başladı. Şarkıyı sunarken “Dylan bunu bestelediğinde Mehmet Alkan 10 yaşındaymış” demeyi de ihmal etmedi. Madra'ya göre, 1973 tarihli bu şarkı 60'ların ruhunu çok iyi yansıtıyordu.

Madra'nın konuşmasının ana eksenini, 1991 yılında yayınladığı tek romanı “Romanımla Sana Bir Ses” olacaktı. Ricamız üzerine, 21 yıl aradan sonra romanını bir kez daha baştan sona okuyarak hazırlamıştı konuşmasını. 60'lı yılların ortalarında liseyi bitirerek geleceğini tayin etmeye çalışan İstanbullu bir gencin gündelik hayatı, hayalleri, aşk, arkadaşlık, aile ilişkileri ve sanata, siyasete bakışı anlatılıyordu kitapta.

Romanda Madra'nın dikkatini başlıca iki şey çekmişti: Sigara ve müzik. “Kitaptaki gençlerin, yaşam ritmini iki şey belirliyor. Biri sigara, biri müzik. Her yerde, her zaman, fosur fosur sigara içiliyor. Sigara, hayata eşlik etmekten ziyade, hayatın ritmini belirleyen bir unsur. Dev bütün şirketlerinin yarım yüzyıl boyunca bilimsel verileri sumenaltı edip birer kitle katili olarak karşımıza çıktığını öfkeyle fark etmemek elde değil...” Bunu söyledikten sonra, 60'ların başından bazı sigara reklamı örnekleri verdi: Yabancı dergi sayfalarındaki ilanlarda doktorlar, hamile kadınlar, hatta bebekler Camel'i, Marlboro'yu öve öve bitiremiyorlardı...

Sigarayı yıllar önce bırakan Madra, neyse ki müziği bırakmamıştı. “Batıda rock'n'roll devrimi ortalığı kasıp kavuruyordu, ama bizim buralarda, küçük, talihli ve görece varlıklı bir kesim dışında kalanlara, bu devrimin ancak soluk bir gölgesi vurmuş. Solugan dalga diyorlar, onun gibi bir şey.” Esas müthiş dalgayı ise şöyle tarifledi: “Beatles'in 1960'ların başında ABD'den alıp yeniden icat ederek ABD'ye re-export ettiği müzik. İngiliz istilasını”. O yıllarda Madra ve arkadaşları bu müziği Türkiye radyolarından değil, Lüksemburg'dan yayın yapan Radio Luxembourg'dan, Kıbrıs'tan yayın yapan BBC'nin bir radyosundan, Karamürsel'deki Amerikan üssünün radyosundan takip etmiş. Madra ayrıca 60'ların ikinci yarısında gençliğin hayatını etkileyen türkü ve Anadolu pop müziğinin yükselişini, devrimci solla ülkücü sağın yükselişine bağladı.

Sonra lafı 1968'e getirerek, Robert Kennedy, Jim Morrison, Deniz Gezmiş ve Tarık Ali'den alıntılar yaptı. “68'e, yeryüzünün dört bir yanında meydana gelen siyasi anafolar mührünü vurdu” diyordu Tarık Ali ve devam ediyordu: “Altı kıtanın altısında da, senenin her ayında, öğrenci ve işçi gücünün sokaklardaki patlaması egemendi.

Radikalizmin gerçekten uluslararası boyuta ulaştığı bir yıldır 1968. Siyasi küreselleşme G-7 zirvelerinde tepeden indirilmiyor, aşağıdan yukarı doğru belirleniyordu”.

Noam Chomsky ise 60’lar hakkında, *“Geleceğe ilişkin umutlarımız karanlık olmaktan çok uzaktı”* diyordu. Madra’nın Chomsky’den aktardığına göre, insan hakları ve demokrasi kültürü 60’larda ivme kazanmıştı. 68 devrimi belki yok olup gitmişti, ama arkasında insan hakları, azınlık hakları, kadın hakları, eşcinsel hakları, çevre haklarını bırakmış, bunların başlamasına yol açmıştı...

Ömer Madra, *“Romanımla Sana Bir Ses”*teki gençlerin belli başlı üç özelliğini saydı: *“Kimi zaman acınacak kadar, gülünç derecede saf ve masum çocuklar: Art niyetin, kurnazlığın, sinizmin, egoizmin zerresini içlerinde barındırmıyorlar... İkinci özellikleri, dünyanın gidişatı ve kendi kaderleri hakkında pek fikir sahibi olmayan, işin kötüsü bu konuda fikir geliştiremeyen, daha da kötüsü fikir geliştirdiklerini sanan çocuklar... Üçüncü özellikleri, çoğunun cahil olması, daha kötüsü her şeyi bildiklerini sanmaları, daha da kötüsü dünyayı anlayabilmek için gerekli enerjiden yoksun olmaları...”* Bu kötümser tahlilin ardından *“Ama Marx’ın dediği gibi”* diye devam etti Madra, *“iş dünyayı anlamakla bitmiyor, onu değiştirmek de gerekiyor”.*

“Acaba çok mu kötüledim?” Kendi sorusunu yine kendi cevapladı: *“Kendine acımasızca bakabilmek, geleceği kurabilmek açısından yaşamsal bir önem taşıyor”.*

Ömer Madra, *“60’larda Genç Olmak”* başlıklı konuşmasını belki de bir üçlemeye dönüştürmenin daha iyi olacağını sonradan akıl etmiş. Bu konuşma serisinin başlıkları şöyle olabilirmiş: *“İki Darbe Parantezinde Genç Olmak”, “71 ve 80 Darbeleri Parantezinde Olgunluk Çağını İdrak Etmek”, “12 Eylül-28 Şubat Darbeleri Parantezinde Karta Kaçmak”.* Bu üçlemeye, *“şimdilik”* kaydıyla bir de ek yapmayı

önerdi: “Postmodern Darbeyle Balyoz, Sarıkız, Ayışığı, Yakamoz, Eldiven Darbe Teşebbüsleri ve E-Muhtıra Parantezinde Moruk Olmak”.

Peki güzelim “Forever Young”ı boşuna mı dinlemiştik biraz önce? *“Ebediyen darbe parantezleri arasında yaşayan gençler, tam da bu yüzden birer özgürlük ve demokrasi savaşçısı olamıyorlar, yani Dylan’ın şarkısındaki ebedi genç olamıyorlar”* dedi Ömer Madra.

Ona göre, 60’larda, iki darbe arasındaki gençlik, 68’i ıskalamıştı: *“Demokrasi ve özgürlük kültürünü içselleştirmeyi başaramadılar. Bunlara yönelik büyük saldırıya karşı duramadılar. Duramadıkları gibi demokrasi ve özgürlük mücadelesi verenlere arka da çıkamadılar. 60’larda iki darbe arasında yaşayan gençlerin bir kısmı ezilen kitlelerin özgürlüğü ve refahı için, onların kendilerini serbestçe ifade edebilmesi ve daha iyi bir dünyada yaşaması uğruna kendi özgürlüklerini feda etti. En müthiş örnek bence İsmail Beşikçi’dir”.*

Daha sonra yeniden Noam Chomsky’ye başvurdu ve Chomsky’nin Occupy Wall Street eylemlerinde yaptığı bir konuşmada, Marx’ın deminki ünlü sözünün bir varyantını yaptığını hatırlattı: *“Dünyayı değiştirmek istiyorsanız, onu anlamaya da çalışsanız çok iyi olur”.*

“Romanımla Sana Bir Ses” acaba nasıl bitiyordu, Madra o final hakkında bugün ne düşünüyordu? *“Sonunda, romanın kahraman Oğuz, kendi kaderini eline alma cesaretini gösteremiyor, sahadan kaçıyor. Son sahnede yorgun gözlerle aynaya bakarken, Roy Orbison baladı, ‘It’s Over’ (Her şey bitti) çalıyor...”*

Ömer Madra, konuşmasını *“Romandaki Oğuz kadar karamsar olmamız gerekmiyor, çünkü mücadele varsa umut da vardır”* diyerek bitirdi ve hep beraber “It’s Over”ı dinledik.

İKİ DARBE PARANTEZİNDE DEMOKRASİNİN SESLİ TARİHİ

Mehmet Ö. Alkan'ın konuşma başlığı "İki Darbe Parantezinde Demokrasinin Sesli Tarihi"ydi. Elindeki ağır çanta, bu başlığın hakkını verecek plaklarla doluydu. Doç. Dr. Alkan, İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde "Türk Siyasal Hayatı" dersleri veriyor, tarih yazımında bir kaynak olarak plakları da kullanıyor.

Alkan o gün, plakların bu topraklarda 1909 yılından itibaren propaganda amaçlı kullanıldığını hatırlattı. İttihat ve Terakki yaklaşık 15 plak üretmiş, bu eğilim Cumhuriyet'le birlikte bir ölçüde devam etmiş. Uzun süre yalnızca devlet sesi duyulmuş propaganda plaklarında. Ta ki esas plak patlamasının yaşandığı 60'lara kadar...

Plağa merak nereden ileri geliyor? Alkan iki sebep saydı: *"Birincisi, okur yazarlığın düşük, sözlü kültürün baskın olması. Aynı sebepten karikatür ve mizah mecmuaları da, görsellik kitleye çok çabuk hitap ettiği için, büyük rağbet görmüştür. İkincisi ise destan geleneği. Yaşanan önemli bir olayın şiirsel aktarımı. Mesela bu destan geleneğini takip eden plaklara, Varto depremi plaklarını örnek verebiliriz"*.

Mehmet Ö. Alkan 1960 darbesiyle ilgili Turizm Bakanlığı'nın ürettiği bir kartpostal plaktan bahsetti. Bu plakta ünlü Plevne Marşı, sözleri 1960 darbesine uyarlanarak seslendirilmişti. O gün dinlediğimiz ilk plakta Behiye Aksoy da aynı ezgiyi söylüyordu: "Olur mu böyle olur mu / Kardeş kardeşi vurur mu / Hürriyete susayınca / Türk gençliği hiç durur mu..." Bu şarkı için *"Çok sevdiğim Behiye Aksoy'un sicilinde hoş bir görüntü değil"* diyen Alkan, lafı 60'ların gençlik hareketine getirdi: *"Türkiye'de solun en büyük hatalarından biri 1960 darbesiyle hesaplaşamamak, onu eleştirememek, bir anlamda onu korumak oldu."*

O yıllarda liberal sağ kesim, Menderes adı üzerinden plaklar yayınlamıştı. Alkan *"Menderes'le hiçbir ideolojik paylaşımım yok, fakat onun asılması Türkiye'nin siyasi hayatına büyük zararlar verdi"* diyerek, Menderes lafının bile yasak olduğu yıllarda, Menderes ırmağıyla ilgili plaklar çıktığını söyledi. Irmağı anlatıyor gibi gözükene, ama aslında Adnan Menderes'in kendisini anlatan bir örnek çaldı: *"Yine coşmuş akıyorsun / Gönülleri yakıyorsun / Üzgün gibi küskün gibi / Söyle kime bakıyorsun / Ah Menderes, güzel Menderes..."* Yine aynı dönemde Yassıada'yı Yaslı Ada olarak tanımlayan ve idamları eleştiren bir plak da varmış.

Alkan'ın konuşmasında 1961 Anayasası önemli bir yer tutuyordu: *"61 Anayasası, 60 darbesinin kazasıdır. Darbeciler böyle demokratik bir anayasa yapmayı hayal bile etmemişlerdi. Ama bu demokratik anayasanın, Milli Güvenlik Konseyi gibi bir defosu da vardı. Ömer Madra'nın gençliğini yaşadığı ortam, 1961 Anayasasının getirdiği işte bu özgürlük ortamıydı. Uzun süre Anayasanın adeta kutsandığı bir dönem yaşandı. 1971 muhtırası bu kutsamayı tuzla buz etti. Anayasa üzerine, Şen Bahriyeliler ve Selda dahil olmak üzere, altı-yedi plak çıktı. O günlerde Şemsi Belli'nin 'Anayasso' şiiri meşhurdu"*. Bu şiirden yapılan besteyi Selda'nın sesinden dinledik.

Alkan'ın belirttiği gibi, "Türkiye'de uzun süre susmuş olan sol, 60'larda plaklarla konuşmaya başladı. Aşık İhsani'nin 'Yazacağım', 'Yakındır' gibi plakları takibata uğrayınca 'Sen Ey Savcı' plağını yaptı, o da takibata uğrayınca bu sefer sözleri 'Sen Ey Sarıcı' biçiminde değiştirdi..." Bu plakta İhsani, Anayasayı savunuyordu: "Sen ey savcı, Anayasa ilerde / Onu geri itemezsin, itemez / Suçluları bırakıp da suçsuzu / Zindanlarda tutamazsın, tutamaz".

TİP milletvekili Çetin Altan'ın 23 Nisan vesilesiyle yayınlanan konuşma plağının bir yüzünde Vietnam Savaşı'nda cepheye sürülen çocuklar konusu işleniyordu, diğer yüzünde ise zehir zemberek bir bayram portresi çiziliyordu. Mehmet Ö. Alkan'ın konuşması sırasında, plak konularının 60'larda ne denli çeşitlilik gösterdiğini bir kez daha anlamış olduk. Ayın fethi üzerine, mini ve maxi etek üzerine onlarca plak vardı. Halit Kıvanç, spor plaklarının öncüsü olmuştu. Bakırköy Belediyesi, temizlik kampanyası için bir plak çıkarmıştı.

Alkan o yıllarda Kennedy'lerin Türkiye'de nedense çok sevildiğini de hatırlattı... Mesela Robert Kennedy'nin öldürülmesinden sonra Türkçe bir ağıt plağı yayınlanmıştı. Johnson ve Kennedy arasındaki başkanlık rekabeti, Ateş Böcekleri'nin bir mizah plağına konu olmuştu. Aksaray'daki bir apartmanın adı John F. Kennedy apartmanıydı.

O dönemde birçok Kürtçe plak yayınlandığından da söz edildi. Kürtçenin en ünlü şarkıcısı Ayşe Şan'dı. Plaklar İstanbul'da çıkarılıyor, Adana'daki dağıtımcıya gönderiliyor, oradan Güneydoğu'ya dağıtılıyordu. Kürtçe yayınlanan bir "Dersim Ağıtı" plağı da vardı. "Biz Dersim'i şimdi konuşuyoruz, ama merak etmeyin, Kürtler arasında bu hep konuşuldu" dedi Alkan.

Konu, kaçakçılarla ilgili plaklara geldiğinde, Uludere'de dokuz ay önce öldürülen insanlar anıldı. Alkan, kaçakçılığın bir yaşam tarzı olduğunu söyledi. "Güneydoğu Anadolu'da yapay ve hayali bir sınır var, mesela Suriye ile Türkiye arasında. Osmanlı İmparatorluğu'nu düşünün, o yörenin merkezi Halep'ti. Dolayısıyla Güneydoğu Anadolu'da üretilen her şey Şam'a, Halep'e giderdi. Oradan alınan mamul mallar da Mardin'de, Diyarbakır'da, Bitlis'te satılırdı. Araya siyasi sınır girince bunun adı kaçakçılık oldu, halbuki eski adı ticaretti. Yaşar Kemal'in de müthiş röportajları vardır, kaçakçılar üzerine..." Kaçakçıların hayatını anlatan bir parçayı Ahmet Ödük'ten dinledik. Makinalı tüfek sesleriyle açılan bir barak havası...

"Bizde tragedya çok sevilir" diyen Alkan, o dönemde yayınlanan "Göl Faciası", "Zonguldak Faciası", "Motor Faciası", "Tünel Faciası", "Öldüren Gol" gibi plaklardan bahsetti.

Alevi plakları da, aynı yıllarda, bir anda ortaya çıkmıştı. "Alevilik bizde çok suskun kalmıştır, çünkü 1960'lara kadar Alevilik kırsaldı, kentli değildi. Ama göçle birlikte Aleviler de 1960'lardan itibaren kentlere geldiler ve iki darbe arasının demokratik ortamında kendilerini ifade etme olanağı buldular. Mesela 'Aleviyim Ben, Ali'yi Severim',

'24 Ayar Aleviyim' gibi plaklar. Düşünün, günümüzde bile Aleviliği küfür olarak kullanan insanlar var. Bu 60'larda daha da yoğundu. Bu plaklar buna bir başkaldırıydı aynı zamanda. 'Sen ne düşünürsen düşün, ben Alevi kimliğimle gurur duyuyorum' diyen türküler".

Alkan'a göre, İstanbul'a göç eden kitleler, aynı zamanda kendi hayatlarını anlatan plakların da müşterileriydi. "Çiğ Köfte", "Başlık Parası", "Sıla Yolcusu", "Kan Davasının Ağıtı", "Gecekondu" gibi plaklar vardı 60'larda. Almanya göçü üzerine de çok plak çıkmıştı. "60'lı, 70'li ve 80'li yıllardaki plaklara baktığınızda göçün resmini çekebiliyorsunuz. Örneğin 60'lı yıllardaki plaklarda hep 'sıla özlemi', 'yarın öbür gün para biriktirip döneceğiz', 'gavurlar bize eziyet ediyor' fikri işlendi. 70'li yıllara bakıyorsunuz, artık 'Helga Türk Gelini Oldu' diyen plaklar var. Türklerle Almanlar iç içe geçmeye başlıyorlar. 80'lerde artık oraya yerleşecekler ve rapçi kuşağı bu ortamda yetişecek".

Daha sonra Alkan, Süleyman Demirel'den bahseden bazı mizah plaklarından örnekler verdi, Öztürk Serengil'den "Unuttun Bizi Süleyman"ı dinletti. "İktidarspor-Muhalefetgücü Futbol Maçı" ise Ateş Böcekleri'nin bir plağıydı. Plakta, İktidarspor'un kalesini Demirel koruyordu. Muhalefetgücü'nde kalede Bölükbaşı vardı, Kasım Gülek sağ iç, Türkeş sağ açık, Mehmet Ali Aybar sol iç, Çetin Altan sol açık oynuyordu. Santrfor ise İsmet Paşa'ydı.

Alkan'ın konuşması 12 Mart'ı temsilen "Mehter Marşı"yla sona erdi.

EN GÜZEL ZAMANLARIM

Sergi kapsamında yaptığımız söyleşilerin tek müzisyen konuğu Taner Öngür'dü. Moğollar'ın bas gitaristi Öngür'ü, 26 Eylül Çarşamba günü gazeteci Tuğrul Eryılmaz'la birlikte ağırladık. Depo'ya gelir gelmez Eryılmaz'ın ilk sözü şu oldu: "Ben konuşma yapmayacağım, şov yapacağım". Nitekim, öyle yaptı.

Taner Öngür konuşmasına Beatles'ı Beatles yapan öyküyle başladı. Prodüksörleri George Martin, çalıştıkları stüdyoya, hit olacağını garanti ettiği "How Do You Do It?"i getirmişti, ancak grup şarkıyı kaydetmesine rağmen beğenmeyip 45'lik olarak yayınlamaya yanaşmamıştı. Başta John Lennon olmak üzere grup elemanları, kendi bestelerini öne çıkarmak istiyordu. Martin, Beatles'ın direncini kıramayınca, 1963'te şarkıyı başka bir Liverpoollu gruba, Gerry & The Peacemakers'a verdi ve gerçekten listelerde 1 numaraya yükseldi. Ama son gülen Beatles oldu. Lennon bestesi "From Me To You"yla Beatles, Gerry & The Peacemakers'dan kapıldığı 1 numaralı koltukta tam beş hafta oturdu. Taner Öngür, "Lennon'ın riskten korkmaması, cesur, yolundan şaşmayan tavrı beni çok etkilemiştir" dedi. "Eğer Martin'in kendilerine önerdiği şarkıyı tercih etselerdi tüm kuşağın macerası değişecekti. Belki de manipüle edilecekti". Öngür'e göre, 60'larda ilk gençliğini yaşayanlar, sonuçları bazen kötü bile olsa, korkusuzca deneyler yapıyordu.

O yılların gençliğinin soluduğu siyasi havayı şöyle tasvir etti Öngür: "Türkiye'nin çoğu dönemi gibi o dönem de karanlıktı, ancak gençler her zaman eğlenceli şeyler bulurlar. 27 Mayıs korkunç bir darbeydi. Ben CHP'li bir aile içerisindeydim. İşçi ailesiydik. Babam bir mensucat fabrikasında ustabaşıydı. Darbeden sonra yaşananları radyodan, gazetelerden takip ettikçe bir terslik olduğunu gördüm. İdamlar ailede hiç hoş karşılanmadı. Ancak arkasından gelen anayasa ortamı önemliydi. O sıralarda lise sonda olan abim 28 Nisan olaylarında Beyazıt'taki protestocu öğrencilerden biriydi. Anayasanın getirdiği özgürlük ortamında, abimin de etkisiyle, Sosyal Adalet dergisiyle, Yön dergisiyle tanıştım. Türkiye İşçi Partisi'nin kurulması, sinemadaki hareketlenme, Metin Erksan'ın yönettiği filmler, Arena tiyatrosundaki oyunlar... Kendimizi yalnız müziğe değil, her şeye açmıştık..."

Cem Karaca'nın 1976'da "Parka"yı kaydettiği Dervişan grubunda, Taner Öngür de çalışıyordu. "Olur mu böyle olur mu" marşının ezgisinin bu parçanın sonuna nasıl eklendiğini kendisine sorduk. Cem Karaca'nın, şarkıda anlattığı üniversiteli devrimci gencin vurulmasıyla 28 Nisan olayları arasındaki paralellliği vurgulamak istediğini söyledi. Öngür, Cem Karaca için "Şarkı sözleriyle, çocukluğundan gelen teatral yeteneğiyle hepimizden ayrılıyordu" yorumunu yaptı. "Konserde bir şarkıya başlarken, elini abartılı bir jestle ileriye doğru uzatır, gözlerini karşıya, uzağa öyle bir dikerdi ki, seyirciyle yekvücut olurdu. Salondaki herkesin o anda 'Cem Karaca bana bakıyor' diye düşündüğüne eminim. Oysa Cem hiçbir yere bakmıyor. Öyle bir miyoptur ki, burnunun ucunu göremez. Cem tam bir tiyatrocudur ve şarkıyı karşındakine baştan aşağı yaşatır. Daha ilk 45'liği 'Emrah'la hepimizin yolunu açtı".

Taner Öngür ilk gençliğinde Volkanlar adındaki grupla Şehzadebaşı'ndaki Kulüp sinemasında konserler veriyordu. Bu eğlenceli ortama dair anlattıkları çok ilgi çekiciydi. Seyirci tek bir bilet alarak hem bir sürü konser, hem de film izliyordu. Matineler sabah 9'da başlıyor. Gruplar 7 buçuktan itibaren prova için sinemada toplanıyor. "Aslında sirk gibi bir yerdi" diye tarif ediyordu ortamı. Beat grupları, akrobatlar, akordeoncular, mandolinciler, türkücüler, Celal Şahin, Los Abidik Gubidikos, Daltonlar Orkestrası, seyirciler arasında hem çoluk çocuklu alileler, hem de okulu kırıp gelen öğrenciler...

Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki pavyon ve meyhane ortamındaki bitirim kültürüyle Beatnik gençler arasındaki alışverişten de söz ederek, Erkin Koray'ı da bu ortamın bir parçası olarak niteledi Taner Öngür. Ardından, örnek olarak Baki Çalhoğlu'ndan bir şarkı dinletti. Vasfi Uçaroğlu Orkestrası eşliğinde kaydedilen "Apaş Adam", Amerikan country müziği ritimlerinin ve nefesli sazların yer aldığı gazelli bir şarkıydı. Bu ilginç şarkıyı Tuğrul Eryılmaz hiç beğenmedi, "Amerikan filmlerindeki şarkıların ucuz bir kopyası" diye dalga geçti.

Anadolu pop müziğini Tülay German'ın geliştirdiğinin altını çizen Taner Öngür, "Alevi deyişleriyle cazın birleştiği bir dönem söz konusuydu" dedi. Öngür'e göre, ilk yapılan türkü düzenlemelerinde Anadolu kültürü tam sindirilmemişti, şarkılarda Anadolu ezgisinin içinde Amerikan tarzı doo-wop vokaller epey sırtıyordu. Öngür'ün son olarak dinlettiği parça başarılı bir Türkçe caz örneği olan, Dün Bugün Yarın Orkestrası'yla kaydedilen Rüçhan Çamay'ın "Daha Dur" şarkısıydı.

BİR UÇTA BARIŞ MANÇO, BİR UÇTA BEATLES

Gençlik yıllarını, 60'larda İzmir ve Ankara'da geçiren Tuğrul Eryılmaz, öncelikle sergideki İstanbul ağırlığından yakındı. "12 yaşımdan beri plak alan birisi olarak 60'ları İzmir ve Ankara'da geçirdim. O dönemde ABD'de çıkan plakları ertesi gün İzmir, Çiğli'deki Amerikan üssünden yayın yapan radyoda dinlerdik. 1963'te Beatles 'She Loves You'yla öyle bir geldi ki o sound'dan kaçmak mümkün değildi. Arkasından Rolling Stones, The Kinks, The Who dinledik. Cliff Richard ve The Shadows'u deli gibi sevmesek de dinlerdik. O müzikleri dinlememizin sebebi, orada bir isyan sezmemizdi". Aradan yıllar geçince, üniversite çağında, Amerikan üslerinin kaldırılması için yapılan gösterilere katıldığında, isyan müziğini Amerikan üssünün radyosundan öğrenen bir genç olarak enteresan bir çelişki yaşadığını da hatırlıyordu.

Eryılmaz aynı isyanı Türkçe şarkılarda hiçbir zaman bulamamıştı. "Burada bizi rock müzik diye bunlarla kandırıyorlar, diyordum. Hâlâ da öyle diyorum. Hiçbir zaman Anadolu rock dinlemedim. Ama tabii ki yine de Cem Karaca'nın, Moğollar'ın konserine gittim". Eryılmaz, o dönemde her şeyin merkezinin İstanbul olduğunu, üniversitede okuduğu yıllarda konserler için Ankara'dan İstanbul'a gitmek zorunda kaldıklarını da belirtti. Bir keresinde İzmir Karşıyaka'daki Barış Manço konserine bilet almış, ancak yeterince bilet satılmadığı için konser iptal olmuş. Salondakilere "Allahaşkına, kaçınızın evinde Moğollar albümü var?" diye soran Eryılmaz, salondakilerin cevabını beklemeden noktayı koydu: "Türkiye'de edebiyat ve sinema, müziği yirmiye katlar".

Lafa giren Taner Öngür, Türkiye'de rock müziğin yeterince gelişmemesini sözlerin baştan savma yazılmasına bağladı: "Sözlerde entelektüel yaklaşım yoktu, hayatın içinden senaryolar yetersiz kalıyordu. Çünkü insanlar korkuyordu. Edebiyatçılarıdaki cesaret müzisyenlerde yoktu". Taner Öngür, kendi grubu Moğollar'la yaptığı çalışmaları da pek beğenmediğini itiraf etti: "Şimdi bize böyle 'vay babalar', 'eski rockçılar' falan diyorlar, ama ben birçok plağımızı bugün dinlediğimde pek de matah bulmuyorum. Tuğrul'un dediği gibi, o dönemde İngiltere'de, Amerika'da çok üst düzey müzikler yapılıyordu".

Tuğrul Eryılmaz, Türkiye'de yapılan müzik hakkında demediğini bırakmadığı gibi, sergiye de bol bol laf attı: "Masabaşında nasıl sergi yapılmış, ben size gösteririm!" Örneğin "Her şey Elvis'le başladı. Sergide kocaman bir Elvis resmi görmek isterdim, ama göremedim" dedi. (Elvis resmimiz vardı elbette, ama boyu posu Eryılmaz'ın gönlüne göre değildi. 60'lı yıllar Elvis'in yükselişine tanıklık etmiyordu ki.) "Filmler listesine baktım, aradım, aradım, bir tane bile Visconti filmi göremedim. En azından 'Leopar'ı oraya yazmanız gerekirdi" dedi. (Haklıydı. Bir 19. yüzyıl öyküsü anlatan 'Leopar'ı değil de, İkinci Dünya Savaşı sonrasına odaklanan büyük şehre göç öyküsü 'Rocco ve Kardeşleri'ni onun ikazıyla listeye ekledik.) Sergideki 1967 listesine göz gezdirdiğinde şafak atmıştı Tuğrul Eryılmaz'da. "Beatles'in 'Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band'ı yaptığı yıl Türkiye'de Erkin Koray 'Kızları da Alın Askere' şarkısını yapmış. Şimdi anlıyor musunuz bu memleketin halini?"

Meğer Tuğrul Eryılmaz'ın şarkıcılığı da varmış, lise grubunun solisti olarak Karşıyaka'da bir yarışmaya bile katılmış. Başından geçenleri, daha doğrusu işi nasıl gargaraya getirdiğini ayrıntılarıyla anlatarak salonu güldürdü. Sahneye çıktığında şarkı sözlerini unutmuş. Utancından yere düşerek bayılma numarası yapmış. Yarım saat sonra ikinci defa denemeye kalkışmış. Şarkıya girmiş, ama kendi sesini duyunca ağır panik yaşamış. Bu sefer de şarkıyı yarıda kesip önde oturan bir kıızı göstererek “bana dil çıkarıyor” diye bağırmış. Kızcağızı dışarı atmışlar.

Eryılmaz son olarak Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde solcu bir öğrenci olarak yaşadığı birkaç anısını aktardı. Mesela, yurtlarda kalan kızların gece yurda dönmeme özgürlüğünü nasıl kazandıklarını anlattı. Hayatlarında elbette müzik de vardı: *“Mustafa Satır'ın diskosuna giderdik. Mahir Çayan ve eşi Gülten de gelirdi. Protestolarda polislerden dayak yiyip akşam diskolara giderek eğlendiğimizi çok bilirim... Ertuğrul Kürkçü'yle o günlerde arkadaş değildik, o ODTÜ Mimarlık'ta okuyordu. 1968'de bir kere bizim kantine geldiğini hatırlıyorum. Uzun saçlarıyla çok yadırganmıştı”*.

Taner Öngür az önce yarım bıraktığı lafını daha sonra tamamladı ve konuyu 60'ların masumiyetine ve bugünkü masumiyet algısına getirdi: *“Son birkaç yıldır eski müziklere gösterilen ilgiyi şaşkınlıkla izliyorum. Bana kalsa 'hiç uğraşmayın, onlar 60'larda kaldı, biz 2012'ye geldik' derim onlara. Yakın zamana kadar Anadolu popa burun kıvrıranlar, hiç ilgi duymayanlar bile bugün 'vay be, o eski sound'lar, saykodelik durumlar' diye atıp tutuyor. Babylon'da bile Anadolu pop geceleri yapıyorlar. Bazen düşünüyorum, bizim o eski plaklarda ne buluyorlar diye. Tamam, o günün teknolojisinin de katkısıyla değişik bir sound var, bugün çekiyor insanları. Ama o sound'un dışında insanları çeken ne olabilir diye düşünüyorum, bulamıyorum. Bir de dikkatimi çeken, sound'a çok takılıyorlar, ama onu yaptıran düşünceye, sözlere pek o kadar ilgileri yok. Sese takılıyorlar sadece. Galiba bu 2010'ların dünyasında, o sound'u dinlerken bir masumiyet hissediyorlar. O masumiyet, bugün hayatlarında olmayan ve eksikliğini hissettikleri bir şeyi çağırıyor onlara. Esas hatayı da tam burada yapıyorlar. 'Selvi Boylum Al Yazmalım' filminin herkesçe bilinen bir lafı var ya, 'Sevgi emek ister' diye, masumiyet de öyledir, emek ister, düşünmen, çabalaman, hayatını değiştirmen gerekir, masumiyeti kazanmak için. Eski plaklardan kazanamazsın o masumiyeti. Onun için onlara hep şunu demek istiyorum: Bırakın o şarkıları orada, geçtiler gittiler. 2012'de masumiyeti bulmak için yeni şarkılar yazın”*.

Safter'in şarkısı

Fotoğraflar: Şahan Nuhoglu, Baran Özdemir

"Safter! Bize şarkı söyle." Safter gururlandı, yatay şeritli gömleğini, yaş pantolonunun üstünde itinayla çekti. Bir elini büfeye dayayarak hazırladı: "Hangi şarkıyı emmek istiyorsun efendim?" "Güzel. Saray adabını iyi biliyorsun. Biraz kederli bir şey olsun. Hanım, daha ik mısralarla insanın gözünden sicim gibi yaş getiren şarkılar vardır ya, ötre omdas."

Safter, boynunu ve çenesini titreterek başladı. Yanık bir sesle söyledi:
Söylerken de yavaşça gözlerini kapadı:

*Nedir bu nâz-ı teğafül zaman zaman güzelim
Kaçındır bu eziyetli imtihan güzelim.*

Tatlı
60'lar

60'LAR VE TOPLUMSAL HAREKETLER

Serginin kapanışından bir gün önce, 23 Ekim'de, akademisyen ve sinemacı Emin Alper ile yazar Tanıl Bora konuşmuştuk.

Emin Alper, konuşmasına, Batı'daki ve Türkiye'deki 68 hareketlerini karşılaştırarak başladı. Gençlik, Batı dünyasında diğer kuşaklardan ayırt edilen bir toplumsal kategori olarak 50'lerden itibaren varlık kazanmıştı. *"Gençlik, 50'lerde öncelikle piyasa tarafından keşfedilen bir tüketici grup. Savaş sonrasında refah devletlerinde, ailelerin sadece aile reisinin kazandığı parayla geçinebiliyor olması, gençlerin önünde eğitim fırsatı açıyor, babalarından gelen harçlıkları harcama imkânı sağlıyor. Kendilerine has olduğu düşünülen zevklerini, bu harçlıklarla realize etmeye başlıyorlar. Piyasa hemen bu potansiyeli kapıyor: Gençlik için yeni kıyafetler, yeni tasarımlar ve buna eşlik eden rock müzik... Bu noktadan sonra, gençlik inisiyatifi eline alıyor ve kendini politik bir aktöre dönüştürüyor"*.

Oysa Türkiye'de gençlik, Batı'dakinden farklı tanımlanıyordu. *"Kemalist Cumhuriyet elitinin tanımladığı haliyle gençlik, iyi eğitilmesi gereken, fiziksel özellikleriyle, kas gücüyle, idealizmiyle, erdemleriyle ön plana çıkarılan, Cumhuriyetin emanet edildiği, dolayısıyla onu koruması beklenen insanlardı. Büyükler gaflet ve delalete düştüğünde, bu sorumluluğu gençler kendiliğinden üstleneceklerdi. Öğrenci hareketi, 27 Mayıs darbesine zemin hazırladı. Kemalist söylemde gizil biçimde duran bu güç, 27 Mayıs sonrası kendini politik bir aktöre dönüştürdü"*.

Gençlik teşkilatlarının önemine değinen Emin Alper, bütün üniversitelerde örgütlü olan Türk Millî Talebe Federasyonu'nun 27 Mayıs'tan sonra kendini Atatürk devrimlerinin bekçisi ilan ettiğini söyledi. TMTF birkaç yıl sonra "rejimin zinde güçleri" tanımının bir unsuru olacaktı. *"Bu aktif gençlerin daha çok CHP'ye yakın olduğunu söyleyebiliriz. Aynı gençliğin bir reform arayışı da var. Reformlar öyle bir şekilde yapılmalı ki halkın cahilliğini istismar eden partiler, yani Demokrat Parti veya Adalet Partisi iş başına gelmesin. Gençlik, aradığını sonunda Yön çevresinde buluyor. Yön dergisi, son derece programatik bir şekilde bu reformların neler olabileceğini gösteriyor".* 1965'e gelindiğinde gençlik, artık gazete sayfalarında boy gösteriyor. Gençlik temsilcilerinin demeçleri uzun uzun gazetelerde yayımlanıyor. Siyasetçiler bile "gençlik ne istiyor?" diye soruyor. Alper'e göre, *"bugün böyle bir şeyi tahayyül etmek bile zor"*.

65'ten sonra yaşanan kültürel canlanmayı şöyle tarif etti Alper: *"Başta Marksist klasikler olmak üzere, yoğun bir çeviri faaliyeti başlıyor. Edebiyat alanında Yeni Dergi'nin çıkışının yarattığı geniş bir entelektüel tartışma ortamı var. Sinematek'in kuruluşu, gençlerin ilk kez dünya sinemasıyla tanışmasını sağlıyor. O zamanlar solcu olmanın temel işaretleri, edebiyattan anlamak, şiir yazmak, sinemaya gitmek..."*

60'lar, sağcı gençlerin de, bir özeleştiriyi takiben, hareketlendiği bir dönemdi. Neydi bu özeleştiriyi? 27 Mayıs sürecinde CHP, gençlik kollarını sokağa sürerken, DP pasif kalmış, kendi militanlarını sokağa sürmediği için darbeye zemin hazırlamıştı. Bu görüş uyarınca, yeni bir darbe girişimi tezgâhını bozmak için sağcı gençler de örgütlendi. AP 1965 seçimini kazandıktan sonra, sağcı öğrenciler mevcut öğrenci teşkilatlarını ele geçirmek için mücadeleye koyuldu. Bütün teşkilatlar 65-67 arası iki başlı hale geldi. TMTF'deki bu prestij kaybının ardından, Fikir Kulüpleri ilgi merkezi oldu. Çünkü artık TİP, gençlik nezdinde büyük bir popülerite kazanmıştı. 1967'de Çetin Altan'a Meclis'te yapılan zulmü protesto etmek için düzenlenen Uyanış Mitingleri, TİP'in öğrencilerden oluşan sokak gücünü ciddi anlamda artırmıştı.

Türkiye'de 68 bu sürecin uzantısıydı. Peki nasıl başladı 68? Avrupa'daki olaylar Türkiye'yi ne ölçüde etkiledi? *"Başlangıçta gençlik teşkilatlarının inisiyatifi yok. Örneğin Gün Zileli, kitabında dakika dakika anlatıyor Ankara DTCF'yi. Teşkilatlarda aktif olmayan öğrenciler 'nedir bu sınav sisteminden çektiğimiz, hadi biz de Paris'teki öğrenciler gibi yapalım' diyorlar. Bu spontane boykot, zincirleme bir şekilde ertesi gün bütün üniversitelere yayılıyor. Bu bir aylık işgallerde polis müdahalesiyle karşılaşılmıyor. Enteresan bir meşruluğu var ilk öğrenci olaylarının. Tercüman gazetesi bile, sonradan kullanacağı çok sert soğuk savaş dilinin uzağında, 'öğrencileri anlamalısınız' gibi şeyler söylüyor. Paris'teki 68 Mayıs'ının izinde 68 Haziran Türkiye'de bir dönüm noktası oluyor. Bu süreçten büyük bir özgüvenle çıkan Fikir Kulüpleri Federasyonu, öncülüğü devralıyor, çünkü bu bir aylık işgal sırasında müthiş militan kazanıyor."*

Peki FKF içindeki bölünmeler? “FKF içinde Milli Demokratik Devrim ve Sosyalist Devrimciler bölünmesi yaşanıyor. Sosyalist Devrimciler TİP’e yakın. TİP’in sokak siyasetini ciddiye almayan parlamenter çizgisine karşı MDD’nin savunduğu daha dinamik, sokağı önemseyen çizgi hâkim hale geliyor. MDD çizgisinin temel stratejisi, TİP’in işçi sınıfı eksenli sosyalist örgütlenme siyasetine karşı, en geniş milli demokratik koalisyonu harekete geçirerek, açıkça orduyu da bu koalisyonun içine katarak, parlamento yoluyla değil, gerekirse bir askeri darbe yoluyla sosyalizmi inşa etmek. Çünkü işçi sınıfı çok cılız olduğundan bu sorumluluğu taşıyamayacağı düşünülüyor ve asıl rol orduya veriliyor”.

Emin Alper, 1970 yılında yavaş yavaş MDD çizgisinin de eleştirilmeye başlandığını anlattı daha sonra. 15-16 Haziran 1970 tarihindeki işçi eylemleri tam bir kırılma noktasıydı. “15-16 Haziran’dan sonra sıkıyönetim ilan ediliyor. Ordu kuyrukçuluğundan kopmak isteyen bir grup genç, sıkıyönetimi bir fırsat olarak görüyor. Sıkıyönetim ilan eden, dolayısıyla kendini işçi sınıfına karşı konumlayan bu ordudan sosyalist darbe beklemenin ham bir hayal olduğuna inanıyorlar. THKP-C bizzat silahlı eline alarak kendine devrimci öncü rolü biçiyor. Yine silaha başvuran THKO çizgisi ise belki MDD’den net biçimde kopmuyor, ama bunu tartışıyor. Böylece 12 Mart’a giden süreç silahlı mücadelenin başlamasıyla noktalanıyor”.

60’LARIN DÜŞÜNCE DÜNYASI: BİR AYRIŞMA TUFANI

“Ben olaylardan değil, siyasal düşünce ikliminden bahsedeceğim” diyen Tanıl Bora 60’lı yılları “büyük bir canlanma, kopuş ve ayrışma dönemi, ama aynı zamanda müthiş bir Kemalist restorasyon dönemi” biçiminde tarif etti. “Kemalizmi doktrinleştirmeye yönelik girişim, 1930’lardan beri ilk defa 60’larda oldu”.

Kemalizm patlamasına ilişkin şunları söyledi: “O dönemde askerler, emir komuta zinciri dışında Kemalizm kitapları yazıyorlar. Üsteğmeninden generaline kadar pek çok subay Kemalizmi tarif eden kitaplar çıkarıyor. Yön dergisi, zaten Kemalizmle sosyalizmi mezcetmeye dönük bir girişim. Ortanın Solu da, Kemalizmi restore etme girişimi. Hatta Demirel bile 60’ların ortasında, Ege’de yaptığı bir konuşmada kalabalığa dönerek, ‘Atatürk ilkeleri sensin sevgili vatandaşım’ der. Atatürk ilkeleri milli iradedir, demeye getirir. Herkesin doğru Kemalizmi tarif etmeye çalıştığı bu çaba, toplamda büyük bir Kemalist restorasyon etkisi uyandırır”.

Bora’nın konuşmasının satırbaşları arasında İkinci Cumhuriyet terimi de vardı. Bugün liberalleri eleştirmek için kullanılan bu terim, o yıllarda tam tersine, bizzat Kemalistlerce 27 Mayıs sonrasını tarif etmek üzere tedavüle sokulmuştu. Bora’ya göre, o dönemin Kemalist aydınlarının nazarında yapılması gereken şey, yeni cumhuriyeti kurarken Kemalizmi yeniden tanımlamak ve tarif etmektir. “Bu o kadar önemli ki, 60’ların sonunda sosyalist hareket devrimcileşip silahlı hareket rotasına girerek Kemalizmden koptuğu düşünülürken bile bir türlü tam kopmadı”.

60'lı yıllar, Bora'nın deyişle, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş yıllarına tanık olmuş kanaat önderlerinin hâlâ yaşadığı, ama ihtiyarladığı bir dönemdi. *“Yakup Kadri, Falih Rıfki, Şevket Süreyya, Dr. Hikmet Kıvılcımlı, İslami cenahta Eşref Edip, Türkçü cenahta Nihal Atsız hayatta, ama son on yıllarını yaşıyorlar. Bir abi figürü olarak varlar. Ama gençlik, bir ergenlik enerjisiyle o abiden bağımsız davranmak istiyor”*.

Tanıl Bora, 60'ları İslamcıların da “uyanış dönemi” olarak tanımladı. *“Bu, çevirilere bağlı bir uyanış dönemi. Mevdudi, Seyyid Kutub, Hasan El-Benna o dönemde çevriliyor ve İslamcı düşünce evvelden hiç bilmediği bir radikal düşünceyle, İslamı her şeye alternatif bir sistem olarak tasarlama fikriyle tanışıyor. Sol nasıl dış kaynaklı olmakla itham ediliyorsa, radikal İslamcılık da bu anlamda ithal bir düşünce”*.

Bora, İslamcılar içinde başgösteren ayrışmaya bir örnek de verdi: *“Müslüman Kardeşler lideri Seyyid Kutub'un kitabında Türkiye, Mısır gibi müslüman olarak bilinen rejimleri dahi şeytani ilan eden radikal bir İslam söylemi var. Seyyid Kutub o yıllarda idam ediliyor. Bu idamı duyduğunda, milliyetçi muhafazakârlığın büyük ustası, büyük faşist Necip Fazıl, Milli Türk Talebe Birliği'nde yaptığı konuşmada 'büyük İslam mücahidi Seyyid Kutub'u kaybettiğim' mealinde bir şeyler anlatıyor. Seyyid Kutub'un kitabı bir süre sonra Türkçeye çevrildiğinde, okuyup çok şaşırıyor. Devlet düşmanı, ABD düşmanı, antikapitalist ve antiemperyalist bu adamın İslamcı olarak anılmasından dehşete kapılıp Kutub'u sapkın ilan ediyor”*.

Peki Tanıl Bora'nın konuşmasının başlığı olan “ayrışma tufanı” neyin nesiydi? Her şeyden önce, sol ve sağ ayrışmasının billurlaştığı dönem de 60'lardı. “Solcu” terimi, kriminalize etme amacıyla tedavüle çoktan girmişti, ama “sağcı” terimi 60'larla birlikte kullanılır olmuştu. Sol ayrışırken, milliyetçi-mukaddesatçı şemsiye de ayrıştıyordu. Milliyetçiler kendi partilerini, İslamcılar kendi partilerini kuruyorlardı. MHP'de, Üç Hilalcilerle Bozkurtçular kendi içlerinde kavga ediyorlardı. Tanıl Bora'nın bu ayrışma tufanını anlatırken kullandığı bir örnek, salonda kahkaha tufanı yarattı: *“Hatta NAZİ isminde küçük bir grup bile kuruldu o dönemde: Nasyonal Aktivitede Zinde İnkişaf”*.

Kültürel dünya da bu ayrışmadan payını alacaktı. *“60'ların ortasında Cemal Süreya, müslüman şair Alaeddin Özdenören'den bir şiir istiyor dergisine. Özdenören tam şiiri vermek üzereyken, Sezai Karakoç diyor ki: 'Verme, biz artık şiirlerimizi kendi dergilerimizde yayınlacağız'. İşte ayrışma. Cemal Süreya'nın müslüman şairlerden şiir isteyebildiği zamanın sona erdiğini görüyoruz. Yollar ayrılıyor. Giderek birbirlerini okumamaya da başlayacaklar”*.

Alevilerin özerk bir siyasi hareket olarak ortaya çıktığını, Kürt hareketinde daha evvel hiç olmadığı biçimde sol-sağ ayrışması yaşandığını da söyleyen Bora, *“Ayrışma aynı zamanda billurlaşma demek”* diye devam etti sözlerine. *“Emin'in söylediği gibi bir yenilik ve gençlik mitosu dolaşüyor ortalıkta. Bir tür milat duygusu. Bu dönemde dünyanın zamanının hızlandığı duygusu var. Aya gidiliyor, her şey altüst oluyor, koloniler çöküyor, 'Afrika yamyamları bile bağımsızlaşıyor' gibi laflar ediliyor, dünya değişiyor”*.

Dünyaya geç kalma duygusu yeniden uyanıyor. Bu Türkiye için yeni bir duygu değil. Aynısı erken Cumhuriyet döneminde de, İkinci Meşrutiyet döneminde de yaşanmış. Geciktik! Telif etmeliyiz! Gün bugündür! Bu öncelikle solu, ama bütün akımları kavrayan bir duygu. Bir başlangıç anındayız! Tarihi yakalama fırsatıyla karşı karşıyayız! Çabuk!”

Konuşmada, sol grupların cinselliğe, keyif verici maddelere, hippilik gibi akımlara bakışı da tartışıldı. Emin Alper, “Cinsel devrim yaşanıyor da kapalı kapılar ardında yaşanıyor” diye söze başladı. “Temel kaygı, halkın ahlaki duvarlarıydı. Mesela TİP bürolarını işçiler ziyaret ettiği için, kızlar erkek arkadaşları tarafından ‘adamakıllı giyinin’ tarzında uyarılıyordu. Veya köyde örgütlenme çalışmalarına gidilirken, ‘mini etekle köylülerin karşısına çıkacağınızı düşünmüyorsunuz herhalde’ denilebiliyordu. Veya erkeklerin uzun saçlarla halkın karşısına çıkması, serserilik demektir. Halk gözünde nasıl algılandıklarına çok önem verdiler. Yoğun politik faaliyetin temel öznesi halktı. Avrupa 68’i ile temel farklardan birisi de buydu. Avrupa’da, asıl özneye, işçi sınıfına güven kaybolmuştu. O yüzden kendilerini bir özne olarak ortaya atan bir gençlik kitlesi vardı orada. Ama buradaki söylemde, temel toplumsal aktörlere inanç devam ediyordu. Onlara öncülük yapmak isteyen politik gençlik grubu, kökeni ta Rusya’ya giden sol popülist geleneğe olduğu gibi, öncelikle halka hoş görünmesi, halkın değerleriyle barışması gerektiğini düşünüyordu. Kendilerini hippilerden ayırıştırma konusunda çok dikkatliydi öğrenci hareketi. Hippilerin basında yansıtılış biçimi uyuşturucu müptelası serserilerden ibaretti. Zamanla uzun saçlılar eylemlerden çıkarıldı, ot ve haşhaş kesin biçimde yasaklandı, hatta 70’lerde askeri kıyafetler ön plana çıkmaya başladı”.

Tanıl Bora, aynı bağlamda, anti komünist söylemin yaygınlığına dikkat çekti: “Soğuk savaş içerisindeki anti komünizm söylemi, 1950’lerden itibaren, özellikle komünizmin kadınları orospulaştıran etkisi motifini çok pornografik bir şekilde işledi. Osman Yüksel Serdengeçti ve Necip Fazıl bunun üstadıdır. Soğuk savaş anti komünizmi, özellikle Türkiye gibi çevre ülkelerde, aynı zamanda bir anti modernizmdir. Modernizmin yol açtığı kontrolsüzlüğün, milli manevi değerlerin erozyonu sonucunda varacağı en uç noktanın komünizm olduğu kurgusu işlenir hep. Dolayısıyla ahlaki yozlaşma doğrudan doğruya komünizmle özdeşleştirilir. Bunun Türkiye’deki sol hareket içinde de bir basıncı olduğunu düşünebiliriz. O kadar çok çığneden bir propagandadır ki, belki de bundan kaçınmak için sol da dikkat sarf etmiştir”.

BİLMİYÖ HALDAY

MİLLİ ŞAİR Aşık
rejimini "resmî şair"
"Kerbela Mersiyesi"nin
kimliğini de hiç on

ÇALINAMAZ F
röportajları yapmalı
deyişleri de derledi.
şu cevabı aldı: "Rad

MUM SÖNDÜ
gelen veya iş bulup
arttı. Aleviler toplu
hissettirdi. Gelirleri
getirdiler.

DİN DERSİ 27
100 imzalı bağırıcı
dın dersinin kaldır
Tiyatroları'nda oyn
piyesindeki ve "Tuz
hakaretimiz ifadedi

BEN SENİ SENİN GÖZÜNDEN SAKINIRIM KISKANIRIM

1965'te, Osman F. Seden'in "Düğün Gecesi" filminde, Zeki Müren
sinodada sahneye davet edilir ve masada oturan Türkan Şoray'ın
sinodanın içine baka baka bir şarkı icra eder: "Mühür gözlüm seni
sakınırım / Sakınırım kiskanırım / Uçan kuştan esen yelden / Sakınırım
kiskanırım / Beşikte yatan kuzundan / Hem oğlundan hem kızından /
Ben seni senin gözünden / Sakınırım kiskanırım". Filmin bu sahnesi,
ayrı ayrı yollarda yürüyen, asla bir araya gelmez sanılan üç müzikal
geleneğin mükemmel bir bileşkesidir ve bu yönüyle 60'lı yılların
kültürel kaynaşmasının tipik bir sembolüdür: Sahnede çalanlar gitarı,
kontrbası, davulu, trompetiyle bir Batı müziği orkestrasıdır, şarkıcı
Türk sanat müziğinin zirvedeki genç sesidir, şarkı ise Sivahlı Alevi
ezan Ali İzzet Özkan'ın bir eseridir.

"Mühür Gözlüm" 60'lı yılların en önemli hit şarkılarından, sahnede
ve plaklarda yorumlayanların listesi hayli kabarık: Zeki Müren,
Tülay German, Ruhi Su, Gönül Turgut, Tanju Okan, Erkut Taçkın, Erol
Büyükburç, Ayferi, Ajda Pekkan, Yıldız Tezcan, Ramazan Şenses, Nil
Demirhan, Kent Yedilisi, Suat Sayın, Şükran Ay, Güneri Tecer, Ayla
Dikmen...

Konferans

PARALEL POP-ORYANTALİST MODERNİZMLER

PARALEL POP-ORYANTALİST MODERNİZMLER

3-4 Kasım 2012

İstanbul

1960'lara dair kolektif hatıralarda "Tatlı" sıfatı çoğunlukla farklı Batı dışı kültürler, sosyopolitik ve ekonomik bağlamlarda üretilen yeni seslerin ve pop kültürlerin ortaya çıkışını niteler. Şimdiye kadar bu yeni ses manzaraları ve onlara eşlik eden hayat tarzları ağırlıklı olarak Batı kültürel hegemonyasının anlatısı dolayısıyla anlamlandırıldı; Batı kültür endüstrilerinin, akımlarının ve biçimsel etkilerinin sömürgeleştirici güçlerinin işaretleri oldular. Oysa bu kültürel fenomenleri yaratan bağlam ve durumlar, ve barındırdıkları muğlak kimlik potansiyelleri üzerine düşünmek 60'ların özgürleştirici enerjilerinin ne kadar karmaşık olduğunu gösteriyor. Sadece başka modernizm mantıkları öne sürmekle kalmayıp aynı zamanda toplumun muhafazakâr ve gelenekselci kesimlerine hitap eden çok çeşitli paralel pop kültürler doğurdular.

Yirminci yüzyılın başlarından beri geleneksel kültür formları çeşitli modernist yerel kültürel projeler ve onların milliyetçi veya enternasyonalist ideolojileri tarafından temellük edildi ve yeniden yorumlandı. 1960'lı yıllarda, yeni gelişen kent müziği kültürlerinin yatay bir nitelik kazandığını ve merkezden yayılan "milli kültürlerin" modernleşmiş, ideolojikleşmiş ve politikleşmiş müzik türlerinin arasında açılan boşlukları doldurmaya başladıklarını görüyoruz. Ve bu yeni ortaya çıkan kültürler çoğu zaman özlerinde apolitik olsalar da yerel bağlamlarında güçlü kültürel direniş enerjileri ürettiler. Bu kültürlerin yerel bağlamlarında marjinalleştirilmesi çok popülerleşmelerini önleyemedi. Bu da 1960'lardan beri farklı toplumlarda gerçekleşen tabakalaşmaya paralel şekilde gerçekleşti.

Ruben Arevshatyan ve Georg Schöllhammer'in küratörlüğünü yaptığı "Paralel Pop-Oryantalist Modernizmler" başlıklı konferans bu konulara odaklandı. "Tatlı Altmışlar" projesinin bir parçası olan "Uzayda Bir Elektrik Hasıl Oldu: 1960'larda Müzikli Türkiye" sergisi çerçevesinde düzenlenen etkinlikte 1960'larda ortaya çıkan (Arabesk, Rabiz, Novokomponovana muzika, Etnophonie gibi) yeni folklor ve kent kültürlerinin farklı yönlerini, eğlence endüstrisi tarafından nasıl uyarlandıklarını ve sosyal ve politik dönüşümlere etkilerini analiz etmeye çalıştık. Türkiye'de epey tartışılmış "Arabesk"e benzeyen formların ve toplumsal olguların ne şekilde ortaya çıktığı ve alımlandığı meselesini, Özbekistan, Azerbaycan, Ermenistan, Sırbistan ve Romanya örnekleri üzerinden ele aldık.

Konferans Programı:

3 Kasım Cumartesi

14.00 Sunuş

Ruben Arevshatyan

14.30 “Uzayda Bir Elektrik Hasıl Oldu: 1960’larda Müzikli Türkiye” sergisi üzerine

Derya Bengi

15.00 Rabiz kültürünün nedeni olarak DeStalinizasyon

Vardan Jaloyan

15.30 1960’lar bağlamında Rabiz

Hrach Bayadyan

16.00 1960’lar Azerbaycan’ının yeni folklorları: Bir modernlik arayışı

Jahangir Selimkhanov

16.30 1960’larda Özbekistan’da çeşitli Oryantal ve Batılı etkiler ve popüler müzikte bir araya gelmeleri ve sentezlenmeleri

Alexander Djumaev

17.00 Tartışma

4 Kasım Pazar

14.00 Sunuş

Georg Schöllhammer

14.30 Mon Arabesque

Derya Bengi

15.00 Eflak ve Moldova Romanya popüler müziklerinde Oryantal dalgalar

Speranta Rădulescu

15.30 “Folklor”u değiştirmek: Novokomponovana muzika ve turbo folk...

Sırbistan’ın müzik kültürleri

Iva Nenić

16.00 Tatlı hüznün – Bir Sevdah ideolojisi

Damir Imamović

16.30 Tartışma

RABİZ'DEN ARABESK'E

Erden Kosova

Geçtiğimiz hafta sonu Cezayir Salon'da "Paralel Pop-Oryantalist Modernizmler" başlıklı bir konferans düzenlendi. Etkinlik uzun süreli bir proje olarak tasarlanan ve Batı dünyası dışında şekillenmiş modernlik deneyimleri üzerine eğilen "Tatlı Altmışlar" çerçevesinde gerçekleştirildi. Taşkent'ten Belgrad'a uzanan geniş bir coğrafyanın ele alındığı konferansta 60'lı yıllarla birlikte popülerlik kazanmış olan ama resmi ideolojiler tarafından görmezlikten gelinen, hor görülen çeşitli müzik türleri arasındaki farklar ve benzerlikler üzerinde duruldu.

Odak noktalarından ilki Yerevan'da ortaya çıkmış olan Rabiz akımıydı. Akım, adını SSCB'nin ilk yıllarında kurulan Sanat Emekçileri Birliği'nin kısaltması RABIS'ten almaktaydı. İlerleyen yıllarda sanat disiplinleri arasında oluşan hiyerarşi sonucunda birlik içinde sadece, eğlence sektöründe ve düğün, cenaze gibi günlük ritüeller sırasında hizmet gören müzisyenler kalmıştı geriye. Zamanla bu müzisyenlerin geliştirdikleri müzik, bünyesinde buldukları kurumun adının son harfinin alaysı bir şekilde deforme edilmesiyle Rabiz olarak anılmaya başladı.

Kentleşme ve Stalinizmden Uzaklaşma

Konferansı tasarlayan isimlerden Ruben Arevshatyan'ın yanında Yerevanlı akademisyenler Hrach Bayadyan ve Vardan Jaloyan'ın yaptıkları sunumlar da Rabiz müziğinin gelişimini Sovyet Ermenistanı'nda yaşanan iki önemli dinamikle ilişkilendirmekteydi. Bunlardan ilki, 60'lı yıllarda Yerevan'ın yaşadığı kentleşme süreciydi: Kırsaldan kente doğru yaşanan iç göç, melezlenen bir kültürü de beraberinde getirmekteydi. Diğer dinamik ise, SSCB'nin yaşadığı dönüşümle ilgiliydi. 1956'daki 20. Parti Kongresi'yle birlikte Stalinist çizgiden uzaklaşma yönünde adımlar atılmıştı ve Sovyetler ile birliği oluşturan cumhuriyetler arasındaki kültürel ilişkilerdeki denge değişmiş, cumhuriyetlerdeki milli kimliklerin geliştirilmesi yönünde bir eğilim oluşmuştu.

Rabiz müziği ne Sovyet enternasyonalizmine uygun bir estetik içeriyordu, ne de kurduğu yerel dil yeniden inşa edilmekte olan milli kimliğin öne çıkardığı folklorik dile benzemekteydi. Rafine değildi; halk müziğini temsil ettiği düşünülen temel enstrümanlar yerine akordiyon, klarnet ve keman kullanılmaktaydı; Bakü'ye, Tiflis'e, Moskova'ya ve Orta Asya'ya taşındıkları ve oradan aldıkları müzikal etkilerle farklı bir kozmopolit karakter yansıtmaktaydı.

Bunun yanında Rabiz müzisyenleri resmi görünürlük rejimi tarafından marjinalize edilmişlerdi ve ideal vatandaş tipine uymayan kitlelere hitap ediyorlardı; şarkı sözleri siyasetin dışına çıkmaktaydı ama içinde buldukları ortamda bu tür bir apolitik duruş, ironik biçimde siyasi bir jeste dönüşebilmektedir; doğrusu rejimin elitlerini tiye alan dokundurular da hiç az değildi.

Arabesk’le Parallellikler

Rabiz müziği kuşkusuz Türkiye’de aynı dönemlerde şekil kazanmış olan Arabesk’i akla getirmektedir. Yine Tatlı Altmışlar projesi çerçevesinde DEPO’da gösterime sunulmuş olan “Uzayda Bir Elektrik Hasıl Oldu: 1960’larda Müzikli Türkiye” sergisinin küratörü Derya Bengi de konferanstaki ikinci konuşmasında bu benzeşime dikkat çekti. Büyük kentlere doğru yaşanan göçle birlikte kırsal ve kentsel kültür arasında yaşanan melezlenmeler, sırt çevrilen komşu coğrafyalarla kurulan kültürel ilişkiler, ulusal anlatının dışında bırakılma durumu, orta sınıfın altında kalan sosyal katmanların gösterdiği ilgi, alttan alta ilerleyen bir popülerleşme süreci... Bütün bu özellikler iki türün de paylaştığı unsurlardır.

Bengi, bunun yanında farklılıkların da altını çizdi. Türkiye’de Arabesk müziğin zeminini kuran sanatçılar alt sınıflara hitap etmekteydiler ama kendileri daha çok kentli, orta sınıf ailelerden gelmekteydi. Ayrıca ortaya koydukları estetik Rabiz’in alçakgönüllülüğü öne çıkaran müziğine tezat oluşturacak biçimde görkemliydi; iddialı orkestrasyonlar üzerine kurulmuştu. Buna rağmen gariban motifi daha belirgin biçimde sahiplenilmişti ve bu sahiplenme kimi zaman –özellikle 70’li yılların ikinci yarısında- doğrudan politik bir dilin kullanılmasını da beraberinde getirmişti.

Bir zamanlar Yugoslavya olarak adlandırılmış olan coğrafyada oluşmuş Sevdah müziği ve Turbo-folk, konferans çerçevesinde değerlendirilen diğer iki müzik türü oldu. Hangi türün kimden etkilendiği, kökenini hangi etnisite ya da dönemde bulduğu gibi sorulardan ziyade modernleşme süreci içinde hangi ihtiyaçlara yanıt verdiği, hangi duygulanımları, düşünömleri ifade etmek için devreye girdikleri tartışıldı. Oldukça verimli geçen tartışmaların ilerideki dönemde basılı yayın haline dönüşmesi birbirinden ayrı tutula gelmiş coğrafyaları yan yana düşünmeye yönelik çabalara önemli ölçüde destek olacak.

(Bu yazı ilk olarak 9 Kasım 2012’de Agos’ta yayımlanmıştır)

English Translations

I think we are going to look very good to future people

p. 22

Well, look at us. We're incredible. I guess I mean people who ride motor-cycles and have fast cars and interesting clothes, who are saying things, expressing themselves honestly. Young people. Yeh, it seems romantic to me. I'm pleased to be alive at this time. It's incredible. I think we are going to look very good to future people, because so many changes are taking place and we're really handling it with a flair.

Jim Morrison

THE FIRST SCREAM AGAINST DARKNESS

p.24

- Everyone!... Promise me that, if one day we marry and have children, we shall all name our first born kid Hürriyet (Liberty)...

The whole mob was in high emotions... Günsel was somewhere between crying and laughing... Ridiculous, she said... Why would I christen my baby Hürriyet?.. Why not? All right, let's do it!..

...thousands of youngsters were screaming against darkness - aware or unaware of what they exactly wanted, yearning consciously or unconsciously for a brighter future...

Vedat Türkali, "Bir Gün Tek Başına"

28 April 1960. Does this date mean anything to you?

We were the children of a chaotic age, taking to the streets. We experienced our first adventure on 28 April.

"What kind of a life should we lead?" This question haunts us once again today. We had all thought that we had answered this question two years ago, on 28 April, euphoric of war and our victory.

It's been only two years since our first awakening, first self-discovery, first self-delusion and first grand disillusion.

Oya Baydar, "Savaş Çağı, Umut Çağı"

OLUR MU BÖYLE OLUR MU? (CAN IT BE, CAN IT BE LIKE THIS?)

p.25

PROTEST Spearheaded by university youth, the protests that drove the country to the 27 May 1960 military coup were instigated on 28 April in İstanbul and 29 April in Ankara.

555 K Thousands of protesters who assembled with the cue "On the 5th hour of the 5th day of the 5th month at Kızılay" were either whistling the "Osman Paşa March" or singing it in unison, "Can it be, can it be like this? / Can brother shoot brother? / You damned dictators / This country won't be left to you."

TUNA NEHRİ AKMAM DİYOR (THE DANUBE SAYS I WILL NOT FLOW) This march in the *muhayyer kürdî maqam*, which started out with the verse "The Danube says I will not flow," was written for Gazi Osman Paşa, the hero of the Plevna defense during the Ottoman-Russian war.

A MUSICAL REVOLUTION

p.26

RADIO COMMANDERSHIP Due to the popularity of the Osman Paşa March, 27 May was coined as the “musical revolution.” In June 1969, İstanbul Radio Commandership issued an invitation to composers to “compose a march to convey the significance of the revolutionary movement.” Yet the numerous new marches composed by a range of composers from Ekrem Zeki Ün to Hikmet Şimşek could not dethrone “Olur mu böyle olur mu?”

MÜNİR NURETTİN In those days, Münir Nurettin Selçuk would close all his concerts with a 27 May march he composed, accompanied by the jubilant ovation of the audience: “The Turkish nation, hand in hand with its youth and army.”

RUHİ SU The Ministry of Tourism and Information produced a record using the “Can it be, can it be like this?” march. In this record, the line “You damned dictators / This country won’t be left to you” was retained verbatim, thus officially endorsing the new lyrics to a certain extent. Ruhi Su also remained loyal to this line in his rendition in his album “Uyur İken Uyardılar” (Warned in Sleep).

BEHİYE AKSOY In a phonograph record of Behiye Aksoy released a few months after 27 May, the lyrics were smoothed over: “Can it be, Can it be like this? / Can brother shoot brother? / When in thirst for freedom / Can the Turkish youth stall?”

IN SUPPORT OF THE TREASURY

p.27

MANÇO After the coup, many campaigns were launched to support the army and the treasury; “gratitude to the army” events and concerts “in support of the treasury” were organized at music halls and theaters. Barış Manço would recall: “It was right after the 1960 coup, a concert in support of the treasury was organized at the Caddebostan Budak Cinema. That was my entry to professional life. We earned money for the first time that night with my orchestra Harmoniler and did not put it in our own pockets. I can still feel the moral exhilaration of that night.”

CAUSE FOR ALTERCATION Before long, the “Olur mu böyle olur mu?” march became a “cause for altercation.” Reports such as “a person, who assaulted a drummer playing the ‘Osman Paşa March’ in Nazilli and preached against the revolution, was taken into custody” became frequent news items in the papers.

NATIONAL BALLAD

p.28

JANISSARY BAND In June 1960, a music hall ad read: “Every night at Tepebaşı Gardens, Zeki Müren is proud to present the Osman Paşa tableau; the liberation march, national ballad of the heroic Turkish army and noble Turkish youth, accompanied by the janissary band.”

LYRICIST SOUGHT A news report from a June 1966 newspaper: “Musician İlham Gencer is seeking the youth who rewrote the lyrics of the Osman Paşa March during the revolution.” Gencer’s goal was to compose a new march that “every Turk would sing with pride during these trying times when different ideologies roamed and discord between denominations was enflamed.” According to Gencer, only the university student who adapted the “Osman Paşa March” in 1960 could write the lyrics for this new song!

AGENT However, in the subsequent years, İlham Gencer completely changed his mind: “The 1960 coup was realized through the alteration of the lyrics of the Gazi Osman Paşa March by a foreign agent.”

PARKA At the end of his 1976 song “Parka,” Cem Karaca sang the line “They found him dead, lying in his parka” to the music of the “Osman Paşa March.”

ŞAŞKINA YOL VERMEZ MENDERES SUYU (THE MENDERES RIVER DOES NOT YIELD TO THE BEFUDDLED)

p.29

TWO RIVERS Praising Adnan Menders who was depicted as a dictator in the “Olur mu böyle olur mu?” march was not easy in the 60s. The obstacles were overcome thanks to a river. If the 27 May supporters had the Danube, the Democrat Party (DP) had the Menderes River!

TO THE FOX AND THE WOLF In the 60s, each song that referred to the Menderes River was actually describing Adnan Menderes. In his *gazel* song, Fevzi Ürten was saying: “My horse rears up, he is pugnacious / The Menderes river does not yield to the befuddled / They’ve dug up a well before the unwary / Curses have dried you up Menderes / Your clear water would invigorate this land / Would deny passage to the fox and the wolf / Those who blocked your water have always been wreckage / Many lakes have longed for you Menderes.”

SEE YOUR DIVINE BEAUTY While Nuh Akgün from Kırkkale was singing “A river flows through the city of Aydın as well / The heart wishes to see your divine beauty / To gently flow to reach the range / Let your water rise and flow Menderes,” Semra Atalay sang, “Again you flow high / You are burning hearts / As if sad as if sore / Tell me who are you gazing at / Ah Menderes, beautiful Menderes, glorious Menderes.”

THIS NATION’S SHIRT, FACE POWDER, STOCKINGS

p.30

Starting next season, foreign musicians will not have the opportunity to work in our country. They say this will mean we will be left hankering for beautiful music, good musicians, the lovely Italian orchestras, French chanteuses...

My response to this will be: “So what? We can do without listening to them.”

This circle of music fans apparently includes those who depreciate the refrigerator, the stroll, the stocking, the shirt, the face powder this nation produces. What I kindly ask of them is to open up the prospects for our children in music, as in everything else. Anyway, if these children are not able to press forward, they will have exerted the harshest beating upon themselves.

Cumhur Alp (1960)

SAZ OR JAZZ?

p.31

CIRCLE The pulse of entertainment was in *alla turca* music halls (where Turkish Classical Music was played). Amidst so many big music halls, there were not more than a dozen night clubs, a handful of musicians and about as many patrons: Western music had not extended this circle for decades. In the 60s the circle widened.

HOLLYWOOD The songs from the radio and Hollywood movies had allured the youth now. Children of households with ouds hanging on the wall were now after saxophones, trumpets and guitars. Zekai Apaydın, having grown up with classical Turkish music at home, had learned to play the harmonica and accordion at school and was bedazzled by Harry James playing the trumpet at the movies.

DIZZY Zekai Apaydın, İsmet Sıral, İlhan Feyman, Müfit Kiper, Süheyl Denizci, Kanat Gür, Şerif Yüzbaşıoğlu, Kadri Ünalın, İlham Gencer, Nejat Cendeli... A small army of musicians trained themselves in the 50s, not to mention they had the opportunity to watch jazz giants like Dizzy Gillespie, Dave Brubeck, Louis Armstrong perform in İstanbul and Ankara.

RHYTHM The youth, who were the children of the industry and business bourgeoisie and civil bureaucracy, educated at private schools and universities and driven by Western cultural currents, were in search of their own rhythm. This rhythm was found in Western spots such as Çatı, Kervansaray, Kulüp 12, Karavan, Kulüp Reşat, Klöb X, İntim.

THE LOCALS OF FOREIGN MUSIC

p.32

TO THE RESCUE The livelihood of the rapidly multiplying local orchestras depended on the hampering of international orchestras employed by clubs. The 27 May administration came to the rescue.

FOREIGN CURRENCY LOSS In August 1960, Turkey Musicians Union announced in a press conference: “unqualified foreign bands work at various night clubs while local musicians can’t find employment and thousands of dollars go to waste.”

PLANNED ERA The government decided to revoke the working permits of foreign musicians. This decision was in line with the economic goals of the new regime. Just as industrialization was being planned with an “import substitution” approach, so would music. Foreign music from now on would be entrusted to local musicians.

EQUALITY Any given Saturday night at any club in the city the stakeholders on stage and the dance floor were equal: The local industrialists protected by the wall of customs were dancing to the songs played by the local orchestra safeguarded by the same wall. A club manager did not seem to have any complaints: “The steak I sold for 17 liras last year, I’m now selling for half the price. Because I decided not to engage foreign orchestras or strippers from abroad.”

THE ORCHESTRA’S SINGER OR THE SINGER’S ORCHESTRA?

p.33

ROSEMARY In November 1961 the newspaper Milliyet published an article on the American jazz singer Rosemary Pepe who performed in clubs. Rosemary was looking to marry a Turkish man to reinstate her work permit in İstanbul. Hundreds of suitors who read the news article bombarded the newspaper with telephone calls and letters!

NATIONAL WEALTH Even though the interdiction on foreigners was enforced loosely, its essence was deterrence. Its justification and underlying philosophy prevailed for years. In 1968, an amateur high school musician was saying: “As it is a blow to national wealth, we don’t want to listen to foreign bands. The locals make better music than the foreigners.”

YANDIM ADANALI Celal İnce had adapted the folk song “Adanalı” (From Adana) for a Western music orchestra in the 1950s, and Yaşar Güvenir had gained some international recognition with his composition “My Crazy Baby.” But in those years when Western music was not yet valid currency, these remained singular cases. With the energy of the 60s, orchestras embarked upon quests like original compositions or folk music arrangements en masse.

GOLDEN AGE The orchestras that experienced their golden age in the first half of the 60s gradually lost their prominence as the decade drew to a close. Ajdas, Alpay, in short solo singers stepped into the spotlight. And now the dream of a young guitarist had also changed: Instead of joining the Faruk Akel Orchestra, it was much more appealing to start Haramiler with your own neighborhood pals.

MARK TIME

p.36

“Twist is a dance centered around hip movements. Wiggle your hips to the right and left, but don’t ever move your chest or shoulders.”

“While you transfer your bodyweight to your right or left foot, gradually rotate 180 degrees. Keep your knees slightly bent and one hand in the opposite direction.”

“Your right foot should be slightly turned outwards and your body bent, and your arms should imitate a train. As you move your right hip backward, bring your arms forward.”

“Bend first your right knee, then the left one, and rock towards your back. When the lady rocks backward, the gentleman must go forward.”

“To do the back to back figure, transfer your bodyweight to your right foot and turn your left foot outwards. Then shift your weight to the opposite foot, raise your free foot, and start rotating. Continue to rotate until you are back to back.”

“- Oh dear, I said, don’t make mountains out of molehills... Twist is just a new dance style... You simply gyrate, stoop over, wiggle and clap your hands on the same spot, without walking... Always on the same spot... Without making any progress. Then suddenly the driver turned around and smiled at me, saying: - Mister, are you really talking to me about the new twist craze; wasn’t that rather a precise definition of Turkish democracy?”
Halit Kıvanç (1962)

ABİDİK GUBİDİK (NONSENSICAL) TWİST

p.37

JOY In 1962, almost around the same time with the rest of the world the joy of twist swept İstanbul. Turgut Boralı told a joke about the new dance: When the blacks in America discovered that they could not openly do anything to the white people, they invented this dance and left things to be. Now they enjoy watching white people get intestinal knots as they do the twist.

ÇIT ÇIT ÇEDENE Barış Manço and Harmoniler made a twist from the folk song “Çıt Çıt Çedene.” The “syncopated twist” version of the folk song “Kızılıklar Oldu mu?” (Has the Cranberry Grown Ripe?) was extremely popular. The real twist king was Öztürk Serengil. He had mastered the intricacies of the dance. In “Abidik Gubidik Twist,” he sang “It’s not Elvis,

not Johnny, not Bobby singing, it's Serengil." He ran the Abidik Gubidik Music Hall, first in Osmanbey, later in Moda.

DON'T SWING TOO MUCH MEMO This was a twist parody by Serengil. Adnan Varveren made a parody of that parody. A traditional Turkish version with *darbuka* and *saz*: "There's a stop in Taksim / A Cadillac at the stop / A loco in the Cadillac / Do the twist man, keep your groove / Everyone adores the twist/ They have a leg blast / Those who tire and sit / Sip their cold yoghurt drink / Everybody does the twist / The dancing floor fills / Don't swing too much Memo / Your appendicitis will burst."

GENDER EQUALITY IN NIGHTLIFE

p.38

LOS PİÇOS One of the bands who played "Abidik Gubidik Twist" was Los Piços. The three Roma kids from Sulukule made members of high society belly dance late into the hours when alcohol exerted its influence, in clubs that seemingly had no room for *alla turca* music. The same clubs also had an Avare Boyacı (Vagrant Shoe shiner). Being an actual shoe shiner, he'd perform a soulful "Avara Mu" while beating on his shoeshine box with his brush.

COMPETITION Each orchestra's repertoire most certainly included a few twists. Only twist? Jerk, Limbo, Madison, Hully Gully, Swim, Pony... Dance competitions were frequently organized in summer clubs along the Bosphorus and on the Islands. How did everyone learn all these dances?

PANOSYAN The dance instructor of the elite, professor Panosyan, was running his school in Galatasaray in the early 60s despite his old age. One of his last students, Ümit İris says, "there were nearly 50 dance studios in İstanbul in the 60s."

EDUCATION IS A MUST At a time when two to three new dances came out each year, education was a must! The only problem was that there were many dames, but only few beaus. While the studios swarmed with girls who wanted to learn to dance, male students were scarce. As for the clubs and dance halls, the opposite was the case. Dance acted as a catalyzer for women to participate in nightlife. Equality came to the tables and balance to the dance floor.

DANCE BEGAN, CHA CHA, SURF AND YE-YE

p.39

AFTER SCHOOL "Then we went to the faculty / The dance began, cha cha, surf and ye-ye," Ajda Pekkan sang in her song "İlkokulda Tanışmıştık" (We Met in Grade School). After school she most definitely went to Tefo or Club 33 with her friends!

CHEAP In European capitals, discotheques were brand new spaces for youth who wanted to drink cheap, dance and go wild. These places where a disk jockey played the newly released records one after another were the alternative to expensive and flashy night clubs where dance orchestras displayed their skills.

TEFO Tevfik Dölen, aka Tefo, opened the first discotheque in Turkey at the end of 1964. It didn't even have a name; it was referred to as Discotheque or Tefo. It neighbored Kulüp 12 on Siraselviler Street. How happy they looked in a photo on a calendar leaf: Tefo, Gülsün Kamu and the first DJ Emre Serter.

33 Club 33, which opened in Harbiye in 1966, was actually the feat of a Swedish tourism company. The intention was to offer a modern space to Swedish tourists, who came to İstanbul inspired by the films “Topkapı” and “The Man in İstanbul.” Here they could dance as if they were in Stockholm. Eventually, this long-lived discotheque served İstanbulites more than the Swedes.

LIKE MARS

p.41

-Because the art of theater doesn't exist so much here, life itself is a theater. Think about our folk dances; our folk dances are awarded the first place all around the world. Why? Because we don't have theater and the need for theater has imbued folk dances. And this makes them interesting, unique. While folk dances of other countries like ballet, tend towards a refined, elegant movement and posture, ours is different.

-Our folk dances are very diverse, like Anatolia itself.

-You are exactly right, Anatolia is a country that not only has a right to democracy, but it is compelled to democracy.

-Like...

-Like India.

-Like Mars.

Cemal Süreya, “99 Yüz”

KUYU BAŞINA VARDIM, ZEYNEBİM BEKLER DİYE (I WENT TO THE WELL, AS MY ZEYNEP WOULD BE WAITING)

p.41

SWORD AND SHIELD The activities of semi-official institutions related to folk dancing such as the Turkish Folklore Institution or the National Folklore Institute remained confined to scientific (compilation efforts, congresses) and touristic (international performances) activities. The welcoming of tourists setting foot in Turkey with the traditional sword and shield performances was an ironic practice launched in the 1960s.

CEREMONY-HOLIDAY The Turkish Folk Dancing Promotion and Preservation Complex under Yapı Kredi Bank began to organize Folk Dancing Festivals in the mid-50s. Throughout the 1960s, hundreds of local dances - some of which were slipping into oblivion - were performed for the public during these festivals. According to Vedat Nedim Tör, thanks to this institution, folk dancing became a national fashion; it was no longer possible to imagine any national ceremony without folk dancing anywhere in the country.

BALLET The first folk dance-based ballet, “Çeşme Başı” (At the Fountain) was performed in 1965. The composition that entailed motifs of traditional folk dances such as *horon*, *bar*, *oyun havası* was composed by Ferit Tüzün. According to Dame Ninette de Valois, who did the choreography, “Çeşme Başı” was a fantasy enriched with Turkish dance steps and moves.

SINDIRGI Folk dancing, which various institutions worked to sustain and promote, was not completely excluded from everyday life in Anatolia. In many cities it was possible to see stores that sold or rented traditional regional clothes. Such one store in Sındırgı witnessed the birth of Anatolian Pop. Moğollar filled their wardrobe from this store. Barış Manço, Cem Karaca, Ersen and Üç Hürel followed suit.

NO PLACE FOR YOU, OLD MAN!

p.42

The folk minstrel Aşık Ali İzzet Özkan is the famous composer who wrote the song and music of “Mühür Gözlüm,” a best-selling folk song covered by twenty-six different artists across the country. When Özkan wished to enter the terrace of a night club where his folk song was being performed upon request, he was first rejected by the director of the joint. The director Reşat Olgaç said “No place for you, old man” to Aşık Ali İzzet, who sported an old fedora and wore no tie. Once he realized that the old man before him was indeed Aşık Ali İzzet, he delivered countless apologies and invited him to the best table in the terrace. The patrons in the terrace first seemed to be appalled at the sight of Aşık Ali İzzet. Then it was understood through word-of-mouth that this man sitting at the table of the hotel director was the famous minstrel. Without paying much attention to the looks of those surrounding him, Aşık Ali İzzet watched the singer Gönül Turgut render his “Mühür Gözlüm” and slowly muttered the folk song which earned him one hundred thousand liras. Upon catching sight of Aşık Ali İzzet, Gönül Turgut stopped singing and hugged the old man, saying “my dear Aşık.” Then, she stood right beside him and finished the song while staring into his eyes. (1967)

THE RIGHT AND LEFT OF THE CENTER

p.44-45

In İstanbul, night clubs come in three types: 1. Those located to the right of the center, 2. Those located to the left of the center, 3. Those located underground

People to the left of the center hang out in those clubs located to the right of the center. People to the right of the center, on the other hand, opt for those clubs located to the left of the center. Those located underground, however, are mainly filled with people who can't tell their left from their right, as well as dumped sweethearts, angry young men, and lads without a penny, all trying to have some fun.

Clubs located to the right of the center mainly play “Beat” music. People rarely dance to cha-cha, slow music, tango or other outdated tunes in these joints. “Beat” music is tantamount to brainwashing, American style. When you get out after an hour of listening to this music, you might be excused for forgetting your own name. Unless you are used to immense noise and non-stop Yé-Yé's, in case your nerves are weak, and especially if you have not sipped some alcohol, you simply cannot endure this brainwashing operation.

Clans with names such as nylon, perlon, dacron etc. frequently hang out in these clubs playing “Beat” music. These groups function more or less like sects, they don't accept outsiders and never send their members into the wilderness. On the outside they seem to have great fun. In fact in night clubs, a substantial number of people have fun watching these clans have fun. Whisky is rarely consumed in these clubs located to the right of the center.

Clubs to the left of the center have proved to be a lucrative business for some shrewd businessmen. In these joints, mostly Turkish songs are performed. *Saz* is a popular musical instrument and receives much applause. The public gives a big hand to songs such as “Bakın şu deyyusun kaç tarlası var” (The fat cat owns countless fields), or “Kiraz dolu yaylalar bizim olacak” (The uplands filled with cherries will be ours). Whisky is the favorite drink. You can rarely see someone without a tie in these clubs leaning to the left of the center. In fact, people who frequent these joints tend to have at least forty ties back home.

No doubt, in all İstanbul night clubs, those who have the most fun - aside from the boss - are the members of the orchestra. With their youth, charm, good looks, and their mastery of their instruments, the members of the orchestra attract ladies to the joint, who in turn attract other patrons. Music takes a backseat. Since in Turkey men mostly go to the clubs that ladies want to hang out in, an orchestra which can attract females rises to national prominence in no time. (A case in point: Since Hırant, one of the top trumpet players in Turkey, has grown old and lost his mastery, he can no longer find employment in any of these orchestras).

In these night clubs to the left and right of the center, you can see the same patrons have fun almost every night: Famous though drunk cinema stars, theater actors, journalists large and small, the well-to-do and bankrupt businessmen. But most of all, divorced couples.

In these clubs, these divorced men and women run into each other more frequently than they did back when they were married. Ahmet Bey dates Müjgan Hanım, who had divorced Hüsnü Bey. Hüsnü Bey is seen with Süheyla Hanım, who is the ex-wife of Cafer Bey. They sit at adjacent tables, all together... Or they do the "shake" on the dance floor, in groups. They laugh and have fun.

Since drinks come at 3 liras a glass in underground clubs, individuals who are not understood by the society at large hang out in these joints. They drink a lot and talk a lot of why nobody understands them.

Being under the ground, these places are dark and damp. Third-class actors, second-class call girls, and first-class homosexuals all get together in these joints. A popular hangout among artists fed up with social norms, such night clubs deserve being visited - until a brawl breaks out of course.

Halit Çapın

*Caricature by Bedri Koraman
(Milliyet, 29 May 1966)*

SUMMERTIME, STARDUST, BLUE MOON

p.46

I performed my first concert to my family at four years of age, and sang a song by the composer Yesâri Asım. Naturally it was an *alla turca* piece.

I adore all uncorrupted traditional genres such as maya and folk songs, and continue to sing such pieces on my own.

Rock and roll is but a means for youngsters to discharge their energy; that's why they are infatuated with it.

I can listen to Ella Fitzgerald for days on end.

I work on jazz music these days. All the pieces that I have chosen are sophisticated jazz songs, which have a specific character of their own. I don't think I will go beyond the scope of this genre I have chosen.

*Tülay German
(From an interview dated 1961)*

LEAVE JAZZ TO THEM

p.47

MOTHER TONGUE “You are not an Afro-American. Leave jazz music to them. You are Turkish, why don’t you sing your own music in your own language?” These words by Erdem Buri would turn out to be a turning point in Tülay German’s life.

PURSUIT For a couple of years, German had been singing the same songs at the same clubs for the same audience; and she probably was craving to hear someone say exactly that. Erdem Buri had seen through her. It was the autumn of 1962. They had known each other for just a couple of months. Their love would soon turn into a lifelong companionship in parallel with the political and cultural pursuits in Turkey at that time.

ABUNDANCE Thanks to the kiss of life that was the Constitution of 1961, the Turkish trade union movement resurged, the Workers Party of Turkey (TİP) was established and leftist publications sprung to life. This mobilization brought abundance into theater, cinema and music. The companionship of the socialist intellectual Erdem Buri and Tülay German would be a driving force of the transformation in music.

FOLK SONG After leaving aside a repertoire consisting of “Stardust,” “Blue Moon” etc., German discovered Anatolian folk songs, where she continued to feel the heartbeat of jazz. She came into contact with Ruhi Su as well as Alevi minstrels such as Nesimi Çimen, Ali İzzet Özkan and İhsani, who joined the circle of the Workers Party of Turkey.

BAKIN ŞU DEYYUSUN KAÇ TARLASI VAR (THE FAT CAT OWNS COUNTLESS FIELDS)

p.48

KADIN AĞZI “Burçak Tarlası” (The Field of Bitter Vetch) from Yozgat was a rare example of folk songs dubbed “*kadın ağzı*,” namely folk pieces composed and sung by women. Doruk Onatkut made a polyphonic arrangement for the song. In 1964, it was performed by Tülay German accompanied by the National Orchestra at the Balkan Melodies Festival in the city of Belgrade, and later released in an album.

THE BRIDE A girl from the city center is married into a village family; however, the groom gets drafted the day of the wedding. Soon the bride gets sick and tired of waking up with the morning prayer and harvesting bitter vetch all day long in the field. She slams with her songs the big landowner as well as the gendarmerie that conscripted her husband.

SELF-CENSORSHIP “Burçak Tarlası” was performed in different manners on stage and in the album. The lyrics in the album were revised according to the norms of the radio upon the request of Aykut Sporel, the owner of Ezgi Plak. Phrases such as “The fat cat owns countless fields,” “Gendarmerie, hope you kick the bucket soon” were discarded. The expression fat cat was replaced with man, and gendarmerie with mother-in-law. This was indeed the first spark of Anatolian Pop, but not without self-censorship.

TOMORROW’S SONG Aside from arrangements of folk songs, minstrel songs and some foreign hits, Tülay German also performed original compositions. “Yarının Şarkısı” (Tomorrow’s Song) by Erdem Buri went down in history as the first Turkish protest song and became a regular soundtrack of TİP meetings: “I want a song that tells of longing / And reaches out to tomorrow from these days of darkness.”

KIZILCIKLAR OLDU MU? (HAS THE CRANBERRY GROWN RIPE)

p.49

RECOLLECTIONS Tülay German's rich recollections provide an interesting testimony of the dimensions and limits of the cultural interaction between an İstanbulite intellectual and the common people, or between a commoner and urban intellectuals. The contradictions experienced by German are indeed a reflection of the contradictions of the society at large.

SOMETHING STRANGE At a trendy night club in Ankara, German starts to perform a repertoire of songs in Turkish; however, one patron insists on hearing songs in English. German says "I gather from your accent that you are from Adana. I am an İstanbulite who graduated from an American college. There's something strange here: I want to sing your music, but you demand American songs!"

THE BELLY DANCE In late 1964, while at the peak of her popularity, German takes the stage at the music hall Kazablanka. Tülay German is a veritable stranger to the world of *alla turca* music halls. While performing the song "Kızılıklar Oldu mu" (Has the Cranberry Grown Ripe) at a matinee reserved for women, she is astonished to see some members of the audience come on the stage and start doing the belly dance. She simply contents herself with clapping to the beat... Naturally, there is a price to including a song in 9/8 time in one's repertoire!

THE LEFT "When she let her dark hair fall on her shoulders and start singing 'Burçak Tarlası,' she would move the heaven and earth. She did not simply sing folk songs to anyone, but mainly addressed the revolutionaries" says Hıfzı Topuz: "The whole left was in love with Tülay."

NIGHTS AT AS KULÜP

p.50

HERE'S JAZZ FOR YOU! Ayten Alpman returns to İstanbul in 1965, after her European years full of jazz. That same night, İsmet Sıral takes her to the night club As Kulüp. Curious of the state of jazz music in Turkey, Alpman is astonished to see on stage the *bağlama* player Ruhi Su accompany her old friend Tülay singing traditional folk songs. Sıral laughs and says: "This is the rage nowadays! It's an original sound, which brings Turkey up on its feet!"

ŞİŞLİ The club As Kulüp breathed new life into the İstanbul night life. With help of the money that German had earned at Kazablanka, it was renovated from a tea shop in the arcade of the Site Cinema in the district of Şişli. The club opened its doors in late 1964. It relocated to an open-air location in Kalamış during summer days. The venue brought together members of the high society together with socialist intellectuals, although not without occasional brawls.

A GATHERING OF CELEBRITIES The headliners were Ruhi Su and Tülay German. Tanju Okan, Metin Ersoy and Gülsün Kamu were other prominent names to grace the stage at As Kulüp, which was occasionally turned into a true carnival with the presence of famous minstrels such as Aşık Veysel and Aşık Ali İzzet.

PARIS The days of happiness were to be brief. The nights at As Kulüp soon came under threat: Bullying, intimidation... In the spring of 1966 the couple had to flee to Paris. Tülay German continued her music and stage career in France, but far from İstanbul and her previous dynamism.

ARE YOU REALLY TURKISH?

p.52

She mainly plays high society girls in films: Spoiled and well-heeled; beautiful but dark. (1965)

Ajda Pekkan does not figure among the first class female stars of Turkish cinema. Whether she can achieve such a status in the future is another matter. However, Pekkan can be said to stand out among second-class actresses - the star of the second category. (1965)

As a film star who owes her fame on the silver screen to her curvy figure, Ajda Pekkan decided to try her luck in singing with a desire to make more money; however, it soon turned out that she had no musical talent what so ever. One member of her audience jumped on the stage and shouted "you can't sing a song nor a folk song, why don't you just strip down and do a belly dance?" (1966)

When Ajda Pekkan participated in a TV program in the German city of Cologne, most German TV viewers who wrote letters to the station asked her the following question: "Are you really Turkish?" (1968)

The Greek press nicknamed Ajda "The Turkish Brigitte Bardot." (1968)

In politics, Ajda Pekkan leans towards the Justice Party (AP). That is because her initials are the same with the party's. (1969)

Did you know that Ajda Pekkan was heavily influenced by Simone de Beauvoir's book entitled "Woman," and went on to take crucial decisions concerning her life? (1969)

DON'T JUST STAND THERE, GET SOME FUN

p.53

THE REGAL DAYS While pursuing a musical career in night clubs, Ajda Pekkan suddenly became a star of the Turkish cinema industry and figured in over forty films in a span of four years. In 1966, she returned to music with the song "İki Yabancı" (Two Strangers), which signaled the beginning of her "Regal days" (after the record company) that continue to fascinate and even enchant some of her fans up to this day.

LOYALTY "I cannot remember any longer what Ajda's 'Regal' days used to mean to me. One day I will be held accountable for that: A Voice will ask me, 'Why didn't you remain loyal to Ajda's Regal days?' and I will tremble."
Fatih Özgüven, "Regal Days"

FRIVOLOUS AND ROMANTIC Under the protective wings of Fecri Ebcioğlu, Ajda released nearly forty singles until the 1970s under the label Regal. These were naïve, romantic and fugacious songs which perfectly complemented the frivolous girl image she cultivated in her films: "You made a new friend by the name Hülya / And suddenly you tore my whole world apart" or "Life is like wine on our lips, don't just stand there get some fun, life is such a wonderful thing."

THE DESERTED WOMAN As indicated by the music critic Naim Dilmener, Ajda's songs penned by Ebcioğlu consistently portrayed a woman who was the plaything of men, doomed to be dumped and oppressed. In the 1970s songs by Fikret Şeneş, on the other hand, she stood out as a self-reliant and resilient woman.

FROM ATHENS TO EUROVISION

p.54

GOING WEST If you want to go West, you should first cut a Western figure, wear a European mask, your Ajda face! Ajda proved herself in the Apollonia contests in Athens, before venturing into the Eurovision Contest with her song “Petrol” in the year 1980.

PERHAPS ONE DAY In the years 1968 and 1969, Ajda Pekkan represented Turkey at the Apollonia song contest and came fourth twice. In the second contest, she was harshly criticized by some local musicians for performing a song in English. This debate around “Turkish or English?” would come to dominate Turkey’s Eurovision adventure which was to start in 1975.

THE FASCIST JUNTA Turkey was the first country to officially recognize “The Regime of the Colonels” which grabbed power in Greece in 1967 by military coup. In riposte, the daily Akşam launched a campaign in 1969, urging musicians to boycott the Apollonia contest. According to Akşam, this competition was but an advertisement of the fascist junta in Greece.

DEAR MELINA Ajda Pekkan first turned a deaf ear to this protest and participated in the competition; however, upon her return to Turkey she released a rather surprising political statement. The newspaper Akşam published her open letter to the Greek actress Melina Mercouri, which said “I deeply regret having participated twice in this political hoax with artistic dressing, in a country where hundreds of thinkers and artists languish in prisons.”

THE ONE AND ONLY SUPER STAR

p.55

THE LETTER J Her full name is Ayşe Ajda Pekkan; however, Ayşe is not even mentioned alongside Ajda, a very rare name in Turkey. Your pronunciation of her name (with a long A as in Ferda or a short one as in Funda?) is deemed to be a clear indicator of your social identity. Although it is a word with Mesopotamian origins symbolizing youth and freshness, Ajda sounds very European, most probably because of the letter “J.”

PHOTOGRAPHY In the 1960s, Ajda was the symbol of the Turkish Westernization project - a sometimes sharp, sometimes fuzzy photograph, maybe even a caricature thereof. As an urban, blonde, chic, attractive woman, she continuously recreated herself from top to bottom. She would have withered away if she had played only to posh tastes. Instead she got away with her clumsiness, faults and defeats, which made her more accessible, in other words “of the people.”

WHICH VILLAGE WOULD THAT BE? Her song “Ben Bir Köylü Kızıyım” (I am a Village Girl) sounded much like a joke. The cheerful Romanian tune that accompanied the lyrics pointed towards Europe rather than Anatolia. Another such joke was found on an LP cover of hers: A naked blonde (with a white mane to be precise) woman riding a horse in open plains.

THE WHIP She had a rather unpleasant experience in 1966, during one of her first stage performances at a music hall in the city of Adana, which made headlines as a scandalous news story. However, this event truly whipped her up. In the 1970s she attained the status of a super star, and consequently seemed to be destined for stardom in large Turkish music halls; but no, no pop star was to become the headliner at an *alla turca* music hall. Not even Ajda.

ZEKİ MÜREN EXPLAINS:

WHY DID I WEAR A MINISKIRT AND MAXISKIRT?

p.56

In response to the public uproar caused by his stage appearance in a miniskirt and maxiskirt, Zeki Müren said “One day I might even take the stage with a single leaf, representing the garment worn by Adam when he met Eve. This is simply a matter of courage.” Zeki Müren penned the following letter on this issue:

1. Years ago, in my debut season, much ink was spilled over my bow tie decorated with a pearl and the dark red tuxedo I wore... Who remembers that today?
2. An artist can do simply anything on stage... I don't practice any of these innovations on the street..
3. Do soccer players wear pajamas during a match? Do boxers wear overalls to a fight? Don't traditional Turkish wrestlers wear trunks when they grapple? Does anyone criticize judo fighters, gymnasts or trapeze dancers for wearing jockstraps? Don't traditional *zeybek* costumes leave the dancers' knees naked?
4. While fashion conscious members of the fairer sex wear super mini skirts in our days, can't I have the right to opt for a modernized version of a garment worn long ago by ancient Romans, gladiators, Anthony and Ceasar?
5. How can they dare mention my yellow-haired legs showing slightly above my silver boots, even as female performers take the stage with costumes which reveal their bellies, breasts or naked legs?.. Indeed I am glad that they did so... Could I have revealed my legs if I did not believe that they were pretty?
6. What about Scottish soldiers who have been wearing pleated mini skirts for centuries?
7. Should we wear long johns to the beach in this age of bikini?
8. While traveling around the world, I was also initially shocked to see Western men wear multicolored garments. However since today our streets are also filled with men sporting long hair and wearing colorful garments, I felt that the time had come... As the “modest” pioneer of stage innovation, I decided to lead the way... Wasn't I right to do so? I wouldn't have kept it up, if you hadn't encouraged me with your applause.

HOW ABOUT THE MAXISKIRT

1. Don't our elders wear robes at home?
2. What did the Ottoman sultans wear under their caftans ornamented with gold and diamond?
3. Don't Caucasian gentlemen likewise wear maxiskirts above their boots?
4. Do priests wear robes because they are female?
5. Don't whirling Sufi dervishes wear flared skirts? And what a divine image they present us with.
6. Who would criticize the ankle-length robes worn by men across the Arab world?
7. An artist dies the day he is not mentioned by the public anymore...
8. Our ancestors said “It's always the highest hill that draws the lightning.” You are my lightning rod.

My deepest regards,
Zeki Müren

MODERN AND CLASSICAL

p.57

CLASSICAL PROSODY At a very young age Zeki Müren proved his mastery of the Turkish musical legacy, in particular classical literature and *aruz* prosody, via radio programs. His unique rendering of age-old works gained him immense prestige, which instead of tying his hands, encouraged him to venture into new paths, new pursuits.

ELVIS Zeki Müren was not only a young man, who in the 1950s skillfully interpreted neoclassical songs from previous generations, but also an undergraduate student of modern arts in İstanbul. Zeki Müren's musical identity was the result of an encounter, a juxtaposition and a clash between the classical and the modern. A bit of Hacı Arif Bey, a bit of Elvis Presley.

LIBERACE Zeki Müren's costumes were as striking as his voice and interpretation. He had given a separate name to all these costumes, some of which were his own design. Was he imitating the American pianist and singer Liberace in opting for such glamorous clothes? He categorically refused all such rumor. Besides, he was clearly bolder than Liberace.

THE GOOD LUCK VEIL Upon completing his military service, he took the stage in a costume totally covered in paillettes. A few months after his father passed away, he wore a mini skirt. "Uğur Duvacı" (Good Luck Veil) was the name he gave to this costume comprising a cape of Hong Kong made silver tinsel and a mini skirt ornamented with white stones bought from Los Angeles.

FITS LIKE A GLOVE

p.58

TOM LEE Zeki Müren never talked about homosexuality. Maybe he owed his freedom to this silence. The style reflected in his stage personality always went much beyond a formal declaration from him on this issue. The role of Tom Lee, which he impersonated in a theater play in 1965, went down in history as an exception where he took part in the gender identity debate.

EFFEMINATE The character Tom Lee in the play "Tea and Sympathy" was an effeminate young man despised by his fellow students at an American boarding school. In the final scene of the play, he would sleep with the wife of the physical education teacher, thus proving his manhood to himself and the society at large. The real striking twist in the play was that the seemingly macho physical education teacher turned out to be a closeted homosexual.

TENNIS Zeki Müren said that this role fitted him like a glove and described Tom Lee in the following words: "Introverted, very sensitive, a master of the challenging sport of tennis, unwilling to wear his hair as short as his peers, a romantic kid who would rather go to a concert than a ball game."

DON'T YOU SMOKE The play was staged in the Arena Theater. Müren's female fans formed the majority of the audience. When Müren had to light up a cigarette in a scene as indicated in the play, an uproar broke among the audience: "Don't you smoke, it will ruin your voice."

KEEP YOUR EYES ON THE ROAD BUT LEND AN EAR TO ME

p.59

UBIQUITOUS In the 1960s Zeki Müren was ubiquitous: On stages and in albums with his songs, at art galleries with his drawings, in bookstores with his book of poetry, in theaters, in cinemas, on a scarf designed by Vakko and in advertisements for Pirelli tires from 1969 onwards with his voice, saying “Keep your eyes on the road but lend an ear to me, my fellow drivers”...

FALSE MOUSTACHE In the film “Katip,” the Turkish public saw Zeki Müren sporting a moustache for the first time. The advertisements read “In this film, for the first time Zeki Müren airs hymns from the *Mevlid* canon with his divine voice.”

INSTEAD OF WALTZ He would frequently cite as the most unforgettable moment of his life a gymnastics performance by Military School students to the tune of his “Beklenen Şarkı” (Awaited Song) on the occasion of the May 19th celebrations in Ankara in the 1950s. He was flattered by this sign of approval from military authorities, and by the selection of his song in the *Nihavend maqam* instead of the famous waltz “Blue Danube.”

FEAR Cemal Süreya wrote that Zeki Müren’s greatest fear was the genre dubbed Light Western Music. Even if he was scared, he evidently tried to overcome this fear on a number of occasions. He took Ajda Pekkan under his wings, supported musicians of Anatolian Pop and made Turkish adaptations of French and Italian classics including “O Sole Mio” and “La Mamma” hence inviting *alla turca* (Turkish Classical Music) musicians to make *alla franca* (Western) music; all of which might have been a manifestation of fear, or instead, of love and admiration.

LETTERS FROM AFAR

p.60

NEW YORK The first night I went to the Green Village also known as the capital city of hipsters, the homeland of artists, or the neighborhood of bohemians. In the vast Central Park there were hippies from every nation. It is the world capital of liberty... People live after their hearts. It bustles with interesting characters hailing from across the world.

LOS ANGELES I was dying to see the play “Hair,” which had been staged in the largest seven cities of the world. We could only get three tickets for the evening’s performance... The cinema was jam-packed. Many members of the audience were young men with long hair and girls in hippie dresses, who indeed formed the very subject matter of the play. The play started with crazy music and a crazy dance by nearly one hundred actors and actresses. They were gyrating, letting go, crawling on the floor and feigning sexual acts. They all claimed that this was the right road to bliss...

THE FLAG In the play there were frequent references to LSD, marijuana and hashish, and the actors would become exuberant and stage threesome or foursome sexual acts... This was the main theme of the play: Be what you want to be, wear what you want to wear, drink whatever you wish, sleep with whomever you desire... Just don’t hurt anyone and have a good heart... This world is ephemeral... They also wrapped themselves up in the American flag a couple of times. I sensed an irony in this.

THE DREAM When you get out, you feel like you have been in a dream which actually did not exist. I crossed the avenue and entered a gigantic music store open until early morning

to buy the long play of “Hair.” Back in my room, I could not blink an eye in bed for hours. Were they right in their arguments? Were they really happy? What was happiness anyway? What was the value of human life? Did freedom of conscience amount to this? What did they seek, what did they want? I could not find an answer to any of these questions and sank into a colorless sleep. I did not wish to have any dreams. What I had seen was more than enough...

(From Zeki Müren’s letters to the newspaper *Hürriyet*, 1970)

THE BEATLE HAIRCUT

p.62

This haircut is the latest fashion among young lads who have yet to come of age or grow a beard, forming part of today’s rebellious, crazy youth - which is a significant issue on the world agenda.

“Beatle” is the common sobriquet for four singer and instrumentalist young boys coming from that same rebellious youth in the UK. These boys sport lush bangs which completely cover their foreheads and brows, and let their hair hang down such that it is hard to tell whether they are boys or girls. I reckon the following image would be accurate: In the past, when young handmaids were taken in a mansion, the master would have their hair buzz cut so as to get rid of any lice, since the utilization of chemical solutions was deemed too dangerous and picking the lice one by one proved immensely tiresome and irritating. Later the girls’ hair would start to grow back, such that for some time they would resemble boys wearing dresses, and their hair would make it hard to distinguish them from lads. The mop-top haircut is almost exactly the same with the haircut of those handmaids of olden times. Indeed, the Beatle haircut makes a handsome boy or lad look ugly. Young men fascinated with this fashion must be deemed vulgar in their aesthetic choices.

Reşat Ekrem Koçu, “Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü” (Dictionary of Turkish Clothing and Toilette)

A LOVE FEVERISH AND ENIGMATIC

p.63

BİTLİS The Turkish press dubbed the Beatlemania, which shook the world from 1963 onwards, as the “Beatles fever” and started to keep a close watch. What would be the correct Turkish translation of this weird expression? Searching for a translation for the word “beetles,” the daily *Milliyet*’s then rookie correspondent Mehmet Ali Birand went for “*Pireler*” (fleas) however, it didn’t stick. They proposed “*hamam böcekleri*” (cockroaches), but it didn’t fit. Finally a convenient solution was found: The people opted for homonymic equivalents from Turkish such as “*Bitliler*” (those infested with lice), “*Bitlis*” (after the namesake Turkish city), “*Bitlisliler*” (the inhabitants of Bitlis).

THE LITTLE GIANT MEN In fact none of the group members measured more than 1.80. However, one local newspaper overestimated the Beatles to such a degree that it claimed “John, Paul and George measure 1.93; only Ringo measures 1.85.”

IN THE STREETS OF BEYOĞLU Back in those days, the district of Beyoğlu was awash with the Beatles... The shop Vakko sold Beatles-themed handkerchiefs, Yekta marketed Beatles bags, and Erol offered shoes inspired by the Beatles. The Beatles-themed trouser shop opened on Hava Street in the 1960’s remained in business for long years.

TWIST AND SHOUT “One auto burglary gang dubbed Twist were caught due to their Beatle boots. They confessed that they spent the money on women in the dance halls of Beyoğlu!” In the year 1965 the newspapers were full of similar stories.

OB-LA-DI OB-LA-DA

p.64

THE INTERMEDIATE SEX First it was their hairstyle and clothes which were debated. It was generally accepted that they represented the “intermediate sex.” Due to the Beatles craze, it had become impossible to tell the boys in the street from the girls. But in the end their music overshadowed it all.

THE BEATLES FAN CLUB We founded a fan club on 17 May 1966; the one and only Turkish club to contact the Beatles. A branch of the Official Beatles Fan Club which boasts 50 thousand members in the UK, we have a number of the most recent signed photographs of the Beatles. We send them to those interested in return for a fee of 2.5 Turkish liras.
Address: Sıhhiye Aksu Sokak, 11/10 Ankara

DON'T FORGET TO SAY LA LA Some of the Turkish adaptations of the Beatles hits released on LP included “Ob-la-di Ob-la-da” and “Yalnızım” (Yesterday) by the band Mavi Işıklar, “Ne Zormuş Unutmak” (A Hard Day’s Night) by Ali Atasagun, and “Sevgilim” (All My Loving) by Fikret Kızılok.

IMITATIONS Celal Şahin made audiences laugh their heads off with his the Beatles parody, whereas the band Topless performed as “The Italian Beatles.” The best “domestic Beatles” were deemed to be the Faruk Akel Orchestra: According to one newspaper, “especially when they don wigs, there is no telling them from the authentic Beatles.”

SOON IN ISTANBUL

p.65

A CLOSE MISS The Beatles could have performed in concert in İstanbul. There were three different attempts to make this happen, yet all of them failed. In 1964, a French manager had actually included Turkey in the group’s European tour; however, the tour was ultimately cancelled.

300 THOUSAND In 1965, an organizer specializing in beauty contests finally got in touch with the Beatles. However, the telegraph sent in response stated that the Beatles demanded 300 thousand Turkish Liras for three concerts in İstanbul. The ticket revenues would hardly cover this figure.

ON STAGE AT AS KULÜP In the fall of 1965, it was the turn of “a corporation established with solely domestic capital, keen on launching a large-scale advertisement campaign.” The jazz musician Erdem Buri was asked “which foreign singer should we invite to Turkey?”. He gave them three names: Yves Montand, Georges Brassens, and the Beatles. The company opted for the Beatles, however failed to strike a deal. If the Beatles had come to Turkey they would have staged a mass concert and also played for a “select group of guests” at the trendy As Kulüp.

THE SWEETHEARTS OF YOUNGSTERS Turkish fans of the Beatles had to settle for the film "A Hard Day's Night" screened in cinemas such as Şan and Yeni Ar. The film made its Turkish debut in late 1965 with a delay of one and a half years, under the title "Gençlerin Sevgilisi" (The Sweethearts of Youngsters).

AT LOGGERHEADS WITH THE YELLOW SUBMARINE

p.66

BARBARIAN TURKS In the year 1969, the Beatles came at loggerheads with their Turkish fans: In the animated film "Yellow Submarine," the Beatles fought against an army of ruthless soldiers led by Snapping-Turtle Turks with pot-bellies and donning fez.

PEDDLERS OF LOVE In his column at the daily Milliyet, Talat Halman wrote: "As long as we bow to the West's animosity towards Turks and Muslims and fall short of promoting our true values, even peddlers of love such as the Beatles will continue to defame the Turkish people recklessly."

THE PROTEST CAMPAIGN Turkey Musicians Union suggested that the radio should not air songs by the Beatles, whereas the singer and band leader Şerif Yüzbaşıoğlu released a condemnation which ended in the following sentence: "They will come to regret this unpardonable and derogatory behavior which denigrates our glorious history." Cem Karaca was also furious: "You can't get away with insulting the Turks, like you do with slinging mud at Jesus."

NAGGING WOMEN "Yellow Submarine" was not screened in Turkish cinemas, and the resentment against the Beatles was forgotten in time. In the last days of the Beatles, the headline of the daily Tercüman read: "A real pity: The Beatles broke-up because of a nagging woman."

İ-Kİ JABANDJY*

p.68

*A poem by Sevim Burak titled "Ajda Pekkan." Burak writes phonetically how Ajda Pekkan sings the song "İki Yabancı" (Two Strangers), a Turkish cover of "Strangers in the Night," with an accent similar to a foreigner's.

BAK BİR VARMIŞ BİR YOKMUŞ (SEE, ONCE UPON A TIME...)

p.69

TWO STRANGERS MEET In Turkey, military marches, cantos and tangos were sung in Turkish for long years, and numerous hits such as "Lüküs Hayat" (Luxurious Life) and "Çok yaşa sen Ayşe" (Long Live Ayşe) were composed and performed. Yet these exceptions didn't break the rule: The genre called Light Western Music (spanning various styles from jazz to dance music) and the Turkish Language and Literature remained strangers to one another. These "two strangers" finally got acquainted in the 1960s and they joined their hands and hearts.

TANGO TOMORROW The tango "Sevdim bir genç kadını" (In love with a young woman) was translated to English in 1959 and included in Ayten Alpman's repertoire. However, it didn't have much success. If it had, it could have changed the course of history.

KEREM IN GERMAN Cumhuriyet Alp, who translated the song to English, was keen on introducing a Turkish composition to the world. İlhan Mimaroglu, however, did not mince his words: “To present this tango to the Turkish public in English is tantamount to performing the opera ‘Kerem’ in German on a Turkish stage.”

GIVE ME PATIENCE The road to Turkish pop with original words and music went through two inevitable phases in the early 1960s. The first Turkish pop song was in English: “Little Lucy” by Erol Büyükburç. The first Turkish adaptation of a foreign hit (called *aranjman*) was “Bak Bir Varmış Bir Yokmuş” performed by İlham Gencer. The original was a Bob Azzam song, adapted by Fecri Ebcioğlu from French to Turkish. One had to still wait it out for the first original Turkish composition.

THE TURKISH LANGUAGE OLYMPIAD

p.70

ON THE BANDWAGON Europeans preferred listening to songs in their own language. English was the partial exception to this rule, but other than that, even an Italian song needed to be performed in French to gain success in France. Shouldn’t the Turks do the same and jump on the bandwagon? Fecri Ebcioğlu and Sezen Cumhuriyet Önal soon became aware of this, and Turkey, too, adapted itself to the international state of affairs in no time.

TOMBE LA NEIGE In 1965, Adamo recorded the Turkish version of his “Tombe La Neige” as “Her Yerde Kar Var” (Everywhere is Snow) and thus pioneered the so-called Light Western Music with Turkish lyrics. Thus it had fallen upon a Belgian singer to teach Turkish to Turks, with the help of Fecri Ebcioğlu.

BROKEN TURKISH Sezen Cumhuriyet Önal had once said, “Back in those days, all the rage was to pronounce foreign lyrics the way foreigners would.” Another ingenuity was to sing even Turkish songs the way foreigners would: Ajda Pekkan recorded “Her Yerde Kar Var” by Adamo and “Moda Yolunda” (On the Way to Moda) by Marc Aryan, singing the lyrics with a broken Turkish just like their composers did.

LOST IN TRANSLATION “Her Yerde Kar Var” was followed by Turkish-lyric songs by Sacha Distel, Peppino di Capri, Patricia Carli, Marc Aryan, Johnny Hallyday and Mina. You could be pardoned for thinking that a Turkish Language Olympiad was on. The broken Turkish of these singers could be tolerated, but the incorrect usage of Turkish expressions proved a bit harder to swallow.

GIVING GRAMMAR THE BOOT

p.71

THE FEMALE SINATRA Ajda Pekkan’s Turkish adaptation of “Strangers in The Night” under the title “İki Yabancı” drew much criticism. The columnist Hasan Puler wrote that the song “İki Yabancı” was tantamount to an insult to the Turkish language. The singer Cem Karaca said “While I struggle to establish the National Turkish Music, interestingly enough, some choose to estrange the beautiful Turkish language with lyrics such as ‘İki Yabancı.’”

TAKES COURAGE Nevertheless Ajda Pekkan, too, claimed to perform Light Western Music with Turkish lyrics. Ajda was probably the only hero (or maybe the guinea pig) of these first adventures in Turkish pop. In fact it took courage to sing lyrics like “Seninle deli doluyum / Sensiz bir hiç mi oluyum” which compromised Turkish grammar for the sake of rhyme.

A HANDFUL OF ORIGINALS In the 1960s, Ajda performed only a handful of original Turkish compositions. She turned her back on the traditions of Turkish folk music and classical music, which had verbal structures distilled through the centuries. She would indeed perform traditional tunes such as “Mühür Gözlüm” or “Köylü Güzeli” on stage every now and then, but never attempted to include them in her records. She did the exact opposite of what Tülay German did.

THE TEARS IN THE PHOTO Cem Karaca had slammed Ajda rather harshly, but even he was subjected to similar criticisms. One newspaper wrote, “His new album ‘Resimdeki Gözyaşları’ (Tears in the Photo) received much acclaim. However, Cem was criticized for his shortcomings in Turkish elocution.”

ONCE UPON A TIME IN ANATOLIA

p.72

AZNAVOUR In the 1960s, two Armenian singers with Anatolian roots gained a considerable following in Turkey. Charles Aznavour was already a famous star when he took the stage in 1963 at the Taksim Municipal Music Hall. According to the media, the Armenians of İstanbul did not attend the concert, since their religious leaders protested Aznavour for taking the stage on the day that Jesus Christ was crucified.

ÇİFTETELLİ According to a gossip column, Aznavour “was acquainted with most Turkish swearwords, and from time to time utilized Turkish expressions that astonished the audience.” He also performed live at the pub Gaskonyalılar and when the orchestra started to play a *çiftetelli* tune, he urged the audience to do the belly dance to and set an example by starting to gyrate.

ARYAN Marc Aryan was still a new celebrity in his first concert in Turkey in 1966. He recorded a vast number of albums in Turkish. In “Nasıl Evlenirsin Bu Lisanla?” (Marriage in a Different Language) he impersonated a foreign groom asking for a Turkish girl’s hand in marriage from her father. His most popular songs were “Dünya Dönüyor” (The World is Turning) and “Eylülde Gel” (Come in September).

MALATYA Aryan was born to an Armenian family, who had had to migrate from the Anatolian city of Malatya to Lebanon and eventually to France. His parents seized upon his concerts in Turkey to visit their hometown Malatya. Aryan named the company that he established back in France “Malatya” and said “I understand Turkish, but have a hard time speaking. My parents speak Turkish at home.”

VODKA, RAKI AND WINE, NIGHT AFTER NIGHT

p.73

SNOB YOUTH Muzaffer Akgün, a folk musician, said in the year 1961: “The modern, high society youth - the snob youth in my opinion - go for jazz music and despise folk songs. This group is unaware that Dario Moreno himself is cognizant of the richness of folk songs and bases his hit songs on them.”

ENTARİSİ ALA BENZİYOR Newspapers and magazines saw Dario Moreno as “the man who advertises our traditional folk songs across the world.” Moreno rose to prominence in Turkey in 1960, when he released the single “Ali” in France, a French adaptation of the “Entarisi Ala Benziyor” folk song from İstanbul.

VELİ'S SON Growing up as a young Jewish boy in İzmir, Moreno learned how to sing in the streets of this Aegean city. In the 1940s, he migrated to France and rose to international prominence in cinema and music. He would frequently cite the poems of the famous Turkish poet Orhan Veli, an old friend from his Ankara days. The song "Entarisi Ala Benziyor" had been compiled by the poet's father Veli Kanık.

SANCHO PANZA Dario made a considerable contribution to Turkish pop music with hits such as "Deniz ve Mehtap" (The Sea and the Moon) and "Her Akşam Votka, Rakı ve Şarap" (Vodka, Rakı and Wine, Night After Night). In 1968, in a period in which he played in the musical play "Don Quixote" alongside Jacques Brel, his death in İstanbul signaled the end of a colorful era.

REPREHENSIBLE, FORBIDDEN, SINFUL?

p.74

WHOSE EYES LAUGH AT LOVE In 1964, Şevket Uğurluer recorded the song "Gözleri aşka gülen taze söğüt dalısın" (You are a fresh willow branch whose eyes laugh at love). The song starts off in English and then turns to Turkish midway. Interestingly enough, the singer's voice seems to come from afar in the Turkish section. Uğurluer explained, "Back in those days singing in Turkish was reprehensible in the musical community; I must have distanced myself from the microphone inadvertently."

ALİ ATASAGUN Well-known for his admiration of James Brown, Ali Atasagun wrote a couple of tracks inspired by Anatolian tunes, and sang Turkish versions of a couple of the Beatles and the Rolling Stones hits. In his 1967 song "Hiçbirine Benzemez" (Like Nothing Else), he explained how difficult and funny it was to try to write Turkish lyrics for a soul ballad.

LIKE NOTHING ELSE "It will be difficult to render this song in Turkish / It is like nothing else / Neither 'Saklanbaç' nor 'Cennet Yolu' / Not even 'Arkadaşımın Aşkısın' / It is like nothing else / But just guess what's happening now? / We are the first to take a chance / We worked night and day / This is a different kind of music / It is like nothing else."

THE LATEST FASHION Turkish had to wait for long years to obtain a prestigious position in the Western-inspired music performed in Turkey. By 1968, the latest fashion was to sing in Turkish. "What do you think about singing in Turkish?" was the most popular question in the famous survey dubbed 10 Questions 10 Responses conducted by a newspaper among singers.

DON'T BE A RECORD

p.76

This...is a hospital in Bakırköy
Me: Patient no 399
Diagnosis: Long play complex
Brand: Owner's voice
All I need to see is a needle
I turn round and round
If you get to come by
Do bring me a record brush
Bring me a crystal needle

Everyone's a long play anyway
Recorded at youth
At the family home
In school, on the street
With demonstrations, newspapers
With radios and TV
With speeches, sermons
Scoldings, clubs
This they call forbidden
That is dirty
These are custom, tradition
And something called justice and law
Vested national interest
We constantly play this
We've played this for hundreds of years
The simple hearted have bit the bait
The wise guys
Have heard the drum and got what they want done.

Haldun Taner, "Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım"

HALE, JALE, LALE, THE ENTIRE NEIGHBORHOOD

p.77

TRANSISTOR The 1950s were the booming age for radios. As calendar approached the 60s, it seemed like this would gain further momentum with the coming of transistor and battery radios. While there were 350 thousand radios in Turkey in 1950, this number had risen to two million in 1960. There was no house left without a radio in the cities.

THE TURKISH PEASANT In the 40s radio brands prided themselves in bringing home the latest news from the warfront. In the 50s the driving dynamic became music, major stars starred in the commercials. "The Turkish peasant who always knows what to do, buys the best radio," Hamiyet Yüceses was announcing.

LOCAL RADIOS The 60s were pop years. "Burçak Tarlası," "Emrah," folk song arrangements did not find swift passage to radio, while hit songs from Europe reached youth through local radios with no curb. "We just heard Mirza from Nino Ferrer. And now, coming for Hale, Jale, Lale and the entire neighborhood, the Rolling Stones: Satisfaction."

MONOPOLY By the 60s, the radio was no longer the "music monopoly." It even paved the way for civil initiatives since it closed itself off to the country's quest for innovation. Now, it was the reign of long plays spinning on the record player. The record player implied salvation from the gawkiness of the gramophone and the conservatism of the radio.

ENOUGH ALREADY DON'T PLAY THE LONG PLAY

p.80

LADIES' FASHION Record players of all sizes and kinds - battery, electric, mono, stereo, household, portable... they were all the rage in city centers. Music that wasn't on the radio reached households without a record player through minibuses, taxis, restaurants, tea houses, taverns. As Ozan Ali Kızıltuğ would say: "I bought a house in Ankara / And it turns

out it is only one room / Well I'll get a radio record player / Seems it's the fashion with the ladies."

MEVLÛT Turkey had to make do with the gramophone and phonograph records until 1963 when the record player and plastic records were introduced with a decade of delay. The first 45 rpm series were Zeki Müren. The first 33 rpm was "Mevlüt" performed by Kâni Karaca.

LARGE AND SMALL Obviously, 45 rpm small records hold one or two songs one each side. As for the 33 rpm records (long play, album), it is possible to record 45 minutes. At a concert in Gülhane Park in the 90s, a citizen who got bored of Erkin Koray's lengthy improvisations shouted: "Enough already; stop playing the long play, play a 45!"

DOĞUBANK As local record player production grew, the record industry gained momentum. Record companies dwelled on the ground floor of the Doğubank business complex that opened in Sirkeci in the late 50s. Until they moved to Unkapanı in the 70s, that is where they took the pulse of music.

BİR ŞARKISIN SEN ÖMÜR BOYU SÜRECEK (YOU'RE A SONG TO LAST A LIFETIME)

p.81

COLA Records entered people's life, and they were here to stay. In the first ad campaign of Coca Cola, which launched production in Turkey in 1964, the promotion gifts offered under the bottle caps included 45 rpm records. In another campaign in 1966, those who completed the letters of Coca-Cola found under the caps were encouraged to compete for a total of 180 record players and 4500 records.

STATISTICS According to statistics based on 1966 data, an average of three million records were sold in Turkey per year. The number of record player owners was 200 thousand. 10 thousand new records were put on the market each year. While in 1964 local music constituted 70% of all records sales, by 1966 the market share was divided equally between local and Western music. There were five record factories and 5 recording studios in the country.

DELILAH The rush was for Ajda Pekkan in pop music and Zeki Müren in *alla turca* music. Berkant's "Samanyolu" (Milkyway) broke a record with a 120 thousand sale leaving far behind Ajda Pekkan's "İki Yabancı" (Two Strangers) and Erol Büyükburç's "Ağlarım" (I Cry). The bestselling foreign single was Tom Jones' "Delilah."

TAX Throughout the 1960s, governments imposed a customs tax exceeding 100% on import stereos and records. As for the amplifier portable record players, they were allowed in the county tax free. It remained a dream to listen to good music on good equipment.

COMMUNIST MOZART

p.82

ÇİROZNAME In the 60s the long plays in Turkey were often compilations of singles. Moğollar who released an actual 33 rpm album in France won the Charles Cros Academy Award. Charles Cros was an inventor and poet who made major contributions to record technology. Orhan Veli's Cros translation "Çirozname" was highly acclaimed in literary circles, and recorded by Şenay in 1980.

SPEAKING IN RUSSIAN The police who raided a record shop in Ankara in 1966 confiscated Beethoven, Mozart, Vivaldi and Chopin long plays. There was a person speaking in Russian in these records produced in Russia. The ensuing investigation revealed that the man speaking was not spreading communist propaganda, but only announcing the pieces.

SEX “We had met on the island / Made love in Moda / Put out my fire / On the bed with the spring mattress.” Mine Şen’s song was one of the pioneers of sex records. The following year, in the footsteps of the duo Serge Gainsbourg - Jane Birkin, Ali Kocatepe and Lale Belkis were going to record a duet called “En Güzel Şey...Seks” (The Most Beautiful Thing...Sex). The project was cancelled halfway.

AVAZ Setting out in 1967 with the lines “What they call MPs / Its lies they eat,” Ali Avaz recorded political satires. Günaydın newspaper wrote in 1971: “9 of the 13 records Avaz made about Demirel have been impounded.”

A DINNER CONVERSATION

p.83

KISMET Records followed current events with the speed of newspapers. Sadun Boro’s world tour on his boat (Berkant, “Kismet”), Christiaan Barnard’s heart transplant surgery (Öztürk Serengil, “Dr. Barnard”), the tragedy at the Kayserispor-Sivasspor soccer game (Rıza Aslandoğan, “Kanlı Gol” (Bloody Goal)) immediately reverberated on records.

FOOTBALL Vasfi Uçaroğlu recorded “Şampiyonların Şarkısı” (Champion’s Song) for Fenerbahçe and Şevket Uğurluer “Metin Geliyor Metin” (Metin is Coming) for Metin Oktay. These were the first kicks of the soccer records rush.

HIS OWN VOICE In 1968, Ezgi records released “Bir Sofra Sohbeti” (A Dinner Conversation) with the announcement “Atatürk’s previously unreleased original voice.” In the record, in which Atatürk spoke of the economic rise of the country, it was possible to discern he was under the influence from how he rolled his words.

EXPERT WITNESS The voice was alleged to be forged and the producer Aykut Sporel was taken to court for violation of the Atatürk Law. Sporel said that he got and copied the recording in question from his relative Kılıç Ali. The court officials, who asked Münir Nurettin Selçuk and Safiye Ayla to serve as expert witnesses, decided to compare the voice with the original record owned by Celal Bayar. Selçuk and Ayla declared that the voice was Atatürk’s.

AMAN PETROL CANIM PETROL (OH PETROLIUM, DEAR PETROLIUM) p.84

CAUSE Oil was one of the heated debate topics in the Turkey of the 60s. The echoes of the “national oil” cause shared by the Workers Party of Turkey and the Republican People’s Party (CHP) was not confined to the leftist electorate. Multinational companies such as Mobil, Shell and BP were compelled to exaggerate their contribution to local oil production, and fine tune their ads to nationalist tendencies.

RAMAN Alpay, the rising star of the young generation, was lending his voice and music to the cause of national oil when he sang in the ad record “Raman” he made for Petrol Ofisi “This is Turkish Petroleum my brother, you found it, I drilled it, we are the ones who’ll use it.” Since Alpay also owned an advertising agency, let’s speculate, would he do a similar song for BP?

BATMAN The Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (Turkish Petroleum Corporation) Orchestra became a finalist in the Altın Mikrofon (Golden Mike) Competition three years in a row and won the championship in 1968. The contribution of the national oil cause to this success could not be denied. It was as if each vote cast to them helped Turkey becoming a prosperous country which drilled and manufactured its own oil.

PVC The raw material of records was oil. One would assume that the defenders of the national oil cause would wish Alpay's "Raman," TPAO Orchestra's "Meşelidir Enginde Dağlar" (The Vast Mountains are filled with Oaks) in the records to be made with local PVC. But until Petkim stepped in, PVC was bound to be imported.

MIN BIDINE, KEÇİKA KAREÇİ, VEY BABİKE

p.85

CYPRUS As the bloodbath between Greeks and Turks in Cyprus continued, in 1964, the İnönü government who wanted to persuade Greece to negotiate, began to deport Greeks who previously lived in Turkey without constraint. This implied the severing of one of the most vibrant veins of the music and entertainment life in İstanbul.

ZORBA The tension decreased in the early 70s, the film "Zorba" was shown in cinemas in Turkey, high society learned to dance srytos, Turkish adaptations of Greek melodies became abundant. Greek tavern records were put back on the market. But those who left were not coming back.

UMUT Yılmaz Güney contacted Arif Erkin for the music of his film "Umut" (Hope). He sent Erkin Kurdish records from Doğubank and said "write something inspired by these." The melodies Arif Erkin composed with this inspiration and got his base clarinetist friend to play were awarded the best music prize at the Altın Koza Film Festival in 1970.

BARZANİ The Kurdish long plays recorded in İstanbul since the late 60s found customers not only in the shantytowns of İstanbul and Southeastern cities, but were also sent in multitude to Barzani forces in Iraq. Ayşe Şan and Mahmut Kızıl were the most popular Kurdish artists. Orhan Gencebay and Arif Sağ played *bağlama* for these recordings in their youth.

WEST OR EAST, MUSLIM OR NOT, I EMBRACE THEM ALL

p.86

I do not go around looking for the qibla
Love is both qibla and Kaaba to me
I could never divide humanity into groups
West or East, Muslim or not, I embrace them all
Aşık Mahzuni Şerif

A professor named Hıfzı Timur, sitting on the Board of Directors of the state radio and television Turkish Radio and Television Corporation (TRT), claimed that these lyrics in a song performed by Cem Karaca amounted to a defamation of religion and managed to have it erased from the radio's music list.

Following this resolution, Cem Karaca decided to file a lawsuit at the council of state, *Danıştay*. If *Danıştay* reverses this decision by TRT, for the first time in Turkey, a song will be broadcast on radio in accordance with a legal ruling. (1969)

BİLMİYORUM NE HALDAYIM (I CAN'T SAY THE SHAPE I AM IN) p.87

THE POET OF THE NATION Aşık Veysel was recognized as the “official poet” of the Turkish Republic from 1930s onwards. His Alevi belief, though, was papered over. Although Aşık Veysel did not refrain from recording works such as “Kerbela Mersiyesi” (Elegy of Karbala), he never emphasized his Alevi identity.

CENSURED Fikret Otyam compiled Alevi and Bektaşî songs and poetry from the Anatolian villages he visited in 1961 while conducting radio interviews about the military coup of 27 May. When he tried to air these on the Ankara Radio he was told, “Of all Alevi songs, the radio can broadcast only those by Aşık Veysel.”

ALEVIS COME TO TOWN In the 1960s, an increasing number of Alevis arrived in large cities either for work, or to pursue a university degree. It was only then that the Alevis could assert themselves as a social force to be reckoned with. Of course, they brought along their *saz* and songs, too.

THE RELIGION COURSE In the wake of the 27 May military coup, an application with 100 signatures was filed with the Committee of National Unity in power, featuring a number of demands ranging from an end to the religion course in schools to the recognition of the Alevi belief by the Ministry of Religious Affairs. Alevis slammed the libelous remarks in the play “Mum Söndü” (The Candle was Blown Out) by Musahipzade Celal staged in the municipal theaters of the City Theater as well as in the film “Turist Ömer Dümenciler Kralı” (Ömer the Tourist: The King of Crooks).

THE ORDEALS OF FİKRET OTYAM p.88

BREAKTHROUGH In May 1963, the newspaper Cumhuriyet started to publish an article series by Fikret Otyam, entitled “Hü Dost.” For the first time, a newspaper had recognized the existence of the Alevi community, and shared with its readership details about their life and traditions. However, already in the very first photograph featured in the article, the eyes of the two *saz* players were covered with black tape by the newspaper’s editors!

WORSHIP Fikret Otyam had to make an explanation due to the public uproar this caused: The picture was taken during an Alevi religious ceremony of *cem*. Since religious denominations were legal but sects illegal in Turkey, someone who could not tell one from the other might have filed a complaint with the police and caused trouble for the musicians, in Otyam’s view.

LIBERTY Upon the orders of the military government, the article series was discontinued. After months of painstaking efforts, the newspaper managed to get permission and the same photograph was published once again. This time the eyes of the musicians were finally set free.

CAMERA At first, Otyam was not willing to photograph the *cem* ceremony, fearful that it was banned. He simply put his camera on a table and started to pass the time. An elderly Alevi man soon understood what was troubling Otyam and asked “What is this machine used for?” feigning ignorance. When Otyam said “You take pictures with it,” the old man said “Why don’t you fulfill its function then?” Otyam felt relieved.

DEAR GOD, TAKE A LISTEN TO WHAT I SAY

p.89

30 THOUSAND VILLAGES Music was a crucial part of the life and worship of the relatively introverted Alevi community. Alevi minstrels had gained in importance, because they would tour throughout Anatolia with their *saz*. Aşık Ali İzzet, who was in his sixties in the 1960s, claimed that he had visited over 30 thousand villages in his life.

THE HACIBEKTAŞ FESTIVAL Social awakening opened new channels before Alevi minstrels. The annual Hacibektaş Festival commenced in the year 1964 and soon became a well-established event. Conference halls and open-air gardens in large cities hosted concerts by numerous minstrels from early 1960s on.

REBELLION According to poet and writer Gülten Akın, Aşık Veysel had waged a silent struggle: “He acted like a madman while perceiving the outside world, but like a sane person while expressing it in poetry.” The Alevi minstrels of the 1960s differed from Aşık Veysel and started to fight out loud. They expressed the Alevi identity without restraint and strived to stage a rebellion in the political arena.

THE ASSOCIATION In 1963, the minstrels established an association for solidarity. The Workers Party of Turkey supported the creation of Aşıklar Derneği (The Association of Minstrels). At the press conference, the minstrel Şinasi Koç, sang the following lyrics: “Dear God, take a listen to what I say / I don’t know whether I should dare say / Don’t think that I aspire to be like you / But neither would I want to suffer in poverty.”

GRINDING HIS AXE

p.90

SOCIALLY ENGAGED In the 1960s, Aşık Mahzuni and Aşık İhsani were two popular bards who released one record after the other, testifying to the transformation in the Alevi community. Aşık Mahzuni Şerif ceased to be (in his words) an “Alevi chauvinist”; he started writing songs true to traditional forms, and he penned socially engaged lyrics from 1963 onwards.

PİR SULTAN ABDAL Anatolian Pop musicians sang and popularized across the country many folk songs by Aşık Mahzuni, including “Boşu Boşuna” (All in Vain) and “Yuh Yuh” (Boo!). Mahzuni came to be seen as the Pir Sultan Abdal of the 20th century.

THE AXE In the 1960s, Aşık İhsani discontinued his career as a traveling minstrel singing romantic songs and became a “revolutionary bard.” He voiced the demands of the student movement through folk songs such as “Üç Kişi Bir Tabuttayız” (We are Three in One Coffin) or the famous “Balta” (Axe): “I asked for the state of affairs; he said that it profits the fat cats / I asked, is it bad then; he said it couldn’t be worse / I asked about justice and rights; he spat on the ground / Then he turned his back and started grinding his axe.”

THE PARLIAMENT In the general elections of 1969, Aşık İhsani was an MP candidate for the Workers Party of Turkey. He said: “Up until now, only the poets of the bourgeoisie such as Yahya Kemal, Faruk Nafiz and Abdülhak Hamit could enter the parliament. For the first time, a poet of the people presents himself as candidate.”

I AM JEALOUS OF EVEN YOUR OWN EYES

p.91

In the 1965 Turkish film “Düğün Gecesi” (The Night of the Wedding) by Osman F. Seden, Zeki Müren is invited on stage in a music hall and performs the song “Mühür Gözlüm” while staring at Türkan Şoray who is seated at a table: “I see your beautiful black eyes / And get jealous of everyone around you / The birds that fly, the wind that blows / I am jealous of them all / Your child sleeping in bed / Your son and your daughter / I am jealous of even your own eyes.” This sequence in the film is a perfect synthesis of three musical genres which were thought to be alien to one another, and hence symbolizes the cultural blend of the 1960s: The band is typically Western, with guitar, double bass, drums and trumpet; the singer is the young star of Turkish classical music; and the song is by an Alevi minstrel from Sivas, Ali İzzet Özkan.

“Mühür Gözlüm” was one of the top hits of the 1960s and was recorded and performed live by a large number of artists: Zeki Müren, Tülay German, Ruhi Su, Gönül Turgut, Tanju Okan, Erkut Taçkın, Erol Büyükburç, Ayferi, Ajda Pekkan, Yıldız Tezcan, Ramazan Şenses, Nil Demirhan, Kent Yedilisi, Suat Sayın, Şükran Ay, Güneri Tecer, Ayla Dikmen...

A BAND IN EACH NEIGHBORHOOD

p.92

It was a watershed: Before Altın Mikrofon (the Golden Mike) Competition and after. Before the Golden Mike, there were strict distinctions between Western Music, Traditional Turkish Music and Turkish Folk Music. In effect, this was Turkey’s everlasting problem: A divided culture. A structure that in no way interacts with one another, does not respect one another.

The Golden Mike became a competition that shaped the music world. The first year, I competed with Volkanlar. The Taksim Municipality Music Hall was in the spot where the Ceylan Intercontinental stands today. That’s where the competition was taking place. They take in the contestant bands from the back door. I entered, looked around, maybe 100 people around my age, like me, guitars in their hands. I thought we were the only ones; that this was happening only in our circles, but that’s when I understood the phenomenon is nationwide. Looking back, it was happening all around the world. It is 1965, the Beatles, the Stones have exploded, around the world the youth of that age are starting at least one band in each neighborhood.

Taner Öngür (from an interview in 2012)

THIRTY YEARS AGO, THIRTY YEARS LATER

p.93

TÜRK BEŞLERİ “Turkish music arranged with the instruments, technique and style of Western music.” When the daily Hürriyet declared the aim of the Golden Mike competition as such in 1965, it sounded as if it was reverting to the Türk Beşleri (Turkish Five) of the early Republican years, whereas actually it was doing nothing other than keeping up with a world trend. If grafting Borodin hadn’t worked 30 years ago, wasn’t it time to try the Beatles?

THE NATIONAL ORCHESTRA The aim of the 1964 Balkan Melodies Festival was the same: To adapt folk melodies to pop music orchestras. The National Orchestra, pioneering this path with Tülay German, Tanju Okan and their doyen Erol Büyükburç as the lead singer, successfully represented Turkey in Belgrade.

MARATHON Thanks to the Golden Mike, all musicians of the country remembered that they lived in Anatolia. There were nearly 80 orchestras, and at least as many jury members. In the marathon that lasted morning till night, the large jury, including even the Safiye Ayla - Şerif Muhiddin Targan couple, selected the ten finalists.

FAREWELL TO YOUTH As a result of the public vote during the Anatolia tour, Yıldırım Gürses came out first. The Western pop musicians who tipped towards Turkish music had lost; the Turkish musician who had inclined towards Western music had prevailed. Gürses had performed his own composition with his big orchestra playing Eastern and Western instruments.

A MORE TRYING BUSINESS THAN LAND REFORM

p.94

THE VALIANT At a table of musicians, to a friend who commented “this kid made a reform in our music” in reference to Yıldırım Gürses who won the first Golden Mike, *kanun* virtuoso Necati Tokyay responded: “Reform in Turkish music is a more trying business than land reform. The valiant man to handle that will not come by easily.”

DIRECT DEMOCRACY The finalists of the following years were trained in Western music. They collected votes from the people with a convoy comprised of a bus, a van and a truck with which they traveled through Anatolian cities, playing folk songs they weaved with rhythms of shake, swing, waltz, bossa nova, twist, cha cha, surf, and bolero. The Golden Mike went to Siluetler in 1966, Mavi Işıklar in 1967, and Turkish Petroleum Corporation (TPAO) Batman Orchestra in 1968.

WHICH EAST? The TPAO Orchestra was applauded among the İstanbul bands as the sole representative of the east. However, the east was not where they were born, but where they maintained their livelihood. They were music laborers who were working as permanent staff in the engineer housing in Batman, known at the time as the “Paris of the East.” The song that won them first place in 1968 was from the Antalya region.

OLDER BROTHER Batman, the only short-haired orchestra, could be considered the older brother of the others by age. The glittery grey suits they wore on stage provided a pleasant contrast with Erkin Koray’s pants with one yellow one green leg and his red yellow green motley shirt.

THE SCHOOL OF ROCK

p.95

EN ROUTE TO HIGH SCHOOL Another competition that was as trailblazing as Hürriyet’s Golden Mike was the Liselerarası Hafif Batı Müziği (High Schools Light Western Music) Competition of Milliyet. 44 high schools competed in the first competition organized in 1967 limited to the three metropolitan cities. The next year it was expanded nationwide and 64 high schools from 17 cities entered the competition. The students of the time became the backbones of future groups such as Dönüşüm, Kurtalan Ekspres and Yeni Türkü.

SOIL There was no criteria such as “playing Turkish music with Western instruments” as in the Golden Mike. The high schoolers chose to freely roam around offshoots of rock, often in English. Even though the time was the age of Anatolian Pop, it was rare to discern the scent of the soil in the songs performed.

IMITATION According to Talat Halman, “our youth are dressed exactly like Western bands, playing their music, singing from their larynx.” “Accurate imitation to the most elaborate detail. Successful imitation. But just like our adults, our youth cannot see that good imitation is bad art.”

AMATEUR Jury member Fecri Ebcioglu was saying: “The fathers of professionals are amateurs. Until recently, we in Light Western Music were born orphaned and lived as such. But this very well intentioned initiative of Milliyet saved our music from being orphaned.”

LUCY IN THE SKY WITH DIAMONDS

p.97

INSTEAD OF A DIPLOMA In 1967, Robert College High School; in 1968 Science High School; in 1969 Kadıköy Business High School won first place in the competition. The performances of ranking bands were released as singles. These records were more valuable than graduation diplomas.

COSTS “The drums cost four thousand liras, guitars two thousand each, they paid five thousand for the Italian keyboards. Echo equipment, amps and microphones, ten thousand. It totals to twenty five thousand. This is not counting the costumes.” This is how Milliyet detailed the budget of a ranking band in 1968.

CREAM In 1969, Kadıköy Business High School won first place with two compositions titled “L.S. and D” and “Sexy Girl.” The trio had nothing short of Cream or the Jimi Hendrix Experience. The group, who skipped school and rehearsed at top volume all day at a corner of the Moda dock now deserted by boats, had long become the hero of the neighborhood.

WELL DESERVED In fact making a song called “L.S. and D.” and playing it in public obliged courage. Even the Beatles had suffered their share from these letters. And what about “Sexy Girl”? It seemed like the armor of English protected these kids from the wrath of the school administration. The jury, comprised of famous musicians like Cem Karaca, Özdemir Erdoğan, Kanat Gür, Gönül Turgut and Şerif Yüzbaşıoğlu, awarded these “infatuating musicians” 100 points.

END TO THE MONTAGE INDUSTRY

p.98

1970 is when the “revolution” movement in music kicked off and flourished. 1970 is when the “montage” industry in music collapsed. 1970 is when for the first time, the people found the opportunity to listen to their own voice.

Come, let’s listen to Ahmed Arif. Doesn’t he explain what we should be doing better than any of us?

Fikret Kızılok

wherever you are,
inside, outside, in class, in line,
walk up to him, go at him,
spit on their faces; the executioner’s,
the opportunist’s, the collaborationist traitor’s.

persevere with the book,
persevere with work,
with tooth and nail,
with hope, with love, with dream.
persevere, don't make me lose face.

see how I'm recreated,
in your honest, young hands.

Ahmed Arif, "Anadolu"

THOUGH WE DON'T GO, THOUGH WE DON'T COME

p.99

DISTANT In the early Republican era Aşık Veysel had been highly esteemed as the manifestation of rural art and wisdom, and his fame had spread nationwide through the radio. A poem by Ahmet Kutsi Tecer, who discovered Veysel, was engrained in memory again in the same period as a voice echoing the urban take on the rural: "There is a village out there in the distance."

SİVRİALAN The poem continued "Though we don't go, though we don't come / That village is our village." The 1960s gave rise to musicians who strove to refute, to invalidate these lines. The days Fikret Kızılok spent in Sivas in Veysel's village were a symbolic postcard of this effort.

PLAIGARISM One day, Kızılok secretly placed a large piece of paper between the strings and neck of Veysel's *saz* and drew the fret spacings one by one with a pencil. Upon his return to İstanbul, he adjusted his own *saz* accordingly. You couldn't really call this stealing, could you; at most you could say it was thirst for knowledge.

SCALDING Adnan Türközü, a minstrel from Bünyan, would trash the new urban folk musicians with verses like "If Karacaoğlan were to rise and come to life / He'd lash the lot of you with logs." Fikret Kızılok immediately responded to the lampoon: "What is your problem I ask you / You hold on to Karacaoğlan in his grave / Ask Veysel, off you go to Sivas / What else, since he applauds this."

UNTAINTED BY FOREIGN HANDS

p.100

SÜLEYMANİYE The folk music expert at the radio administration, Nida Tüfekçi, renowned for his conservative tendencies, said, "As cruel an act it would be to destroy Süleymaniye and replace it with another monument, it is just as inappropriate to destroy our folk music in attempt to adapt it to Western music," and added "no foreign hand should taint our folklore."

FREAK Yalçın Tura, who inadvertently pioneered Anatolian Pop with "Keşanlı Ali Destanı" (The Epic of Ali from Keşan) also stood at the opposing front: "Those busybodies, they turn our beautiful folk melodies into freaks with totally unbecoming harmonies, accompaniments. This folk movement brought forth a whole bunch of singer wannabes, a ton of phony composers, and a mass of monumental unsavoriness."

THESE PSEUDO-INTELLECTUALS İlhan Mimaroğlu was pouncing on the “pseudo-intellectuals”: “When they hear a traditional folk song remade into a ye-ye, they mistake this degeneracy as the realization of an idealistic cause and take pride.”

CURSE Turgut Özben, the protagonist of Oğuz Atay’s novel “Tutunamayanlar” was cursing those who love “weepy Turkish tango”: “You deserve worse. Hope you soon enjoy Turkish music with Western instruments as well.”

KARA TREN GELMEZ M’OLA (THE BLACK TRAIN DON’T COME) p.101

TO THE SOURCE Musicologist Faruk Yener was pleased that folk songs contrived to anthology pages were reaching urban youth. According to Yener, these songs were not no longer confined to the city, but began to spread towards the rural, that is to their actual source.

THE FOLK SONG I KNEW “When I first listened to an arranged folk song on the radio I was in Bünyan, Kayseri. It was by Modern Folk Üçlüsü. I remember I was enthralled. I was seven; I was excited because a folk song I knew was performed in manner I was not familiar with.”

Latife Tekin

DISCOVERY TRAIN In the early 70s Barış Manço named his band Kurtalan Ekspres. What better name could there be for a rock band setting out from İstanbul to discover Anatolia than the name of a train that departed from Haydarpaşa to travel to the other end of Turkey. Especially if we are to consider that this music took off with Doruk Onatkut’s arrangement of “Kara Tren” (Black Train) performed by Alpay in 1963.

KURTALAN EKSPRES A daily postal train, and on certain days of the week the Southern Express would depart from Haydarpaşa to Siirt Kurtalan. It was commonly referred to as the Kurtalan Express. The passengers would enjoy and/or suffer through the train ride that lasted two days in the 1950s, and a day and a half in the 70s. Anatolian Pop passengers boarded from Haydarpaşa and traveled in the direction of Eskişehir, Ankara, Kayseri, Sivas, Malatya, Elazığ, Diyarbakır, Kurtalan.

DEDE EFENDİ p.102

GOOD NEWS Mesut Aytunca was a real guitar hero. His shows with his group Siluetler at the Golden Mike Competitions, his ardent rendering of melodies like “Kaşık Havası,” “Lorke Lorke” and “Yine Bir Gülnihal (Dede Efendi 66)” took not only İstanbul but also Anatolia by storm and he became one of the forerunners of Anatolian Pop.

SHOULD I GET A HAIRCUT? Regulations paid no heed to guitar heroes. As a medical student Aytunca was not allowed to take his exams because his hair was long. In the end he had to have a haircut. But he held on to his lilac, pink and glittery suits and capes. Murat Ses said about Aytunca that “He was the most colorful, striking personality in our history of music.”

THE BEATLES BROTHERHOOD

p.103

INSTEAD OF THE SITAR Moğollar, who in their early period adapted traditional Turkish folk songs into English and performed a rock arrangement written by Fecri Ebcioğlu, shortly thereafter declared themselves as the follower of the Beatles. Just as the Beatles used Indian folklore, they would turn to Anatolian folklore. Instead of the sitar, next to the guitar would stand the traditional Turkish *bağlama*, *ıklığ* and *yaylı tambur*.

COLONY The four young British men had traveled to the distant former British colonies not with colonizer uniforms, but rather in the spirit of fans, students. So where would Moğollar go? Considering the prevalent discourse of how “the dukedom of İstanbul has exploited Anatolia for centuries,” the life practice of Moğollar did indeed correspond to the approach of the Beatles.

TROPICALISMO From Africa to Asia, from Greece to Brazil, each region gave birth to its own unique Beatles, Moğollar, and Anatolian Pop. Caetano Veloso, one of the architects of the Brazilian Anatolian Pop movement, Tropicalismo, said “Whatever we dreamed of in 1965-66, the Beatles realized with their album ‘Sgt. Pepper.’”

BRIDGE A wall torn down, a tunnel dug, a bridge built between the traditional and the modern, high art and mass culture, the “serious” and the “light.” Tropicalismo attained its popular creativity precisely as such. So did Anatolian Pop.

I BROUGHT IT ON MYSELF

p.104

HENDRIX’S SOLO Anatolian Pop was not a uniform entity; it was a multifaceted structure. Erkin Koray was saying with the air of a missionary, “I want to make people accept beat instruments by playing folk songs with these instruments.” Cem Karaca, who met Koray on the common denominator of the song “Kendim Ettim Kendim Buldum” (I Brought It on Myself), explained his break up with his band Apaşlar as follows: “I realized it was impossible to resolve the problems of the Turkish villagers through Hendrix’s guitar solos.”

WHY BANJO? One day Fikret Kızılok became preoccupied with Modern Folk Üçlüsü’s banjo, “why not the *bağlama*?”, he asked. In response, the trio said it was not possible to create harmony with *bağlama*, and the Middle Eastern banjo corresponded more to the harmonic patterns of Turkish folklore. “Let us play *bağlama*, dear Fikret, but let’s not go back to the *bağlama*. Returning to our identity does not mean going back. Being national does not mean going round in circles.”

BICKERING Since it had been adamantly called “National Turkish Music” it was necessary to be prepared for all the jokes, puns, impasses, dead ends of this term. The urban folk musicians, while trying to stand up to the reactions of the conservatives on one hand, could not refrain from weaving another web of conservatism among themselves. Affable bickering went on and on.

LET IT NOT GO UNHEARD

p.105

THE REAL TURK Moğollar were saying, “Simply taking folk poetry and using Greek intervals, Spanish rhythm, American harmony will take the real Turkish musician nowhere,”

and accusing Esin Afşar and Modern Folk Üçlüsü of acting like the Turkey branch office of the Kingston Trio.

OUR REVOLUTION In response, this was the argument of Modern Folk Üçlüsü: “If we unite with the youth to whom we preach our revolution from school to school and recreate Turkish music, instead of writing Turkish lyrics to Greek, Arabic, Indian songs, we will compel them to compose English, French, German, Greek lyrics to Turkish melodies.”

TRUE ESSENCE Like everyone else, Dönüşüm was also talking about returning to the essence, yet they added, “but the actual essence.” Opening up not only to Anatolia, but also to Central Asia, Dönüşüm made records with historical Turkish instruments, and also one in Crimean Turkish.

GREEK There was discomfort among National Turkish Music circles when Özdemir Erdoğan performed a Greek song with Turkish lyrics by Sezen Cumhuri Önal. Özdemir Erdoğan responded, “music is the most important element uniting nations,” providing as an example the popularity of “Those Were The Days,” which Paul McCartney compiled from Russian folklore and had Mary Hopkin perform.

BU BENDEKİ AŞK OLMASA (WERE IT NOT FOR MY LOVE)

p.106

MINIBUS A young woman who likes Donovan, Dylan, Joan Baez and jazz, and who amateurishly plays the guitar and sings among the hippies in Trafalgar Square in London where she is studying, hears Aşık Veysel on the Nişantaşı minibus upon her return to İstanbul and is smitten by his austerity. She recomposes “Güzelliğin On Para Etmez” (Your Beauty is not Worth a Penny), but not in Veysel’s style, in her own.

KADINCA Hümevra was the first woman star of the folk generation; she offered the gift of a feminine voice to Veysel, to Karacaoğlan from the heart of İstanbul with the arrangements of Emin Fındıkoğlu and Arif Mardin. Esin Afşar and Selda followed in her footsteps. With the presence of women, Anatolian Pop grew ripe, found the right texture.

MEDIATOR “I am a mediator, I am trying to mediate between Turkish music and jazz.” This was what İsmet Sıral was saying as he began to play the *ney* in 1969. Holding a long play of Aşık Veysel in one hand, a John Coltrane in the other.

MASTER-APPRENTICE Just as Dylan had gone to Woody Guthrie, Tülay German had gone to Ruhi Su, and Fikret Kızılok to Veysel. It is not as if it would always be the apprentice approaching the master; in a 1971 home recording, Ruhi Su was singing a Dylan song, “Blowin’ in the Wind,” drumming on the strings of his *saz*, as if it were a century old Anatolian folk song: “Esen Yel Bilir” (The Blowing Wind Knows). Guess no one could call this montage industry.

FABRİKADA TÜTÜN SARAR (ROLLS TOBACCO AT THE FACTORY)

p.107

WINNERS According to the dominant leftist opinion in the 60s, industry in Turkey was limited to a “montage industry.” Parts of a certain product, say a refrigerator, a radio or record player were imported to the county, assembled with local parts and put on the local market, sometimes under the original brand name and sometimes as a Turkish brand. In the

end, the winners were obvious: The imperialists who sold these parts to Turkey and their local collaborators: the comprador industrialist bourgeoisie.

PLOY In the eyes of the National Turkish Musicians, *aranjman* Turkish pop songs were no different than the montage industry. Writing Turkish lyrics to a foreign song (or over a foreign harmony), they sold it off as a Turkish song.

TWO GIRLS Call it “montage,” or “import substitution” or whatever you like, in the 1960s Anatolian Pop musicians did not devote too much time to writing the songs of the industrializing Turkey. In 1970, five years after Nuri Sesigüzel’s folk song “The factory bell rings / the rose of the factory leaves,” Alpay sang “Fabrika Kızı” (Factory Girl) with the Marxist lyrics of Bora Ayanoğlu. The name of the innocent love song on side B of the record was striking enough to deserve a comparative class analysis with side A: “Kolejli Kız” (Private School Girl).

THE WASTES OF POVERTY AND THE WASTES OF AFFLUENCE p.108

Every day more peasants abandon the countryside and move to the nearest city to look for a living; their main hope there is to invent a service to sell - to try to become a shoe-black, an unofficial parking attendant, a match-seller, a man with a weighing machine. The proliferation leads to starvation and physical chaos. The chaos is exemplified in the shantytown. (...)

He is living now in a city in which he is the witness of luxury. Some of it shocks him, some of it impresses him. But the sight of it, the fact that he is a witness of it, entails a promise: a promise addressed to him by simple virtue of his being there.

Between the wastes of poverty and the wastes of affluence, he works. He works to save enough money to change his life. To benefit from the promise.

John Berger, “A Seventh Man”

Drawing: Mengü Ertel (From “Keşanlı Ali Destanı”)

STATE WANTS TO PUT US DOWN / POLICE TRY TO SCARE US AWAY p.109

ALTINDAĞ “This is Sineklidağ / With its view over the city / Yet the city is far away / Like in a fairy tale.” Haldun Taner penned “Keşanlı Ali Destanı” (The Epic of Ali from Keşan) in Ankara in 1960, under the influence of his days in the shantytown (*gecekondu*) of Altındağ. The play, which, in his own words, “sheds light on a heroic legend set inside a shantytown,” premiered in İstanbul in 1964. In 1965, when the musical was on tour in Ankara, it was officially declared that half of the population of Ankara lived in shantytowns. In İstanbul, this rate was close to 30 percent.

MUSTAFA In “Keşanlı Ali Destanı” staged by the Gülriz Sururi - Engin Cezzar Theater Company, Mustafa who played the role of Hidayet was actually a young boy living in the shantytown. In the auditions, he had stood out with his rendering of the songs “Zennube” and “Abidik Gubidik Twist.”

TAŞLITARLA One day, Mustafa took Gülriz Sururi to the district of Taşlıtarla where he lived. Poverty, hardship, anguish... The reality that Sururi saw there was worse than that depicted in the play: “Over there stands our home / Four walls of plywood / One door, three

windows / And a roof of tin / Pigsty on one side / Hills and cliffs on the other / The sewage flows right by / With a splashing sound / State wants to put us down / Police try to scare us away / Thugs feed on people / Extorting money day and night.”

NEITHER VILLAGER NOR TOWNSMAN

p.110

THE PROMISE Born in the year 1969, the musical genre *Arabesk* was identified with the migration from the villages to cities, and the rise of shantytowns. Neither townsmen, nor villagers, rural migrants were left between a rock and a hard place, living in flimsy, makeshift houses... For long years this music was defined through the city-dwellers' perception of the shantytowns; in fact, on the contrary, it was an expression of what the dwellers of these neighborhoods saw in the city: A promise.

THE LEGEND Orhan Gencebay was right in refuting the identification of *Arabesk* with the shantytown on the basis of musical values. However, it was evident that he had quickly established a mutual relation of love and belonging with the dwellers of such neighborhoods. Until the end of the 1970s, he created a legend with his songs and films. However, just like Keşanlı Ali, he was relating a legend which he had not personally experienced.

INVOLVEMENT The musical antecedents of *Arabesk* were already present in the 1960s. Western orchestras started experimenting with Turkish traditional folk music, whereas traditional folk musicians themselves challenged the state radio and television and performed unconstrained songs across cities and villages. The young Orhan Gencebay was at the very center of this process, accompanying the likes of Muzaffer Akgün and Ahmet Sezgin with his *bağlama*.

THE 67 PROVINCES Muzaffer Akgün was the indispensable folk singer of *alla turca* music halls. She would appeal to the 67 provinces, in an urban rather than local tone. Finally, she managed to take stage at Kulüp 12, Istanbul's top “*alla turca*” joint, accompanied by İlhan Feyman Orchestra.

THERE IS CONSOLATION

p.111

VENTURES *Arabesk* drew from traditional Turkish Folk Music, as well as Turkish Classical Music, Arab and Indian music, rock and pop. Turkish Classical Music had opened its doors to change: As the Turkish language got further and further away from *Divan* literature, singers of *alla turca* music started rendering pop songs, and names such as İsmet Nedim, Suat Sayın and Yıldırım Gürses ventured into new forms accompanied by Western instruments.

THE SURGEON Arab music got acquainted with Western musical elements ranging from the symphony orchestra to the piano much before Turkish music did. Since his childhood, Gencebay made progress in both *bağlama* and *tambur*, and did not discriminate between Abdülvahap and Elvis - succeeding in attaching all these veins to a single heart, much like a surgeon.

THE RESISTANCE FRONT Orhan Gencebay did not fit into the prototype of a worker who came from the village to settle in a *gecekondu*. He had come from a small town to the big city, and lived in an old, poor but well-established neighborhood. His compositions were castigated by the society's elites and state radio and television.

CORRECTION His albums sold thousands of copies but he could not make it to the news. For weeks, his 45 rpm record “Bir Teselli Ver” (Give Me Consolation) was written as “Bir Teselli Var” (There is Consolation) in the charts of the Ses music magazine. Maybe, this was an optimistic correction by those who believed in the existence of some ultimate consolation.

HUMANITY SHALL BRING YOU TO ACCOUNT ONE DAY

p.112

TWO PEERS *Arabesk* and Anatolian Pop were genres born in the same epoch. *Arabesk* musicians hailing from Anatolia were quicker than the urban Anatolian Pop groups in narrating urban life with music. While the latter spiritually travelled to the village, the former migrated to the cities for good; the articulation of the two cultural climates inspired hope for the future of Turkey.

THE MECHANIC’S APPRENTICE While writing his famous hit “Tamirci Çırağı” (The Mechanic’s Apprentice) in 1975, Cem Karaca was inspired by Orhan Gencebay. He said that he wanted to take Gencebay’s musical stories about the oppressed poor, and give them a class perspective.

LATE 1970S The politicization of *Arabesk* took place in the late 1970s. Once again, shantytowns provided the setting. The lyrics of the song “Gecekondu” by Hakkı Bulut read: “We all heard them say / It is fate, it is destiny / Yet beneath this anguish / Our labor is being exploited / The people will rise one day / Maybe today maybe tomorrow / But I question the humanity / Of those who dare defend this order.”

BARRICADE In one of his films, Orhan Gencebay places himself and his song “Bitecek Dertlerimiz” (Our Misery Will End) as a barricade before the bulldozers trying to destroy houses in a shantytown: “Will years of sin continue to torment us / Humanity shall bring you to account one day / We lived long years full of anguish / Poverty crushed us more and more each day / Soon we shall see brighter days to come.”

HOW DID I END UP IN COLOGNE

p.113

650 THOUSAND WORKERS For the people of Anatolia, the word *gurbet* (foreign land) soon came to designate not only İstanbul or Ankara, but also the further away Germany. The Turkish and German governments signed a guest worker agreement, and accordingly the first group of Turkish workers set off for Germany in 1961. In the beginning of 1962, there were 5 thousand Turkish guest workers in the cities of Germany, and this figure rose to 650 thousand in 1971.

SCHMUCK Guest workers dwelled not in shantytowns, but in dormitories and barracks dubbed “*hayım*” (*Heim*). Metin Türköz, a minstrel from Kayseri, sang: “They placed us in barracks six by six / They gave us beds filled with hay not feather / The bath and toilets are in the factory building / Oh Germany, Germany, how could you find a better schmuck than a Turk.”

NEITHER A LETTER NOR A WIRE Yüksel Özkasap would sing the best known and the most symbolic song of the this repertoire dubbed *Alamancılık* about the guest workers in Germany: “You send me neither a letter nor a wire / I long for the roses of our lands / They say my mother has gone blind / How did I end up in Cologne.”

DEUTSCHE MARK The first migration songs in the traditional folk music vein told of Turkish guest workers who dreamt of making it big in Germany in no time, and then returning to the homeland. The most frequent images evoked in these tunes were homesickness for Turkey, blond German girls with blue eyes, the Deutsche mark and pork.

DICTIONARY

p.114

In the summer of 1966, a survey entitled “What Should its Name Be?” was organized to christen the first ever automobile made in Turkey, which was soon to be mass produced. The survey was completed in autumn, and the new automobile was presented to the public. 86,318 people responded to the survey and the jury composed of Bedri Karafakioğlu, Memduh Yaşa, Necmettin Erbakan, Burhan Felek and Cevat Fehmi Başkut made a short-list of the most popular responses: *Koç*, *Anadolu* and *Anadol*. Finally the car was named *Anadol*.

What would be the result, if a similar campaign had been organized to put a name on the new music of the 1960s? Of course there was no such survey; however, musicians, music enthusiasts, members of the press, indeed everyone at a certain level tried to find a response to the question “What Should its Name Be?” Most of the names proposed were to be short-lived. History, the ultimate jury, granted longevity to only one of them: As such the term *Anatolian Pop* has remained in use up to our times.

DICTIONARY / A-F

p.115

>> **ANATOLIAN POP** In the beginning, this was just an expression put forth by the band *Moğollar* in the year 1969 in order to describe their own sound. Back then, no one would even think of attributing this genre to the likes of singers *Bariş Manço* or *Cem Karaca*. Their music, in turn, would usually be described as Folk, or sometimes rather ambitiously as National Turkish music. However, the expression *Anatolian Pop* would eventually go beyond the sound of *Moğollar* to designate a common genre including all these musicians.

>> **BEAT** In Turkey, the word beat, used to define the rock’n roll centered on guitar and vocals performed by the Beatles, was first attributed to the likes of the group *Mavi Işıklar*. Sometimes it was used interchangeably with *Yé-Yé*, and sometimes it referred to a more serious kind of music. In the year 1967, a concert by the Spanish *Los Bravos* in the movie theatre *Fitaş* was announced as the “First true beat concert.”

>> **MINDBLOWING MUSIC** Psychedelic music was dubbed *Çıldırtañ Müzik* or *Çıldırtañcı Müzik* (Mindblowing Music) in Turkish. The frontman of the group *Mavi Işıklar*, *Nejat Toksoy* described this music to the magazine *Ses* in the following manner: “It paralyzes the human nervous system with sound and light effects.” Clearly, he had chosen not to mention the reference to drugs in this music. “L.S. and D.” released by *Kadıköy Business High School* was the only Turkish album to allude to this connection. The Beatles with “Sgt. Pepper,” the Rolling Stones with “Their Satanic Majesties Request” as well as *Jimi Hendrix* and *Pink Floyd* were the most famous representatives of this style.

>> **ÇİZİT** The “pure Turkish” expression for the word record. It was used in at most a handful of articles published in the late 1960’s. No one was ever seen to enter a music store and ask, “Do you have the latest *çizit* by *Esin Afşar*?”

>> **OPINION MUSIC** The expression “opinion singer” was first used in Tülay German’s 45 rpm record “Burçak Tarlası.” At the end of the 1960s, groups and singers who opted for songs with a social rather than romantic content were classified as either Protest Music or Opinion Music (*Fikir Müziği*). Kaygısızlar was among these groups. İlhan Şeşen and Bülent Ortaçgil, who released their debut 45 rpm records in 1970, were among the new names making Opinion Music.

DICTIONARY / U

p.116

>> **NATIONAL TURKISH MUSIC** Starting with the 45 rpm record “Emrah” by Cem Karaca, this term was used for folk and rock artists performing a guitar-based Anatolian music, geared towards a synthesis between the East and the West. In the beginning it was used for any music which was not a simple adaptation of Western hits (*aranjman*), that is “not like Ajda.” In time it came to designate a genre which questioned and criticized any inspiration exterior to Anatolia. Cem Karaca expended great efforts to popularize the term, all in vain.

>> **UNDERGROUND MUSIC** This English term was preferred to its Turkish translation “*yeraltı*.” The musician Erkin Koray had named his band Yeraltı Dörtlüsü (Underground Quartet) and once made a speech at Şişli Terakki High School promoting underground music. Nejat Toksoy described underground saying “its song patterns are simpler than those of psychedelic music and it features fewer effects and technical sound tricks.” Toksoy named Grateful Dead and Iron Butterfly as the prominent representatives of this genre, and claimed that The Doors were also a part of this current before turning into a simple pop group when they made it to the lists.

DICTIONARY / U-Y

p.117

>> **SPACE MUSIC** This expression was first coined by Erkin Koray. The newspaper Akşam suggested that, “Listening to this music composed of screams and electronic sounds, you will feel like you are out in space” and gave the song “Gel Bak Ne Söylicem” as an example.

>> **YE YE** The exclamation “yeah” found in British pop songs such as “She Loves You, Yeah Yeah Yeah” by the Beatles urged the French to name this youthful music and dance “Yé-Yé.” The Turks borrowed this expression from the French. The magazine Salut Les Copains was a best-seller at the Hachette bookstore in Beyoğlu. Sylvie Vartan, Johnny Hallyday and Françoise Hardy were among the outstanding Yé-Yé singers who performed live in the 1960s in Turkey.

THE BAD PEOPLE OF İSTANBUL CAN'T SILENCE THE GOOD PERSON OF SZECHWAN

p.118

A handful of reactionaries attempted to restrict freedom of art and thought with hue and cry: they bawled and hollered at a performance of Bertold Brecht’s “The Good Person of Szechwan.” Upon this incident on Sunday March 22nd, university students rushed to the Tepebaşı Drama Theater on Monday. They were anxious to both confront these reactionary protestors, and hear the response of the administration in face of such a pathetic demonstration. During the wait, our friend Afşar Timuçin talked to some of the students:

MEHMET BARLAS (Student) This is the doing of those who don't know their place in society. Their reaction at the end of the play is even more ridiculous. They yelled, "We don't want three gods." Yet, if the one god they wanted could see them like that, he would send one of his aides to silence them. I wish god would shed some light on their minds.

ERAY CANBERK (Student-writer) It is pointless to even argue with those who think that theirs are the only right opinions, that all who think otherwise should be cursed. In face of such an attitude so readily forsaking Western values, one feels like leaving everything, but they should also accept this: We think as well and we'll express our thoughts.

NURKALP DEVRİM (Student) It is claimed that this play was banned in Franco's Spain. I think that is our way of consoling ourselves. No such incident would transpire in any civilized country, even if it were fascist.

(from Oyun magazine, 1964)

NEYİM EKŞİK SİZLERDEN? (WHAT HAVE YOU GOT OVER ME?) p.119

BRECHT In 1964, theater and music had an extended honeymoon. That year Turkey met the Brechts. While the amateur troupe Grup Altı chose "Señora Carrara's Rifles," the most famous of Brecht's musical plays were also introduced to the audience: "The Good Person of Szechwan" was performed by İstanbul City Theater and "Three Penny Opera" by Kenter Theater.

SIMPLICITY The initial contender for the modern work "Keşanlı Ali Destanı," which bore epic qualities recalling Brecht and drew from sagas and traditional village theater, was the State Theater. But on one condition: They wanted to destroy the structure of the musical composition Yalçın Tura worked on for an entire year, and reconstruct it with rich arrangements. The author Haldun Taner insisted on simplicity and withdrew his play from the State Theater.

ANATOLIAN MELODIES Gülriz Sururi - Engin Cezzar Theater was courageous enough to perform "Keşanlı Ali Destanı" verbatim in 1964. The songs of the play were based on Anatolian motifs. They were neither played on the radio, nor recorded on long plays, but they were immediately on everyone's lips.

BELGRADE Tülay German performed a selection of songs from "Keşanlı Ali Destanı" at the Balkan Melodies Festival in Belgrade in 1964. The musical scores of Yalçın Tura thus assumed their place among the pioneers of Anatolian Pop.

IF I WERE A RICH MAN p.120

BULVAR Around the same time with "Keşanlı Ali Destanı," Dormen Theater opened its curtains with the musical "Bulvar" (Boulevard). The play by Turgut Özakman depicted the depression, loneliness and social alienation of urban youth in Ankara and İstanbul.

AREL The music of "Bulvar" was made by contemporary composer Bülent Arel. Arel, who had created electronic music-based avant-garde pieces in the USA, for the first time composed popular jazz and blues songs for "Bulvar." One of the songs went: "Rebel, rogue, pig, traitor / Why don't they like us? / What are we? / It is good they don't like us/ Who cares if they don't like us / That is that."

IRMA First modern musicals, which, unlike the operettas in the 1930s and 40s had dramatic integrity, were performed at Dormen Theater: “Irma La Douce” (1961) and “Pacific Song” (1962) were two groundbreaking adaptations, and in one sense the counterpart of Turkish Light Western Music in theater.

IF I WERE A RICH MAN Cüneyt Gökçer was a theater man with a passion for musicals. Thanks to this passion of his, modern musicals that swept the world in the 60s such as “Kiss me Kate” (1964), “My Fair Lady” (1967), “Fiddler on the Roof - Anatevka” (1969) were adapted to Turkish with the spectacular productions of the Ankara State Theater and were highly acclaimed by large audiences. Gökçer’s performance of “If I were a Rich Man” from “Fiddler on the Roof” was also released as a record.

SEHPADA PİR SULTAN ÖLÜR (PİR SULTAN DIES AT THE GALLOWS) p.121

YAYGARA 70 Decades later, the creator of famous operettas like “Lüküs Hayat” and “Saz Caz,” (*Saz* and Jazz) Cemal Reşit Rey sealed off the 1960s with two new operettas: the musical “Yaygara 70,” which was a co-production with Erol Günaydın, and “Uyy Balon Dünya” were performed by Dormen Theater. “Yaygara 70” was one of the rare plays that had a 45 rpm record released.

72. KOĞUŞ The 60s were a renaissance age for Alevi folk poets. The theater world would soon give these poets their due. In 1967, for the play “72. Koğuş” (72nd Ward) by Orhan Kemal, Ankara Art Theater transferred Aşık Mahzuni Şerif, with his music, to the stage.

PİR SULTAN ABDAL “Pir Sultan Abdal” by Erol Toy was performed by Halk Oyucuları in 1969. Famous Alevi folk poets like Aşık Nesimi Çimen, İsmail İpek and the young Rahmi Saltuk acted and sang folk songs in the play.

POLITICAL THEATER The play “Pir Sultan Abdal” was banned by the governorship in Tunceli shortly before it was about to open. Bloody confrontations ensued after the ban, with conflicts between the police and the people. Actors, poets and Workers Party of Turkey member Kemal Burkay, who were taken into custody were subject to maltreatment at the police station. In the 60s political theater troupes were subject to various forms of pressure and obstruction, not only in Anatolian provinces, but also in metropolitan cities.

THINGS YOU MAKE US GO THROUGH!

p.122

Westernization means hippinization. The Justice Party and the Republican People’s Party are in masonic cahoots to turn us into hippies.
(*Necmettin Erbakan, leader of the National Order Party (MNP), 1970*)

For those of you who don’t know what a hippie is, he’s a fellow who dresses like Tarzan, has hair like Jane, and smells like Cheetah.
(*Ronald Reagan, Governor of California, 1967*)

Hope none of the neighbors saw him entering the house. Whatever, maybe they thought he was a beggar or something. Look closely woman, our house is raided by tijanis. Even if not so, this boy is crazy, completely nuts.
(*The industrialist father who could not bear his son’s return from Europe as a hippie in Başar Sabuncu’s play “Çark,” 1969*)

You hippies, what you make us go through! Are we the police or garbage men?
(A cop in the film "Tatlı Meleşim," 1970)

Would you arrest us or deport us if we were staying at the Hilton?
(The French hippie who was caught at a hotel raid in Sultanahmet and deported, 1968)

HONORABLE JUDGE, FIND WHOEVER IS GUILTY

p.123

AŞIK DYLAN A report in the daily Milliyet in 1965 described Bob Dylan: "Dylan is a folk poet we would call *aşık*, writing poetry mainly in colloquial verse. One difference is, like the Beatles, his hair hasn't seen a pair of scissors."

SCISSORS And yet, around the same time, the most famous *aşık* of Turkey was İhsani, with his long hair and beard, recognizable from a mile afar. Dylan's or the Beatles' hair would seem like a crew cut compared to him. But unfortunately, İhsani's hair did stumble upon scissors one day: in spring 1966, he was arrested for spreading communist propaganda through poetry.

THE COURT He became a frequenter of courtrooms. And he made his defense as he knew it, in verse with his *saz*: "Honorable judge just find whoever's guilty / In my age most bow to men / Most are crippled, orphaned, widowed / I am their poet, their word."

DIRTY FEET Aşık İhsani was put in Sultanahmet prison. There he spent the entire summer. While he was locked up, there was a revolution in the neighborhood. The first hippies, or beatniks in those days' terminology, colonized Sultanahmet. The daily Hürriyet used the headline "They prefer their dirty feet to a dirty soul!" for its first news report on the youth "invading the 3rd class hotels in Sultanahmet district."

ROADS OF KATMANDU

p.124

GATEWAY En route to Nepal, Katmandu, or India, İstanbul was the most important junction. A good night's sleep under the shadow of Hagia Sophia and the Blue Mosque was the gateway to the magic Eastern dream.

RAWHIDE SANDALS Select headlines from newspapers:

- "They declared the sound of the reed pipe to be divine music, and said enough to drugs."
- "The Dutchman on LSD escaped going berserk thanks to Mevlevi music."
- "The well-worn rawhide sandals of the Anatolian villager became the ideal shoe for the young hippies disenchanted by Western civilization."

HALİDE EDİP "The dust-ridden bust of the great Turkish woman Halide Edip Adıvar in Sultanahmet, sought to be destroyed with dynamite by unknown persons last year, has been washed spotless and turned resplendent by foreign tourists." The headline for this report was as follows: "Two hippie girls with dirty bodies yet clean consciences washed Halide Edip's statue."

AT THE HEART OF SULTANAHMET: RESTAURANTS

p.125

EGGS WITH SPINACH The arrival of hippies rejuvenated the tradesmen of Sultanahmet. And among them were two particular restaurants; a dish of eggs with spinach in either would equal a square meal in hippies' eyes. One of these was Lâle Restaurant-Pudding Shop that started out as a dessert shop in the late 50s and worked its way up to become a restaurant, and the other was Yener's Place, a patrimonial coffee house turned into a restaurant in 1965.

KIDNEY BEANS The Hippie King Yener was the number one benefactor of hippies in Sultanahmet. His restaurant was tiny. He'd dip his ladle into the kidney bean pot and feed hundreds of people every day, going around from table to table toasting with his friends. He invited hippies to his son's circumcision feast; the neighborhood had seen no such circumcision party before.

RICE PUDDING Just like Yener's Place, the Pudding Shop was also simultaneously a cafeteria, a meeting spot, a post office, a bus station, and a bar where songs were sung accompanied by the guitar. People would stand on the sidewalk across the street and watch the shop as if it was a circus. Süleyman, aka Sammy, who became famous as the first Turkish hippie toiled in all lines of work ranging from waiting tables at the Pudding Shop to organizing Magic Bus trips. The hippies never forgot these two shops and these people who embraced them.

ANTUAN'S FLORAL SHIRT

p.126

BURGAZ ISLAND The Kalpanzankaya hill at Burgaz Island was one of the spots hippies felt most comfortable in. The second capital of the flower children was İzmir. When İzmir Mayor Osman Kibar halfheartedly said, "our doors are open," it was more than enough. Whoever heard it was on their way to İzmir.

İZMİR "Seeing a group of long-haired hippies in their ragged clothes, Osman Kibar refused them entry to the municipal building on the grounds that the building could be infested with lice. Telling them 'come to İzmir all right, but don't keep disturbing me like this constantly,' he chased the hippies away." (1969)

FASHIONABLE Hippies who were initially considered odd in time turned into familiar faces. Their clothing became fashionable, the shop windows grew colorful. The floral shirts worn by the French singer Antoine were being sold in Turkey under the name of Antuan shirts. The famous soccer player Hippie Mithat from Altay team also wore these shirts.

TARKAN The back cover of the comic book magazine Tarkan featured the adventures of the Hippie King Pippi. What the centuries old Hun Turk and the present day American swimmer had in common was their long hair. Children followed them both ardently. Perhaps at that moment, one of Antoine's songs was playing on the record player: "My mother said cut your hair / I said fine mom, but in twenty years' time."

WE CAN'T SHUN EVERYONE WITH LONG HAIR

p.127

END OF PARADISE “Minister of Interior Affairs Faruk Sükan has radioed a decree to border governorships ordering them to ban tourists known as hippies, infested with lice, wearing dirty clothes and often on drugs.” Their fate was being sealed; Sultanahmet would soon cease to be a paradise for hippies.

LAW AND ORDER Whatever had befallen them in Beirut, in Israel, in Greece, was to happen to them in Turkey. They were charged with carrying contagious diseases like syphilis, and acting against law, order, and morality.

DEPORTED As per article 8, clause 7 of the Passport Law “Anyone who did not have sufficient funds to support them during their stay in Turkey and cover their return to their home country, or could not prove they had a sponsor in Turkey, or would hold a job that was not prohibited to foreigners” would be deported.

PRINCE CHARLES The Ministry of Interior Affairs and the Ministry of Tourism were in discord. An official from the Ministry of Tourism stated: “It’s important to preserve the mystical atmosphere of İstanbul. In England, even Prince Charles keeps his hair long nowadays. There are wealthy people and professors among the hippies. These may choose to go around in ragged clothes due to their philosophy.”

HIPPIE QUEEN PERİHAN

p.128

THE POLICE’S ACTUAL CONCERN In his article titled “Hippie Queen Perihan and Hippie King Yener,” Ümit Bayazoğlu stated, “the police were actually after the local hippies.” Because according to the police “Turkish youth could not lead such a degenerate and unkempt life. The others would leave one day anyway, but local hippies would continue to infest society.”

AN UNFINISHED LETTER The most tragic local hippie story was that of Perihan. She died in a hotel room in Sirkeci in January 1970. The cause of death was declared as morphine overdose. She left an unfinished letter behind, which started out “Dear Mom, I am in İstanbul. Did you get the passport I asked you for?”

THE FUNERAL Perihan from İzmir began to live with the hippies in Sultanahmet in 1967. She was declared queen because “she danced so well and laughed with no restraint.” Her funeral was organized by her mother and her hippie friends, her tombstone read “Hippie Queen Perihan.”

A LITTLE NUTS A newspaper article reported she was arrested one day when she was begging and gave the following statement to the police: “I’m going around the country with this backpack. I know English. You might think I’m a little nuts but that’s completely fine. As long as educated people don’t rebuke me.”

MIDNIGHT EXPRESS

p.132

OPTION C How would you describe the film “Midnight Express”? A strong critique of the justice system or propaganda against Turkey? The correct answer is option c: A Sultanahmet dream turned into a nightmare.

BED OF ROSES Billy Hayes, the author of the book the film was based on, was an American student who knew every inch of İstanbul between Laleli and the Galata Bridge and hung out at the Pudding Shop and Yener's Place. Until he was caught with marijuana in 1970 and sentenced to 30 years in prison for drug trafficking, his life in İstanbul was a bed of roses filled with sweet memories.

IT'S FORBIDDEN TO FORBID While Turkish authorities thought they could overcome the drug problem by imprisoning a young man for decades for merely carrying a handful of dope, American authorities thought they could do it by desiccating the livelihood of thousands of Turkish peasants. The answer of the 68 generation was simple: it is forbidden to forbid.

TURKISH OPIUM As soon as Nixon came to power, he mobilized his force to ban the planting of hashish in Turkey. According to the allegations, 80% of the morphine illegally coming into the United States was obtained from Turkish opium. Aşık Mahzuni was singing "These guys will buy hashish from you / Make it morphine and then declare war on you." As a giant black market economy was concealed behind every natural and synthetic substance making the hippie generation fly high, the mismatched struggle between states could be balanced neither at Woodstock nor in Sultanahmet.

OUR GIFT TO THE GREATEST HIPPIE

p.133

After you met John Lennon in Cannes, you told Arda Uskan, "Go back to Turkey, I'll also be coming back in two days," and you stayed on for another two years.

Erkin Koray: Yes, I attended a school there. The school of "what happens to a person if they are left broke in a foreign country, how does he figure it out?"

Did you graduate?

Erkin Koray: Yes, they applauded me on their feet. Tülay German and their group collected money among themselves, each gave one franc. They didn't give a lot of money as not to offend me, they jokingly gave me ten francs. They said, "Our gift to the greatest hippie." I said, "Fine, I'll take it this time because I like you, but actually I don't really know you. You don't exist. I'm in a foreign country." I took it once, never again. They lived 10 kilometers outside of Paris. One time I left their house very late at night, I turned left, I began to walk. "Wait," they said, "where are you going? The metro is that way"... "Yes, the metro is that way," I said, "but Paris is this way..." Erdem Buri insisted; let me give you money, take the metro. No way. Since I don't have money I must walk. Then I left straight towards Paris, to St. Michel... With St. Michel, I mean Sultanahmet. What would a guy like me do in Champs-Elysee?... Of course in Paris there are many guys like that. After four five kilometers, you hear footsteps in the same rhythm from the sidewalk across. Someone else is going in the same direction. Where? Exactly! To "Sultanahmet"... Now there's two of you. How much money have you got? Haven't got any, you? I have four francs; that makes two beers. Okay walk. Faster this time, even faster. In that situation, two beers are like two cases of beer. When you least expect it, you get to gulp down two beers at the heart of Paris. In style. In the middle of the night when you don't even know where you'll stay the night, the two beers is an absurd scene... Once you finish that school you don't yield easily.

(from an interview in 1997)

SUSPECTS

p.134

"But don't go filling this place with hippies."

"I don't know anyone from the hippies."

"I don't want anyone of those ye-ye bastards either."

"Those still exist? They were back in my childhood."

"Your childhood wasn't that long ago."

Seyda laughed irately. Wishing to relieve the crudeness her husband did not even attempt to disguise as a joke, to save it from disturbing seriousness, she started "if the list of those you find suspect is complete"...

"It's not," Oktay cut her off, continuing seriously. "There are worse. Leftists for instance. But I guess Selim wouldn't have anything to do with the likes of those."

Selim stared at Oktay for a while in silence.

"Whoever it is that you are calling leftists," he said "I don't think they'll be looking for me here."

Pınar Kür, "Yarın...Yarın..."

ROSE DANGLING FROM MY MOUSTACHE

p.135

LONG HAIR NO BRAINS The hippie movement was not an ideological and organized force that aimed at the radical transformation of society, but beyond the flowers and clothing, it was a revolution of the mindset with its anti-capitalist approach. While from Paris to Mexico City, hippies stood only footsteps away from revolution in the capitals of the 1968 revolutionary movement, why were long-haired youth being thrown out of demonstrations, or excluded from university forums in Turkey?

UNBECOMING In Selim İleri's 1971 short story "Pastırma Yazı," the bourgeois protagonist Memo high on the hog, was first defending socialism then becoming a hippie and voting for the Justice party. Would voting for the Justice Party befit a hippie? But that's nothing, Turkey would witness the word "hippie" being used as a profanity in leftist circles.

MUSTACHE Che Guevara was a revolutionary idol. Who wouldn't want to resemble Che in the photograph with his long hair and beard? But Che was a young Latin man... And what about the rugged long-haired man clenching his fist in the Dev-Genç (Revolutionary Youth) posters? He was also a Latin American, a farm laborer played by actor Geraldo Del Rey. The figure was pilfered from a mystical ritual scene from the 1964 Brazilian film "Deus e o Diabolo na Terra do Sol." The Turkish left found its expression not in shirts, pants, hair or beard styles, but the mustache. The İhsani mustache.

DENİZ GEZMİŞ'S FIANCEE

p.136

YOU ARE HIM In March 1971 when Deniz Gezmiş was wanted by the security forces, the police received sighting reports from all over Turkey. According to a news report, a young man named Ömer was taken into custody because he looked like Deniz Gezmiş. The conversation between the police officer and Ömer went as following: "You are Deniz Gezmiş!" "I am not!" "Then you are Yusuf Aslan." When it was finally confirmed that he was just another Ömer, he was released, but only after his hair and sideburns were appropriately cropped.

NORMAL In May 1971, Israel Consul General Elrom was abducted and assassinated by the revolutionary youth. Mahir Çayan and his comrades who undertook the assassination with a demand for the release of Deniz Gezmiş and other imprisoned revolutionaries were caught at an apartment in Feriköy. The neighborhood residents gave the following statement to the press: “We were on the watch for hippie looking people with long hair and beards. It did not occur to us that they would be normally dressed, we weren’t suspicious of them.”

INSIDE AND OUTSIDE While Deniz Gezmiş was in prison, Selda burgeoned outside. The first two records of Selda, singing folk songs to a guitar with an urban intonation pouring her heart out, released in 1971 coincidentally included the two folk songs “Mapushane İçinde Mermerden Direk” (Marble Pole in the Jailhouse) and “Mapushanelere Güneş Doğmuyor” (Sun Doesn’t Rise to Prisons.). The rumor that this young woman who was yet unknown, was the fiancée of Deniz Gezmiş traveled fast and far.

YANKEE GO HOME

p.137

ISOLATED INCIDENT Due to a number of reasons such as the Cyprus crisis, the ban on hashish plantation and the Vietnam War, anti-Americanism and anti-imperialism was always at the heart of the Turkey’s leftist movement. In the 70s, songs like “Katil Amerika” (Murderer America) by Aşık Mahzuni and “Amerikan Köpeği” (American Dog) by Mehmet Koç made tremendous impact. As for Mavi Işıklar, in 1971 they were performing regularly for American soldiers on the İncirlik base, and saying that they learned a lot from the American orchestras that came there.

MARINES Throughout the anti-imperialist struggle, protests against the Sixth Fleet often brought leftist youth against the police and the right wing youth. Oral Çalışlar recounts: “In İzmir, at night, in groups of three or four we’d go around searching for American marines. Aşık İhsani was among the protestors. He was finally caught and spent two nights in custody at the İzmir police station. He wrote his famous song “Üç Kişi Bir Tabuttayız” (We are Three People in One Coffin) during this custody misadventure.

ROBERT COLLEGE The most calamitous conflict was the Bloody Sunday in 1969 where two leftist students were killed. The İzmir leg of the Milliyet High Schools Light Western Music Competition was held a few days after the incident. İzmir youth misdirected target and treated Robert College High School students performing on stage like they were the Sixth Fleet, shouting at them: “Yankee Go Home.”

I PLAYED A TRICK

p.138

I played a trick. Deniz Gezmiş (prominent student leader, whose first name translates as “the sea”) was on the public agenda and he suddenly went underground. The people and the newspapers, all asked the same question: “Where is Deniz?” In the play, the flower children were carrying banners written “Make love, not war.” Then I added banners which read “Where is Deniz?”. In a certain scene, youngsters would pass by holding banners, some of them with Deniz. I guess someone must have tipped off the police, so they called us to the station to take a statement. I went over. “What do these banners signify?” they asked. I said, “It’s a crucial element of the play, which expresses a yearning for nature.” “All right then, we will send over an expert witness” they said. They came and watched the play, and weren’t

fooled by it. They said, either the banners or the play will have to go! So we had to remove the banners. I would have dropped dead if I had to cancel the play.

Engin Cezzar

(From an interview in 2000)

WAKING UP TO A MILITARY COUP

p.139

12 MARCH The musical “Hair” staged by the Gülriz Sururi - Engin Cezzar Theater Company premiered at Şişli’s Ümit Theater on the evening of 11 March 1971. The next day Turkey would wake up to a military coup d’état. Deniz Gezmiş was arrested on 16 March. Up until the summer, the play was staged under the military government of 12 March.

IN BIRTHDAY SUITS In fact, the controversy about the play started much earlier. According to the newspapers, the play “Hair” was synonymous with “nudity.” Şule Yüksel of the newspaper Bugün wrote, “In Turkey all freedoms exist, except the freedom of religion. There even exists the freedom of debauchery.” According to Yüksel, Engin Cezzar “would bring before the audience 33 actors and actresses in their birthday suits.”

HIPPIE ART Exactly one year prior to staging “Hair” in Turkey, Gülriz Sururi responded to the question “What do you think of the rising influence of sex-related issues on theater?” saying “I am not surprised, it was to be expected. Hippies are generating their own form of art.”

TWENTY YEARS OLD In an interview by the daily Cumhuriyet’s Sadun Tanju, Sururi had stated, “Believe me, I would become a hippie myself, if I were 18-20 years old.”

LET IT BLOW WITH THE BREEZE, BE A NEST TO BIRDS AND BEES

p.140

YEMLÜK “Actually, sex is not such a major taboo in the art of theater. For example traditional Turkish folk art also features sexual elements. There is a village play called *yemlük*. Peasant women go around the field looking for a wild herb reminiscent of a male sex organ, pretend to sit on it and later their husbands rush in chasing them away and beating them up.”

Gülriz Sururi (1970)

DRESSED In Turkey, “Hair” was staged without the nude scene, which actually lasted just a couple of minutes in the original text. In its Turkish rendering, anti-war messages were much more prominent while musicality took a backseat. The lyrics were relatively true to the original though: “Our instruments play folk songs from space / I am full of life round and round / And here is my answer to you / Don’t cast your shadow there / Let the sun rise / Let it shine / Let it shine.”

CINEMA The musical “Hair” premiered in the USA in 1968 and was adapted to the silver screen in 1979, at a time when hippies were long since a thing of the past. The film met with ample interest and was screened in Turkey in 1982.

BIRD’S NEST “My hair hangs long / It gets longer day and night / My hair is straight / It’s loose and disheveled / Don’t ask me why, I can’t say / Let it flow with the breeze / Get tangled in branches and leaves / Let it be infested with lice / Be a shelter to bees / Let it be a nest for all birds / Oh, this gorgeous, this unmatched / Hair of mine.”

Sweet 60s

1960

p.144

Ya Mustapha Ya Mustapha

Said Nursi died // On 27 May the armed forces seized power // The State Planning Institution was founded // The results of the census: 27,754,820 people are living in Turkey, İstanbul's population is 1,882,092 // A binational independent republic was established in Cyprus // 17 new independent states were founded in Africa // Birth control pills were out on the market for the first time in the USA // The first photocopy machine was on sale // John F. Kennedy was elected president of the USA

"Youth started it, the army finished it"
(A banner from the 27 May celebration march)

Karel Reisz, Saturday Night and Sunday Morning

Alfred Hitchcock, Psycho

John Cassavetes, Shadows

Metin Erksan, Gecelerin Ötesi

Luchino Visconti, Rocco and His Brothers

Harper Lee, To Kill a Mockingbird

Atilla İlhan, Ben Sana Mecburum

Gülten Akin, Kestim Kara Saçlarımı

Miles Davis, "Sketches of Spain"

Jacques Brel, "Ne me quitte pas"

Elvis Presley, "It is Now or Never"

The Shadows, "Apache"

Bob Azzam, "Mustapha"

1961

p.145

Little Lucy Stay with Me

Members of the Turkish Armed Forces (TSK) were granted the right to vote // Turkish Armed Forces Assistance and Pension Fund (OYAK) was founded // Tram transportation was stopped in İstanbul // The new constitution was approved by 61.5% of votes in favor // Menderes, Zorlu, and Polatkan were executed // The three parties favoring the Democrat Party tradition received 62% of the votes in the elections; the Republican People's Party and the Justice Party formed a coalition government // The first group of guest workers went to Germany // İstanbul City Radio, mainly tuned into classical music, soft Western music, and language education, was launched // The first issues of the political magazine Yön and cinema magazine Ses were published // The first Turkish automobile Devrim was tested // Metin Oktay was transferred to Palermo, and Can Bartu to Fiorentina // Russian cosmonaut Yuri Gagarin took a tour in space // The Berlin Wall was erected // The USA-supported Bay of Pigs invasion, aimed at overthrowing the communist regime in Cuba, ended in failure // Amnesty International was established

"A Turk is not scared, yet he scares. No way he gives up unless he gets what he demands."
(One of the aphorisms the Post, Telegraph and Telephone Administration (PTT) printed on envelopes)

Jean-Luc Godard, *A bout de souffle*
Robert Wise, *West Side Story*

Kurt Vonnegut, *Mother Night*
Ahmet Hamdi Tanpınar, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*
Orhan Kemal, *Hanımın Çiftliği*
Aziz Nesin, *Zübük*
Michel Foucault, *Histoire de la folie*

Judy Garland, "At Carnegie Hall"
Erol Büyükburç, "Little Lucy"
İlhan Gencer, "Bak Bir Varmış Bir Yokmuş"
Ben E. King, "Stand by Me"

1962

p.146

Let's Twist Again

The coup attempt of colonel Talat Aydemir was prevented // The first 5-year development plan was prepared // The National Security Council (MGK) was established // The CHP-AP coalition was replaced by the CHP-YTP (New Turkey Party)-CKMP (Republican Peasants' Nation Party) coalition // As the US and the USSR returned from the threshold of war over the USSR-built missiles in Cuba, the US-built missiles in Turkey became part of the bargain between the two powers // President Gürsel saved Metin Erksan's film "Yılanların Öcü" (Revenge of the Snakes) from the rage of censorship // Ankara 06, İstanbul 34: In line with the amendment made in vehicle registration plates, provinces were numbered // Algeria and Jamaica won independence respectively from France and Britain // USA joined the Vietnam War // Marilyn Monroe committed suicide

"Would they hear if I talked?"

(Prime minister İsmet İnönü having his first screen experience at İstanbul Technical University (İTÜ) TV live broadcast)

Andrei Tarkovsky, *Ivan's Childhood*
François Truffaut, *Jules et Jim*
Roman Polanski, *Knife in the Water*

Turgut Uyar, *Tütünler Islak*
Azra Erhat, *Mavi Anadolu*
Fazıl Hüsni Dağlarca, *Aylam - Uzay Çağında Olmak*

Ray Charles, "Modern Sounds in Country & Western Music"
Chubby Checker, "Lets Twist Again"

Georges Brassens, “Je me suis fait tout petit”
The Beatles, “Love Me Do”
The Tornados, “Telstar”

1963

p.147

Esen Yel Bilir (The Blowing Wind Knows)

Retired colonel Talat Aydemir, whose second coup attempt also failed, was hanged // The third coalition was formed between the CHP and the independents under the prime ministry of İnönü // The Kavel cable factory strike constituted a turning point in the history of syndicalism by accelerating the legal arrangement of the right to strike // Koç Holding, the first holding of Turkey was founded // The Scientific and Technological Research Council of Turkey (TÜBİTAK) was founded // The Ankara Theatre of Art was founded // Nâzım Hikmet died in Moscow // Edith Piaf died // 200 thousand blacks led by Martin Luther King protested racial discrimination in Washington // John F. Kennedy was assassinated

“It is not a bridge but an underground that İstanbul is first and foremost in need of.”
(Minister of Public Works İlyas Seçkin)

Federico Fellini, 8 ½
Alfred Hitchcock, *The Birds*
Joseph Losey, *The Servant*

Yaşar Kemal, *Yer Demir Gök Bakır*
Sylvia Plath, *The Bell Jar*
Hasan Hüseyin, *Kavel*
Sezai Karakoç, *Sesler*

Charles Mingus, “The Black Saint and the Sinner Lady”
Bob Dylan, “Blowin’ in the Wind”
The Beach Boys, “Surfin’ USA”
Roy Orbison, “In Dreams”

1964

p.148

The Times They Are a-Changin’

Civil war broke out between Greeks and Turks in Cyprus // Thousands of Greeks living in Turkey were deported // Turkish Radio and Television Corporation (TRT) was founded // At the age of 40, Süleyman Demirel was elected chairman of the AP // Legendary bandit Koçero was killed in Siirt // Gülriz Sururi-Engin Cezzar Company staged Haldun Taner’s “Keşanlı Ali Destanı” (The Epic of Ali from Keşan) // The plays of Brecht were put on stage in Turkey for the first time, a performance of “The Good Person of Szechwan” was interrupted by rightist militants // Metin Erksan’s “Susuz Yaz” (Dry Summer) won the Golden Bear // The poems of Nâzım Hikmet were republished after many years // The first issue of the literature and art magazine Yeni Dergi was published // Coca-Cola and Pepsi-Cola started production in

Turkey // Leter played his jubilee match // Palestine Liberation Organization was founded // The Civil Rights Act, which prohibited racial discrimination, came into effect in the USA // In South Africa, Nelson Mandela was sentenced to life imprisonment // In the USSR, the Khrushchev chapter was closed, the Brezhnev period began // Jean-Paul Sartre rejected the Nobel Prize // First cassettes were launched onto the market

"He has won many things. Surely he will win this one too."

(Süleyman Demirel's mother's comment on his son who runs for the chairmanship of AP)

Halit Refiğ, *Gurbet Kuşları*

Pier Paolo Pasolini, *The Gospel According to Matthew*

Blake Edwards, *The Pink Panther*

Herbert Marcuse, *One-Dimensional Man*

Tarık Buğra, *Küçük Ağa*

Tülay German, "Burçak Tarlası"

Bob Dylan, "The Times They are a-Changin'"

The Animals, "The House of the Rising Sun"

1965

p.149

My Generation

Alparslan Türkeş became the chairman of the Republican Peasants' National Party // The Social Security Law came into force // Karl Marx's "Capital" was completely translated to Turkish // Yıldırım Gürses won the first Golden Microphone song competition organized by Hürriyet newspaper // The Population Planning Law, which rendered birth control methods official, was enacted // Sinematek (Turkish Cinémathèque Association) directed by Onat Kutlar was founded // Karaköy underpass opened // Ereğli Iron and Steel plant began production // The Property Ownership Law, which caused apartment buildings to multiply in cities, was enacted // Fitaş and Dünya cinemas opened in Beyoğlu // Black muslim leader Malcolm X was assassinated // Military coup in Algeria: Ben Bella was overthrown by Boumediene

"Communism will not be able to enter Turkey because 98% of our people are Muslims; it is time that we call ourselves a Muslim nation."

(Süleyman Demirel, Chairman of AP)

David Lean, *Doctor Zhivago*

Robert Wise, *The Sound of Music*

Ece Ayhan, *Bakışsız Bir Kedi Kara*

Louis Althusser, *Lire le Capital*

Sevim Burak, *Yanık Saraylar*

Metin Eloğlu, *Türkiye'nin Adresi*

Léo Ferré, “Ni Dieu ni maître”
Rolling Stones, “(I Can’t Get No) Satisfaction”
The Who, “My Generation”
Otis Redding, “Otis Blue”
Donovan, “Fairytale”

Rewriting History from Scratch

p.150-152

“It is the year 965 and the season is autumn / Taşlık Park, Sunday teatime, night clubs in multicolor / Blue jeans making their debut, falling in love with girls / Dance lessons, soda pop with leblebi, open-air cinemas / Lads and college girls at Bab Cafe / The unfiltered Harman cigarette, Şan Cinema on Saturdays / Perlon blouses, sweet girls and Grace Kelly buns / Crazy youngsters in mobs, draught beer at the Atlantik / Greetings to those years...”

These lines are from Suavi Karaibrahimgil’s song “1965” written in the 1980s. With his permission we would like to add to it a couple more:

“It is the year 965 and the season is spring / Pulses run high, beware, it’s election time / Demirel making his debut, Justice Party is on the rise / Bertold Brecht, Nâzım Hikmet and magazines in multicolor / The industrialization issue, the communism threat / Left of the center, the end of an era, and social issues / Cold war, daily bread and Mehmet Ali Aybar / Civil-military relations, parliamentary hesitations / Greetings to those years...”

The Justice Party won the elections and formed a single party government. The Workers Party of Turkey gained seats in the parliament and the Republican People’s Party renewed its political line - clear signs of the transformation Turkey had undergone in a span of five years.

The year 1965 was much more than 365 short days; it became the initiator of change and transformation not only in Turkey but across the world, maybe it was even the harbinger of the year 1968. Looking back to those days, Ertuğrul Kürkçü says “1968 started in 1965.” When we translate this to the language of the Rolling Stones, it all boils down to the following formula: “Street Fighting Man” started in “(I Can’t Get No) Satisfaction.” Those screaming their dissatisfaction in 1965 would start to wage a struggle in 1968 in order to take over the streets.

Much later, the Spanish songwriter Joaquin Sabina would hark back on the year 1968 with these lyrics: “That year May lasted 12 months / You and I were just born / Jean-Paul Sartre and Dylan singing a duet / Lenin and Rimbaud twirling the hula hoop / Two times two was not four anymore / Poetry had taken to the streets / We got reacquainted with our faces / We believed that everything was possible, back in 1968 / However we could not rewrite history from scratch / Death was chewing gum in Vietnam / Tanks were crushing flowers in Prague ...”

1965 in Figures

p.154

POPULATION According to the census of 1965, the Turkish population was 31,391,207. There were 15,945,768 men and 15,445,439 women. One third of the population dwelled in cities. Of the 25 million people aged above six, a total of 12 million were illiterate - 4 million men and 8 million women. There were 166,648 university graduates in 1965.

MOTHER TONGUE The 1965 census provided official data on the mother tongues of the population of Turkey. Accordingly, 28,317,579 people spoke Turkish (90.21%) and 2,180,721 people spoke Kurdish (6.90%) as their mother tongue. These languages were followed by Arabic (1.12%), Zazaki (0.47%), Circassian (0.18%), Greek (0.12%) and Armenian (0.10%).

AUTOMOBILE In 1965, there were 87,584 automobiles, 22,169 buses, 79,121 trucks and 26,094 motorcycles in Turkey. The most popular car brands were Chevrolet, Mercedes and Opel.

TELEPHONE In 1965, 243,361 people had a fixed telephone subscription. There were 8 telephones per one thousand people. Annually each subscriber made 1356 local and 76 long distance calls on average.

RADIO In 1965 the number of radio receivers in Turkey totaled 2,442,919.

CINEMA In 1965, 229 films were shot in Turkey, against 442 in Japan, 322 in India, 182 in the USA, 113 in the USSR, 118 in Italy, 93 in France, 70 in Spain and the UK, 58 in Egypt. In 1964, 247 foreign films received permission for screening in Turkey. There were approximately 900 indoor cinemas in the country.

1966

p.155

Sound of Silence

The Republican People's Party accepted the "left of the center" as party ideology, Ecevit, at the age of 41, became secretary general of the party // Former chief of staff Cevdet Sunay was elected president // Cemal Gürsel died // Orhan Kemal was arrested, and Yaşar Kemal, Can Yücel, Ruhi Su, and Aşık İhsani were prosecuted for disseminating communist propaganda // Alevi politicians gathered under the roof of the Unity Party (BP) // Koç Holding launched Anadol, the automobile that became the symbol of import-substitute industrialization: In cash 26,800 TL, by installment 28,500 TL // The foundations of the Keban dam was laid // Right-wing youth caused unrest during the film screenings in the Antalya Golden Orange Film Festival // In China, Mao launched the Cultural Revolution

"It is a flower of this system. I don't look for germs on this flower. I just try to understand why a mole cricket wanders in its root."

(From Çetin Altan's speech in Parliament)

Sergio Leone, *The Good, the Bad and the Ugly*

Michelangelo Antonioni, *Blow-Up*

François Truffaut, *Fahrenheit 451*

Jiri Menzel, *Closely Watched Trains*

Edip Cansever, *Çağrılmayan Yakup*

Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Vietnam Savaşımız*

Oya Baydar, *Savaş Çağı Umut Çağı*

Simon & Garfunkel, "Sound of Silence"

Rolling Stones, "Paint it Black"

1967

p.156

Kızları da Alın Askere (Draft the Girls too)

Kurdish identity was emphasized in the East rallies of the Workers Party of Turkey // Confederation of Progressive Trade Unions of Turkey (DİSK) was founded // 40 fell dead as a result of the fight that broke out in the Kayserispor-Sivasspor match // Devekuşu Cabaret Theatre was founded // US Sixth Fleet met with student protests in İstanbul // Milliyet newspaper launched the High Schools Light Western Music Competition // Turgut Özal became the undersecretary of the State Planning Institute // Hacı Ömer Sabancı Holding was founded // "The Regime of the Colonels" seized power in Greece // Six-Day War between the Arabs and Israel // Che Guevara was killed in clashes in Bolivia // Muhammad Ali refused to join the army // The first grand summer festival, Monterey Pop, took place in California with the contributions of Jimi Hendrix, The Who, Ravi Shankar, Hugh Masekela, and Otis Redding // The first successful heart transplant was performed by Dr. Barnard from South Africa // "Hair" musical was staged in Broadway

*"I find these miniskirts rather short; they could at least have been stopped at knee length."
(The wife of President Cevdet Sunay, Atıfjet Sunay)*

Luis Bunuel, *Belle de Jour*

Mike Nichols, *The Graduate*

Arthur Penn, *Bonnie and Clyde*

Lütfi Akad, *Kızılırmak Karakoyun*

Gabriel Garcia Marquez, *One Hundred Years of Solitude*

Kemal Tahir, *Devlet Ana*

Guy Debord, *The Society of the Spectacle*

Sencer Divitçioğlu, *Asya Tipi Üretim Tarzı ve Osmanlı Toplumuna*

The Beatles, "Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band"

The Velvet Underground & Nico, "The Velvet Underground & Nico"

Cem Karaca, "Emrah"

Erkin Koray, "Kızları da Alın Askere"

The Doors, "Light My Fire"

Aretha Franklin, "Respect"

Leonard Cohen, "Suzanne"

1968

p.157

Those Were The Days

The whole world, Paris in particular, was shaken with student protests // Many faculties and colleges in Turkey were occupied by students // Activist İTÜ student Vedat Demircioğlu lost his life as a result of police violence // Charles de Gaulle, President of France, paid an official visit to Turkey // TRT started the first TV broadcast in Ankara // Workers Party of Turkey deputy Çetin Altan was beaten by Justice Party parliamentarians in the Parliament // Sadun Boro completed the world tour he had taken with his sailboat named Kismet (Luck) in

three years // Many state offices and municipalities banned the miniskirt to their employees // Kenter Theater opened in Harbiye // Martin Luther King was assassinated // Robert Kennedy was assassinated // Soviet tanks entered Czechoslovakia and ended the reformist Dubcek rule // Richard Nixon became the USA President // Jackie Kennedy married Greek shipping magnate Onassis

"Hangman Kara Ali, the days you will rise to wealth are soon"
(A banner from the National Rearing against Communism demonstration)

Stanley Kubrick, 2001: A Space Odyssey
Donald Cammel and Nicolas Roeg, Performance
Yılmaz Güney, Seyyit Han
Jean-Luc Godard, Sympathy for the Devil (One Plus One)

Carlos Castaneda, The Teachings of Don Juan
Doğan Avcıoğlu, Türkiye'nin Düzeni
Ahmed Arif, Hasretinden Prangalar Eskittim
Hekimoğlu İsmail, Minyeli Abdullah

Gilberto Gil, Caetano Veloso, Tom Zé, Os Mutantes & Gal Costa, "Tropicália: ou Panis et Circencis"
Marvin Gaye, "I Heard It through The Grapevine"
Hugh Masakela, "Grazin' in the Grass"
Mary Hopkin, "Those Were The Days"
Iron Butterfly, "In-A-Gadda-Da-Vida"
Berkant, "Samanyolu"

1969

p.158

Başa Gelen Çekilirmiş (One Bears One's Cross)

In the general elections, the Justice Party won the parliamentary majority with 46.5% of the votes // Erbakan, whose candidacy application was rejected by the Justice Party, was elected independent MP from Konya // Bloody Sunday: rightist militants led by the Association of Struggle with Communism attacked the leftist youth protesting the Sixth Fleet in Taksim, two people were killed // Commando camps of the Nationalist People's Party (MHP) spread all over the country; the first acts of the commandos were to raid student dormitories, a seminar on birth control, and Balaban's painting exhibition // The film "Medea," directed by Pasolini, featuring Maria Callas, was shot in Göreme // The car of the USA ambassador visiting Middle East Technical University (ODTÜ) was burned by revolutionary students // Tuborg and Efes Pilsen, first beer brands of the private sector, entered the market // The Woodstock Festival hosted 500 thousand hippies under the slogan of "Three Days of Peace and Music" // Members of the hippy commune led by Charles Manson murdered actress Sharon Tate // American astronaut Neil Armstrong was the first person to set foot on the moon

Twenty pairs of slippers, laced coffee cup sets, the full team figurines of the Bursa sword and shield team, three kilos of pastrami.

(The list of gifts from Turkey to the three astronauts, and their families, who traveled to the moon)

Denis Hopper, *Easy Rider*
Costa Gavras, *Z*
Rainer Werner Fassbinder, *Katzelmacher*
Ken Loach, *Kes*

İsmet Özel, *Evet, İsyân*
İsmail Beşikçi, *Doğu Anadolu'nun Düzeni*
İdris Küçükömer, *Düzenin Yabancılaşması*
Ursula K. Le Guin, *The Left Hand of Darkness*

Jane Birkin & Serge Gainsbourg, "Je t'aime, moi non plus"
Georges Moustaki, "Le métèque"
Orhan Gencebay, "Başa Gelen Çekilirmiş"
Led Zeppelin, "Whole Lotta Love"
Zager & Evans, "In The Year 2525"

1970

p.159

Dağlar Dağlar (Mountains)

The resistance of June 15-16: Ten thousands of workers demonstrating against the new syndicate bill halted life in İstanbul and İzmit // Atatürk Cultural Center (AKM), the construction of which took 23 years, was burned 20 months after it opened // The historical Tepebaşı Theater burned // Independent deputy Necmettin Erbakan founded the National Order Party at the age of 44 // The population of İstanbul reached 3 million; 35,605,176 was the number of people living in Turkey // The foundations of the Bosphorous bridge were laid // Hafez Assad staged a coup d'etat in Syria // In Portugal, dictator Salazar died // In Chile, socialist leader Allende won the elections // In Egypt, Anwar Sadat succeeded Nasser who died of a heart attack // Jimi Hendrix and Janis Joplin died

With the money that will be invested in this bridge, it was possible to provide drinking water to all villages of Turkey, to meet the housing needs of 600 thousand people, to found an iron and steel plant with a capacity of 1 million tons a year.

(The declaration of the ODTÜ Architecture Faculty Student Association on the day the foundations of the Bosphorus Bridge were laid)

Yılmaz Güney, *Umut*
Robert Altman, *MASH*

Bilge Karasu, *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*
Richard Bach, *Jonathan Livingston Seagull*
Alvin Toffler, *Future Shock*
Kate Millet, *Sexual Politics*

Miles Davis, "Bitches Brew"
Santana, "Black Magic Woman"
Bariş Manço, "Dağlar Dağlar"
Alpay, "Fabrika Kızı"
Edwin Starr, "War"

Erkin Koray reminisces about the 1960s with the following words: “Back then, there was electricity in the air. I guess a kind of electricity appeared in outer space and swept the whole world. By chance, we happened to come across those vibes.” Upon seeing this nude photo from 1970 thirty years later, his reaction would be: “I don’t remember ever posing for such a photo. But I must have since I am in it.”

Conversations in Space

BEING YOUNG IN THE 60s

p.164-166

Our first guests in the series of talks organized within scope of the exhibition “A Kind of Electricity Appeared in Outer Space” were Ömer Madra and Mehmet Ö. Alkan. Hearing that Mehmet Ö. Alkan opened his eyes to this world in merely 1963, Ömer Madra, born in 1944, joked saying “*So, we have to deal with kids now?*” Catching Madra’s pass, Alkan smiled as he made his clear comeback: “*When you are a historian age becomes insignificant. You become so snug with events of the past that next to you, Ömer Madra is just a kid.*”

Ömer Madra began his talk by playing “Forever Young.” As he introduced the song he made sure to add, “*When Dylan composed this, Mehmet Alkan was 10 years old.*” According to Madra, this song dated 1973 did a very good job reflecting the spirit of the 60s.

The main axis of Madra’s talk was going to be his only novel “Romanımla Sana Bir Ses” published in 1991. Upon our request he had prepared his speech after rereading it cover to cover 21 years later. The book was about the everyday life of a young man from İstanbul finishing high school and trying to appoint his future in the mid-60s, about his take on love, friendship, family relations, art and politics and his dreams.

Two main points had caught Madra’s attention in the novel: Cigarettes and music. “*Two things determine the youth’s rhythm of life in the book. One is cigarettes and the other music. Everywhere, all the time people are smoking like chimneys. Rather than accompanying life, the cigarette is an element determining the rhythm of life. You can’t help but notice with fury how giant tobacco companies swept scientific data under the rug for half a century only to emerge as mass murderers...*” After saying this he went on to give examples of cigarette ads from the early 60s: In ads filling the pages of foreign magazines, doctors, pregnant women and even babies were singing the praises of Camel or Marlboro...

Madra, who had quit smoking years ago, fortunately had not quit music. “*The rock’n roll revolution was taking the West by storm, but over here, merely a pale shadow of this revolution was cast on those who were not among the small, fortunate and relatively wealthy group. They say forerunner wave, something like that.*” He then described the actual amazing wave: “*The music that the Beatles took from the USA at the start of 1960s and reinvented to export back to the USA. The British invasion.*” In those years, Madra and his friends followed this music not from the radios of Turkey but from Radio Luxemburg that broadcast from Luxemburg, a BBC radio broadcasting from Cyprus and the radio of the American base in Karamürsel. Madra also associated the rise of folk music and Anatolian Pop that impacted the youth’s lives in the second half of the 60s with the rise of the revolutionary left and the ultra-nationalist right.

Then shifting the subject to 1968, he quoted Robert Kennedy, Jim Morrison, Deniz Gezmiş and Tariq Ali. “A storm swept the world in 1968, political eddies from all across the globe left their imprint on 68” said Tariq Ali and added: “In all six continents, every month of the year, student and worker forces exploded in the streets. 1968 was the year when radicalism actually assumed an international dimension. Political globalization was not brought top-down through G-7 summits, but was determined from bottom-up.”

Meanwhile Noam Chomsky was saying for the 60s, “Our hopes for the future were so far from being dark.” As Madra quoted from Chomsky, human rights and the culture of democracy had gained momentum in the 60s. Perhaps the 68 revolution had vanished but in its wake it had left human rights, minority rights, women’s rights, gay rights, environmental rights, it had instigated them...

Ömer Madra listed the three major characteristics of the youth in “Romanımla Sana Bir Ses”: “They are ridiculously, at times pathetically pure and innocent kids: they don’t have a drop of malice, guile, cynicism, egoism in their system... Secondly, they are kids who don’t have much of an idea on the state of affairs of the world or their own destinies, and the trouble is they are unable to develop an opinion on this matter, and even worse yet they are under the impression that they do... Thirdly, most of them are ignorant, and worse they think they know everything, and even worse yet they lack the energy required to understand the world...” Following this pessimistic analysis Madra proceeded to say “But it’s like Marx said, the task is not merely to understand the world but to change it.”

“Was I perhaps too harsh?” He then answered his own question: “Ability to look at yourself implacably bears a vital importance for founding the future.”

Ömer Madra said it occurred to him later that it would have perhaps been better to turn his talk titled “Being Young in the 60s” into a trilogy. Titles of this series would be as follows: “Being Young in the Brackets of Two Coups,” “Attaining the Age of Maturity in the Brackets of Coups of 71 and 80,” “Way Over the Hill in the Brackets of the Coups of 12 September and 28 February.” Noting that it is “for the time being,” he suggested also an addendum: “Being a Geezer in the Brackets of the Postmodern Coup, the E-Coup and the Coup Attempts of Balyoz, Sarıkız, Ayışığı, Yakamoz and Eldiven.”

Well then, did we listen to the sweet “Forever Young” in vain just now? “The young people forever living in brackets of coups cannot become warriors of freedom and democracy precisely for this reason, I mean, they can’t become the forever young in Dylan’s song,” said Ömer Madra.

According to him, in the 60s, the youth stuck between the two coups had missed 68: “They were not able to internalize the culture of democracy and freedom. They could not resist the big assault against these notions. Not only could they not resist, they could not back up those who were struggling for democracy and freedom either. Some of the youth living between two coups in the 60s sacrificed their own freedoms for the freedom and welfare of oppressed masses, for their freedom of expression and right to a better world. I think the most amazing example is İsmail Beşikçi.”

He then appealed once again to Noam Chomsky and reminded that in a speech he gave at the Occupy Wall Street protests, Chomsky made a variation of the aforementioned famous Marx quote: “If you want to change the world in a certain direction you better try to understand it first.”

How did “Romanımla Sana Bir Ses” end, what did Madra think of that ending today? *“At the end, the protagonist of the novel Oğuz can’t muster the courage to take his destiny into his own hands, and flees the field. In the last scene, as he looks in the mirror with weary eyes, Roy Orbison ballad ‘It’s Over’ is playing...”*

Ömer Madra concluded his talk saying *“We don’t have to be as pessimistic as Oğuz in the novel, because if there is struggle then there is hope as well”* and then together we all listened to “It’s Over.”

THE AUDIO HISTORY OF DEMOCRACY IN THE BRACKETS OF TWO COUPS

p.167-169

The title of Mehmet Ö. Alkan’s speech was “The Audio History of Democracy in the Brackets of the Military coups of 27 May and 12 March.” The heavy bag in his hand was full of records that did justice to this title. Assoc. Prof. Alkan teaches “Turkish Political Life” at İstanbul University Faculty of Political Sciences, and also uses records as resources for historiography.

That day, Alkan reminded us that records have been used for propaganda purposes on this land since 1909. İttihat Terakki (The Party of Union and Progress) produced around 15 records, this tendency continued with the Republic to a certain extent. For a long time it was only the voice of the state that was heard through the propaganda records. Up until the 60s, the real explosion of records...

Where does this interest in records stem from? Alkan offered two reasons: *“First, literacy is low and oral culture is dominant. Comics and humor magazines have become so popular for the same reason; because the visual appeals to the masses very quickly. The second reason is the epic tradition, the poetic transmission of a significant event. For example, we could cite the Varto earthquake records as examples following this epic tradition.”*

Mehmet Ö. Alkan talked about a postcard record about the 1960 coup produced by the Ministry of Tourism. The famous Plevne March was recorded with lyrics adapted to the 1960 coup. On the first record we listened to that day, Behiye Aksoy was singing to the same tune: *“Can it be, can it be like this / Can brother shoot brother / When thirsty for freedom / There is no stopping the Turkish youth ...”* Noting *“Not a pretty picture in the credentials of Behiye Aksoy whom I love very much,”* Alkan brought the topic to the youth movement of the 60s: *“One of the biggest mistakes of the left in Turkey was failing to reckon with, to criticize the 1960 coup, and to defend it in some respect.”*

In those years, the liberal right had produced records using Menderes’s name. Stating *“I have no ideological affinity to Menderes, but his hanging has brought great harm to political life in Turkey,”* Alkan told us that in those years when even mentioning the name of Menderes was banned, there were records coming out about the river of Menderes. He played an example of a song seemingly depicting the river, but actually describing Adnan Menderes himself: *“Again you flow jubilantly / You’re putting hearts on fire / As if sad, as if sore / Say, who are you looking at / Oh Menderes, beautiful Menderes...”* Also around the same time there was a record referring to Yassıada as Yaslı Ada (Mournful Island) and criticizing the executions.

The 1961 Constitution comprised a significant focus of Alkan’s speech: *“The 61 Constitution is an accident of the 60 coup. The perpetrators of the coup did not even fathom making such*

a democratic constitution. But this democratic constitution had a defect such as the National Security Council as well. The setting in which Ömer Madra lived his youth was this environment of freedom brought forth by the 1961 Constitution. There was a long period when the Constitution was almost sanctified. The 1971 coup shattered this sanctity to pieces. Six-seven records came out about the Constitution including those by Şen Bahriyeliler and Selda. Those days, Şemsi Belli's poem 'Anayasso!' was famous." We listened to Selda sing the song composed from this poem.

As Alkan noted, "The left who had been silent for a long time in Turkey began to talk through records in the 60s. When Aşık İhsani's records such as 'Yazacağım' (I will write), 'Yakındır' (Soon enough) were prosecuted, he made 'Sen Ey Savcı' (You O Prosecutor), when that was banned as well, this time he changed the lyrics to 'Sen Ey Sarıcı (You O Winder...)." In this record İhsani was defending the Constitution: "You O Prosecutor, the Constitution is further ahead / You can't push it back, you can't / You can't free the guilty and keep the innocent / In dungeons, you can't."

One side of the speech record Worker's Party of Turkey MP Çetin Altan released on the occasion of April 23rd featured the children shoved to the front in the Vietnam War, and the other side featured a vitriolic portrait of the holiday. During Mehmet Ö. Alkan's speech we understood once again the diversity of subjects records were made about in the 60s. There were dozens of records on the conquest of the moon, mini and maxi skirts. Halit Kıvanç was the pioneer of sports records. Bakırköy Municipality released a record for a cleaning campaign.

Alkan also recalled how for whatever reason the Kennedys were so beloved in Turkey during those years... For example after Robert Kennedy was assassinated, a Turkish dirge record was released. The presidential race between Johnson and Kennedy had been an inspiration to a humor record by Ateş Böcekleri. The name of an apartment building in Aksaray was John F. Kennedy.

The fact that many Kurdish records were released in that period was also mentioned. The most famous singer of Kurdish was Ayşe Şan. The records were released in İstanbul, sent to the distributor in Adana and distributed to the Southeast from there. There was also a "Dersim Ağıtı" (Dersim Dirge) record released in Kurdish. "We are talking about Dersim only now, but don't worry it was always talked about among the Kurds," noted Alkan.

When it came to records on smuggling, the people murdered in Uludere nine months ago were commemorated. Alkan said smuggling was a way of life. "In Southeast Anatolia, there is an artificial and imaginary border, for instance between Syria and Turkey. Consider the Ottoman Empire; the center of that region was Aleppo. Therefore everything produced in Southeast Anatolia went to Damascus, to Aleppo. And the goods, the merchandise from there were sold in Mardin, Diyarbakır, Bitlis. When the border was inserted in between, this became smuggling, whereas it used to be called commerce. Yaşar Kemal also has amazing interviews on smugglers..." We listened to a song describing the lives of smugglers from Ahmet Ödük. An unmetered Barak folk song opening with the sound of machine guns ...

Commenting on how "We love tragedy," Alkan mentioned records released in that era such as "Lake Disaster," "Zonguldak Disaster," "Motorcycle Disaster," "Tunnel Disaster" and "Killer Goal."

Alevi records had suddenly emerged around the same years. "Alevism has been very silent here, because until the 1960s Alevism was rural, it wasn't urban. But with migration, from 1960s

onwards, Alevi came to the cities as well, and they found the opportunity to express themselves in the democratic atmosphere in between the two coups. For instance records such as 'Aleviyim Ben, Ali'yi Severim' (I am Alevi, I Love Ali), '24 Ayar Aleviyim' (I am 24 Carat Alevi). Just imagine there are people who still use Alevism as an obscenity today. This was even more common in the 60s. These records were an insurrection at the same time. Folk songs saying, 'Think what you will, I am proud of my Alevi identity.'"

According to Alkan the masses who migrated to İstanbul were also the customers of the records depicting their own lives. There were records like "Çiğ Köfte" (Raw Meatballs), "Başlık Parası" (Dowry), "Sıla Yolcusu" (Homeland Journey), "Kan Davasının Ağıtı" (Dirge for Blood Feud), "Gecekondu" (Shantytown) in the 60s. Many records about the migration wave to Germany were released as well. "When you look at the records of the 60s, 70s, 80s, you can take a snapshot of the migration. For example in the records of the 60s, the themes revolved around 'homesickness,' 'we'll save money and come back soon,' 'the infidels are torturing us.' You look at the 70s, and now there are records saying 'Helga Became a Turkish Bride.' Turks and Germans begin to intermingle. By the 80s, they will settle down there and the rapper generation will grow up in this environment."

Alkan then gave examples of some humor records about Süleyman Demirel. He played "Unuttun Bizi Süleyman" (You Forgot about Us Süleyman) from Öztürk Serengil for us. "İktidarspor-Muhalefetgücü Futbol Maçı" (Government Sports-Opposition Power Soccer Game) was an Ateş Böcekleri record where Demirel guarded the goalpost for Government Sports, and Bölükbaşı was the goalkeeper for Opposition Power. Kasım Gülek played inside right; Türkeş, outside right; Mehmet Ali Aybar, inside left, Çetin Altan outside left. Center forward was İsmet Paşa.

Alkan's speech ended with "Mehter Marşı" (Janissary March) denoting March 12.

MY BEST YEARS

p.171-172

The only musician guest of the talks we organized within the scope of the exhibition was Taner Öngür. We hosted Moğollar's bass guitarist Öngür on September 26, Wednesday together with journalist Tuğrul Eryılmaz. As soon as he came to Depo, Eryılmaz's first words were, "I won't give a speech, I'll put on a show." And that he did.

Taner Öngür began his talk with the story that made the Beatles the Beatles. Their producer George Martin had brought to their studio "How Do You Do It?", which he guaranteed would be a hit. But even though the band did record it, they were not inclined to release it as a single. The band members, especially John Lennon, wanted to promote their own songs. When Martin could not break the Beatles' resolve, in 1963, he gave the song to Gerry & The Peacemakers, another group from Liverpool, and it really did become the number one hit on the charts. But the Beatles had the final laugh. With the Lennon song "From Me to You," the Beatles remained in the number one seat they stole from Gerry & the Peacemakers for exactly five weeks. "Lennon not being afraid of risks, his bold, persistent attitude had a great influence on me," Taner Öngür said. "Had they chosen the song Martin proposed to them the adventure of the entire generation would be different. And it would perhaps be manipulated." According to Öngür, those who lived their early youth in the 60s undertook fearless experiments, even if the outcomes were sometimes bad.

Öngür described the political air the youth of the era breathed as follows: *“Like many other periods in Turkey, that was a dark period, but the youth always find fun things. 27 May was a horrible coup. My family supported the Republican People’s Party. We were a worker family. My father was a foreman in a textile factory. As I followed what happened after the coup from the radio, newspapers, I realized something was wrong. The executions were not at all well received in the family. But the ensuing constitution environment was important. My older brother who was a high school senior at the time was one of the protesting students in the 28 April incidents at Beyazıt. With the atmosphere of freedom introduced by the constitution, and also with my brother’s influence I discovered Sosyal Adalet and Yön magazines. The founding of the Workers Party of Turkey, the momentum in cinema, films directed by Metin Erksan, plays at Arena Theater... We had opened ourselves up not just to music, but to everything...”*

Taner Öngür was also playing in the Dervişan band Cem Karaca recorded “Parka” with in 1976. We asked him how the melody of the “Olur mu böyle olur mu” (Can it be, can it be like this) march was added to the end of this song. He said Cem Karaca wanted to highlight the parallel between the shooting of the university youth described in the song and the 28 April incidents. For Cem Karaca, Öngür commented, *“He was distinguished from all of us with his lyrics, his theatrical talent coming from his childhood.” “As he started a song in a concert, he’d stretch out his hand in an exaggerated gesture, cast his eyes across to the distance in such a manner that he’d become one with the audience. I am sure everyone in the hall thought at that moment ‘Cem Karaca is looking at me.’ Yet Cem is not looking anywhere. He is so shortsighted that he can’t even see the tip of his nose. Cem is a genuine actor and he makes his audience live the song from beginning to end. He set the path for all of us already with his first single ‘Emrah.”*

In his early youth Taner Öngür was performing in concerts with a band called Volkanlar at the Külup cinema at Şehzadebaşı. What he recounted from that compelling venue was very interesting. With just a single ticket, the audience gets to watch both a bunch of concerts and films. The matinees start at 9 in the morning. The bands gather at the cinema as of seven thirty for practice. *“It was actually like a circus,”* he described the scene. Beat groups, acrobats, accordionists, *mandolin* players, folk singers, Celal Şahin, Los Abidik Gubidikos, Daltonlar Orchestra; among the audience both families with kids, and students skipping school...

Mentioning the exchange between the Beatnik youth and the tough culture of the taverns and cheap night clubs in the back streets of Beyoğlu, Taner Öngür catalogued Erkin Koray a part of this scene as well. Then, as an example he played a song from Baki Çallıoğlu. Recorded accompanied by Vasfi Uçaroğlu Orchestra, “Apaş Adam” (Rascal Man) was a song with an ode, featuring American country music rhythms and wind instruments. Tuğrul Eryılmaz didn’t care for this interesting song at all, he made fun of it saying *“a shoddy replica of songs from American films.”*

Underlining that Tülay German had advanced Anatolian Pop music, Taner Öngür said, *“It was a period when Alevi sayings merged with jazz.”* According to Öngür, in the early folk song arrangements, Anatolian culture was not yet fully digested, American style doo-wop vocals stuck out quite unseemly in Anatolian melodies. The last song Öngür played was a successful example of Turkish Jazz, “Daha Dur” (Stop just yet) by Rüçhan Çamay recorded with Dün Bugün Yarın Orchestra.

BARIŞ MANÇO ON ONE END, THE BEATLES ON THE OTHER p.172-174

Tuğrul Eryılmaz, who spent his youth in the 60s in İzmir and Ankara, first complained of the emphasis on İstanbul in the exhibition. *“As someone who has been buying records since I was 12, I spent the 60s in İzmir and Ankara. At the time, we’d listen to the songs released in the US the next day on the radio broadcasting from the American base at İzmir Çiğli. In 1963, the Beatles came with such a bang with “She Loves You,” it was impossible to resist that sound. Afterwards we listened to the Rolling Stones, The Kinks, The Who. We listened to Cliff Richards and The Shadows, though we weren’t crazy about them. The reason why we listened to that music was because we felt a rebellion there.”* He also recalled how as a youth who had learned the music of the revolution from the American base radio, he experienced an interesting dilemma years later in college when he participated in the demonstrations for the closing down of US bases.

Eryılmaz could never find that same feeling of rebellion in Turkish songs. *“I used to say, they are fooling us over here with this music they call rock. That’s what I still say. I could never listen to Anatolian Rock. But surely I still went to Cem Karaca, Moğollar concerts.”* Noting that in that period İstanbul was the center of everything, Eryılmaz said that during their university years in Ankara they would have to go to İstanbul for concerts. Once he bought tickets for a Barış Manço concert in İzmir Karşıyaka, but the concert was canceled because not enough tickets were sold. Eryılmaz asked the audience, *“How many of you for God’s sake have a Moğollar album at home?”* and without waiting for a reply he put the last word: *“Literature and cinema in Turkey are twenty times better than music.”*

Taner Öngür cut in and attributed the meager development of rock music in Turkey to the sloppy writing of lyrics: *“There was no intellectual approach to lyrics, scenarios from everyday life were inadequate. Because people were scared. Musicians did not have the courage people of letters had.”* Taner Öngür confessed that he was not too impressed by the works he produced with his own band Moğollar either: *“Nowadays people call us ‘pioneers’, ‘old rockers’ and stuff, but when I listen to many of our old records today, I don’t think they are all that great really. Like Tuğrul said, in that period top notch music was being produced in England, in America.”*

Tuğrul Eryılmaz not only trashed the music produced in Turkey, but also proceeded to snipe at the exhibition as well: *“Making an exhibition sitting at your desk, I will show you!”* He said for instance, *“It all started with Elvis. I would have liked to see a huge Elvis poster in the exhibition, but I couldn’t.”* (Of course we did have a picture of Elvis, but its magnitude was not to Eryılmaz’s heart’s content. But surely the 60s did not bear witness to the rise of Elvis.) *“I checked out the list of films, I searched and searched but could not see a single Visconti film. You should have included ‘The Leopard’ at least,”* he said. (He was right. Upon his warning we added to the list not ‘The Leopard’ that chronicles a 19th century story but rather ‘Rocco and His Brothers,’ a story of immigration to the big city after the Second World War.) Eryılmaz had blown a gasket when he glanced through the 1967 list in the exhibition. *“The year Beatles made ‘Sgt. Pepper’s Lonely Hearts Club Band,’ in Turkey Erkin Koray made ‘Kızları da Alın Askere’ (Draft the Girls Too). Now do you understand the state this country is in?”*

Little did we know that Tuğrul Eryılmaz was once a singer too, he even participated in a contest in Karşıyaka as the soloist of his high school band. He entertained the audience through his detailed account of what happened, or rather how he dodged the whole thing. He said he forgot the lyrics once he got on the stage. Embarrassed, he faked falling on the floor, pretending to faint. Half an hour later he attempted a second go. He started the

song but felt an intense panic upon hearing his own voice. This time he stopped mid-song, pointed at a girl sitting in the front row and shouted “she is sticking her tongue out at me.” They kicked the poor girl out.

Finally Eryılmaz told a few of his memories as a leftist student at Ankara University Faculty of Political Science. For instance, he talked about how the boarding girls won the freedom to not return to the dorm at night. Surely there was also music in their lives: “*We used to go to Mustafa Satır’s disco. Mahir Çayan and his wife Gülten would also come. I know well how we used to get beaten up by the police during the demonstrations, then at night go to the discos and have fun... At the time we were not friends with Ertuğrul Kürkçü, he was studying architecture at Middle East Technical University. I remember he came to our campus once in 1968. He was regarded as very odd with his long hair.*”

Taner Öngür later completed his unfinished remarks and changed the subject to the innocence of 60s and the perception of innocence today: “*For the past few years I have been following with awe the interest in the old musics. If it were up to me I would tell them, ‘don’t bother, those are left in the 60s, we are in 2012.’ Even those who were not at all interested in Anatolian Pop, those who used to sniff at it until recently, are now swanking ‘oh my, those old sounds, psychedelic states.’ Even in Babylon they have Anatolian Pop nights. Sometimes I wonder what they see in those old records of ours. Ok there is a different sound owing also to the technology of the time, and that attracts people today. But other than that sound what is it that attracts people I wonder, I can’t figure it out. It’s also conspicuous that they are very engaged with the sound but not as much interested with the thought, the lyrics that beget that. They are just into the sound. I guess in this world of the 2010s, they feel an innocence listening to that sound. That innocence evokes something that is not in their lives today, something they feel the absence of. And that’s where they make the actual mistake. You know the famous line ‘Love needs labor’ from the film ‘Selvi Boylum Al Yazmalım,’ innocence is like that too; it needs labor; you must think, struggle, change your life in order to attain innocence. You can’t acquire that innocence from old records. That’s why I always want to tell them: Leave those songs there, they are past and gone; to find innocence in 2012, write new songs.*”

THE 60s AND SOCIAL MOVEMENTS

p.176-178

On October 23, the day before the exhibition closing, academician and filmmaker Emin Alper and author Tanıl Bora were our guests.

Emin Alper began his talk with a comparison of the 68 movements in the West and in Turkey. Beginning with the 50s in the Western world, youth had become a distinct entity as a social category distinguishable from other generations. “*Youth is a consumer group primarily discovered by the market in the 50s. In post-war welfare states, because the families can live on the money earned by head of the family alone, the youth can become educated and they can spend the allowances given to them by their fathers. With these allowances they start to realize what is considered to be their unique tastes. The market immediately picks up this potential: New clothes for the youth, new designs, and the accompanying rock music... After this point the youth takes the initiative and transforms itself into a political actor.*”

In Turkey however, the youth was defined differently from the West. “*In the Kemalist Republican elite’s definition, the youth were people that had to be trained well; their physical*

attributes, muscle power, idealism and merits were brought to the forefront; they were entrusted with the Republic thus were expected to protect it. When the grownups succumbed to negligence and heresy, the youth were to instinctively assume this responsibility. The student movement paved the ground for the coup of 27 May. This power that was latent in Kemalist discourse transformed itself into a political actor after the 27 May coup."

Touching upon the importance of youth organizations, Emin Alper noted that after 27 May the Turkish National Student Federation (TMTF), which organized in all universities, declared itself the guardian of Atatürk revolutions. A few years later TMTF would be a constituent of the "robust forces of the regime" definition. *"We can say that these active youths were generally closer to the Republican People's Party (CHP). The same youth was also in pursuit of reforms. The reforms should be carried out in such a way that the parties which exploit the people's ignorance, meaning Democrat Party (DP) or Justice Party (AP), do not come to power. The youth finally finds what it's looking for in the Yön circle. The Yön magazine, in a very programmatic manner specifies what these reforms can be."* By 1965 the youth is making the headlines on newspapers. Statements by youth representatives are published at length in newspapers. Even politicians are asking "what does the youth want?" According to Alper, *"today it is difficult even to imagine anything of the sort."*

This is how Alper described the post-65 cultural rejuvenation: *"An intense translation activity begins, starting with Marxist classics. In the field of literature, there is a broad intellectual discussion milieu instigated by the debut of Yeni Dergi magazine. The foundation of Sinematek enables the youth to meet world cinema for the first time. In those days, the basic signs of being a leftist are to be versed in literature, write poetry and go to the movies..."*

The 60s was a time when the rightist youths, following a self-critique, also became active. What was this self-critique? In the course of the 27 May process, while CHP drove its youth branches to the streets, DP remained passive, paving the ground for the coup because it did not drive its own militants to the streets. In keeping with this view, rightist youths also organized, aiming to disrupt the setup of a new coup attempt. After the Justice Party won the 1965 elections, the rightist students set out to struggle to seize the existent student organizations. Between 1965 and 1967, all of them became double-headed organizations. Following this loss of prestige in TMTF, the Fikir Kulüpleri (Idea Clubs) became a center of interest, because now the Workers Party of Turkey (TİP) had become very popular among the youth. Uyanış Mitingleri (Awakening Rallies) organized in 1967 to protest the atrocity against Çetin Altan in Parliament, had seriously amplified TİP's power on the streets comprised of students.

In Turkey, 68 was an extension of this process. Well then how did 68 start? To what extent did the events in Europe affect Turkey? *"At first the youth organizations do not have the initiative. For instance, Gün Zileli gives a minute by minute account of Ankara University Faculty of Humanities in his book. The students, who are not active in the organizations, say 'we have suffered enough with this examination system, let's do what the students in Paris did.' This spontaneous boycott spreads with a chain reaction to all universities the next day. No police intervention is encountered during these month-long invasions. The first student actions have a curious legitimacy. Even the Tercüman newspaper, far from the very harsh language of Cold War it will employ later, is then saying stuff like 'we should understand students.' Following in the footsteps of May 68 in Paris, June 68 becomes a turning point in Turkey. The Federation of Idea*

Clubs (FKF) that emerges from this process with great self-confidence takes over the leadership, because it has gained an amazing number of militants during this one month invasion.”

How about the divisions within FKF? *“Within FKF, there is a fraction of National Democratic Revolution (MDD) and there are the Socialist Revolutionaries. Socialist Revolutionaries are close to TİP. Against the parliamentary line of TİP that does not take street politics seriously, the more dynamic line advocated by MDD favoring the street becomes dominant. Countering TİP’s working class-based socialist organizing politics, the fundamental strategy of the MDD line is to mobilize the widest possible national democratic coalition, openly including the army in this coalition as well, and building socialism not through the parliament but if necessary through a military coup. It is thought that because the working class is too sparse it can’t bear this responsibility and the key role is given to the army.”*

Emin Alper moved on to explain that in 1970 the MDD line gradually started to be criticized as well. The workers riots on 15-16 June 1970 were a real breaking point. *“Martial law is declared after 15-16 June. A group of youth, who wants to break away from khvostism (tailism) of the army, regards martial law as an opportunity. They believe that expecting a socialist coup from an army that declared martial law and thus positioned itself against the working class is a fantasy. People’s Liberation Party Front of Turkey (THKP-C) takes up arms and assumes a revolutionary leadership role. Also using arms, People’s Liberation Army of Turkey’s (THKO’s) line perhaps does not clearly swerve from MDD but considers this. And as such, the process leading up to 12 March ends with the start of armed struggle.”*

THE WORLD OF THOUGHT IN THE 60s: A DELUGE OF DIVERGENCES

p.178-180

“I will not be talking about the events but the climate of political thought” said Tanil Bora, and went on to describe the 60s as *“a period of great rejuvenation, disintegration and divergence, but at the same time an amazing Kemalist restoration period. The effort to indoctrinate Kemalism was revived again in the 60s for the first time since the 1930s.”*

Regarding the Kemalism boom he said, *“In that period soldiers are writing Kemalism books, outside the chain of command. From lieutenants to generals, many officers are publishing books that describe Kemalism. Yön magazine is already an initiative geared towards fusing Kemalism with socialism. Left of the Center is an attempt to restore Kemalism. Even Demirel during a speech he gave in the Aegean in the mid-60s turned to the crowd and said ‘You my dear citizen, you are the principles of Atatürk.’ He means to say Atatürk principles are the national will. This efforts where everyone is trying to define the correct Kemalism instigate a big Kemalist restoration effect as a whole.”*

The term Second Republic was also among the highlights of Bora’s speech. The term employed to criticize liberals today, to the contrary, was put in circulation by the Kemalists themselves in those years to describe post-27 May. According to Bora, in the opinion of Kemalist intellectuals of the time, what needed to be done was to redefine and redescribe Kemalism in the course of founding the new republic. *“This is so significant that even when the socialist movement became revolutionary at the end of 60s and pursued the route of armed struggle in an attempt to detach itself from Kemalism, it could never completely do so.”*

The 60s, in Bora's words, was an era when the opinion leaders who had witnessed the founding years of the Republic of Turkey were still alive, yet getting old. *"Yakup Kadri, Falih Rıfki, Şevket Süreyya, Dr. Hikmet Kıvılcımlı; on the Islamic front, Eşref Edip; on the Turkish front Nihal Atsız are all alive, but in their final decades. They exist as the figure of an older brother. But the youth, with the energy of adolescence, wants to act independently from that brother."*

Tanıl Bora defined the 60s as a "period of awakening" for the Islamists as well. *"This is an awakening period stemming from translations. Mevdudi, Seyyid Kutub, Hasan El-Benna are translated in that period, and the Islamist thought is introduced to a radical thought it previously had no inkling of; the notion of construing Islam as an alternative system to everything. Just as much as the left is reproached for being a foreign ideology, in the same sense, so is radical Islamism an imported thought."*

Bora also presented an example of the factions emerging among the Islamists: *"In Muslim Brotherhood leader Seyyid Kutub's book there is a radical Islamic discourse that declares even regimes such as Turkey and Egypt recognized to be muslim as demonic. Seyyid Kutub is executed in those years. When he hears about this execution, the master of nationalist conservatism, the great fascist Necip Fazıl says something along the lines of 'we've lost the great champion of Islam Seyyid Kutub' in his speech at the National Turkish Students Union. When Seyyid Kutub's book is translated to Turkish some time later, upon reading it, he is shocked. Devastated by the recognition of this anti-state, anti-USA, anti-capitalist and anti-imperialist man as an Islamist, he declares him perverse."*

Well then, what of the "deluge of divergences" in the title of Tanıl Bora's speech? First of all, the 60s were also the period when the division of left and right crystallized. "Leftist" had already entered circulation as a criminalizing term, but people started using the term "rightist" with the 60s. As the left divided, the nationalist-sanctimonious umbrella also disintegrated. The nationalists were forming their own parties, as were the Islamists. Among the members of the Nationalist Movement Party (MHP), the Three Crescent line was fighting with the Grey Wolves. An example Tanıl Bora used while describing this deluge of divergences generated a roar of laughter in the room: *"Even a small group called NAZI was formed at the time: 'Nasyonal Aktivitede Zinde İnkişaf' (Vigilant Evolution in National Activity)."*

The cultural world would also get its share of these divergences. *"In the mid-60s Cemal Süreya asks for a poem for his magazine from the muslim poet Alaeddin Özdenören. Just as Özdenören is about to submit the poem, Sezai Karakoç says, 'Don't do it, we will publish our poems in our own magazines from now on.' There, the rupture. We see that the era of Cemal Süreya being able to request poems from muslim poets is over. Paths are separated. They will also gradually begin to not read each other anymore."*

Stating that Alevis emerge as an autonomous political movement, and the left-right divide was experienced as never before in the Kurdish movement, Bora added, *"Divergence also means crystallization." "As Emin was saying, a myth of innovation and youth is going around. A feeling like a milestone has been reached. In this period there is a sense that the world's time is speeding up. People go to the moon, everything is topsy-turvy, colonies are falling, people are saying things like 'even the cannibals in Africa are gaining independence,' the world is changing. The feeling of falling behind the world is reawakened. This is not a new feeling for Turkey. It was experienced in the early Republic era, and the second Constitutionalist Period. We are too late! We must make it up! Today is the day! This is an emotion engrossing first and foremost the left, but*

also all movements. We are in a moment of beginning! We have the opportunity to catch up with history! Quick!"

The leftist groups' take on sexuality and recreational substances, and movements such as hippiedom were also discussed in the talk. Emin Alper started out by saying, "Even if there was a sexual revolution, it was being experienced behind closed doors." "The main concern was the moral walls of the people. For instance, girls were warned by their male friends to 'dress properly' because workers used to visit TİP offices. Or when they were going to the villages for organizing efforts, people could say, "You don't think you're going to meet the villagers in miniskirts, right." Or for men to go before the people with long hair was considered being punks. They were very preoccupied by how they were perceived by the people. The essential subject of the intense political activity was the people. This was one of the fundamental differences with the European 68. In Europe the confidence in the essential subject, the worker, was lost. Therefore, there was a mass of youth putting themselves forth as a subject there. But in the discourse here, the faith in the fundamental social actors prevailed. The political youth group who wanted to lead them, just as the left populist tradition that has its roots all the way back in Russia, thought it first had to look good to the masses, to make peace with the people's values. The student movement was very careful to distinguish itself from the hippies. The depiction of hippies in the press was none other than drug addict thugs. In time, long-haired guys were removed from demonstrations, grass and hash were strictly banned, in the 70s military uniforms began to come to the foreground even."

In the same context, Tanıl Bora drew attention to the prevalence of the anti-communist discourse: "The anti-communism discourse in the Cold War, since the 1950s, used the motif of communism turning women into whores in a particularly pornographic way. Especially Osman Yüksel Serdengeçti and Necip Fazıl are masters of this. Cold war anti-communism, especially in surrounding countries such as Turkey, is at the same time anti-modernism. The construct that the lack of control instigated by modernism will ultimately result in communism as the furthest end of the erosion of national spiritual values is constantly propounded. Thus moral degeneration is directly associated with communism. We could argue that this led to a pressure within the leftist movement in Turkey as well. This is such a well chewed propaganda that perhaps the left also put effort into avoiding this."

3-4 November 2012***Istanbul***

It is often the arrival of new sounds and new forms of pop culture generated in different non-Western cultural, sociopolitical and economic contexts, that reverberate with the epithet “Sweet” in the collective memories of the 1960s. Up to now many of these new soundscapes and the lifestyles that accompany them are mainly perceived within a narrative of Western cultural hegemony. They operate as a sign of the colonizing powers of Western cultural industries, their trends and formal influences. But a distinct consideration of the contexts and situations that created these cultural phenomena and their potential for ambiguous identities demonstrates how complex the emancipatory energies of the 60s were. They generated parallel and quite diverse forms of pop cultures that were postulating not only other logics of modernisms but they were also oriented towards more conservative and traditionalist segments of the society.

Since the beginning of the 20th century traditional forms of culture have been appropriated and reinterpreted by various local modernist cultural projects and their nationalist or internationalist ideologies. During the 60s one could see how the newly developing forms of urban music culture were gaining a more horizontal character and filling the voids that had opened between the modernized, ideologized, politicized forms of music belonging to the verticals of “national cultures.” And despite the fact that those newly emerged cultures were often apolitical in their essence, they still generated strong energies of cultural resistance within local milieus. Nevertheless, the frequent marginalization of those cultures in local contexts did not hinder their intensive popularization, which continued developing parallel to the social and cultural stratification taking place in different societies since the 1960s.

Curated by Ruben Arevshatyan and Georg Schöllhammer, “Parallel Pop-Orientalist Modernisms” is the title of the conference discussing these issues. Organized in the framework of the exhibition “A Kind of Electricity Appeared in Outer Space: Musical Turkey in the 1960s” as part of the project “Sweet Sixties,” the conference aimed to analyze various aspects of the emergence of different new folklore and urban cultures (like Arabesque, Rabiz, Novokomponovana muzika, Etnophonie, etc.) since 1960 and their adaptation in the entertainment culture as well as their impact on social and political transformations.

FROM RABIZ TO ARABESK**p.186-188*****Erden Kosova***

Last week, a conference titled “Parallel Pop-Orientalist Modernisms” was organized at Cezayir Salon. The event was realized within the scope of the long-term project Sweet Sixties, researching experiences of modernity shaped beyond the Western world. Focusing on a wide geography extending from Tashkent to Belgrade, the speakers at the conference elaborated on the differences and similarities between various genres of music which had become popular in these geographies beginning with the sixties but were ignored and disdained by the official ideologies of their time.

Conference Program:

p.185

3 November, Saturday

14:00 Introduction

Ruben Arevshatyan

14.30 About the exhibition "A Kind of Electricity Appeared in Outer Space: Musical Turkey in the 1960s"

Derya Bengi

15.00 DeStalinization as a reason of Rabiz culture

Vardan Jaloyan

15.30 Rabiz in the context of 1960s

Hrach Bayadyan

16.00 New folk of the 1960's in Azerbaijan: A quest for modernity

Jahangir Selimkhanov

16.30 Variety of influences from Oriental and Western cultures and their coexistence and synthesis in the popular music of Uzbekistan in the 1960s

Alexander Djumaev

17.00 Discussion

4 November, Sunday

14:00 Introduction

Georg Schöllhammer

14.30 Mon Arabesque

Derya Bengi

15.00 Oriental waves in the Romanian popular musics from Wallachia and Moldavia

Speranta Rădulescu

15:30 Cha(lle)nging "the folk": Novokomponovana muzika and turbo folk... music cultures of Serbia

Iva Nenić

16.00 Sweet sorrow - An ideology of Sevdah

Damir Imamović

16.30 Discussion

The first of these was Rabiz music that originated in Yerevan. The genre was named after the abbreviation for the Union of Art Laborers, RABIS, founded in the early years of USSR. In the later years, as a result of the rising hierarchy between different art disciplines, the only remaining members of the union were musicians working in the entertainment sector or serving at daily rituals like weddings and funerals. In time, music produced by these musicians was called Rabiz, by derisively deforming the last letter of the abbreviation for their union.

Urbanization and Departure from Stalinism

In their presentations, both Ruben Arevshatyan, co-curator of the conference, and Hrach Bayadyan and Vardan Jaloyan, academicians from Yerevan, associated the advent of Rabiz culture with two important dynamics in Soviet Armenia. The first was the urbanization process Yerevan went through in the sixties: The migration from the rural to the urban was also leading to the creation of a hybrid culture. And the second dynamic was related to the transformation the USSR was going through. With the 20th Party Congress held in 1956, steps had been taken to depart from Stalinism, which changed the balance of the cultural relationship of the USSR with the republics constituting the union, and a tendency to develop national identities in the republics had emerged.

Rabiz music neither embodied an aesthetics in line with Soviet internationalism, nor did its local language resemble the folkloric language foregrounded by the national identity in construction. It was not refined; instead of the basic musical instruments which were deemed to represent folk music, it was played with accordion, clarinet and violins; it traveled to Baku, Tbilisi, Moscow and Central Asia, and reflected a different cosmopolitan character owing to the musical interaction in these localities.

In addition to these, Rabiz musicians were marginalized by the official regime of visibility and appealed to the masses who did not fit into the ideal citizen type; the lyrics of the songs were not political, but the conditions of the time could ironically turn an apolitical stance into a political gesture; actually, they were not short of implicit sarcasm about the elites of the regime.

The Parallels with Arabesk

One could discern an obvious resemblance between Rabiz music and Arabesk music taking shape in Turkey in the same period. In his second talk at the conference, Derya Bengi, the curator of the exhibition “A Kind of Electricity Appeared in Outer Space: Musical Turkey in the 1960s” organized at Depo within the scope of the Sweet Sixties project, pointed at this resemblance. Migration to big cities giving rise to a hybrid of rural and urban culture; cultural relationships with shunned neighboring geographies; being left out of the national narrative; the interest of the social strata below the middle classes; a popularization process coming from below... These were characteristics two genres shared.

Bengi also underlined the differences. In Turkey, the artists who laid the ground for Arabesk music did appeal to the lower classes, but they themselves mostly came from urban, middle class families. What's more, the splendor of the aesthetics of Arabesk music made with large orchestras, was in contrast with the modesty foregrounded by Rabiz music. Yet still, Arabesk embraced the motif of the downtrodden more explicitly and this sometimes - especially in the second half of the seventies - meant resorting to a directly political language.

Sevdah and Turbo-folk, which evolved in the geography once called Yugoslavia, were the two other genres of music that were analyzed at the conference. Rather than trying to answer questions like which genre was influenced by who, or in which ethnicity or period can the roots of a genre be found, the discussions focused on which needs these music genres met in the period of modernization, and which affections and thoughts they were mobilized to express. The publication of these very productive discussions in print form will be an important contribution to efforts directed at thinking about these segregated geographies in relation to each other.

(This article was initially published in Turkish in Agos weekly newspaper on 9 November 2012)

1910
1915
1920
1925
1930
1935
1940
1945
1950
1955
1960
1965
1970
1975
1980
1985
1990
1995
2000
2005
2010
2015
2020

Bıçağ İsim Bırkaç Resim

Zamankıncı, Gırcıncı, Çırcıncı

1910
1915
1920
1925
1930
1935
1940
1945
1950
1955
1960
1965
1970
1975
1980
1985
1990
1995
2000
2005
2010
2015
2020

ONLARA BIRAK

BAKIN ŞU DEYYU
KAÇ TARLASI VAI

BAKIN AŞU

BAKIN AŞU

BAKIN AŞU

BAKIN AŞU

BAKIN AŞU

BAKIN AŞU

BAKIN AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

AŞU

KISIN S
OYU SÜ

Çıkış

“Uzayda Bir Elektrik Hasıl Oldu: 1960’larda Müzikli Türkiye” sergisi için koca bir ekip, kütüphaneye atılan ilk adımdan duvara çakılan son çiviye kadar, yoğun emek harcadı.

Mert Hocaoğlu, Ekin Bayraktaroğlu, Urszula Wozniak, Balca Ergener ve Derya Bengi, İstanbul’da Atatürk Kitaplığı ve İzmir’de Ahmet Piriştina Kent Arşivi’nin kapısını bol bol aşındırdı, tozlu gazete ve dergi ciltlerinden dönemin izini sürdürdü.

Serginin küratörlüğünü üstlenen Derya Bengi, bu arşiv bulgularını derleyerek metinleri kaleme aldı. Yazım sürecinde Naim Dilmener’in “Bak Bir Varmış Bir Yokmuş”, Murat Meriç’in “Pop Dedik”, Cumhur Canbazoğlu’nun “Anadolu Pop-Rock” kitapları ve Roll dergisi koleksiyonu hep başucundaydı.

Sergi tasarımı CM Mimarlık’tan Cem Sorguç ve Özlem Yılmaz gerçekleştirdi. Tütün Deposu’nun iki salonunu oluklu mukavvadan panolarla donattılar ve 60’ların karmaşasını diyagonal bir labirentte örgütlediler.

Panoları Ayşe Karamustafa tasarladı ve kapak panolarıyla santim santim uğraştı. Özgür Karacan bu temel tasarımlara kendi sesini, kendi yorumunu getirdi. İki duvar boyu uzanan zaman çizelgesinin tasarım ve uygulamasını jet hızıyla Harun Yılmaz yaptı. Hakan Lokanoğlu, kılı kırk yararcasına, yüzlerce fotoğraftan oluşan kolajları hazırladı.

Herman Taşçıoğlu’nun resmi Jim Morrison’a, Deniz Çağrı Bilgili’nin kostümü ve çizimleri Zeki Müren’e hayat kattı. Bedri Koraman, eski karikatürlerini ricamız üzerine yeniden boyayıp tazeledi.

Gökhan Akçura, Murat Meriç, Arslan Eroğlu ve Ulaş Özdemir zengin kişisel arşivlerini önümüze sermekle kalmadılar, her aşamada akıl ve fikir verdiler. Naim Dilmener, Ercan İmre, Ümit Bayazoğlu, Pazar Mezatı, Nihan Taştekin, Volkan Özboz, Murat Kuru, Levend Yılmaz, Murat Ertel birbirinden kıymetli görsel malzemeler temin ederek imdadımıza koştular.

Mahir Yıldız’ın kaptanlığında arı gibi çalışan Alican Boz, Ahmet Aküzüm, Annegret Roelcke, Asena Günal, Aslı Çetinkaya, Atalay Şengül, Birtakım Şeyler Baskı ve Tasarım Atölyesi, Ceren Oykut, Çiğdem Öztürk, Daimi Yılmaz, Elif Çepniler, Fahrettin Örenli, Mahmut Aksu, Mert Hocaoğlu, Onur Bali, Turgut Yüksel, Urszula Wozniak serginin gönüllü mavi yakalılar ordusuydu. Sergiyi yoktan var ettiler.

Ömer Madra, Mehmet Ö. Alkan, Tuğrul Eryılmaz, Taner Öngür, Emin Alper ve Tanıl Bora, sergi kapsamındaki söyleşilerde misafirimiz olarak kendi pencerelerinden 60’lı yılları anlattılar.

Sergideki kimi köşeler bu katalogun sınırlarını aşıyordu: Ümit Kıvanç, 60'lara ait 60'a yakın Yeşilçam filminden şarkılı türkölü bölümleri ve vurucu diyalogları maharetle bir araya getirerek bir sinema şöleni sundu. Bu 4,5 saatlik film, Birtakım Şeyler Baskı ve Tasarım Atölyesi tarafından adı duvara kazınan Ay Işığı Sineması'nda gösterime girdi. Sergide gün boyu çalınan şarkılar Murat Meriç'in 45'lik arşivindendi. Necip Sarıcı, alicenaplık göstererek kendi arşivinden 12 siyah-beyaz dönem fotoğrafını sergiye armağan etti. Oğuz Atay'ın "Tutunamayanlar" romanındaki Safter'in Şarkısı bölümü, Şahan Nuhoglu ve Baran Özdemir'in günümüz İstanbul'undan çektiği enstantanelerle canlandırıldı. Deniz Çağrı Bilgili, "Deniz Nerde?" pankartlı hippie çiftin maketini ve sinema gişesini çizdi. Sergi süresince dağıtılan, 60'ların gazete haberlerinden derlenmiş Elektrik gazetesini Hakan Lokanoğlu tasarladı.

Liz Amado, Barış Yıldırım ve Ayşe Boren sergi metinlerini İngilizceye çevirdi. Katalogda yer alan diğer metinler için çevirmen kadrosuna Irazca Geray ve Balca Ergener eklendi.

Sabırla her işe koşan, her ipin ucundan tutan, her soruna çözüm üreten Balca Ergener ve Asena Günel serginin orkestra şefleriydi. Ekibin uyum içinde çalışması onlar sayesinde.

Ayrıca yardımcılarından ötürü Muhsin Akgün, Damla Özlüer, İletişim Yayınları, Kült, Cem Tüzün, Nurgül Şimşek, Suat Aysu, Yücel Göktürk, Siren İdemen, Alican Tayla, Cüneyt Cebenoyan, Mehmet Tez, Tefvik Sonder, Rauf Kösemen, Şükrü Gürsoy ve karmaşık bütçemizi derleyip toplayan Zeynep Moralı'ya teşekkür borçlu olduğumuzu, projenin uluslararası beyin takımı Georg Schöllhammer, Ruben Arevshatyan, Mirjam Paninski'nin ve Osman Kavala'nın desteklerini hep yanımızda hissettiğimizi belirtmek isteriz.

Son olarak, elinizdeki bu katalog, Kült ekibinden Eray Kula'nın titiz çabasıyla varlık kazandı. Sergiden parçaları bazen sadakatle, bazen yeni baştan yaratarak, katalog sayfalarına uyarladı.

Vakit ayırıp sergiye gezen ve "mutlaka bunun kitabını çıkarın" diyen herkese minnettarız.

Exit

From the first step into the library to the last nail in the wall, a very large team of people labored over the exhibition “A Kind of Electricity Appeared in Outer Space: Musical Turkey in the 1960s.”

For months, Mert Hocaoglu, Ekin Bayraktaroglu, Urszula Wozniak, Balca Ergener and Derya Bengi frequented Atatürk Library in İstanbul and Ahmet Piriştina City Archive in İzmir to follow the traces of the 60s in the dusty newspaper and magazine volumes they house.

Derya Bengi, the curator of the exhibition, wrote the exhibition texts after compiling these archival documents. As he was writing, he always had the books “Bak Bir Varmış Bir Yokmuş” by Naim Dilmener, “Pop Dedik” by Murat Meriç and “Anadolu Pop-Rock” by Cumhuriyet Canbazoglu and the Roll magazine collection by his side.

Cem Sorguç and Özlem Yılmaz from CM Mimarlık architecture firm were the designers of the exhibition. They decorated the two floors of Depo with panels made of corrugated cardboard and organized the intricacy of the 60s inside a diagonal labyrinth.

Ayşe Karamustafa was the graphic designer of the panels and she worked on every centimeter of the cover panel of each different subject. Özgür Karacan diversified her designs with his own interpretations. Harun Yılmaz designed at the speed of light the timeline extending across two walls. Hakan Lokanoğlu meticulously brought together hundreds of images to create the collages in the exhibition.

Herman Taşçıoğlu’s drawing gave life to Jim Morrison and the drawings and costume made by Deniz Çağrı Bilgili to Zeki Müren. Upon our request Bedri Koraman repainted and renewed his old caricatures.

Gökhan Akçura, Murat Meriç, Arslan Eroğlu and Ulaş Özdemir not only generously opened their archives to us, but also readily gave us advice and guidance at every stage of the process. Naim Dilmener, Ercan İmre, Ümit Bayazoglu, Pazar Mezati, Nihan Taştekin, Volkan Özboz, Murat Kuru, Levend Yılmaz and Murat Ertel came to our rescue by our providing us with invaluable visual material.

Alican Boz, Ahmet Aküzüm, Annegret Roelcke, Asena Günel, Aslı Çetinkaya, Atalay Şengül, Birtakım Şeyler Baskı ve Tasarım Atölyesi, Ceren Oykut, Çiğdem Öztürk, Daimi Yılmaz, Elif Çepniler, Fahrettin Örenli, Mahmut Aksu, Mert Hocaoglu, Onur Bali, Turgut Yüksel and Urszula Wozniak, who worked like bees with the captaincy of Mahir Yıldız, were the volunteer blue-collars of the exhibition. They brought the exhibition to life.

Ömer Madra, Mehmet Ö. Alkan, Tuğrul Eryılmaz, Taner Öngür, Emin Alper and Tanıl Bora, accepted our invitation and presented their perspectives on the 60s at the talks we organized within the scope of the exhibition.

Some parts of the exhibition exceeded the limits of this catalog. Ümit Kıvanç prepared a cinematic feast by skillfully editing musical scenes and striking dialogues from approximately 60 Turkish films of the 60s. This 4.5 hour-long film was screened at Ay Işığı

(Moonlight) cinema in the exhibition space marked by the sign *Birtakım Şeyler Baskı ve Tasarım Atölyesi* drew on the wall. The songs played at the exhibition space throughout the day were from the archive of Murat Meriç. Necip Sarıcı generously gave us as gifts 12 black and white photographic prints of the period from his archive. With their photographs, Şahan Nuhoglu and Baran Özdemir animated Safter'in Şarkısı (Safter's Song) from Oğuz Atay's novel "Tutunamayanlar." Deniz Çağrı Bilgili, made the drawings for the hippie couple holding the banners "Deniz Nerde?" (Where is Deniz?) and the ticket office of the cinema. The Electricity newspapers that comprised a collection of 60s news articles and were distributed during the exhibition were designed by Hakan Lokanoğlu.

Liz Amado, Barış Yıldırım and Ayşe Boren translated the exhibition texts to English. Irazca Geray and Balca Ergener joined the team to translate the additional texts in the catalog.

Balca Ergener and Asena Günel, who patiently helped with all the work and found solutions to all problems, were the conductors of the exhibition. The team could work in harmony thanks to them.

We owe thanks to Muhsin Akgün, Damla Özlüer, İletişim Yayınları, Kült, Cem Tüzün, Nurgül Şimşek, Suat Aysu, Yücel Göktürk, Siren İdemen, Alican Tayla, Cüneyt Cebenoyan, Mehmet Tez, Tevfik Sonder, Rauf Kösemen, Şükrü Gürsoy for their help, and to Zeynep Moralı for coordinating our complicated budget. We always felt the support of the international brain team of the project, Georg Schöllhammer, Ruben Arevshatyan and Mirjam Paninski, and Osman Kavala.

Finally, the catalog you are holding in your hands was created through the meticulous efforts of Eray Kula from Kült team. He adapted the different parts of the exhibition to the pages of this catalog, sometimes remaining loyal to the initial designs, sometimes with original compositions.

We are grateful to everybody who devoted their time to see the exhibition and who said "you should definitely publish this as a book."

